

FRANCISCI MARIAE M V S C E T T V L A E

ARCHIEP. ROSSANENSIS

DISSERTATIO THEOLOGICO-LEGALIS

*De Sponsalibus & Matrimoniis, quae a filiisfam.
contrahuntur, parentibus insciis, vel
juste invitis.*

EDITIO ALTERA

Cui praeter ejusdem Rossanensis *Appendiculam Italicam*, quae
ad calcem vititur; accessere ab aliena manu I. Locis
quampluribus *Adnotationes*: II. *Mantissa De spon-*
salibus filiorumfam.: III. *Diatribae duae*: IV. *Ad-*
ditamenta: V. *Auctarium monumentorum*:
VI. *Indices*.

NEAPOLI ANNO MDCCCXXXII.
Apud Novellum de Bonis Archiepiscopalem Typographum
Vtriusque Potestatis permissu.

EMINENTISSIMO AC REVERENDISSIMO DOMINO
**ANGELO MARIAE
QVIRINO**

**S.R.E. CARD. BIBLIOTHECARIO
EPISCOPO BRIXIENSI**

ALEXIVS SYMMACHVS MAZUCHIVS

D

D

Iquod est hominum genus, cui interiores litterae non tantum futurae sint ornamento, verum etiam salutis, hos in primis viros esse intelligo illustri ex prosapia factos: quibus quum adjuncta omnia ad animum doctrinis optimis imbuendum abunde suppetant, etiam, ut ad eas impensius incumbant, necessitate quadam edomandae ingenitae

2 2

160-

ferociae compelluntur ; si paullum modo cupiant sanioribus consiliis animum advertere . Nam majorum imagines, opes , deliciae, quaeque sunt bona cetera, quibus hi supra ceteros mortalium eminent, nisi, sic quasi ferventioris vini calices , infuso litterarum temperamento leniantur, quid aliud efficiunt, nisi ut eos blandiente fortuna ebrios in foedissima quaeque vitia praecipites agant? maxime si assentatoribus, claraeque juventutis corruptoribus (cujusmodi pestes a beatorum non sibi satis caventium aedibus difficilius, quam hirudo affixa cuti divellitur) si blandis inquam Sirenibus aures proniores admoverint . Nec alius facile generosis adolescentibus ab hujus contagionis afflatu receptus, quam in Musarum sinum ac litterarum secessum, patet. In quas ubi se illi penitus abdiderint, tum hae nimirum assiduae & interiores magistrae spiritus illos ingentes comprimunt emolliuntque , atque a vitiis segreges ad virtutes excolendas comparatiores efficiunt .

Hoc si uspiam alibi , in Tua potissimum, Amplissime **CARDINALIS** , gente ab antiquitate splendore opibus inter Italiae primarias numeranda , illustrium Heroum domi militiaeque clarissimorum feracissima intellectum fuit : in qua numquam virtutum semina primum tam feliciter comprehendere, deinde in tam laetam segetem subolescere valuissent , nisi hoc ingenitum ac πατροπαράδοτον **Do-**
 mu

mui **Tuae** decus fuisset bonarum artium studia tum in suo solo eximie colere, tum **Triptolemi** instar in alieno quoque cura non segniore spargere ac fovere. Atque ut **QVIRINOS** omittam innumerabiles Graece ac Latine doctissimos atque eximie eruditos, qui vigeant adhuc in hominum memoria ac porro vigeant: ne alumnos quidem **QVIRINIANOS** omni aevo memorabiles producere prae multitudine tanta possum. Verumtamen unum saltem praeterire sine piaculo quum possum, **BENEDICTVM XI.** Pont. Max. (1) qui quingentesimum (2) hunc prope annum Venetiis in **Tuis** aedibus pueros **QVIRINOS** erudiens, decursu scientiarum stadio, sic ingentis spei tirocinia posuit, ut inde vir tantus prodierit, quantum res praeclare ab eo in **Generali Dominicani Ordinis Magisterio**, in **Cardinalatu**, in **Pontificatu** gestae declarant. Atque ut eo redeam, unde exorsus fui, ab ea est causa, ut quum tot principes Italiae familiae ex summo repente loco sic deciderint, vix ut impressam orbitam tantae magnitudinis post se reliquerint: contra **Domus Tua** post tot saecula sibi constans ac veluti stataria

a 3. suum

(1) Jo: Villanus in suo Chronico sic de Nicolao Boccasino, qui postea fuit Benedictus XI. posuit: *Questi nudrissi in Vinegia, quando era giovane Cherico, a insegnare a fanciulli de Signori de CHA QVIRINI.*

(2) I.e. ante hos 488. annos: nam Nicolaus Boccasinus anno 1240. ortus, mox an. 1254. in Domum **QVIRINAM** transiit, docturus **QVIRINIANOS** pueros. Vide Petrum Thom. Campanam in vita **Benedicti XI.**

suum tueatur gradum. Nimirum enim, ut ille ait, *Vis consilij expers mole ruit sua, Vim temperatam dii quoque promovent*. Atqui temperaturae istius modum non aliunde Genus tuum, quam ex litteris hausit, tum domi excolendis, tum etiam fovendis ac promovendis foris: ex utroque enim immortalem omni aevo sibi gloriam peperit, h.e. eisdem, quibus, quaesita est artibus, duraturam.

Hoc qui quale sit, minus fortassis intelligunt, eos in Te, **QVIRINE CARDINALIS**, ora atque oculos convertere jubeo, ut ex Te uno magno ac prope singulari Quirinae prosapiae surculo specimen ejus rei, qua de loquor, capere pro se quisque possit. Etenim (ne Antimachum Clarium; seu quis alius fuit, imitari videar, qui, notante Poeta, *gemino bellum Trojanum orditur ab ovo*) de pueritia Tua taceo, deque primis litterarum lineamentis Brixiae in Nobilium Collegio ductis alacritate tanta, ut jam inde existimari posset, uti se dabant initia, quantus, ubi primum ad plenam frugem maturuisses, futurus esses. At ardor a puero conceptus adeo non in adolescente resedit, ut magis magisque in dies augesceret. Nondum enim ex ephebis excesseras, quum domus illecebras caelesti Sapiaentia, quae Te igniculis extimulabat suis, posteriores habens, in Casinensem familiam novo Christiano adoptionis genere Te adrogandum praebuisti. Quod
quum

quū ipsum per se sit in adolescente fatis audax
inceptum, non sine interiore Deo perficiendū;
tum illud gloriosum, quod longe a patria id ex-
sequi cōstitueris; nequa occursans animo pater-
nae domus imago, neve quis humanitatis affe-
ctus a proposito retraheret. Itaque Florentiam
delegisti: in eam Te urbem, quae ut ocellus Ita-
liae & litterarū domicilium jure celebratur, Di-
vina Providentia compulit; in qua tot uno tem-
pore florebant eruditissimi viri, quot vix alias
umquam civitas illa produxerat. At vero vix
tum quisquam vir paullo doctior habebatur,
quocum nō Tibi necessitudo artior intercesserit;
cū Salvinis autem, Bonarrotiis, Averanis, Be-
nedictis, Magalottis, tot aliis usus ac sermo pro-
pe quotidianus. Atque in eo litterarū emporio
brevis tempore Latinas Graecas Hebraicasque
litteras, philosophiam, mathemata, Theologiam,
Canones, historiam, philologiam, totamq. ἐγκύ-
κλιον παιδείαν, sic imbibisti, ut in quam Te cum-
que partem dedisses, in ea facile princeps eva-
deres, ac ipsos provectiores post Te relinqueres.
Atque heic equidem plura libens praetereo:
illud autem non queo praetermittere, quod ju-
venili admodum aetate unus ex omnibus dele-
ctus fueris, qui Casinensi juventuti h. e. aequali-
bus Tuis Sacras litteras de superiore loco in-
terpretarere; & id tunc aetatulae, docendi pri-
mordia exinde caperes, ubi graves annis ceteri
discendi metam, ut sancte consenescant, consti-
tuunt. Quam vero non segnīs in eo fueris, ad-

huc nunc illa oratio declarat, *De Mosaicae historiae praestantia* a Te scripta mirifice, qua Sacrarum Litterarum studiis Sodalium Tuorum ad Hebraicae veritatis amussim dirigendis prolusisti. Exstat hodie dum oratio illa; nec sine litteratae caveae plausibus circumfertur, atque adolescentibus ea studia auspicatoris proponitur. Et ea Te tunc quidem cura vehemens stimulabat, ut quacumque posses, in Monasteria litteras elegantiores infunderes: quod & pro virili curatum per Te fuit; jamq. Monasticis studiis lætior in dies color per Te redibat.

O beatam urbem, Casinensem vero illam familiam beatissimam, si quidem Te atq. eruditionis Tuae luce frui diutius licuisset. Verum ne hac quidē tenuis spiritus ingentes Tui conquiescere poterant; quos longe ulterius ardor litterarius rapiebat. Nam & paullo jam provectior aetas, & cū aetate gliscens litterarum amor ad peregrinationes suscipiendas faces subdiderunt. Itaque quod veteris totius recentisque memoriae sapientes fecisse, lectitaveras, ad id Tua sponte incitatus, itinera prope immensa meditaris: quorum sic Tecum rationem constituebas, ut ubi in Britanniam usque Bataviamque procurrisses, exinde Gallias peragreres, ac Lutetiae Parisiorum quam diutissime consideres: nec tam id adeo ex inani illo visendi studio, quo ceteri vulgo ducuntur, quam viro- rum litteris praecellentium, quibus tum ceterae orbis partes, tum illa in primis doctrinarum parens numquam non Lutetia circumfluit, col-

lequio

loquio fruiturus. Lutetiam igitur non tam accurris, quam advolas: ac biennio toto sic viris, quotquot illa tum aetas ab ingeniis & industria felix protulit, primariis, praecipue vero sodalibus Tuis Benedictinis omnium saeculorum praedicatione dignissimis, affixus haerebas, ut non minus alacritas quam eruditio Tua esset apud omnes miraculo. Ac sane Te ibi diutius eruditissimorum conventuum dulcedo retinisset, nisi ad graviora jam negotia maturescen-tem ad urbium Dominam amicorum ac bonorum Te omnium studia retraxissent; eam maxime stationem idoneam reputantium, in qua ingenii Tui vires sese exfererent.

Tanto penore suffarcinatus vixdum in Urbem aeternam pedem intuleras, quum subito & Casinensium Tuorum optimum de Te iudicium, ac simul Procerum, & haud paullo potior Pontificis vere Maximi CLEMENTIS XI eluxit de Tuis litteris existimatio. Nam illi quidem in suis comitiis generalibus unum elegerunt ex omnibus, qui Congregationis Casinensis justam historiam perscriptam dares. Hic autem acerrimus aestimator ingeniorum CLEMENS sine mora gravioribus Te negotiis admovere coepit; sed ejus generis, quae non tantum fidem prudentiamq; verum etiam scientiam minime vulgarem requirerent. Atque ad ea tempora referendum est opus illud Tuum, quo quaedam Officia Graecanica, ad quae tum corrigenda simul cum aliis Apostolico mandato incumbebas, & Romana civitate donasti, & comi-

tes Diatribas quatuor adjunxisti multiplici eruditione suffertas. Qua Tu quidem scriptione factis prae Te tulisti, non in antiquioris Te solum Graeciae adyta penetrasse, verum & illam alteram Graecitatem fuisse Tibi perspectam; quae quanto est ab indutu incomptior, & a barbari sermonis stribligine horridior, tanto majorem sui conciliat reverentiam, tamquam si oratorem quempiam alias disertissimum, postremo vi senii balbutientem cum voluptate audias. Ergo cum Corcyrensisibus h.e. bilingui populo, ex Latinis Graecisque permixto Archiepiscopus dandus esset; haud diu deliberandum fuit, in quem potissimum INNOCENTIVS XIII. converteret oculos. QVIRINVS profecto unus repertus est, salutem atque solatium insularis tam Graecis quam Latinis allaturus.

Ac bene est, quod quam, PRINCEPS Optime, opinionem de Te Pontifex praeconceperat, non adaequavit solum, verum etiam superavit eventus. Nam qua in insula inter Latinum Archiepiscopum Graecorumque Praesulem concertationes antehac quotidianae intercesserant, hanc Tu primo accessu pacatam reddidisti: quum tanta repente animorum conversio facta esset, ut vetus illa Graecorum, protervia in venerationis sensus ac demissionis argumenta verteretur. Tantum profecto apud illum populum potuit, quod qui Graece doctissimus esses & habereris, ut Latinus Latinis, sic Graecis quasi domo Graecus, ac veluti ex Graeciae si-

nu profectus , censebaris . Quid porro miramur, si primo Tuo ad insulam appulsu *lapidis angularis* in modum *facientis utraque unum*, tantum auctoritate & gratia valueris, ut sublato intergerivo pariete, qui utramque Ecclesiam dividebat, utraque plebs, uterque Clerus in miram animorum consensionem coaluerit ? Adhuc occurfat animo pulcherrimae illius diei species, quum Tu deducente Senatu ceterisque Ordinibus comitantibus , in Divi Spiridionis processisti: quo in Templo tantus illa die Tibi a Graecis honos est habitus, quantus decessorum Tuorum nemini ; quum & in honorificentissimo tribunali confedisses, & oratio Graece habita coram Te esset de Romani Pontificis Tuisque laudibus. Magnificum sane fuit sine pugna, atque unius de Te opinionis impetu adipisci victoriam : at Te quidem non tam ipsa victoria, quam quemadmodum uteris opportune victoria, sollicitabat. Quae ut & perpetua esset, & utrique gregi fructuosa ; praeclarum illud ENCHIRIDION perscripsisti, opus non tantum insulae Tuae profuturum, sed & compluribus aliis hujus praesertim Neapolitani Regni Ecclesiis, quae ex Latinis Graecisque plebibus coalescunt . De quo libro supervacaneum est plura dicere, quum satis se omnibus BENEDICTI XIII. adprobatione commendaverit . At etiam PRIMORDIA CORCYRAE, librum auro contra non carum, inter curae pastoralis laxamenta a Te

con-

conscriptum eidem debemus insulae : quo libro, crede mihi, *conturbasti*, ut ille (4) ait, *Graecam nationem* ; & in Graeca insula ad bene de meliore Graecitate sperandum vexillum extulisti. Nam eo videbaris curas atq. cogitationes direxisse, ut deterfa paullatim in Graeca gente barbarie, ita demum cum politioribus litteris simul Religio refloresceret. Ac sane perfecisses : nisi Te jam alio Divinae Providentiae tramites reservassent .

Nec enim totum, **Doctissime CARDINALIS**, quadriennium Cathedram Corcyrensem tenueras, quum Romam ad adoranda Apostolorum limina profectus, dum reditum ad insulam maturabas, ecce tibi & Brixienfis Antistes ab eodem Pont. **BENEDICTO XIII.** renuntiaris, & brevi interjecto tempore in Amplissimum **S. R. E. Cardinalium Collegium** cooptaris. Quid heic ordinum omnium gratulationes refero ? quid diversa prorsus de delatae dignitatis tempore hominum judicia ? Nam qui Te vix de nomine norant, festinatos Tibi honores, tamquam per legis annariae gratiam gratulabantur : at contra qui Te propius perspexerant, serius omnino, quam par erat, dignitatem illam virtuti Tuae dilatam expostulabant. Sed enim nequid prorsus sero Tecum agi videatur, alacritas in agendo Tua mirifica facit .

Atque

(4) Cic. Ad Att. II. 1. ubi de Graece conscripto .
Commentario consulatus sui a se

Atque hic me locus , **ANGELE** Cardinalis , rerum & magnitudine & multitudine plane obruit : nec enim unde incipiam , aut quo desinam , fatis decernere valeo . In tot enim curas ex illo articulo temporis animum Tuum dispertivisti , ut centimanum Te fuisse oportuerit , ne non ad omnia sufficeres . Brixianam dioecesim secundum Mediolanensem Italicarum amplissimam , & ad Rhaeticos usque montes asperrimos pertinentem , infatigabili sedulitate universam perlustrasti , eoque Cardinalis tantus per juga devia perreptare potuisti , quo vix Inalpinos homines praedandi cupido stimulare . Jam vero per Te Ordinibus Ecclesiae decor & reverentia , populis pax atque concordia, Templis nitor est restitutus . Nam de Cathedrali Basilica superfluum est dicere , quae tota de solido marmore surgens, magnitudine atq. operis excellentia plane admirabili, uni Vaticano Templo possit concedere, non alii praeterea . Atqui illam plus centum annos, ex quo aedificari coeperat, intermissam, atq. in suis parietinis jacentem nactus, intra paucos annos, nec pecuniae nec sedulitati parcens , moli tantae paene jam coronam imposuisti; atque id, quod maxime admirandum, Romae scalptis operibus atq. illo transductis ; Salomonis exemplo alibi saxa edolantis , quae Templi usibus aptarentur .

Quamquam , ut quod res est , fatear , Romani artifices non uni Brixianae magnifi-

centiae, sed & Urbanae, Auctore Te, serviunt: qui eidem & Divi Marci, Tituli Tui, aedes atque Basilicam summa elegantia ornandam locasti; & Altare miri operis in Brixiani Templi usum per Te antea elaboratum, quum postea illius Basilicae magnitudini impar reperisses, Romae in Divi Gregorii in Monte Coelio erexisti, altero interim Brixianae magnificentiae pari locato sculptoribus. Ut plane mirari subeat, unde Tibi tot opes sufficiantur: nisi illud est, quod quas ceteri mortalium divitias ad fastum atque luxum transferunt, eas Tu Domino, de cujus manu acceperas reddis, elegans (5) sanctissimi Regum dictum scite ad eam rem usurpare solitus.

Verum quid ago? qui ab litterarum laude sive Tibi in Tuo parta, sive in alios transfusa primum exorsus, nescio quomodo ad magnificentiae locum sensim delapsus reprior? At de hac deque aliis pluribus ornamentis Tuis alii dixerint (nec omnia possumus omnes) dum ego ad litteras redeo: quarum sedem ita Brixiae collocaſti, ut quae utbs antea non inculta censebatur, nunc demum Athenae alterae videantur. Sic enim se res habet. Quocumque Te infers, eo & Musae comites indivulſae sequuntur. Tecum illae peregrinantur, hospitantur, rustificantur. Idem dum Brixiae Antistitem numeris omnibus absolvis, Romae

Va-

(5) 1. Par. XXIX. 14. *Tua tua accepimus, dedimus tibi: sunt omnia, & quae de manu*

Vaticanum Bibliothecarium implet : dumque Bibliothecam hanc maximam tuorum exemplarium gaza ditas , interim non modo Brixiam, sed & urbes universas scriptis a Te operibus complex, quae ultro cupidis dono mittis. Te auspice , dum Romae S. Ephrem opera Graece Syriace ac Latine nitore maximo lucem aspiciunt, interim Brixiae Philastrii, Gaudentii, aliorum Brixiae Antistitum scripta illustrari curas . Scriptis a Te voluminibus litterariam historiam Italia a renatis usque in Italico primum solo elegantioribus litteris refert acceptam . Nulla Tibi abit dies , quin chartas illinas, quin prela typographica exerceas, nunc hos nunc illos Tuarum epistolarum alloquio dignatus : quos non quasi longe infra Te positos, sed quasi pari Tecum loco assidentes, ita Tu quidem compellas ; non pro tribunali sedens, sed de plano cum omnibus agens, ut quidem Jcti loquuntur . Quorum in numero quod me quoque esse voluisti , binis ad me litteris mirae dignationis datis, id vero est quod mentem perculit meam , & nunc quoque ubi recurrit ea cogitatio, percellit .

Sic enim , QVIRINE Optime , se res habet , ut initio institui dicere : litterae cujus semel viri nobilis animum obsederint , ingentem animi ferociam mitigant emolliuntque ; & civilitatem instillant. Ad summam haud temere elegantiores litterae , vulgo *humanae* vocantur : quod ita interpretor , quod his de-

mum

num datum sit, ut *hominem* efficiant h.e. sociabilem, quique usurpare illud queat, Homo sum, humani a me nihil alienum puto. Itaque pro eo ac debeo, hoc juxta cum bonis omnibus Deum Opt. Max. assidue rogo, ac votis omnibus flagito, ut Te *humanissimum* Principem litterariae & Christianae rei incolumem diutissime praestet, atque egregie semper de utraq. merendi animum viresque suppeditet.

Interim qui tam humanus sis, non gravaberis, **QVIRINE** Eminentissime, si tantum mihi tribuerim, ut hoc tantulum opusculum, sed argumento utilissimum, quod de filiorum familias nuptiis inscribitur, a me inter operarum typographicarum festinationem non leviter auctum, apparere sub Tuo nomine siverim. Patere hoc, Cardinalis amplissime: nam ita factum oportuit. Nihil sane majorem libris estimationem conciliat, quam ut ait Halicarnassensis Dionysius (6) *προσωπεῖον τιλαυγές προκείμενον τοῦ λόγου*. Etenim quemadmodum structores aedium pulcherrimis Ionici aut Corinthii operis columnis exornant fores, ut non modo ingredientium, verum & praetereuntium oculos in se convertant: similiter ego nomen in frontispicio tuum nitere volui, ut quamlibet intus curta supellex esset, a Tui certe nominis inscriptione decus atq. auctoritas huic libello apud lectores existeret. Dabam Neapoli Anno **CICIOCCXXXII.**

AD

(6) *Persona splendida libro praefixa.*

AD AEQVOS LECTORES

De Differtationis Archiep. Rossanensis fato.

Quod consilium Differtationis hujus Auctori Clariss. fuit, ut olim ad eam conscribendam expugnari animum suum siverit, idem me quoq. impulit, ut illam eiisdem plane de causis profuturam, cum bona Auctoris venia ad publicam utilitatem recudendam curarem, neq. id vero sine adnotationibus aliquot atq. additamentis. Itaq. ubi tantum in vestibulo, uti par est, epus Differtationis historiam paucis expedi vero: tum vero de mea qualicumque industria in editione curanda lectorem non diu morabor.

FRANCISCVS M. MUSCETTULA Patricius Neapolitanus ex Mileti Ducibus, professione Cler. Reg. Teatinus, antequam ad Archiepiscopatum Rossanensem promoveretur, diu Romae in domo S. Silvestri in Monte Quirinali substitit, Theologus & Canonista inter primarios sui temporis habitus. Quumq. Apostolicorum Cleri Examinatorum, quos Eminentiss. Vicarius & Illustriss. Vicesgerens in suis consistoriis adhibent, Decanus esset: ea res magnam illi apud utrumq. auctoritatem conciliavit, apud Vicesgerentem autem (hic tum erat Dominicus Zaulius is, cujus exstat in Statuta Faventina satis copiosus commentarius) etiam intimam gratiam & amicitiam.

Interea circiter an. 1711. sub CLEMENTE. XI. P. M. magna uno tempore disceptationum connubialium multitudo Romae fuit inter filios filiasve fam. invitis parentibus nupturientes, necnon patres filiorum votis oblucentes. Itaq. cum fora omnia passim perstrebebant istiusmodi certaminibus, tum in primis Vicesgerentis Zaulii Curia. Quoerit ut ei malo occurreret Zaulius, nihil opportunius factu putavit, quam si universae causae jugulum peteret, ac viris aliquot Theologiae ac disciplinae Canonicae apprime gravis, in iisq. Muscettulae nostro, negotium daret, ut de summa re prius ipsi secum mature aliquamdiu reputarent, mox sententiam quisq. suam in conventu coram se dicturi. Eo in conventu utramque, quod ajunt, paginam Muscettula fecit. Nec enim dubiis rationibus ex Theologiae & Canonum penu depromptis liquido demonstravit, grave crimen a filiis admissum iri, si quidem parentibus merito dissentientibus obnitentes, ita demum nu-

ptias male ominatas ineant : proinde non posse iudices effrenatorum adolescentium indulgere votis, quin simul eodem se ipsi crimine obstringant. In hanc vero plerique aut omnes, Muscettulae rationibus fracti, pedibus ivere sententiam.

Tamen ne sic quidem Zaulii tunc animus conquievit: verum Teatinum nostrum auctoritate, amicitia, ac maxime obedientiae viribus (qua nihil umquam apud hunc Nostrum fuit antiquius) perpulit, uti totam responsi sui rationem scripto complecteretur. Atque ea tum prima origo Dissertationis hujus fuit, quae principio non ultra priora tria Dubia Auctori nostro processit. Quam Dissertationem manu exaratam clam is Zaulio concedidit, utiq. ad instruendum iudicis animum, minime omnium suspicatus, eam in vulgus forte fortuna manaturam. Verum contra accidit. Nam eam primo Zaulius uni alterive advocato legendam amice tradere: tum hi rei novitate (si novitatem appellare licet, quod est Antiquius caelo & chao) pellecti, prius ipsi pro se quisque describere, mox suum exemplum aliis describendum commodare: ita ea fieri omnia, quae solent in iis rebus, quae praeter pervulgatam opinionem afferuntur.

Sub haec Teatino (nihil dum gnaro interea, eam lucubrationem iam circumferri) duas praeterea quaestiones Zaulius enodandas proposuit, de sponsalibus filiorum sam. jurejurando firmatis unam, alteram de stupro sub matrimonii promissione oblato. Quas difficultates quarto & quinto Dubio enucleatas eidem in manus dedit. Atq. ita demum Dissertatio illa duobus Dubiis auctior ferri per manus hominum non sine virorum sapientissimorum adprobatione ac suffragio coepit: ac brevi tempore Muscettulae, nec opinantis, nomen ob eam scriptionem manu exaratam celebrari.

Atqui eadem causidicis (sic enim Noster non semel suos adversarios in Appendice appellat, eo nomine advocatos, procuratores, actores, & universum pragmaticorum genus intelligens) haud aequae ac ceteris grata accidit. Ex quorum numero unus in matrimonialibus causis versatiss. & celebratiss. cujus(a) nomini parcit, causam hujus generis unam ad se delatam nactus, scriptionem anno 1712. publici juris fecit, qua Muscettulae Dissertationem manu

(a) Is est Dominicus Vrsaya Advocatus, & Canonum in Gymnasio Sapientiae primarius in-

terpres: cujus Disceptationes Ecclesiasticae pluribus tomis comprehensae circumferuntur.

manu scriptam evertere se posse speravit: quo successu(b) alii iudicaverint. Nihil ea res pacatissimum Teatini animum perculit: nec, qui ad eam causam unius obedientiae armis evictus, non autem studio partium incensus, descendisset, pro eadem sibi putavit, tamquam pro aris ac focis dimitendum. Itaque, si verum amamus, non tam is, quem dixi, advocatus primarius, quam idem ille Vicesgerens Zaulius Auctori huic nostro tunc temporis bellum intulit: nec ante urgere atq. instare destitit, quam eisdem ac antea viribus expugnatum adduceret, ut causidici scripto aliud scriptum opponeret: cui quidem Appendicis nomen dedit, quam infra Dissertationi pone comitem cernis incedere. Ea in Appendice adversarii argumentis quatuor sigillatim respondet, atque ita, ut inde veritatis causa, quam propugnandam susceperat, multo quam antea luculentior evadat. En cur initio Appendicis pag. 205. tertio se manum calamo admovere dicat: utiq. qui bis antea opus retractaverat, semel Dubiis prioribus tribus, iterum duobus posterioribus. Atque eam quidem Appendicem haud secus, ac praeviam Dissertationem, itidem manu exaratam, ubi Zaulio remotis arbitris tradidisset, officio se defunctum existimavit. Nec enim umquam providit animo, fore tempus aliquod, quo ea universa lucubratio per formas typographicas publica fieret.

Interea temporis dum Noster jam inde ab anno 1718. Rossanensis Archiep. consecratus, nihilq. minus, quam de hisce concertationibus cogitans, in Cathedrae suae muneribus totus erat: contra Zaulius (qui ex Vicesgerente Assessor S. Officii venturius fuerat) commodum Commentarios suos in Faventina Statuta novis additionibus auctos prelo subiciebat. Quos ille tanto se magis lectoribus commendaturos ratus, si Muscettulae Dissertationem, qua de tamdiu loquimur, comitem sibi adjunctam haberent: pro

b 2

vetere

(b) Non optimo plane successu, si causae eventum spectamus; quippe cuius victoria penes patrem impeditam stetit. Nam post moras alias ex aliis consulto a iudicibus interpositas, tandem Pontificis oburgatione fractus sponfus respuit. Deinde ad Vrsayae Allegationis pretium quod attinet; si cui forte cupido sit,

eam primum cum Muscettulae Adpendice, rogo, conferat: deinde & eandem Vrsayae scriptionem conferat cum Disceptione 14. quam ipse postmodum to. VII. suarum Disceptionum inseruit, hinc enim perspicere potest, quam parum ille suae causae confusus fuerit. Vide & seq. Adnotationem.

vetere amicitia per literas cum Rossanensi agit, uti opusculum suum publici juris fieri patiatur: idque impetrat. Ita anno 1723. priori Zauliano volumini ad calcem ea Dissertatio adjuncta fuit, verum mendis typographicis misere corrupta, quippe Auctore absente evulgata. Sed commode id tamen accidit, quod Auctorum (quorum locos ubique plena manu Noster sedulo inspersit, ad amolendam scilicet novitatis calumniam) citationes satis pulchre se in ea editione habent: si quidem ex pluribus, quas conferre libuit, facere iudicium de ceteris liceat. Itaque in corrigendis citationibus parum laborandum putavi mihi.

Non omittendum heic duxerim, quod idem ille Advocatus, de quo supra mentionem feci, quum ante hos decem aut circiter annos Disceptationes suas Ecclesiasticas (sic enim id opus inscribitur) pluribus tomis comprehensas evulgasset; tomo septimo par. 2. Disceptationem inseruit (quae est numero XIV.) in qua suum cum Muscettula instauravit certamen: sed plane infelicitate. Et hanc tamen Disceptationem Noster brevi altera Apendicula Italica (quam ad totius opusculi calcem post indices extare animadvertes) facili negotio convellit. Cui refutationi plura equidem de meo (c) addere potuissem, si otium ac voluntas esset.

(c) Hoc tamen nequeo praetermittere, quod Vrsaya, vir ceteroqui optimus & Clarissimus, in sua interdum commoda peccat: praesertim qui to. 2. par. I. integram Disceptationem tertiam in eo insumpserit, ut ostenderet, posse Papam gravibus de causis, praesertim propter imminens scandalum, & graves offensiones dissolvere matrimonium ratum. At id mirifice causam Vrsayae fauciat. Quid enim? si scandali metus tanti visus est, ut ejus causa contractum matrimonium rescindi a Papa possit, quis non videt, impares invitis parentibus nuptias (ex quibus vix umquam est, quin gravissima scandala sub-

oritura provideantur) nullo modo fuisse ab initio contrahendas, imo a Pastoribus modis omnibus impediendas? Nullam crede mihi argumentum validius afferri potest, quo qui praeposteræ nupturientium libertati impense favent, efficacius jugulentur. Et tamen idem ille Vrsaya, qui causae ad se delatae servicens, matrimonia, quibus parentes dissentiant, impediri posse, etsi graves offensiones inde immineant, acriter negavit, aibi, quia sic alterius causae rationes postulabant, ex metu gravioris scandali, non quidem impediri matrimonia contrahenda (quod longe levius est) sed dissolvi contracta posse, defendit.

Hoc

esset. Sed redeo ad Muscettulae Dissertationem a Zaulio editam.

Nam cuiusmodi illa prior Dissertationis editio fuerat: ea certo parum satis desiderio ac publicae utilitati fecit. Quem enim heic certe facile reperias, qui Statuta Ferentina novit? aut si novit, eorum curam ad se pertinere putet? vel si tamen id putet, quid in extremo recessu eadem thesauri recondant, suspicetur? aut si vel hoc tandem suspicetur, tamen enormia duo volumina comparare sibi pensi ducat non mediocri pretio, tantum ut Dissertationem hanc non longissimam nanciscatur? Scio eam Neapoli pluries a pluribus conquistam, nec umquam rimantibus occurrisse, propterea quod de Zauliano opere nemo heic fando audiverat, ac multo minus illam in fundo tam vasti operis delitescere: nam Zauliana volumina a nostratibus tabernis ac bibliothecis absunt. His de causis viris dignitate & auctoritate principibus non invitus morem gessi, ut eam permissu Auctoris Clariss. (qui utinam valetudine satis commoda uteretur: plura enim, uti professus est, de suo penore addidisset) ut eam inquam perpurgatam perpetuis prioris editionis mendis, seorsum edendam curarem, usui tum Fori utriusque, tum etiam Pastorum non mediocri futuram. In eo dum eram, dumque quotidiana typographorum specimina recensere satago: libuit principio, amicis hortantibus, aliquid paginis extremis illinere, quod posset rem, qua de agitur, illustriorem efficere. Verum, uti fit, dum plura quotidie meditando extunduntur, ac nihilo in dies minus nova seges suboritur: postremo etiam iustam de filiorum fam. sponsalibus Mantissam, duasq. praeterea Diatribas (omnes inter haec domi natas) inter Auctoris Dissertationem ejusdemq. Appendicem immittere non dubitavi: non facturus, ita me Deus juvet, si suspicatus initio fuisset, eas justo longius processuras. Sed nemo istud vitio mihi verterit, quasi

Hoc illud nimirum est, non ad rei veritatem sed ad canfarum opportunitatem calammum attemperare, ac Pyrrhonismum in Jurisprudenciam invchere.

Ceterum de eo, quod propter gravioris scandali metum Pontifex distrahere ratas nuptias possit, videantur dicta a Rossianensi nostro non uno loco ac praeser-

tim pag. 104. num. 201. Vbi nos quoq. in Adnot. 40. quaedam adlevimus: nisi quod ejus Adnotationis priora verba, nescio quomodo luxata, sic sunt reponenda: *De vinculi solutione, non de tori separatione id esse capiendum &c.* Quam luxaturam rogandus est lector, ut manu medica in eum, quem dixi, modum sanet.

qui a *Dissertatione Appendicem*, tamquam membra poetæ discernpsim: nam si nihil aliud, formarum certe typographicarum diversitas satis ipsa per se Auctoris textum a nostris quibuscumque additamentis discriminat. Quaedam etiam hinc atque inde decerpta, eodem tamen pertinentia, in *Auctarium ad finem contuli*. Quae omnia, cujusmodicumque sunt, cupidos rerum harum aequi boni facturos, haud temere, praesertim fretus conscientia recte facti, confido.

EMINENTISSIME DOMINE

FRancisci Mariae Muscettulae Archiepiscopi Rossanensis *Dissertationem de Sponsalibus & Matrimoniiis*, quae a Filiis familias contrahuntur, Parentibus insciis, vel rationabiliter invitis, Neapoli recudendam, cum adnotationibus, Mantissa, ac Diatribis, E. T. jubente, legi, perlegique. De *dissertatione* ne mussitarim quidem, utpote quam adprobarint Viri & doctrina eximii, & auctoritate pollentes. Quod ad additamenta vero adinet, Auctorem indigitasse, satis commendasse est. Eccui enim non notum est celeberrimum nomen Alexii Symmachi Mazochii Canonici Metropolitanæ Ecclesiae Neapolitanæ, Viri, cujus fama Italiam praetergressa, latissime pervagata est: in omnium scientiarum, tum saerarum, tum profanarum penitiora adyta ingressi, Hebraicae peritissimi, ceterarumque orientalium linguarum non ignari, Graece, & Latine doctissimi: paucis dixerim, si non omnium primi, certe nemini secundi. Nihil ergo Fidei, aut Ethicae a tanto Viro timendum, Religionis Catholicae merito, & Theologiae, Sacrarumque Literarum publico Antecessore. Superest tantum, ut E. T. sacro placito adcedente, typicis formis, ad publicum bonum, in lucem prodeat. Datum Neap. Nonis Dec. anno Aerae Christianae CIOCCCXLII.
E. T.

Devotissimus Cliens
Canon-Julius Nicolaus Tornus.

Imprimatur.

C. EP. ANTINOP. VIC. GEN.

V. J. D. D. Nicolaus Capassus, Primarius Juris Civilis in hac Regia Studiorum Vniversitate Professor videat, & in scriptis referat. Neapoli die 22. mensis Novembris 1742.

C. GALIANVS ARCHIEP. THESSAL.
CAPPELL. MAJ.

S. R. M.

IMperio tuo DOMINE ut pro mea virili parerem, Rosfanensis Archiepiscopi Dissertationem Theologico-legalam, qua frequens seculi corruptela de connubiis filiorum-familias injussu parentum nequiter initis largiter nervoseq. proscribitur, accurate perlegi, eidemq. subjectas a Canonico Alexio Symmacho Mazochio adnotationes, Mantissam &c. ubi latus penitioris electissimaeq. literaturae exuberat fundus; quum vero nihil plane in iis offenderim, quo sive Ethica Christiana, sive Regium jus ulla in re vel leviter imminuatur, magno propterea cum politicorum, tum eruditorum Reipublicae usui fore animitus existimo, si chalcographicis formis excudantur, si modo huic sententiae nutus accesserit M.T., quam demisso capite, mente veneror demissiore. Neapoli A.D.V. Kalendas Dec. A.Ch. 1742.

S. M. T.

Humillimus subditus, atq. addictissimus servus.
Nicolaus Capassus.

Die 7. mensis Februarii 1743. Neap.

Viso retrospecto Suae Regiae Majest. sub die 7. curr. mensis & anni, ac retrospecto relatione facta per V. J. D. D. Nicolaum Capassum de commissione Rev. Regii Cappellani maj. previo ordine praefatae R. M.

Regalis Camera Sanctae Clarae providet, decernit, atque mandat quod imprimatur cum inserta forma praesentis supplicis libelli, ac approbatione dicti Revisoris; Verum in publicatione servetur Regia Pragmatica. Hoc suum &c.

MAGIOCCO. DANZA. CASTAGNOLA.

Ill. Marchio de Ipolito Praeses S. R. C. temp. subscript. imp.

Ill. Marchio Fraggianni non interiiit.

Citus.

CONSPECTVS HVIVS OPVSCVLI

Pag.1. PROEMIVM.

P.4. DVBIUM I. An filii fam. per honestas nuptias injussu patrio contractas graviter peccent. Ad quod haec sunt Adnotationes longiores: Pag.17. Adnot. 5. Quid jus civile de his nuptiis scriberit: Pauli antinomia dissolvitur. P. 21. Adnot.7. De poenis istiusmodi nuptiarum. P.30. Adnot.17. Ad cap. Tua nos commentarius.

P. 37. DVBIUM II. De filiorum fam. indignis nuptiis invititis parentibus. P.51. Adnot.23. De indignis h.e. imparibus connubiis.

P.58. DVBIUM III. De Pastorum officio in huiusmodi conjugiiis.

P.79. DVBIUM IV. De sponsalibus filiorum fam. praesertim iuramento firmatis.

P.119. DVBIUM V. De stupro sub fide matrimonii oblato.

P.145. MANTISSA de sponsalibus injussu patrio factis civi-

liter consideratis. PARS PRIOR. P. 165. PARS ALTERA.

P.174. DIATRIBA I. Ad Canonem Illiber. LIV.

P.187. DIATRIBA II. De ritibus sponsaliorum. PARS PRIOR. P. 196. PARS ALTERA.

P.205. APPENDIX; in qua solvuntur objecta quaedam.

P.206. Argumentum I. p.215.

Argum. II. p.228. Argum. III.

p.243. Argum. IV.

P.257. Approbationes operis Muscettulae.

P.258. ADDENDA aut mutanda quaedam in Adnotationibus Mantissae, & Diatribis.

P.269. AVCTARIVM Monumentorum.

P.288. Index ad Muscettulam.

P.294. Index ad Adnotationes Mantissam &c.

P.300. Adpendicula Illustris Muscettulae.

E R R A T A

fic corrige.

Pag. 33. col. 2. vers. ult. mittite cor. mittatis.

Pag. 57. col. 2. ver. 10. agnosci cor. agnasci.

Pag. 104. in Adnot. 40. col. 1. v. 1. luxata verba ita sunt reponenda: De vinculi solutione, non de tori separatione &c. Et si eam Adnotationem in Adhendendis quoque refinximus. Vide ibi.

Pag. 114. col. 2. v. ult. IX. cor. XII.

Pag. 167. col. 1. versu sexto ante

finem dele notam parenthestis.

Pag. 175. v. 2. Alexii cor. Alexius.

Pag. 191. num. 5. ver. 12. recitabimus cor. recitabo.

Pag. 106. ver. 3. uxorem cor. uxorum.

Pag. 197. num. 12. ver. 11. modos cor. modus.

Pag. 269. col. 1. ver. 10. post fine teste adde: At id reperi tandem in Juvenale Sat. IX. 75. Tabulas quoque ruperat &c.

De

I

*De Sponsalibus, & Matrimoniis, quæ à
Filiisfamilias contrahuntur Parentibus
inſciis, vel rationabiliter invitis.*

D I S S E R T A T I O
T H E O L O G I C O - L E G A L I S

P R O Æ M I U M.

*Matrimonii finis, dignitas, myſteria, & utilitas num. 1.
Quomodo ineundum, & abusus circa hoc n. 2.
Occaſio ſcribendi hanc Diſſertationem n. 3.*

Ancientum Matrimonii fœdus ad hu-
mani Generis propagationem natu-
rali jure institutum, etiam in lege
Gratiæ ad Sacramenti dignitatem a
Christo Domino elatum fuit: quo,
& maxima noſtræ Fidei significantur
myſteria, conjunctionis videlicet,
vel Dei cum Anima juſti per vincula
charitatis, vel Divini Verbi cum
humanitate per hypoſtaticam unionem; vel denique
Christi cum Ecclesia, quam tradens ſemetipſum pro ea,
ſibi deſponſare dignatus eſt (1): quodque non pauca ho-
mini-

(1) Potest & quartum my-
ſterium, idque morale, aſſi-
gnari, nim. ut matrimonium
ſit ſymbolum conjunctionis men-
tis cum corpore, ſive rationis
cum appetitu: ea tamen lege, ut
imperium ſit penes partem ſupe-
riorem, obſequium penes infe-
riorem. Hujus ſymbolicæ ſi-
gnificationis aperta ſunt veſtigia
Gen. III. 16. ſi hoc conſeras cum

Gen. IV. 7. Nam uterque locus
prorſus eiſdem verbis Hebraice
concepitur. Priore loco, ubi
Evam Deus alloquitur, conjun-
ctionis maris cum femina lex ea
præcipua traditur, ut quidem
Hebraice id ſonat: *Ad virum
tuum erit converſio tua* (Heb.
sheshbukatech h. e. converſio tua,
ſive famulatus tuus: nam fervo-
rum eſt ad herum converti, &
cujus

minibus bona conferre compertum est, tum in levamen miseriarum, quibus est natura imbecillis obnoxia; tum in Sanctificationem Animarum per Gratiaë justificantis augmentum, necnon collationem Sacramentalis auxilij ad mutua caritatis officia inter conjuges exercenda, ad compescendos concupiscentiaë stimulos, & ad procreandam sobolem, ea videlicet intentione (ut loquitur S. Augustinus de nupt. ad Valer. cap. 4. t. 7. edit. Antwerp.) *hac voluntate, hoc fine, ut qui ex eis filii nascuntur, in Dei filios renascantur, ac ut eos ex membris hominis in membra transferant Christi.* Unde & terrena Jerusalem S. Mater Ecclesia de suorum Civium multiplicatione lætetur, & aliquando Cœlestem illam in æternum mansuram Parentibus una cum filiis ingredi, Deo miserante, contingat: *Quod si provenerit, merces erit de Conjugio plenæ felicitatis. S. Aug. ibid. cap. 8.*

2 Fœdus hoc tot nominibus factum, *magnum Sacramentum* ab Apostolo ad Ephef. v. 32. dicitur, atque *honorabile in omnibus connubium* ad Hebr. XIII. 4. conclamatur, nullatenus *ductu libidinis* (Tob. VI. 22.) ineundem: sed cum Dei timore, ac desiderio filiorum, in quibus cœlestes benedictiones parentes consequi merean-

cujus ore pendent) & ipse dominabitur tui. Posteriore vero loco hic Deus Caino dicit: *Sed sub te erit appetitus ejus*, (nimpeccati sive concupiscentiaë: at Hebraice eadem hic verba occurrunt: *Ad te erit theshukato* i. e. *conversio ejus*, nempe concupiscentiaë, tamquam famulae) & tu dominaberis illius. Ex eisdem plane verbis utrobique usurpatis licet elicere, in copulatione tum maris cum femina in connubiis, tum rationis cum appetitu in homine, imperium penes nobiliorem partem, obsequium penes sequiorem ex Divina institutione esse oportere: imo connubia rite inita anterioris

conjunctionis nim. mentis dominae cum appetitu sibi subiecto, significantiam complecti. Verum de his fati: de quibus a non nemine alibi disputabitur. Ex eo porro fit consequens, eas nuptias, quas recta ratio non conciliat, videri carere ea, quam dixi, myttica significatione, ac proinde ex defectu mysterij esse illicitas. Talium connubiorum, quae ratione duce non fiunt, ambitu continentur ea omnia, quibus Divinae humanae leges obsistunt: in quorum numero sunt ea etiam matrimonia, quibus parentes cum ratione reluctantur.

reantur (2). Porro mirum æque, ac lacrymabile præcipue hac nostra ætate portentum protulit adolescentium quamplurium impudentia, de quibus non immerito cum Angelo dixeris *Tob. VI. 17. Hi conjugium ita suscipiunt, ut Deum a se, & a sua mente excludant, & suæ libidini ita vacent sicut Equus & Mulus, quibus non est intellectus*. Siquidem non pietate ducti, sed libidine victi, eas sibi statuunt copulare uxores, quibus cum conversari, vel alloqui sine decoris, ac honestatis discrimine non liceret. Inde odia inter Consanguineos, ac dissidia perpetua: inter ipsos conjuges concupiscentiæ ardore extincto, jam pudore correptos quotidianæ rixæ, violationes innumeræ: inde familiarum nobilium depressio, in filiis instituendis perniciosa socordia. Inde denique tot tantaque mala, sive inspiciatur Reipublicæ discrimen, sive animarum jactura; quod non sine animi mærore inspicere, ac vix sine justorum fletu valeat memorari. Quodque maxime zelum excitat; eo pervenit insolens audacia, ut ad hujusmodi matrimonia contrahenda ab Ecclesia præsidium petere non erubescant. Dispensationem super denunciationibus petulanter quærunt. Instant mandari Parentibus, ac Consanguineis, ne audeant impedire. Quæ, & similia si denegentur; tanquam de conculcata libertate, ac prodita ab Episcopis Pastoralis cura conqueruntur; in hoc gravius peccantes, quod putent peccato suo auctoritatem lege quærendam. *S. Amb. lib. 1. de Abrah. c. 7.*

3 Hujus incitiæ dixerim, an petulantia? retundere linguam, os coercere (faxit Deus, ut contingat) & cupidinem moderari eorum, quorum interest, Nos urget Imperium: quod pro modulo nostræ imbecillitatis præstare conabimur; dum sive ad solidioris Theologiæ principia, sive ad Canonicas Sanctiones attendentes, fines libertatis in matrimoniis contrahendis Jure Naturali, Divino, & Ecclesiastico requisitæ sequentibus propositis dubiis aggredimur designare.

A 2

DV-

(2) Locus Tob. VI. 22. (unde hæc sumpsit Auctor) ex nostra Vulgata sic habet: *Accipies virginem cum timore Domini, amore filiorum magis, quam libidine ductus, ut in semine Abrahæ benedictionem in filiis consequaris.*

D V B I V M I.

An Filiifamilias contrahentes matrimonium alioquin honestum Parentibus inconsultis, vel invitis mortaliter peccent.

Filii contrahentes matrimonium inconsultis, vel invitis Parentibus regulariter peccant, Sanctamque Ecclesiam huiusmodi matrimonia semper detestatam esse, atque prohibuisse. Id probatur

Ex sententia gravium Theologorum, & Canonistarum, qui sedulo expenduntur a num. 4. usque ad 10.

Ex Sacro Concilio Tridentino, aliisque antiquioribus Sacris Canonibus, etiam Ecclesie Orientalis a num. 11. usque ad 14.

Ex Conciliis Provincialibus omnium fere Nationum a num. 15. usque ad 20.

Ex auctoritate SS. Patrum a num. 21. usque ad 24.

Ex sacris testimoniis veteris, & novi Testamenti, dicto num. 21. & num. 25.

Ex Civili Politia, seu Jure Civili, & Municipali omnium fere Regnorum, & Nationum a num. 28. ad 30.

Leges Civiles, & Sæcularium Principum sanctiones ad rem conciliantur cum Jure Canonico num. 31. & n. 125.

Reprobantur aliqui DD. asserentes, hanc filiorum obligationem esse de honestate, ac decencia, non autem de necessitate, num. 26. & 27.

Declaratur libertas in matrimoniis requisita, & ostenditur illam non tolli, nec minui ex præfata filiorum obligatione erga Parentes a num. 32. ad seqq.

Dilucidantur Sacri Canones, qui in oppositum allegantur a num. 36. ad 40.

Causæ legitimæ, ex quibus aliquando excusari possunt filii resistentes paternæ voluntati in matrimoniis, num. 41. & 42.

4 **N**on est nobis sermo de aliis circumstantiis, quibus reddi valeat illicitum matrimonium, sed
unice

SED INCONSVLTO PATRE :

ūnicē inquirimus quid sentiendum de Filiis matrimo-
nium , alias forsitan honestum ac laudabile , ineuntibus ;
abscondite tamen , ne Parentibus innotescat : vel ipsi
consciis , sed ratione aliqua ductis renuentibus consen-
tire . Sunt ne damnandi letalis culpæ , an potiùs tanquam
innoxii veniunt absolvendi ?

5 Vera , & communis fere Theologorum , necnon
Canonistarum sententia est , filios prædicto modo con-
trahentes ut plurimum peccare mortaliter *contra Jus*
Naturale , Divinum , ac Positivum , ac dumtaxat quibus-
dam causis satis raro urgentibus excusari .

6 Ita respondent *Cardin. Bellarminus de Sacram. ma-*
trim. Cap. 19. propos. 3. Cardin. Turrecremata in Cap. aliter.
Caus. 30. quæst. 5. , ubi expresse docet peccare qui omit-
tunt consensum Parentum ; & hunc requiri de necessita-
te Præcepti , *Soto in 4. sent. dist. 28. quæst. 1. art. 1. in fin.*
Petrus de sot. lect. 3. de matrim. , Molina de Just. tom. 1.
tract. 2. disp. 176. vers. ad primum argumentum , & alii
antiquiores , quos cumulant *Sanchez. de matrim. lib. 4.*
disput. 23. num. 9. & Sairus in Clav. reg. lib. 7. Cap. 5. num.
12. Nobis satis erit ex iis referre verba *Petri de Ledesma*
in tract. de matrim. quæst. 47. art. 6. verb. Secunda Conclu-
sio : ibi : *Regulariter & per se loquendo si filius debet con-*
trahere matrimonium , illud debet facere ex voluntate pa-
rentum ; & si non faciat , peccat mortaliter ; & idem do-
cent omnes Doctores tam Theologi , quam Jurisperiti . Et
in responsione ad secundum argumentum subdit Etiam si
Pater nihil præcipiat filio ; contrahere contra ejus vo-
luntatem , esset peccatum mortale contra virtutem pietatis .
Hic Doctor inter antiquos Discipulos Divi Thomæ rem-
accurate pertractat , præcipue in eo , quod egregie inter-
pretatur mentem S. Doctoris , qui perperam a nonnullis
in contrarium allegatur . Testatur etiam de communi
Gauceus in addis. ad sum. Cajet. verb. matrim. vers. præ-
ter casus .

Addi possunt ex antiquioribus *S. Petrus Calestinus*
opusc. 8. par. 6. sect. prima Cap. 4. quod habetur *in tom. 25.*
Bibl. vet. Patr. ibi : Id vero , quod dicitur , filia Patri danti
sibi Virum non potest contradicere ; intellige sine vitio in-
gratitudinis , & poterit exheredari .

Beatus Albertus magnus in 4. sent. distinct. 28. art. 4. proposito dubio: an filiasam. possit invitis parentibus tradi marito, resolvit, quod valide nubit, sed concludit, quod peccat, clam a parentibus contrahens.

7 Apertius, si fieri potest, hanc veritatem posteriores Theologi tradidere.

Megal. 1.2. partis institutionis Confessariorum, & Pœnitentium lib.2. Cap. 23. num. 52. ibi: Filia, quæ absque consensu Patris matrimonium contraheret, contra quartum Decalogi præceptum mortaliter peccaret. Et num. 57. idem docet de filiis.

Franciscus Silvius in supplem. 3. par. quest. 47. art. 6. conclus. 4. Inire matrimonium Parentibus, vel inconsultis, vel rationabiliter invitis est regulariter peccatum mortale. . . . magna est injuria contra voluntatem eorum rationabilem hoc aggredi.

Ludovicus Abelly Episcopus Ruten. in medull. Theol. par. 2. tract. 1. cap. 8. sect. 3. num. 3. Quamvis matrimonium invitis Parentibus contractum, si aliæ conditiones necessariae observentur, validum sit &c. Certum est tamen graviter peccare filiasfamilie, si invitis rationabiliter parentibus, vel eorum consensu non requisito, contrahant matrimonium; ut ex communi Theologorum consensu docent Ledesma, & Gammachaus &c.

Gulielmus Estius in 4. sent. distinct. 28. §. 2. in princ. Quamvis rata sint matrimonia inconsultis Parentibus contracta; plerumque tamen sunt illicita: nam nisi iusta causa diversum suadeat, tenentur liberi Parentum Consilium audire, & consensum expectare.

Petrus a S. Joseph. in sum. de 4. Decal. præcept. art. 2. §. Sed quid si filius nulla gravi causa adactus nuptias a parentibus propositas respuit? Probabilius videtur eum peccare mortaliter, eo quod in re gravi, & iusta, Patris præceptum nihili ducit.

Franciscus Zypæus in analyt. jur. Pontific. lib. 4. tit. de sponsal. num. 5. Ecclesia semper detestata est ea matrimonia, quæ filii contrahunt insciis, invitisque Parentibus; Ac idem iterum testatur tom. 2. in tract. de Jurisdic. lib. 2. cap. 12. num. 2., & dict. tom. 2. Judex, magistrat. &c. lib. 3. cap. 2. num. 6. & eod. tom. 2. de notit. jur. Belgic. lib. 5. tit. de sponsal. num. 8.

Mer-

Merhefius in summ. Christ. par. 2. de Sacram. matrim. dissert. 7. quæst. 17. per tot. ubi probat, quod inire matrimonium, parentibus, vel inconsultis; vel iusta causa reluctanti- bus, est peccatum lethale, ordinarie loquendo; quia gravis in re gravi ab ipsis injuria parentibus irrogatur.

P. Mauritius Philippi Ord. min. Provin. Flandr. in Direc- torio Conscientiæ tract. 25. de Matrim. cap. 4. quæst. 3. per tot. Tenetur ordinarie filius petere consensum paren- tum ad ineundum matrimonium, quia filius nubendo contra voluntatem Patris afficit irreverentia in re notabili con- tra illud Exodi xx. Honora Patrem tuum. Deinde jura tam Canonica, quam Civilia severissime prohibent hujusmodi nuptias Cap. honorantur 32. quæst. 2. Hinc D. Ambros. lib. de Abraham. cap. ult. Non est Virginalis pudoris eligere Maritum.

Anton. Nald. in sum. verb. filius num. 6. Filius scilicet con- trahens Matrimonium contra voluntatem Patris peccat mortaliter secundum magis receptam opinionem.

Fagundez in præcept. Decal. lib. 4. cap. 4. n. 4. resolvit, peccare mortaliter filium, qui ducit uxorem dignam, re- sponens æque dignam, quam Pater ducendam proponit.

Gabriel a S. Vincent. de Matrim. par. 4. disp. 3. quæst. 5. num. 3. inquit: certum est, apud omnes Catholicos pec- care mortaliter filios; quando absque legitima causa ma- trimonia contrahunt absque Parentum consensu.

Franciscus Amicus in Curs. Theol. tom. 9. de Sacram. Matrim. disput. 4. sect. 1. num. 8. in fin. Filii tenentur Pa- rentum consensum exquirere, vi observantiæ, & pietatis Progenitoribus debitæ; unde graviter peccant, qui absque iusta causa contra voluntatem parentum matri- monium contrahunt.

Mastrius in Theol. moral. disput. 20. quæst. 2. artic. 3. num. 48. Certum est, ut communiter Doctores docent, graviter peccare filios familias, si invitis rationabiliter Parenti- bus, vel eorum consensu non requisito, Matrimonium con- trahant.

Joann. Martinon. tom. 2. de Sacram. disp. 71. sect. 9. num. 107. Peccant filii graviter, quando sine iusta causa parentibus invitis, vel invitis Matrimonia contrahunt.

Leander tom. 2. de Sacram. tract. 9. disp. 6. quæst. 5. an

peccent mortaliter filii, qui absque consensu Patris nubunt, ait: Probabilius respondeo, peccare mortaliter, &c.

Petrus Marchant. in Tribun. Sacram. tom. 2. tract. 5. tit. 2. quæst. 4. conclus. 4. Si nubant absque postulato consilio, vel assensu parentum, vel illis iuste renitentibus peccant mortaliter.

Florentius de Coq. tom. 3. princ. Theol. cap. 12. sect. 5. Qui sine iusta causa Parentibus inconsultis, aut rationaliter invitis Matrimonium ineunt, peccant mortaliter, inhonorando Parentes:

Marcus Vidal. in Arca Salutar. de Just., & jur. inquit. 2. num. 5. Graviter peccant filii, qui sine consensu Parentum nubunt; faciunt enim in re gravi contra honorem illis debitum. Et num. 12. eadem explicat.

Jacobus Platellius tom. 5. cap. 7. §. 5. n. 1112. Ordinarie consensus parentum necessarius est ad hoc ut licitum sit Matrimonium, ita ut graviter peccent filii, vel filiae contrahentes, invitis parentibus.

Isambertus tom. 6. in 3. part. D. Thomæ de Sacram. Matrim. disput. 7. art. 10. circa fin. Peccant gravissime filii, quando sine causa legitima contrahunt absque consensu Parentum.

Franciscus Gennet. tom. 5. tract. 9. cap. 8. sub quæst. 1. Filii non possunt contrahere matrimonium insciis, vel invitis parentibus; alias peccarent mortaliter &c.

Natalis Alex. in Theol. moral. tom. 6. tract. de Sacram. Matrim. cap. 2. art. 3. propos. 3. Lethaliter peccant filii familias, qui parentibus inconsultis, vel iusta ex causa repugnantibus matrimonia contrahunt: id enim vetat Lex Divina.

Gaspar Juenin. in Comment. de Sacram. par. 2. dissert. 10. quæst. 5. cap. 3. in princ. Cuique ratum est, illicitas esse nuptias, quas filii familias invitis aut inconsultis parentibus inierint.

Joan. Cabassutius in Theor. Jur. Canon. lib. 3. cap. 25. num. 4. Matrimonia filiorum familias sine parentum consensu celebrata, consentiunt omnes esse illicita, & Divinis, humanisque legibus prohibita, & pœnis esse dignos filios; qui contrahunt, & Sacerdotes, qui eis assistunt: Et melius num. 7.

Arman.

Armandus Hermann. in 4. sent. tract. 9. disput. 2. qu. 3. num. 4. Dico secundo, ut validus sit contractus matrimonii, non est necessarius consensus parentum; peccarent tamen mortaliter sic contrahentes.

Ludovic. Engel. tom. 3. in 4. Decretal. tit. 2. §. 2. num. 6. Si liberi absque rationabili causa, inconsultis, vel invitis parentibus matrimonia contrahunt; plerumque mortaliter peccant, & exinde puniri possunt.

8 *Idem ex professo tuentur Rebell. de oblig. justit. par. 2. lib. 2. quest. 14. Sect. 1. Basilius Pontius lib. 2. cap. 1. n. 27. Joan. Valer. de differ. utr. for. verb. matrim. differ. 1. alii- que plures, inter quos Fagnan. super cap. tua, de despons. impuber., ubi egregie rem examinat, allegans concordantes, præcipue num. 13. & 14. & novissime P. Alexander Politus a Sancto Sigismondo scholarum piarum Theologus in erudito tract. de patria in testamentis condendis potestate anno 1712. Florentiæ Typis impresso, lib. 1. cap. 3. 4. & seq. & lib. 2. per tot.*

9 His addendi veniunt etiam mitioris doctrinæ auctores, qui etiamsi excusent ab omnimoda obligatione sequendi voluntatem Patris; hujus tamen consilium petere, nec contemnere filios familias omnino teneri; alias mortaliter peccaturos, unanimes affirmant. Ita antiquiores aliqui, quos congerit, & sequitur Sanchez loc. citat. Bonacin. de Sacram. Matrim. quest. 4. punct. 17. num. 25. Coninck. de Matrim. disp. 28. dub. 5. num. 52. conclus. 3. Perez. de Matrim. disput. 15. sect. 5. num. 6. Gaspar. Hurriad. eod. tract. disp. 6. difficul. 10. num. 36. testans de communi sensu omnium Doctorum. Escobar. lib. 25. sect. 2. dec. 175. n. 724. in fine: Thomas del Bene de immunit. par. 1. cap. 8. dub. 19. sect. 9. num. 34. Cotton. contr. 3. cap. 3. num. 93. Filiucius tract. 10. par. 1. cap. 4. n. 130. Trullenb. tom. 1. in præcept. decal. lib. 4. cap. 1. dub. 2. num. 13.

10 Et consentiunt Canonistæ Barbof. in collect. in Conc. Trid. sess. 24. de refor. matrim. cap. 1. num. 2. in fine: Gonzal. Tellez. super. cap. tua de desponsat. impuber. num. 12. Robert. Knig. super. 4. decretal. tom. 2. tit. 1. §. 7. num. 47. Egregie Gutier. tract. de matrim. cap. 79. num. 20. ibi: Auctores affirmant, & late probant peccare mortaliter filium matrimonium incundo, estque omnium Theologorum Sententia;

tene-

tenetur igitur sub culpa lethali consilium parentum circa matrimonium petere.

Modernus Potitus de Joriis de magn. matrim. Sacram. quæst. 21. part. 8. num. 16. & 17. Probabilius existimo, filios teneri sub culpa lethali consilium parentum circa matrimonium petere &c. quia juri naturæ, quo parentes in liberos funguntur, sub quorum potestate sunt, conforme est, ne citra parentum consilium aliquid de re tam gravi, ut est matrimonii vinculum, a quo totum vitæ institutum pendet, filius deliberet.

11 Cæterum ad abundantiam potius, & ad vulgi allucinationem diluendam tot *Dofforum* asserta coacervavimus. Quid enim alia auctoritate indigemus, cum auctoritas suppetat irrefragabilis, vel *Summorum Pontificum*, vel *Conciliorum* tam Generalium, quam Provincialium, quibus constanter hujusmodi matrimonia illicita, ac detestabilia visa sunt? Ad hoc firmiter asserendum abunde sufficeret vel unicum testimonium *Sac. Concil. Tridentini* aperte docentis *Cap. 1. Sess. 24. de reform. matrim. ibi: Sancta Dei Ecclesia ex justissimis causis illa (matrimonia scilicet sine consensu Parentum contracta, quæ declarat irrita non esse) semper DETESTATA EST, atque PROHIBUIT.* Hoc enim decretum æque improbat matrimonia clandestina, atque contracta invitis Parentibus, inquit *Fagnan. super Cap. tua de desponsat. Impub.*, & optime animadvertunt *Sairus in clavi reg. lib. 3. Cap. 5. num. 12. ibi: Quia ut plurimum incommoda magna ex eo, quod filii matrimonium, insciis, ac invitis Parentibus, contrahant; merito Ecclesia hujusmodi matrimonia semper prohibuit.* Consentiant *Marchant. tom. 2. loco cit. quæst. 4. Gennet. Cap. 8. cit. quæst. 4. & alii: Et legenti patet ad sensum: nec obscure innuitur a Card. Pallavicino in Histor. Conc. Trid. lib. 22. Cap. 4. num. 1. & 2.*

12 Ne tamen antiquiora contemnere videamur; vel pauca ex iis attingere non pigebit. Abstinemus equidem a controversia (3) utrum talia matrimonia aliquando ita reje-

(3) In qua controversia vix est dubitandum, quin ex vetere jure Canonico ea matrimonia irrita fuerint. Vide quæ mox ex

Summis Pontificibus aliisq. Canonici juris fontibus allegantur, num. 13. & seqq. Vide & *Juenin. Diff. x. q. 5. c. 3. ar. 1. & alios.*

rejecta fuerint, ut irrita redderentur; de qua in oppositas ex diametro sententias abeuntes agunt *Basiliius Pontius de matrim. lib. 2. Cap. 1. §. 1. Fagnan. super Cap. tua cit. num. 20. & seqq. Juenin. Cap. 3. cit. art. 1. concl. 2.* aliique tum ex veteribus, tum ex modernis Theologis, & Jurisperitis. Veruntamen fateri oportet, ea, quæ adducuntur ad probandum, quod Ecclesia talia connubia irrita voluerit aliquando, evidenter concludere, quod saltem ut maxime illicita vetuit, & improbavit.

13 Itaque in *Cap. aliter caus. 30. quæst. 5.* celebre illud Decretum legitur *Evaristo Papæ* tributum: *Legitimum non fit conjugium nisi &c. a parentibus, & propinquo-ribus sponsetur &c. aliter vero præsumpta non conjugia, sed adulteria, vel contubernia, vel supra, aut fornicationes potius quam legitima conjugia esse non dubitate.* Et in *Epistola*, unde præfata verba transcripta sunt, additur sicut a *Patribus accepimus, & a Sanctis Apostolis, atque eorum Successoribus traditum invenimus.* Neque nos latet, hanc *Epistolam Evaristo* suppositam non levibus argumentis ductos nostri sæculi criticos affirmare: nihilominus quicumque sit illius Auctor, saltem eruitur ex illa, qualis fuerit de eo tempore Ecclesiæ disciplina, scilicet a nono sæculo æræ Christianæ. Quod & evidenter evincitur ex altero contemporaneo teste *Nicolao Primo Summo Pontifice in responso ad Consultat. Bulgar. Cap. 3.*, instruens enim eos super moribus occidentalis Ecclesiæ in matrimoniis contrahendis: *Fœdera quoque, inquit, consensu eorum, qui hæc contrahunt, & eorum, in quorum potestate sunt, celebrantur. Refertur in cap. nostrates caus. 30. quæst. 5.* Idem videtur tradere *Urbanus Primus* relatus in *cap. si verum caus. 31. quæst. 2.*, dum de matrimonio, invito utroque parente, affirmat: *Canonum, & legum auctoritas talia sponsalia non approbat: clarius legitur in cap. videtur, qui matrim. accus. poss. (sive sit Celestini II., ut arridet Gonzal. Tellez in comment. super eodem cap. sive CLEMENTIS III., ut autumant Natalis Alex. Theolog. moral. tom. 6. pag. mihi 527., & Juenin. loc. sup. cit.) ibi: Ideo maxime Parentes recipiuntur &c. qui enim melius recipi debent, quam illi, quorum est interesse &c. ita ut si non intersint, & consensum non adhibe-*

buerint secundum leges nullum fiat matrimonium. Consonant verba ALEXANDRI II. apud Iyonem Carnotensem 3. par. decreti relata à Natali Alex. ubi supra pag. 528. ubi de adolescente, qui juraverat fœminam quandam se ducturum in Vxorem, affirmat Summus Pontifex, reum fuisse perjurii, ideo quia quod observare legaliter, non potuit sine iudicio parentum, temere jurare præsumpsit.

14 Nec diversa fuit Ecclesiæ Orientalis observantia: quia ex Photii Nomocanone, qui nono currente sæculo fuit exaratus, & ex Commentariis super eodem editis à Balsamone XII. labente sæculo, & XIII. ineunte, perspicue apparet inibi præfata conjugia usque adeò vetita fuisse, ut pro irritis haberentur, ut ex tit. 13. cap. 9. (4).

Con-

(4) Photius in Nomocanone titulo XIII. cap. 9. hoc lemma præfigit: Περὶ τῶν πατρὶ γυναικῶν τῶν οὐκ ἐξ ὀνόματι ἢ δεσποτῶν, γαμίσαν. i. e. De nubentibus præter parentum aut dominorum sententiam: h. e. parentibus inconsultis. Deinde rejicit lectorem ad Basilii Can. 38. 41. 42. de quibus inferius dicam. Sequitur Photii textus in hunc modum: Τὰς ἐξ ἄλλου ἢ οὐκ ἐξ ὀνόματι &c. quæ fatius erit huc afferre, quemadmodum latine sonant. Qui quæve in alterius potestate sunt, non possunt legitime matrimonium contrahere, non consentiente eo, qui illos in potestate habet: ut lib. v. Cod. tit. 4. & lib. XXIII. (non Cod. sed Dig.) tit. 2. (traditur): extra quam si quis filiam 25. annos natam in matrimonium elocare differat. Tunc enim illa liberæ conditionis homini seipsam (matrimonio) iunge-

re potest: quemadmodum quæ de ingratitude heredum (tractat) Novella CKV. (cap. 3. docet).

Ad quæ a Balsamone hæc adnotantur. Οὐκ ἔστι οὐ δύναται ὑπεξούσι &c. Quod autem qui quæve in potestate sunt, citra consensum ejus, qui eos in potestate habet, legitime matrimonium contrahere non possunt: ex multis cap. manifestum est. Titulus secundus libri XIII. Digestorum positus est in capite primo tituli IV. libri XXVIII. (Basilicorum). Atque ejusdem tituli caput secundum sic habet: οὐ γίνεται γαμὶ &c. Nuptiæ consistere non possunt, nisi consentiant omnes, i. e. qui coeunt, quorumque in potestate sunt. Verba sunt l. 2. De r. nupt.

Jam vero Basilii ad Amphilo-
chium canones, ad quos digitum intendit Photius, tales sunt. Canon. XXXVIII. sic habet: Αἱ

κέραι

15 *Concilia Provincialia* omnium nationum in eandem sententiam abierunt. Itaque

16 In Gallis *Concilium Aurelianense quartum celebratum anno 541. Canon. 22.* pronunciat, *matrimonium contra voluntatem Parentum impie copulari. Labbe ad ann.cit.tom.5.*

In

κόραι αὶ παρὰ γνώμην τοῦ πατρὸς ἀκολυθησάσαι πορνύσσει. i. e. *Puellae, quae praeter patris sententiam amatores secutae sunt, fornicantur.* H. e. (ut ibi Balsamon & Zonaras interpretantur) etsi videantur cū suis amatoribus matrimonio copulatae: retamen vera fornicariae sunt, non uxores; quia inter eos qui in aliorum sunt potestate, sine horum consensu matrimonium confiltere non potest. Sequitur in eodem Canone: *Reconciliatis vero parentibus, videtur res remedium accipere: non protinus autem, ad communionem restituantur, sed triennio punientur:* i. e. non nisi exacta triennali poenitentia recipiuntur. Interpretationem hanc Canonis a me positam confirmat Alexius Aristenetus, sic eum Canonem παραφράζων (apud Beveregium to. 2. pag. 97.): *Οἱ ὑπεύστοι &c. Qui sub potestate sunt, praeter eorum sententiam, sub quorum sunt potestate, matrimonium contrahere non possunt. Si autem ἔ contraxerint nihil fecerunt: sed irrita est contractio. Puellae autem, quae praeter patrum suorum voluntatem, homines aliquos secutae fuerint, fornicationis supplicio subjiciuntur. Et quae porro ibidem sequuntur,*

Id quod hoc Canone de filiorumfamilias matrimoniis sancitum fuit, idem mox Can. XL. extenditur ad servos, ait enim *Quae praeter domini sententiam se viro tradidit, fornicata est.* Ἐ. c. tum haec ratio traditur: *Eorum enim qui sunt sub alterius potestate, pacta conventa firmi nihil habent: quae ratio & in filiosfamilias convenit. Ad quem Canonem vide Balsamonis, Zonarae, & Aristeneti scholia.*

At Canon XLI. (eorum scilicet quos supra allegavit Photius, alter) nihil huc pertinet. Quocirca alterutrum dicendum esse censuerim, sive in Photio μ' pro μά h. e. XL. pro XLI. scribendum esse, sive in Epistolae ad Amphiloichium exemplari, quo Photius utebatur, fuisse quadragesimum, qui nunc est Canon primus & quadragesimus.

Sequitur eorum Canonum ad quos indicem intendit Photius, tertius, qui est Basilii ad Amphiloichium XLII. sic habens:

Οἱ ἀνὸ τῶν κρατούντων γαμοὶ πορνύσαι εἰσὶν. &c. *Quae sine iis, qui habent potestatem, sunt matrimonia, sunt fornicationes. Vivente ergo patre vel domino ii, qui conveniunt, non sunt ab accusatione liberi, donec conjugio domini an-*
nue.

14 DVB. I. DE MATRIM. HONESTIS

17 In Hispaniis *Toletanum tertium can. 10. Similis conditio de Virginibus habeatur, ne contra voluntatem Parentum, vel suam, cogantur maritos accipere; apud Card. de Aguir ann. 689. num. 40.*

18 In Germania *Concilium Colonienſe habitum anno 1536. in tom. 4. Concil. General. & Provincial. par. 7. cap. 43. Optandum ut tollantur clandestina matrimonia, quae in vitis Parentibus, ac propinquis, veneris potius, quam Dei causa contrahuntur. Nam quanta ex his mala suboriantur, in aperto est. Interea vero si non irrita, prohibita saltem sint, & poenae Canonicae idest excommunicationi contrahentes, & qui eis ope aut consilio adfuerunt subiaceant.*

19. Item in Germania *Synodus Provincialis Moguntina congregata anno 1549. in cit. tom. 4. Concil. Gener. & Provinc. cap. 37. Volumus liberos sedulo admoneri, ut divini praecipi memores velint in parentum esse potestate, nec illis insciis, aut in vitis inire matrimonia praesumant.*

20 Denique in Italia in *Constitutionibus Provinciae Mediolanensis ex decret. synodal. Conc. VI. Provinc. Mediol. lib. 5. sub tit. Quae ad Sacramentum matrimonii spectant num. 17. sic legitur. Si filii familias sint, hos Parochus valde cohortetur, ut parentibus, in quorum potestate sunt, eum honorem tribuant, ut illis, ne insciis quidem nedum in vitis, rem tanti momenti ineant: idemque ferunt Acta Eccles.*

auerint: tunc enim accipit firmitatem conjugium. In qua veritione (Beveregiana to. 2. pag. 100.) ne te illud turbet, conjugio DOMINI annuerint: nam ibi vox Domini comode intelligenda est tum de dominis tum de patribus. Omnino Graeca in hoc canone vox Κόριοι non Domini sed πατερος, cenſeo, vertatur sic: sive auctoritatem aut potestatem habentes. Id enim Κόριοι apud veterem Graeciam pluries significat, ut communis ea vox tum

heris tum patribus sit, imo & iis omnibus, qui auctoritatem habent: unde & tutores Κόριοι dicebantur: & ii praesertim qui puellas nuptiis dabant, proprie Κόριοι vocabantur: de qua usurpatione vide Budaei Comment. L. Gr. pag. 43. 44. Hinc Balsamon in hujus Canonis Scholio pro Κόριοι posuit, οἱ τῆν ἐξουσίαν αὐτῶν ἔχοντες, h. e. qui eorum habent potestatem.

Hunc Basilii Canonem XLII. Auctor hujus Dissertationis infra num. 22. in partes suas advocat.

Eccles. Mediol. par. 4. Instruct. Matrim. tit. de Parochi diligenti. Ac ad indicandam necessitatem istud adimplendi laudatur in margine Concilium Tridentinum cap. 1. sess. 24., ubi testatur semper aliter inita conjugia Ecclesiam improbasse, ut supra innuebamus.

21 Hæc omnia profecto, ut fatetur Auctor Epistolæ *Evaristo* Pontifici suppositæ, a *Patribus* accepta sunt. Hi enim 4. *Decalogi præcepto*, quo naturalis lex exprimitur de *Parentibus honorandis* firmiter adhærentes, filios illis invitis, matrimonio se jungentes perpetuo damnaverunt. Sic *Tertullian.* lib. 2. ad uxor. cap. 9. *Nam nec in terris filii sine consensu parentum recte, & jure nubunt.* *S. LEO Magn. Epist. 92. ad Rustic. Narb. cap. 4. Paterno arbitrio viris junctæ carent culpa.*

22 Sanctus *Basiliius* in *Epist. ad Amphilocho. 2. can. 42. Quæ sine iis, qui habent potestatem, sunt Matrimonia, sunt fornicationes: nec ergo vivente Patre ii, qui conveniunt, sunt ab accusatione liberi.*

23 Sanctus *Ambrosius* pluries idem docet, at diserte in *Epist. ad Sisinnium*, quæ est 64. lib. 6. ibi: *Commendat præfatum virum, quod filio pepercerit, qui ipsa inconsulto uxorem acceperat.* Verum filii culpam fatetur, & factum improbat. *Malo enim, inquit, culpam fateri: ipsa paternâ offensio fuit: quoniam venturam in locum filia, tuo debuisti eligere judicio, cui fieres pater: fecisti, quod boni parentes, ut ignosceres, sed obsecratus; nam antequam rogareris, non erat ignoscere, sed factum probare.*

24 *Rupertus Abbas* tom. 1. lib. 7. super *Gen. xxviii. 1. 7. 8.* de *Esau*, qui uxorem duxerat contra præceptum patris ait: *Aut tanquam inspiens, aut tanquam vere stultus fecit hoc Esau.*

25 Rursum his, ac ceteris *Patribus* prævit *Apostolus* tum generaliter admonens de obedientia, quam filii tenentur parentibus præstare. *Ad Ephes. vi. 1. Filii obedite parentibus vestris &c. honora patrem tuum, & matrem tuam, quod est mandatum primum in promissione.* Et ad *Colos. cap. 3. vers. 9. filii obedite parentibus per omnia;* Tum ubi docet Parentum muneris esse filii de nuptiis providere *prima Cor. VII. 11. Igitur qui matrimonio jungit Virginem suam, bene facit, & qui non jungit,*
me-

melius facit. Quod & ex veteri testamento luculenter confirmant *Card. Bellarmin. lib. 1. de matrim. cap. 18. Natalis Alex. tom. 6. Theolog. moral. pag. mihi 525.*, aliique Theologi passim allatis exemplis filiorum, qui Parentum mandatum ad matrimonia contrahenda exequi curaverunt; ut de Isaac, Jacob, & Rebecca habetur cap. 24. & 28. Genesis, vel qui reuenticibus abstinerint, donec ipsorum consensum impetrarent, ut de Sampson narratur Judic. cap. 14. Item quia præcepta Domini de filiorum nuptiis nunquam filiis semper verò parentibus proposita fuere Exod. 34. Deuter. 7. & apertissimè Jerem. 29. *Date filijs vestris uxores, & filias vestras date viris; Et Eccl. VII. 4. Trade filiam, & grande opus feceris, & viro sensato da illam.*

26 Nec audiendi sunt nonnulli, qui tot autoritatis momenta satis sibi videntur elusisse, cum seuera fronte pronunciarint, intelligenda esse de honestate ac decencia, secus verò de necessitate, & obligatione præcipue ad vitandam letalem culpam.

27 Etenim nihil absurdius dici potest, ac a veritatis sensu magis alienum, quam quod abusus, quem semper Ecclesia detestata fuit, & prohibuit, quem culpabilem stultitiam Patres affirmant, quem adulterii, & fornicationis nomine audivimus appellari, quem impie usurpanti, ac Decalogi præcepto repugnantem esse tot Concilia Provincialia pronunciant, ac sub anathematis pœna ventant: quod, inquam, tam detestabilis corruptela hoc dumtaxat mali præferat ut decenciam minuat, & obsecuret honestatem. Optime ad rem nostram Fagnan. super cap. tua num. 23. in fin. de despons. Impub. ibi. *Constat ea conjugia adeo esse sacris Canonibus inuisa, & exosa, ut appellentur adulteria, fornicationes, & supra; unde cum tam Ecclesia, quam civilis politia tantopere ab illis abhorreant, non videtur annuendum ut filia inire possit matrimonium, cui pater expresse, & ex legitima causa contradicit.* Judicet proinde unusquisque, cui veritas potius; quam indulgentia (ne dicam laxitas) arridet, utrum hæc omnia nil amplius importent; quam decenciam operis, & honestatem.

28 Ad hæc cum meminimus Civilis Politicæ; licet quo-

quoque ex illa ad rem nostram efficaciter argumentari. Nam non minus leges Imperiales communes, quam Municipales Regnorum, ac Rerumpublicarum, praefata conubia profligare totis viribus contendunt, & damnant, ut naturali juri adversantia, Reipublicae tranquillitati noxia, ingratitude, ac libidinosa licentiae fetus, aliorumque quamplurimum malorum perniciosas causas.

29 *Jus sane Caesareum* nuptias, in quibus Parentum consensus desideratur, irritas decernere, communis est Theologorum, ac Jurisperitorum Sententia, quam comprobant aperti Textus in princip. Instit. de nupt. ibi: *Si filii familias sint, consensum habeant parentum, quorum sunt in potestate. Nam hoc fieri debere, & civilis, & naturalis ratio suadet.* Et infra: *Si adversus ea, quae diximus, aliqui coierint, nec vir, nec uxor, nec nuptiae, nec Matrimonium, nec dos intelligitur.* Et similia habentur in l. nuptiae 2. & l. filius familias ff. de rit. nupt. l. si ut proponis nec filium. l. in conjunctione Cod. de nup. Quidquid sentiant Cujacius (5) & Dionysius Gottifred. in not. ad l. filius

B lius

(5) *Nuptias injussu patris esse civiliter irritas, at non dissociari tamen, sed sustineri tamquam matrimonia juris gentium.*

Ne quem Cujacii & Dion. Gothofredi, magnorum in legali disciplina nominum, abripiat auctoritas, breviter est explicandum, quid hi duo Jcti censuerint, simul quid ex jure Romano in hac controversia verum sit.

Jam primum omnium nihil magis est in juris civilis voluminibus decantatum, quam sine patrum consensu nuptias non consistere. Praeter Institutionum locum ab Auctore allatum, videatur prae ceteris titulus *D. De ritu Nuptiarum*, praesertim

l. 2. 10. & 21. Et passim in hisce libris idem aut inculcatur, aut supponitur.

Sed tamen idem ille Paullus, qui lib. 35. ad Edictum, sive l. 2. *De ri. Nupt.* negaverat nuptias sine consensu patris consistere videtur contrarium dixisse in lib. II. *rec. sent. tit. 19. §. 2.* ubi sic posuit: *Eorum, qui in potestate patris sunt, sine voluntate ejus matrimonia jure non contrahuntur: sed contracta non solvuntur: contemplatio enim publicae utilitatis privatorum commodis praesertur.* Ergo si non solvuntur, jam non irrita sunt, sed valida, contra quam lib. 35. ad Edict. idem dixerat, non consistere. Quidam Doctores apud Juvenium loco citato inter-

ter-

terpretantur posteriorem locum de casu, quo pater id sciens, publicis instrumentis non contradixerit. Falso: nam univ-erse loquitur Paulus. Alii apud eundem Jueninium ib. negant posteriorem locum esse Paulli, quia cum aliis ejusdem Jcti locis colliditur; ac suspicantur Aniano illi esse tribuendum, qui sub Alarico Gothorum rege Cod. Theodosianum & Caj Institutiones contraxit. Nempe hoc familiare est aetati nostrae, ut nodos vindice dignos secare malint, quam cum cura & industria solvere.

At jam pridem istud *επαρ-τισομενης* solverat Cujacius: cui tamen falsam interpretationem Jueninius ibid. adferibit, quasi qui putarit nuptias invito patre contractas jure Romano illicitas quidem, sed non irritas fuisse. Legatur rogo Cujacius ad Lib 35. Paulli ad Edictum, & in III. Obser. 5. ac videatur quo pacto vir summus potuerit nuptias istas ratas dicere, qui *non justas* esse, ac liberos inde natos esse *spurios*, aperte profiteatur. Sed vel sic tamen contracta matrimonia non distrahi ex adscriptis Paulli verbis in II. rec. sentent. statuit. Jam si a Cujacio interroges, *injusta* isthaec h. e. illegitima matrimonia, nec tamen dissolviata, quo loco habenda sint; non aliud, credo, respondebit, aut respondere poterit, quam habenda esse ut matrimonia non juris civilis, sed juris gentium. Matrimo-

nia quidem illa *injusta* h. e. jure civili illegitima, & irrita erant, sed erant tamen matrimonia jure gentium rata. Itaq. non justae nuptiae, non justa uxor, non justus liberi: & tamen omnia haec utctmq. erant ac dicebantur: non, inquam, jure civili, sed naturali. *Et hoc meo quidem judicio* (subdit Cujacius III. Obser. 5.) *proprium exemplum est INJUSTAE UXORIS* (de qua in l. si uxor, D. ad l. Jul. de adult.) *quae jure viri adulterii accusari potest: nec enim concubinae, aut ejus quae uxor esse non potest, exemplum recte dabitur, quandoquidem eae jure viri accusari non poterunt.*

Hanc quam Cujacio tribui sententiam, aperte etiam praefert Dion. Gothofr. ad l. 25. D. De ritu nupt. quem consulas, censet. Quare falsissimum est, hos Jctos censuisse ea matrimonia fuisse illicita, sed tamen valida: nam si de jure civili loquimur, *injusta* h. e. irrita & illegitima prorsus erant: si de jure naturali; tum demum dici poterit, illicitas fuisse has nuptias (quippe contra reverentiam parentibus debitam, & alia plura juris naturae capita peccantes) sed tamen validas.

Jam vero Paulli verba ultima quid sibi volunt? *Contemplatio enim publicae utilitatis privatorum commodis* (patrum scilicet quae deteriora fiunt per istas nuptias) *praefertur*. Quae hic publica utilitas? *Quia*, inquit Cujacius, *publice interest non*

teme.

remere dissolvi conjugia . Imo potius, si quid heic video , publica utilitas non alia Paullo est, quam urbium πολυανδρία seu frequentia . Eo leges de *maritandis ordinibus* , & ei rei proposita praemia spectabant . Nimirum enim το πολυανδρῆσαι & subolescere proles, & quoquomodo nasci homines, etsi spurios, publice intererat: v. l. i. *sol. matr.*

Et hæctenus quidem in Cujacii & Gothofredi sententiam disputavimus . Nunc praestat audire Vinnium ad Instit. lib. 1. tit. de *Nupt.* §. 12. ubi Paulli locum, qui tamdiu nos exercet , non ita accipiendum esse dicit, quasi matrimonium patre invito initum, ratum evadat (hoc enim Paullus alibi saepe negat) sed in illis verbis, *contracta non solvuntur*, esse subaudiendum, *sed volente patre contracta non solvuntur*, nim. si pater genero aut nurui offensus matrimonium velit dissolvere . Ingeniosa quidem solutio, quam & Jctorum veterum consueta breviloquentia, & antithesis prioris sententiae, & allatae a Vinnio leges probabilem faciunt .

Heic equidem, Cujacii an Vinnii interpretatio sit potior, non definitio . Quamquam revera illud *injustae uxoris exemplum*, quod supra ex Cujacio apposui, hujus sententiam promovet . Vlpianus enim l. 13. *D. ad l. Jul. de adult.* ubi negasset, *concubinae jure mariti accusari posse adulterii*, mox §. 1. addit: *Plane siue justa uxor fuit siue INJ-*

STA, *accusationem instituere vir poterit: nam & Sex. Caecilius ait: Haec lex ad OMNIA MATRIMONIA* (h. e. sive iusta & civiliter inita, sive injusta h. e. illegitima) *pertinet* . Ex quo intelligitur, passim fuisse *injustas uxores & injusta matrimonia*, nec ex eo quod injusta essent, fuisse distracta . Nec tamen ignoro de ista Vlpiani *injusta uxore*, quae jure mariti accusaretur, alios aliter sensitisse . Verum ad rem propositam quod attinet: addi & illud potest, quod (quantum ex canonicis modo in Adnot. 4. productis potest intelligi) aevo Basilii id juris obtinuisse videtur, ut nuptiae injussu patris contractae, non continuo disturbarentur tamen; etsi non pro justis connubiis, sed pro *fornicationibus* agnitae . Non numquam tamen iis patres ad ultimum reconciliabantur: ac tum demum post triennem poenitentiam evadebant ratae nuptiae . Potestremo si dissensus patrius, ita tim nuptias dislociasset: frustra exheredatione aliisq. poenis conjuges deterebantur: imo nemo injussu patris de contrahendis nuptiis cogitasset, quibus non speraret se fruturum .

Ad ultimum haec, quae paternum arbitrium in nuptiis requirit, *lex civilis imperfecta* dicenda . Cujacio (a quo plures id hauserunt, ac nuper Fevretus lib. V. de Abus. 2. num. 6.) videtur, quippe quae nuptias sine illo consensu fieri vetet, sed tamen contra-

llus ff. de rit. nupt. & post ipsos Gonzalez. Tellez super cap. tua, de despons. impuber. num. 8. Has utique leges jure Canonico (6) correctas esse non dubitamus, ut perspicue habetur in cap. tua de Sponsal. cap. cum Causa de raptoribus, & aliis: clarissime vero in Concilio Tridentino sess. 24. de Matrim. cap. 1. At inficiari nemo potest, ex illis manifeste deduci quod summa in præfatis deformitas naturali lumine deprehenditur, ut optime expendit Fagnan, super cap. tua, de despons. Impub. num. 17. ibi: Inde tamen patet, quam sint adversa communi bono, & Reipublicæ tranquillitati connubia inita renuentibus Parentibus. Et similiter arguit Card. Paleot. in tract. de noth. cap. 8. reflectens ad textum relat. ex princ. tit. de nupt. Instit. his verbis: Adde quod lex dixit non civili tantum, sed naturali jure hoc institutum fuisse, ut patris consensus in nuptiis præcederet; quæ verba arguunt omnino in contrarium vix aliquid posse decerni.

30 Vt cumque vero hæc se habeant, in comperto est, Civiles leges passim sub gravissimis pœnis ista connubia prohibere, maxime sub pœna exheredationis. Sic in Jure Cæsareo in Auth. ut cum de appell. cognosc.

Etas non dissolvat: quemadmodum lex Cincia dicitur imperfecta Ulpiano, quod supra certum modum donare vetet, at donatam non rescindat. In quo tamen a viro summo dissentio: est enim dispar utriusque ratio. Lex Cincia donationes a se vetitas nullo modo rescindebat: at lex de connubiis auctore patre ineundis, eadem nuptias illo invito contractas, quantum ad civilem rationem pertinet, vere ac proprie dissolvebat: etsi easdem non disturbabat, nec impediabat, quin naturali jure ac ratione fultæ se tuerentur. At vero Tridentinam legem (quæ nuptias invito patre detestatur, &

prohibet, ne contrahantur: nec tamen jam contractas dissolvit) potiore jure legem imperfectam appellaverim: nim. ead. notione, qua lex Cincia imperfecta vocatur. Pari ratione cetera omnia impedimenta tantum impediencia (e quorum numero est patrius dissentus) leges imperfectæ dicantur, per me licebit.

(6) Intellige de jure Canonico novissimo, secus de antiquo: ut inter eruditos convenit, ac satis constat ex allatis supra num. 13. & 14. & ex Adnot. 4. Vide Juéninium loco cit. ubi ostendit per duodecim priora sæcula dissentium parentum fuisse impedimentum dirimens;

(7) De poena exheredationis aliisque poenis propter nuptias injussu patris initas, maxime impares, tam ex jure communi, quam singularium gentium peculiari.

Praeter citatam ab Auctore Novellam, notanda est praeter ceteris l. 3. §. si emancipatus, D. De bonor. poss. contra tab. Atque omnino videndus de his (ut alios bene multos taceam) Philipp. Paschalis Consentinus in De virib. patriæ potestatis par. 2. cap. 5. num. 15. & seq. ubi copiose agit de poena exheredationis, qua pater tam de jure communi quam municipali potest punire filios filiasve suo injussu nubentes.

Et quidem de ea exheredatione, quod ad jus commune attinet, non idem omnes sentiunt. Quidam eam non admittunt, quia *Quod fit*, inquit, *permittente jure, poenam non meretur*: & quod tuto peccat, qui auctoritate legum peccat: probari autem ea conjugia putant a Trid. Synodo. Sed fugit hoc ratio: nam Tridentini Patres diserte profitentur, se istas nuptias detestari & prohibere: etsi jam contractas non irritaverint: Quo fit, ut eam legem imperfectam vocari posse in fine adnot. 5. dixerimus. Non ergo permittuntur a lege hae nuptiae, sed prohibentur. Restius alii ferme omnes eam exheredationis poenam de jure

communi agnoscunt: inter quos tamen nonnulli cum eo temperamento eam poenam admittunt, si filius ignominiosam duxerit uxorem, vel filia indigno nupserit, ex l. 3. §. si emancipatus D. de bonor. poss. contra tab. Qua lege quid sit ignominiosa (nequid forte gravius suspicere) Graecus Scholiastes explicuit; qui ἀσχηρον i. e. obscuram est interpretatus. Quo fit ignominiosas & indignas nuptias non alias esse quam impares in tantum, ut sint familiae dedecori. Vide de his Ger. Felmannum in minime obvio libello De impari matrimonio pag. 17. & seqq. & alibi: etsi eundem reperio, in ea causa fuisse versatum, cujus intererat, neminem exheredem fieri propter hujusmodi nuptias. Adde quod idem pag. 15 l. univ. se profiteatur, liberos exheredes scribi posse ob majores similesve causas, quam sunt illae (quatuordecim) quas recenset Justinianus. Atque haec de jure communi.

Ad leges autem gentium peculiare, quod attinet: praeter eas, quas Auctor haec collegit, addam & alias hinc & inde a me collatas. Inter leges Langobardicas lex est Liutprandi Regis (apud Murator. to. 1. par. 2. Scriptor. Ital. pag. 74. num. LXVI. col. 2. A. B.) qua lege filia, quae sine patris consensu, vel fratrum, vel pro-

ximq-

amorum, alii quam cui desponsa ab illis esset, nupsisset, privatur successione paterna, quae ad proximiores deferetur; atque ita ut nec ei frater per quodlibet ingenium aliquid dare & hereditatem relinquere possit. Videtis ibi totam legem. Jam vero inter leges antiquas Burgundionum & haec legitur: Si puella sine parentum consensu voluntate & conscientia se conjugio alicui sociaverit, amittat quidquid de parentum hereditate se noverit habituram. Sed & lex antiqua Alamannorum producit a Renajo Choppino in *de Feudis Andegav.* pag. 191. quae puellae contrahenti impares nuptias successione in rem suam sive feudum aufert. Adhaec lex Dagoberti (quae etiam lex Alamannorum audit) sic habet in 2. Capitulari cap. 34. *Siquis filiam alterius non desponsatam acceperit sibi uxorem, si pater ejus eam requirit, reddat, & cum XL. solidis eam componat.* Apud Alb. Gentilem in IV. *De Nuptiis* cap. 9. sic reperio: *Lex VVifigotorum fuit (lib. 3. tit. 2.) ut quae nupsisset invitis parentibus, ea de bonis earum non aliter haberet, quam si ipsi reliquissent. Et Recitas Covarruvias legem Reginae Joannae matris Caroli V. imp. per quam amissio omnium honorum statuitur his filiis & perpetuum exsilium, sub mortis poena non violandum, & potestas sit parentibus exheredandi eos: Etiam ipse Carolus narratur constitutio puniens filios:*

*nec excusans, etiam si consensus patris accesserit ante matrimonium consummatum. Hae leges & in Gallia Sed & multa ejusmodi statuta per Italiam sunt: quod de responsis interpretum saepe notavi. Etiam de consensu matris & aliorum propinquorum; de consensu fratris (Bal. §. cons. 54.) de patris, patris, fratris, proximiorum agnatorum: Ceph. cons. 642. Quod heic Albericus de Carolo V. innuit, de eo videatur Franc. Zypaeus in *Notis. jur. Belgici* lib. v. tit. i. num. 3. & seq. ubi adcurate de Caroli constitutione agitur: necnon (num. 4.) de Philippi IV. qui Carolinam confirmans, alia de suo adjecit: de quibus consuli potest, & Vanespen tit. de matrim. cap. 4. Jam vero *Constitutiones Saxonicae* (ait Heuningus Arnicaeus in *de jur. Connubior.* cap. 3. num. 15.) contemptum & neglectum consensus paterni puniunt, pro qualitate causae, amissione legitimae, exheredatione, & carcere: ubi & legum Hispanicarum rigorem in hac parte a Carolo V. in hereditarias ditiones inductum, testatur. *Muscovitarum consuetudo* (inquit idem Arnicaeus ibid. num. 24.) prorsus tribuit hanc potestatem (in nuptias scilicet) parentibus. Nec enim illic nuptias ambit sponsus; sed sponsae pater quaerit affinitatem apud sponsi parentes, adeo ut totius negotii cardo vertatur in manu parentum, ut testatur Sigismundus Baro in *hist. Muscov.**

Seq

si (8) de qua late *Gutier. lib. 2. quæst. Canon. qu. 1. per tot.* Pro Lusitania in *jure illius Regni lib. 4. tit. 88. n. 1.* de quo disputat (9) *Fragos. par. 1. de Regim. Reip. Christ. lib. 2. disp. 4. §. 2. præcipue num. 289.* Pro Regno Neapolis idem deducit post alios (10) *Donat. Ant. de Marin. tom. 2. lib. 2. cap. 132. num. 9.* ex lege Regis Rogerii, quæ habetur in *Constit. Sancimus sub tit. de Matrim. contrahen.* Pro Catalonia Principatu easdem pœnas in viridi observantia semper fuisse pluribus citatis refert *Fontanel. (11)*

B 4 in

Sed an ulla poena statuta sit in filios immorigeros, alte ibi siletur. In reliquis Orbis Christiani partibus, quid juris aut moris sit: alii, quibus plus otii est, edisserent. Sane plurium Italiae civitatum statuta scio in eandem sententiam fuisse composita: de quibus Alberici Gentilis modo productus locus meminit. Ut ecce inter Faventina statuta, in quæ Dominicus de Zaulis spissa duo Observationum volumina edidit, notabile est illud, quod lib. IV. Rubr. 26. sancitur, ne quis sponsalia contrahat sine ascendentium, aut, si desint, proximorum consensu, sub poena privationis dotis. Sed & Bononienſe statutum laudatur a Fontanella in *De pact. matrim. tom. 1. Claus. IV. Glos. 2. num. 27.* quod similes poenas nuptiis clam patre initis irrogat. De Mediolanensi Ducatu & Regno Neap. noster Auctor mox loquitur. Nec dubito, quin constitutiones ceterarum Italiae civitatum pœnas ejusdem generis complectantur: quas cupidi rerum harum per otium rimari poterunt.

(8) Ea lex 49. *Tauri*. ho-

die est lex 1. tituli 1. lib. v. novæ Collectionis Reg. in quam late commentatur *Gutierrez lib. 2. Quæst. practicar. 2. quæst. 1.* usq. ad 4. & *Antonius Gomeſius in Comment. ad leges Tauri*: ambo non sine fructu adeundi. Hoc interim scire sufficiat, ea lege Tauri matrimonia clandestina (quorum nomine veniunt, quæ clam parentibus fiunt, ut alibi dicitur, maxime si denuntiatio nes omiſſæ fuerint) contrahentes puniri confiscatione bonorum, & exilio: eisdem vero posse sine inofficiosi querela a patribus exheredes scribi.

(9) Omnino legatur dictus *Baptista Fragosus* Jesuita loco citato, num. 286. & seq. ubi de lege Lusitana filias nubentes injuria patris exheredante discri-

(10) Locus integer *Donati Ant. de Marinis* ad calcem hujus *Dissert.* producetur: qui nostri fori praxim haud parum juvare potest: ubi & de Rogerii constitutione.

(11) *Jo: Petrus Fontanella* loco cit. num. 1. affert privilegium regis *Jacobi*, quo an. 1269. civitatem *Barcinonensem* munit:

in *decif. Senat. Catal. dec. 346. num. 1. & 2.* Pro Ditione Regis Galliarum (12) satis nota sunt Statuta, Edicta, & Con-

vit: in quo filii filiaeve in jussu patrum nubentes, non quidem ipso jure exheredes fiunt, sed tribuitur parentibus potestas privandi eos eaeve legitima vel hereditate. Itaq. hoc privilegium, hac saltem parte, improprie *privilegium* (hæ. priva lex) dicitur, quia jus commune patribus tantumdem largitur. At ex eodem Fontanella in *De pãt. matrim. to. 1. Claus. IV. glos. 2. num. 10.* filiae ante an. 24. invito patre nubentes successione paterna ac materna, legitimaque privantur: idque per totam Catalonia obtinet ex *Constit. 2. & 3. tit. de sponsal. in 1. volum. constit.* Hinc in formula capitulor. matrim. (in quam ibi commentatur Fontanella) necessario apponuntur hæc verba, *Quod (matrimonium) de expressa voluntate & assensu illorum (parentum) contrahere debet, & contrahit cum N. futura uxore sua.* Vide ibid. Fontanellam fusc de vi talium statutorum differentem.

(12) Vulgo quidem persuasum habent, Gallos hoc jure uti, ut apud eos patrius dissensus sit impedimentum dirimens. Sunt, fatcor, qui sic sentiant. At longe alia Gallis plerisque mens est, ut Jueninius loc. cit. cap. 3. art. 2. testatur: ex quorum sententia defectus patrii consensus ex mente regum Christianiss. non

attingit contractus substantiam, sed tantum effectus civiles, uti laud. Juen. loquitur. At iidem tamen Galli DD. in hujusmodi matrimonii pleriq. agnoscunt impedimentum *Raptus*: quod duplex esse volunt, unum *violentiae*, alterum quod vocant *seductionis*: hoc vero alterum raptus genus contendunt a canonibus habitum fuisse pro impedimento dirimente: *Placuit (uti legitur lib. VII. Capitularium cap. 395.) ut hi qui rapiunt feminas, vel furantur, aut SEDUCUNT, eas nullatenas habeant uxores.* Vide plura ibidem; & apud Claud. de Blondeau in Biblioth. Canonica verbo *Mariages* pag. 84. Eadem ferme jampridem docuerat Gregor. Tolos. lib. IX. Syntagm. cap. 4. num. 11. 26. 27. Quo pertinet & illud Renati Choppini in *De Jurisd. Andegav. lib. 1. c. 44. pag. 346.* Regiae tamen censuræ, inquit, est omnino *RAPTUS*, qui conjugii specie admittitur in puellam vel adolescentulam: quibus nempe furtim alius extorqueat connubiales sponsiones clam parentibus, tutoreve inconsulto. Passim etiam Mornacius hoc nuptiarum genus *RAPTVM* nuncupare assolet ad tit. *De rit. Nupt.* & quis non? Itaq. ea locutio Gallorum & Germanorum plurimum *Jctorum* peculiaris evasit: quorum nonnulli eo trahunt

& Consuetudines, quibus Matrimonia hujus generis rigidissime puniuntur, de quibus late *Natalis Alex. Joan. Cabassutius, Gaspar Juenin. locis supra citatis. PRO Ducatu Mediolanensi late Calvin. de equit. lib. 2. cap. 168. num. 63. & seq. (13)*

31 De his profecto, ac similibus sæcularium Principum Sanctionibus gravissima est controversia, an censerentur debeant *Jure Canonico* abrogatæ; affirmantibus *Sanchez. de matr. lib. 4. disput. 25.* aliisque quos congerit *Thom. del Bene par. 1. de Immunit. cap. 8. dub. 19. sect. 3.* negantibus vero *Gutierrez. lib. 2. Canon. quest. quest. 1. per tot. & aliis pluribus congeitis per Fragos. par. 1. de Republ. Eccl. lib. 2. disp. 4. num. 83. & lato calamo per supracit. P. Alex. a S. Sigismundo Scholarum Piarum in recenti tract. de Patria in testamentis condendis potestate, lib. 1. & 2. per tot. Itaut dubiam (14) rem esse ingenue fateatur *Fagnan. super**

hunc l. un. vers. Oportet enim? Cod. de raptu Virg.

Fateor equidem, apud nos *seductionem*, uti vocant, non numerari hodie inter impedimenta dirimentia: sed negari tamen non potest, quin sit crimen gravissimum, ac dignum, in quod Sacerdotium acque ac Potestates animadvertant: tantum abest, ut *seductoribus* favere debeant, & eorum votis velificari auctoritate sua.

Cetera, quae ad varia super hac re regum Christianiss. edicta pertinent, & eorum diversas interpretationes, quas *J. C. i.* Canonistae, Theologi pro suo quisque captu illis affinxerunt: postremo quid hodie in praxi Curia suprema Parisiensis, quid Episcopalia Consistoria, quid Theologi & Parochi in Sacramentis administrandis sequantur: ea, inquam, omnia heic perse-

qui agredienti visa fuit ea tractatio diffusior, quam pro hærum Adnotationum brevitate. Cui tanti ea res visa fuerit, adeat Scriptores ab Archiep. nostro laudatos, in primis Cabassutii *Theoriam & praxim juris Canonici*, & qui plenius & accuratius ista omnia exsequitur, librum, qui inscribitur, *Conferences Ecclesiastiq. imprimées par ordre de... le Card. de Noailles, 10. 2. lib. v.*

(13) Quem librum ad manus non habui.

(14) Pareat doctus Canonista: nam non est dubium, quin ea statuta regnorum, quae hujusmodi nuptiarum atrocina poenis coercent, etiam post jus Canonicum novissimum recto stent talo: quod & auctores heic laudati, & alii plures demonstrarunt. Vide *Zypæum in De jurisd.*

super Cap. Tua cit. num. 18. & 19. Nihilominus intentum nostrum ex præfatis legibus efficaciter concluditur; quod nempe omnium gentium, Legislatorum, ac Principum iudicio conjugia inita parentibus insciis, vel renuentibus, enorme crimen contra reverentiam ipsis debitam censeantur, ideoque sub gravissimis pœnis prohibenda. Quo argumento acriter utebatur *Ledesma de matrim. ad tertiam partem q. 47. art. 6.* ibi: *Omnes nationes quamvis barbaræ detestantur eos, qui contrahunt matrimonium sine voluntate parentum, & existimant esse irreverentiam gravissimam: ergo &c. & infra §. In hac difficultate: Cum contrahere matrimonium contra voluntatem parentum sit peccatum contra legem naturæ, & pacis perturbativum, iustum est, ut publica auctoritate puniatur.* Denique addit ex *Soto peccatum hoc esse irreverentiæ, & impietatis, quod committitur contra parentes.*

32 His tam perspicuis auctoritatibus, & rationum momentis nihil addendum superest, nisi, ut speciosum, sed vere inanem, ac frivolum libertatis prætextum, quo se tueri posse, sibi blandiuntur, diluamus. Inquiunt enim, omnia Jura in contrahendis connubiis omnimodam exquirunt libertatem; itaut unusquisque suo, non alieno arbitrio ad perpetuam servitutem valeat obligari, ut disserit *S. Thom. in 4. distinct. 29. qu. 2. art. 4.* Ac ideo nihil sæpius *Canonico Jure* sancitum, seu potius declaratum, quam quod parentes nequeant justè filios ad-

gere

risd. lib. 1. cap. 33. num. 4. & alios sexcentos passim obvios.

At qui contra sentiunt, videntur scilicet, ne hujusmodi statuta violent libertatem matrimonii: quod quam ridiculum sit, superfluum est monere. Vel vide quæ disputantur infra *Adnos. 17.* Ad hæc quis umquam somniavit grave peccatum (quod in his nuptiis intervenire, nemo diffitetur) non posse poenis compesci? Postremo huc pertinet & illa nonnullorum exceptio,

nim, hujusmodi statuta videri a Tridentinis Patribus antiquata, qui has nuptias permiserunt: quod autem sit permittente jure, poenam non mereri. At vide quid huic exceptioni reposuerim sup. (*Adnos. 7.*) ubi Tridentinam Synodum non permittente ista conjugia, sed detestari ac prohibere admonuimus: quamvis eadem contracta non diremerit, ut jure *lex imperfecta* dici possit. Ad summam nemo sanæ mentis hodie de taliu statutor. vigore dubitat.

gere (15) ad matrimonium ineundum: Vide si lubet *Cap. de Neptis 31. quæst. 2.* Vel quod dum agitur de matrimonio, contrahentium dumtaxat consensus, non aliorum oporteat expectare, *Cap. Sufficiat 27. quæst. 2.* Propterea quælibet pœna etiam conventionalis necdum in matrimoniis, verum etiam in Sponsalibus, quia libertatem non nihil imminuit, ab Ecclesia improbat, *Cap. Gemma de Sponsal.* Quibus innixa frequens est *Canonistarum* nonnullorum Conclusio, quod de *Jure Canonico*, dummodo matrimonium fiat cum Ecclesie solemnitatibus, liberum sit filiis, ac filiabus sine consensu Patris uxorem ducere, vel nubere, de quo late *Covar. t. 1. tit. de matrim. par. 2. cap. 3. §. 8. à n. 5. allegans concordantes.*

33 Verumtamen in sensu veritatis loquendo a firmata Conclusionem non est discedendum, & confidenter asserimus, frustra libertatis *honestum nomen velanda turpitudini obtendi*, ut aiebat *Augustinus tom. 7. lib. 2. de nupt. cap. 15.* Fatemur, & nos ad matrimonium non solum consensum, sed etiam consensum liberrimum contrahentium exigi, ut loquitur *Emin. Bellarm. t. 2. controv. de*

(15) Aliud est compellere ad huic aut illi nubendum: aliud vero prohibere, ne (quum ceteroqui fiat aliae infinitae numero personae quibuscum contrahi nuptiae possint) prohibere, inquam, dumtaxat, ne huic aut illi sese quis adjungat. Satis est ad libertatem, si, cui quis se copulat, sese libere copulet. Quæ una responsione satis plausibilis ille falsæ libertatis praetextus eripitur.

Nec injuriâ eam libertatem falsam appellavi: Nam & Jo: Gropperus Colonienſis celeberrimæ sanctimoniacæ doctrinaeq. in *Institutione* eo potissimum nomine detestatur istiusmodi matrimonia; Quæ, inquit,

nunc passim non palam, sed surtim inter pueros & puellas, citra parentum consensum, per lenones & lenas, sola causa libidinis, non Dei respectu conjunguntur: idque saepenumero PRAETER DESTINATVM CONSENSVM. Quis enim contectum recte vocarit, cujus non consilium, sed vel pueritia, vel temulentia, vel insidiae, vel libido causa sint? Et quæ plura ubi vir sanctiss. mala inde exortura exaggerat. Verum istam fucatae libertatis larvam mox in *Adnot. 17.* detrahemus. Ibi istud populare quidem, sed tamen puerile tericulum a libertate petitum uno dumtaxat insubstantabili argumento dissabitur.

28 DVB. I. DE MATRIM. HONESTIS

de matrim. lib. 1. c. 19. Huic tamen libertati duo reputant: Vnum videlicet, si Pater filium omnino dissentientem, & invitum cogat vivere cum aliqua. Alterum si metu mortis, aut alio cadente. in constantem virum cogat, ut consentiat. Secus vero tertium nempe si filium ad assentiendum inducat auctoritate paterna imperando, quando revera filio id conducit, itaut secundum rectam rationem dissentire non possit, & hoc Patri licet, & filius obedire tenetur. Licet enim hoc fit suo modo cogere, & metum incutere mortis aeternae, non tamen propterea Matrimonium diceretur coactum. Namque si metus gehennae a Deo incussus his, qui inordinante Matrimonio se jungere praesumunt, libertati ad illud requisita officeret; vel de libertate actum esset, vel valedicendum tot praecipis Juris tam naturalis, & Divini, quam Ecclesiastici, quibus homines ab illicitis, licet validis nuptiis absterrentur. His qui Sponsalia cum alia contraxerunt, vel voto castitatis adstringuntur, naturali jure cautum est, ne aliam, vel ne ullam uxorem ducant; ducunt tamen valide, sed lethaliter peccant, & rei sunt gehennae. Jure Canonico quot impedimenta non dirimentia constituta fuere? Quot adhuc vigent in Ecclesia? Qui aliquo ex illis contempto contrahit, an non graviter peccat? Num quid tamen non libere contrahit?

34 Nulla lex enim, nullum praecipuum eo quod obliget ad sui observantiam sub gravi culpa, ac sub poena aeternae damnationis, libertatem tollit, sive minuit: aliter peccatum nullum, nullus reus erit. Est optimum simile (inquit *Ledesma qu. 47. cit. artic. 6. in resp. ad confirm.*) nam amor debet esse maxime voluntarius, ac liber, ut constat. Tamen ex hoc, quod homo ex charitate teneatur Deum diligere, non sequitur, quod affectus dilectionis non sit voluntarius.

35 Quod egregie confirmatur ex S. Thoma perperam omnimode in contrarium allegato. Nam Sanctus Doctor 2. 2. *quest. 104. art. 5. in Corp. & in 4. senten. distinct. 29. artic. 4.* unice inquit, An filius praecipuo Patri possit compelli ad Matrimonium, & resolvit negative, quia scilicet liber est, ut maneat caelebs, nec se sub-

Subjiciat perpetuæ, quæ ex matrimonio inducitur, fer-
vilituti. Itaque in *secunda 2. loc. cit.* ait: *Non tenentur
filii parentibus obedire de Matrimonio contrahendo, vel
de virginitate servanda.* Et in 4. (loco etiam citato)
Pater non potest cogere filium ad Matrimonium. Nun-
quam autem somniavit Angelicus Doctor asserere, quod
si filius statuatur uxorem ducere, liceat ei eligere illam,
quam Pater prohibet rationabili causa ductus, ut opti-
me animadvertit *Megal. in 1. 2. par. lib. 2. cap. 23. n. 61.*
Quin & oppositum expresse docet *artic. 4. cit.* dum affir-
mat (16) etiam ad simpliciter contrahendum teneri ali-
quando filium ex necessitate consurgente ab illa causa,
qua Pater movetur ad nuptias imperandas. Ex quo ne-
cessario consequitur, quod si per obligationem sub gravi
culpa etiam ad simpliciter contrahendum libertas requi-
sita ad Matrimonium non læditur; multo minus eadem
lædetur per obligationem ad non ineundas eas tantum
nuptias, quas pater cum ratione vetat.

36 Minus urgent quæ ex *Sacris Canonibus* opponun-
tur; nunquam enim Ecclesia filiorum fovet impuden-
tiam, dum factam rectam libertatem circa Matrimonia
firmiter asseruit. At non minus reverentiam parenti-
bus debitam fatagit observari. Eximie de hoc puncto
*Eminentissimus Card. Paleot. in tract. de Nobis cap. 8. cir-
ea med.* inquit: *Sed quis unquam contrarium statuit? Et
pergit singulos Canones expendendo, qui in contrarium
allegantur. Nobis satis erit animadvertere, quod nun-
quam est legere neque in Conciliis, neque in Pontificum
decretis, licere filiis, insciis vel invitis parentibus, Ma-
trimonium inire: quæque ex his obijciuntur, nihil mi-
nus sonare, quam hujusmodi detestabilem licentiam?*
Immo & parentum voluntati nimis videntur Sacri Ca-
nones deferre, ut in *Cap. Tua de desponsas. Impub.* dicitur
de filio, pro quo nondum adulto, Pater contraxe-
rat Sponsalia, *Postquam venerit ad perfectam ætatem
omnino tenetur adimplere.* Atqui ea verba omnimodam
necessitatem inducunt, ut ait *Gonzal. Tellez in Comment.
cit. cap. num. 6.* deducens tunc eam fuisse Ecclesiasticam

Disci-

(16) Confer *cap. Tua de desponsas. Impub.* de quo vide *not. 17.* quæ sequitur.

Ad

(17) *Cap. tua nos, De despons. impub. explicatur, & sum ex naturalibus rationibus, tum ex Christianis moribus defenditur.*

Quandoquidem speciosus ille libertatis praetextus est *cap. Tua nos* omnino amovetur & profligatur: non gravabor verba Capituli, quae huc faciunt, adscribere: quod caput in Gregoriana Decretalium collectione Honorio tribuitur: at in Palea ad *Caus. 31. q. 2.* ut, & in prima collectione inscribitur Hormisdæ: quorum uterq. VI. saec. vixit. Ergo ibi Pontifex: *Potest autem filium nondum adultum, voluntas cuius discerni non potest, pater, cui vult, matrimonio tradere: & postquam filius pervenerit ad perfectam aetatem, OMNINO DEBET HOC ADIMPLERE*: Palea loc. cit. hoc amplius ex ead. epistola addit: *Hoc ab omnibus orthodoxae fidei cultoribus, sanctum a nobis, tenendum mandamus*. Vbi nunc sunt illi libertatis matrimonii egregie religiosi assertores? Teneri filium non aliam quam illam unam omnino ducere, cui pater desponderat; nec tamen ea obligatione libertatis jura attentari. Pontifex fancivit: idque secutus est S. Thomas ab Auctore sup. n. 35. laudatus, & alii. Nunc eo *fermidinis praeposteræ ventum*

est, ut actum de matrimonii libertate clament, si veter pater cum hac tantum aut illa contrahere nuptias. Quidsi vero non praesto sint infinitae aliae numero nuptiae, quas patre anniente filius amplecti possit. Stipes sit oportet, qui hujus argumenti vim non sentit. Ceterum in quonam matrimonii libertas sita sit, jam supra (*not. 15.*) innuimus. Nimirum satis est, si nemo ad hanc aut illam ducendam compellatur: a qua coactione longissime abest, tum illud *Omnino debet hoc adimplere*, quod modo ex Decretali adscriptimus (nam Pontifex non cogit, nec coercionis utitur, sed tantum monet officii) tum multo longius abest species illa, quum ex infinitis numero personis haec tantum aut illa excipitur, cum qua pater veter contrahi nuptias. Quid enim? habet sexcentas alias, e quarum numero optet sibi conjugem. Fateor quidem, Decretalem, quam modo adscriptimus, hodie non rigide observari (quamvis nec temere ab ea obligatione resiliiri posse censeam) semper tamen verissimum est, ea obligatione non credidisse pontificem violari libertatem connubialem. Et hactenus de sensu *Cap. Tua nos*.

Nunc (nequis pontifici obganniat) id danda est opera, ut pro aequitate dicti *cap. Tua nos* contra pra-

praeposteros libertatis nuptialis defensores decertemus, nixi iis potissimum notionibus, quas natura gentes omnes docuit. Ergo nihil magis naturali aequitati consonat, quam eam habere uxorem, aut maritum, quos pater destinaverit. In primis humani generis nuptiis jam tum ostensum fuit, quid posterius sequerentur: nam Deus ipse (qui Patris loco illis fuit ex Lucae III. 38.) Evam primo homini conjugem adjunxit. Scimus deinde non nisi arbitrato Abrahæ Isaacum, hujus Jacobum, suas uxores duxisse. Idem omnino jus & apud ethnicos obtinebat. Sic Cyrus junior officii sui duxit eam sibi uxorem adsciscere, quam ei parentes proposuerunt. Xenophon in *Cyri expedit.* lib. VIII. pag. 229. *Quumq. in Mediam* (Cyrus) *pervenisset* (συνοδῶσαν τῷ πατρὶ καὶ τῇ μητρὶ) *de patris matrisq. sententia Cyaxaris filiam uxorem ducit.* Ac sexcentae prorsus sunt historiae ex quibus intelligas, non licuisse filio eam conditionem respicere, quam quaesivisset pater. Vel una Terentii Andria, quam ex Menandro transtulit, id satis docere possit. Ibi Simo pater in omnibus Pamphilo filio indulgentissimus, eam solam irascendi filio occasionem fore sibi praedicat, si modo pactis a se cum Chremetis filia nuptiis filius obluetur. Deinde Pamphilus filius, ubi primum inaudivit de nuptiis, non id irascitur, quod pater se infcio eam sponzionem

fecerit, sed id unum, quod non antea factus sit certior, quantum demum, quum uxor domum ducenda erat. *Pro deum* (inquit Act. I. sc. 5.) *atque hominem fidem! quid est, si non haec contumelia est? Uxorem decrevit dare sese mihi hodie: nonne oportuit Praescisse me ante? nonne prius communicatum oportuit?* Certe hoc vetus Romanorum jurisprudencia ferebat, ut uxorem, quamcumq. patri collibitum fuisset, filii caperent de manu patris: qua in parte posteriora deinde jura aliquid in filiorum gratiam remiserunt, ut etiam horum consensus (qui tamen vix erat, ut aliquando obsisterent) expeteretur. Hanc summam potestatem vetus omnis ac nova Comoedia suadet. Itaque quod alicubi Donatus adnotavit: *Summa potestas nuptiarum in patre puellae est:* id etiam de filio verissimum est: nec aliud aevo heroico juris erat. Apud Homerum II. A. sic loquitur Achilles,

Πηλεὺς τὴν μοι ἔπιτα
γυναῖκα γαμέσεται αὐτός.

Quam pater ipse mihi spondauerit, hanc ego ducam.

Et Od. B. monetur ab Antinoos Telemachus, ut matrem suam nubere sinat, *Τῷ δὲ τῶ τε πατρὶ κέλεται, Cui jubeat fors cumque pater.* Hermione apud Euripidem in *Andromacha:*

Νυμφευμάτων δὲ τῶν
ἐμῶν πατὴρ ἐμός

*Meritum autem est, ut etiam meum
nuptiarum sit.*

De

*De nuptiis namque meis
mibi pater meus*

*Videbit : haud est illud
arbitrii mei .*

Quae sententia tanti visa est antiquis Ecclesiae patribus, ut eam suis scriptis inferuerit Ambrosius relatus in can. 13. 32. qu. 2. ubi de Rebeccae desponsatione. *Consultitur*, ait, *puella, non de sponsalibus (illa enim iudicium expectat parentum : non est enim virginalis pudoris eligere maritum) sed jam desponsata viro, de perfectionis consulitur die . . . Unde illud Euripideum (illud inquam ipsum, quod modo produximus, Νυμφευμάτων &c.)* Mox & illud addit : *Mulier etiam, . . amisso cito marito . . si vult, nubat : tantum in Domino (hoc est) ut electionem mariti parentibus deferat.*

Jam vero si debetur parentibus obsequium jure naturali ac Divino : nulla res majoris momenti est, in qua parentum iudicio stare magis congruum imo necessarium videatur : ut sane mirer fuisse apud A. Gellium philosophos, qui nuptiarum conditionem, rem talem ac tantam, inter ἀδιάφορα seu media ponerent. Sed vel sic tamen patri parendum edixerunt. Atque omnino celebris ille est Gellii locus in II. 7. ubi quaesitum de eo fuit, utrum patri per omnia parendum esset. Ibi confutatis duabus extremis sententiis (tum ea quae in omnibus parere jubet, tum quae in nullo) mediam amplectitur, quae vult, vim pa-

triae potestatis in ἀδιάφορα h. e. mediis, quaeq. natura sua nec bona nec mala sunt, potissimum cerni : nam quae sua vi recta sunt, ea etiam vetante patre facienda : ut contra quae turpia, eo vel iubente, averfanda. At in ἀδιάφορα seu mediis patri omnino obsequendum putat : *Veluti*, inquit, *si uxorem ducere imperet . . . obsequendum est .* Nec vero hoc universe tantum uxorem ducere necesse habet filius, ita ut tamen optio relinquatur : sed illam quam pater jubet : nisi forte infamem, propudiosam, criminiosam ei destinauerit : nam in ea specie nuptiae desinent esse inter ἀδιάφορα, sed continuo turpes evadent, in quibus minime parendum.

Postremo nemo melius Apostolo jura naturalia patris in filiorum nuptias scire poterat. Atqui is 1. Cor. VII. 38. ita de ea re loquitur, tamquam si totum id negotium patris arbitrio stet : *Qui matrimonio jungit virginem suam bene facit, & qui non jungit melius facit.* Itaq. & utrum omnino nubendum sit, & cui, totum id naturalis aequitas ex Apostolo parentis iudicio permittit. Ac notanda est illa Pauli locutio *Virginem suam* : quasi filiorum virginitas in parentum peculio sit. Et hoc certe jam pridem gentilium sapientia perviderat. Catullus : *At tu ne pugna tali cum conjugate virgo : Non aequum est pugnare, pater cui tradidit ipse, Ipse pater cum*

mae

matre, quibus PARERE NECESSE EST. *Virginitas non tota tua est, ex parte parentum est. Tertia pars matri data, pars data tertia patri, Tertia sola tua est, noli pugnare duobus, Qui genero sua jura simul cum dote dederant.*

Quod dixi Apostolum patribus detulisse totum nuptiarum arbitrium, id & honor patri debitus suadet: & quod infirmum sit filiorum consilium, insidiis multis & captationibus expositum: quod Sacrae Litterae locis pluribus nec non gentium omnium leges ac mores id inter praecipua parentum officia posuerint, quaerere conditionem filiis: quod parentes in ea re meliora, quam ipsi filii, consilia capiant. Postremo quia quod est indissolubile, majore cum consilio ligandum est, cautiuse agendum, ubi periculum majus imminet, uti dicitur *C. ubi periculum, De electione.*

Ex haecenus dictis facile intelligitur, haud temere statuisse S. Thomam (cujus locum vide sup. ad fin. num. 35.) & S. Bonaventuram (cujus verba vide infra num. 47.) nec non Bellarminum (ex quo verba produxit Noster sup. num. 33.) postremo, ut alios taceam, Petrum a S. Joseph (cujus locus affertur infra n. 48.) teneri haud raro filios, amplectentes nuptialem statum, cum ea omnino persona contrahere nuptias, quam illis pater destinaverit; nisi si vero filii justam resiliendi causam afferre possint:

ac demum capite *Tua nos summa* cum ratione sancitum fuisse, obligari filios in foro interno, ut, statim ac pubertatem attigerint, eam conditionem sequantur, quam eis adhuc impuberibus pater quaesivisset.

Quandoquidem autem existat in collectione Decretalium titulus bene longus *De d. sponsatione impuberum* (qui quidem titulus argumento est, eam desponsationem olim passim usitatam fuisse: & quidem frustra usurpatam, si quidem filiis sine justa causa patris judicio oblectari postea licuisset) scire libet, quae de causa passim olim a parentibus impuberes desponderentur. Annon satius erat expectare, dum maturescerent? Huic quaestioni (cujus solutio plurimam tum capiti *tua nos*, tum toti illi titulo lucem afferet) scio alios alios responsuros. Sed meo judicio nemo melius Chrysostomo facti hujus rationem afferet, qui Hom. V. ad Ep. I. ad Thess. cap. 4. quum auditores ad pudicitiam adhortaretur, hanc maxime virtutis ejus tenendae rationem docet. *τί οὖν παραινώ, ὡς τὰς ρίζας ἐκτεμῆν. Ὅσοι παῖδας ἔχετε νύμφας, καὶ πρὸς τὸν κοσμικὸν ἀντὸς βίον ἀγαπᾶτε, παχέως ὑπὸ τὸν σου γάμου ζυγὸν ἔλασθε. Quid igitur suadeo? nimirum ut radices excindatis, & ut quicumque filios habetis juvenes, quos ad mundanam vitam educitis, cito eos sub jugum conjugale mittite. Optima tuendae*

pudici-

37 Ad Textum in Cap. Sufficiat, facile respondent Gonzal. Tellez loc. cit. n. 4. & Paleot. de Nōth. cap. 8. n. 10. quibus prævit Gloss. in eodem Cap. ibi: *Dictio SOLVS non excludit consensum parentum: quinimo (subdit Gonzal.) verba illa SECUNDVM LEGEM Patris consensum includunt, quem Legislatores summopere desiderant* (18) Et plura ad hoc exempla congerit ex utroque Jure Paleot. loc. cit. Facilius tamen respondent Theologi dicentes tam in cit. Cap. quam in aliis, si quæ sunt, ubi innuitur, quod solus sufficiat consensus contrahentium, sermonem

puđicitiae ratio, quam & subiectis rationibus suadet: nam mox addit, adolescentem, de quo agimus, si viderit (ὅτι φαίνας αὐτῶν τὴν νύμφαν ἄγην) mature ad se sponsam a patre adduci, & breve tempus intercurrere, fortiter flammam toleraturum: contra, ubi pater prae avaritia aut discordia diu distulerit, fore ut animum despondens, in incontinentiae barathrum se praecipitem agat.

Et id quidem monitum passim in veteri Ecclesia observatum fuisse, pluribus ostenderem, si id agerem. Statim ut mares ephēbis exceſſerant, maturabant nuptias: itemque puellae vixdum viri potentes elocabantur: utrumque optimo consilio, ne, quos mature admodum maritalis amor occupaverat, locum in iis ullum degeneres affectus reperirent. Quando autem nuptias festinari mos erat: illud quoque e re visum fuit, si adhuc impuberes a parentibus desponsarentur: nequa scilicet inter pubertatis confinia, dum sponsa

aut sponsus eligitur, per longiores deliberandi moras, rimula illecebris & corruptelae pateret. Atque ob eam causam olim desponsatio impuberum passim in usu fuit: sane laudabilis, modo id detur opera, ut post maturata sponsalia maturarentur etiam in tempore nuptiae, nec interim sit ulla inter sponsos consuetudo periculiosior. Mitto quod qui sero admodum, quod hodie fit, dant liberis operam, si plerumque coguntur haud dubius tutorum invidiis parvulos post se relictos exponere: mitto legis Juliae Papiae laudes, nuptias differri vetantis: & quae plura huc afferri possent.

(18) Optima est illa interpretatio; nim. ut τὸ SOLVS CONSENSVS opponatur copulae carnali: nam (ut dicitur l. Nuptias D. de rit. Nupt. & alibi) Nuptias solus consensus facit, nec necessarius est concubitus. Ceterum idem Pontifex C. Nostrates, 30. q. 1. consensum patrum, discrete requirit.

nem esse de requisitis ad hoc, ut nuptiæ valide, non vero ut licite contrahantur; quod manifeste eruitur, ex verbis subsequētib; ejusdem Text. ibi: *Qui consensus si in nuptiis solus defuerit, cætera omnia frustrantur, & insinuat Glossa ubi dicitur: Solus eorum consensus est Causa effectiva Matrimonii.*

38 Magis distat a dubio nostro casus, de quo in *Cap. de Neptis 31. qu. 2.* Rex enim Aragonum invitus, ac coactus filiam cuidam militi desponsaverat, deinde petit a Summo Pontifice (19) an possit, & deberet servare promissum, qui respondit; *Si illa virum illum omnino renuit, & in eadem voluntatis auctoritate persistit, ut viro illi prorsus se deneget nupturam; nequaquam eam invitam & renitentem ejusdem viri cogas conjugio sociari.* Jam ex his quomodo deducatur licere filia nubere, Patre incio, vel invito, percipere non valemus. Matrimonium fuisset certe irritum, quia unius consensus omnino prorsus deficiebat. Nequibat igitur Pater filiam tradere fornicatori, non marito; nequibat urgere, ut cohabitaret viro, in quem non consentiebat; nequibat metu cogere, ut consentiret. Quis unquam in dubium revocavit? Poterat ergo Virgo licite, spretis parentibus, nubere alteri? Vim hujus consequentiæ non videmus.

39 Postremo non obstat dispositio *Cap. Gemma de Sponsal.* Rejiciuntur enim ex illo pœnæ in Sponsalibus appositæ, ut contrariæ libertati ad Matrimonium requisitæ. Ideo tamen, ut adnotavit *Gonzal. Tellez super eod. cap. num. 4.* quia a sponsalibus plures justæ causæ discedere permittunt; proinde si apponatur pœna, is, cui aliqua ex præfatis causis jus tribuit resilienti, injuste metu pœnæ discedere prohiberetur. Vtrum vero pœna licite statuatur saltem contra injuste resilientem, non levis est inter Doctores controversia. Adhuc tamen inhærendo sententiæ negativæ, subsistit ratio adducta; quia non semel qui justam causam habet recedendi, ob difficultatem probandi illam, metu pœnæ injuste compelleretur, ut contraheret. Cæterum in eo *Cap.* non

C 2

reji-

(19) Is fuit Urbanus II. an. 1090. in eum modum re-
qui Sanctio Aragonum regi scripsit.

reijcitur omnis pœna, sed tantum conventionalis, in suo robore permanentibus pœnis, & remediis in Jure statutis contra eos, qui nulla urgente justa causa, fidem in Sponsalibus datam prodere non verentur. Quare frustra arguitur ex hoc *Text.* ad excludendam omnem obligationem contrahendi Matrimonium, ceu adversantem libertati. Nam ratio excludendi pœnas conventionales optime assignatur a *Barbos. in Collect. ad eundem Text. num. 9.* & attingitur a *Gonzal. ibidem n. 5. circa fin. quia pœnis, & remediis a Jure statutis contenti esse debemus.*

40 Nullum itaque ex præfato Textu contra positam resolutionem suppetit argumentum. Imo potius vel ex eo valide confirmatur. Casus enim erat; quod promissa fuerat pœna, si Matrimonium ex culpa alicujus ex parentibus secutum non esset. Et Pontifex respondit, pœnam peti non posse, ut egregie adnotavit *Gonzal. hic num. 4. circa med.* Itaque maxime parentum auctoritati favet hoc decretum, dum a statuta pœna eos liberat, quamvis eorum culpa Matrimonium jam promissum non sequatur.

41 Usque modo dicta pro asserenda veritate tot tantorumque Theologorum, & Canonici Juris Interpretum calculo confirmata, quod scilicet filiifamilias filiæque, insciis vel invitis parentibus, Matrimonium incurrentes lethaliter peccent, satis abunde sufficere videntur. Verum enim vero non diffitemur justas aliquando subsistere causas, quibus se valeant excusare filii, si parentum voluntati, quas fas est modestia, refragentur. Vtinam parentes ipsi multoties clam ducendi uxorem, vel iis omnino invisam, sua avaritia, ac asperitate, occasionem filiis non præberent. Utique non est hic locus singulas enumerandi. Præcipuas tamen (20) quas Doctores proferunt.

(20) Quæ ab Auctore hæc causæ proferuntur, eæ sunt ex Theologiae penu depromptæ. Ceterum longe alias causas jus Cæsareum asserit: veluti, si filius sit emancipatus: si pater amens, aut furiosus fuerit: si abfuerit, aut si captivus fuerit per triennium: si

cognitis filii nuptiis, non contradixerit: si filiam majorem 25. annis pater elocare neglexerit, aut si liberos injuria prohibuerit ducere uxores vel nubere, l. 19. de r. nu. &c. & quibus casibus aliis judex interpellatus, nubendi aut uxorem ducendi dat veniam.

SED INCONSVLTO PATRE. 37

runt; attingere non abs re erit. Duas innuit *Eminentissimus Bellarm. to. 2. controv. lib. 1. de Matrim. cap. 19.* Primo scilicet si Pater injuste prohibeat filium a Conjugio. Secundo, si causa majoris dotis nonnisi indignam mulierem, vel hæreticam ei dare velit. Alias addit *Guzierez de Matrim. cap. 79. num. 19.* Tertio, si Pater velit, filium ducere uxorem ægram, imprudentem, aut durioris conditionis, cum qua probabiliter credat filius fore, ut pacem non habeat. Quarto, quando filius a parentibus plus justo opprimeretur. Quinto, *Ex Genet. to. 5. Theol. mor. tract. 9. cap. 8. quæst. 1.* Si Pater procul distet, nec filius absque gravi incommodo illum valeat admonere, & aliunde locum habeat credendi, Patrem libenter consensurum si sciret. Sexto si Pater ideo prohibeat, quia vult, filium, hanc vel illam ducere contra ejus inclinationem, & non obstantibus gravibus causis, quibus movetur filius ad hujusmodi Matrimonium minime ineundum.

42 Hisce sane Causis, ac aliis æqualis ponderis, aliquando filios evadere lethalem culpam non abnuimus; dummodo tamen indignas nuptias cum familiæ dedecore, ac Parentum injuria contrahere non præsumant. Quod in responsione ad alterum dubium pergimus explicare.

D V B I V M I I.

Quid præcipue sentiendum sit, si Filii contrahant in vitis (21) parentibus cum personâ indigna?

Filii indigne contrahentes multifariam, gravissimeque peccant, videlicet

Ex communi sententia Theologorum, & Canonistarum; quorum Catalogus rexitur, a num. 43. usque ad 52.

C 3

Ex

(21) Superiore quidem Dubio *parentum* nomine stricte genitores intelligi volo. Nam ubi de honestis conjugii agituri

fatis est si genitoribus debitus honor habeatur, nec iis in vitis tantam rem aggrediare. At in hoc dubio, ubi de indignis nuptiis loqui-

Ex sensu Sacrae Rotae Romanae, num. 53.

*Ex naturali, ac Divino Praecepto honorandi Parentes;
a num. 54. ad num. 57.*

*Ex fundamentalibus rationibus pietatis, a num. 54. ad
seqq. Justitiae, a num. 58. ad 60. Charitatis, a num. 61.
ad seqq. & Religionis, a num. 69. usque ad num. 71.*

*Multimode ostenditur gravissimum scardali crimen, quod
ex indignis filiorum nuptiis oritur, a num. 61. ad seqq.
necnon sacrilegium, quod tripliciter ab iisdem commit-
titur, a num. 69. ad num. 71.*

*Libertatis praetextus denuo in hac specie matrimonii di-
spungitur, a num. 63. ad seqq.*

*Declaratur in proposito regula, quod unicuique liceat uti
jure suo dicto num. 63. & a num. 65. usque ad 67.*

Indi-

quimur: fane velim *Parentum* vocabulum latius accipi: quo modo aevo sequiore pro quibusvis propinquis ea vox usurpata fuit a Tertulliano, Lampridio, Capitolino (apud quem etiam *parentulae* nomen reperias in Gordiano III.) in utroque Codice, & posterioribus scriptoribus. Volunt fane etiam Curtium X. 6. *parentes* pro propinquis usurpasse: at certe Hieronymus in II. con. Rufin. *PARENTES militari vulgarique sermone cognatos & affines* nominari ait.

Omnino, inquam, ubi de indignis matrimoniis agitur, Patris unius consensus non sufficit. Nam etiam si pater det manus: ne sic quidem licita erunt connubia, quibus tota propinquitas afficitur gravi injuria, ex qua sequuntur odia, jurgia, simultates, & interminabiles dissensiones, ut infra num. 58. & sequ. ostenditur. Imo num. 50. ipsum patrem in istiusmodi nuptias consentientem gra-

viter peccare demonstratur.

Age vero fac totam propinquitatem in indignum conjugium consentire, aut vero hunc, qui sic contrahit, propinquitate carere: immunis ne a quovis peccato erit? Ne sic quidem auctor sim talium conjugiorum, quae per se inhonesta esse, alicubi Auctor dicit, & mox in Adnot. 22. & 23. ostenditur. Tametsi nolo usque eo contendere: nam ceteroqui opponi possit dispositio capitis *Inter opera, de spons.* cujus capitis finem (non autem caecam libidinem) si quis propositum sibi habeat, nec alibi qui inferat propinquis injuriam: recte aget. Verum his omissis: satis in praesentia sit ad peccatum constituendum, si cognatione dissentiente, propterea quod ejus commoda per istiusmodi nuptias deteriora fiant, tamen non absterreatur quis ab indigno connubio. Ceterum quid nomine *indigni* matrimonii veniat, infra n. 68. Noster edisserit.

Indigna matrimonia, quænam censeantur, num. 68.

43 **J**Am ad faciliora descendimus. Cessat enim in hoc puncto, si qua in præcedenti occurrebat difficultas, & deficit adversarius, quippe cum tam manifesta in hujusmodi Matrimoniis appareat turpitudine, ut de hac una falsum agnoscat effectum illud: *Non deformitas sine amatore*; nec supervacanea censi debet hujus dubii peculiaris discussio, utpote cujus resolutio ex cumulatis pro resolutione præcedentis dubii manifestissime consequatur. Ceterum hæc sunt præcipue conubia, quæ negocium facessunt, quæque evitare, vel maxime Parentum, Reipublicæ, necnon Ecclesiasticæ interest Disciplinæ. Itaque

44 Respondendum, ut omnino certum, *Filios, qui contrahunt cum persona indigna multifariam gravissime peccare.*

45 Sic respondent Theologi omnes, etiam illi qui in opinando, vel mitissimam viam affectare consueverunt. Item & ii pauci, qui videntur nimium favere filiorum circa Matrimonia libertati: unanimes enim hanc subdunt limitationem: *dummodo non indigne contrahant: si tamen nuptiæ non sunt indignæ*; scilicet quia ad has nullimode pertingit assertæ libertatis arbitrium. Porro operæ pretium existimamus ipsorum testimonia proferre, ut sit omnibus persuasum, quatenus non proprio sensu ducti, sed summa auctoritate compulsi ad propositam resolutionem statuendam descendimus.

46 Sufficeret quidem nobis, vel unicum testimonium *Theologorum Collegii Salmaticensis*, qui præ aliis conantur filiorum extollere libertatem; adhuc tamen sincere testantur *to. 2. Theol. mor. tract. 9. cap. 6. punct. 2. n. 19.* his verbis: *Similiter certum est apud omnes, peccare mortaliter filios, qui cum indigna nubent cum dedecore familiæ.* Sed ne liberum cuiquam sit tergiversari, subdimus nonnullas, & eas præcipuas auctoritates.

47 S. Bonaventura Ecclesiæ Cardinalis, & Doctor in 4. *Sententiarum to. 5. distinct. 19. quæst. 3. art. 1. in conclus. vers. resp. ad arg.* ubi videtur filiis favere, dum asserit non posse Patrem cogere filium, ut contrahat

C 4

cum

cum hac, vel illa, sed addit duas limitationes, quæ fir-
mant evidenter nostram responſionem, ait enim: *Non
potest Pater ad contrahendum cum hac obligare, nisi Cha-
ritas, aut rationabilis Causa eum liget.* Et subdit: *Vt cha-
ritas vero ligat, quando Pater prohibet filio ne contrahat
cum muliere mala: ita ex altero capite assignato a
S. Doctore, idest, Causa rationabili, idem aperte con-
cluditur de nuptiis, quæ alio quovis titulo judicantur
indignæ.*

48 *Franciscus Toletus etiam Sacræ Romanæ Ecclesiæ
Cardinalis lib. 5. Instruct. Sacerd. cap. 1. num. 6. Rursus
ducere uxorem indignam contra voluntatem Patris pec-
catum mortale est.*

*Cardinal. Lauræa in 4. Sententiarum tom. 3. disp. 17.
artic. 6. num. 89. asserit filium teneri sub mortali ad stan-
dum consilio, & consensui Patris, cum initurus est Ma-
trimonium, ex quo dedecus familiæ Patris exoriri posset.*

*Dicastillo de Matrim. to. 3. disput. 4. Dub. 17. n. 176.
Si sit periculum ineundi Matrimonium indignum genere,
& familia, & sanguine contrahentis; poterit id ali-
quando censerī grave peccatum, sicuti, & quando ini-
rent Matrimonium, cujus onera præ nimia egestate sus-
tinere non possunt.*

*Marcus Serius de 4. Decalogi præcept. disp. 4. diffi-
cultat. 1. quæst. 3. num. 6. Peccatum mortale erit contrabe-
re Matrimonium absque Patris consensu, si contra Pa-
tris voluntatem contrahat cum aliqua indigna, scilicet
cum aliqua infra statum suum notabiliter, quia fit paren-
tibus injuria, & dehonatur familia.*

*Basseus in Flor. Theol. verb. Filius num. 5. Filius
peccat mortaliter si contra voluntatem Patris contrahat
cum aliqua indigna, idest cum aliqua infra statum suum
notabiliter.*

*Duardus super Cap. Omnis utriusque sexus tom. 2. di-
sp. 21. sect. 1. num. 46. Peccant liberi citra consensum
parentum ducentes Vxorem notabiliter disparem respectu
eorum conditionis, & status, quia citra familiæ obnu-
bilationem ejusmodi Matrimonia contrahere non possunt.*

*Reginaldus in prax. for. pœnit. to. 2. lib. 20. c. 2. sect. 3.
num. 18. Sufficit notasse tres casus, in quibus notabiliter
peccat*

DE INDIGN. MATRIM.

41

peccat filius uxorem ducens invito Patre. Primus est, quando contra Patris præceptum accipit uxorem se minime dignam in notabilem ignominiam suæ familiae.

Sayrus in clav. Reg. lib. 7. cap. 5. num. 12. In duobus casibus mortale peccatum erit, si filius voluntatem Patris non sequatur. Primus est si contra voluntatem Patris contrahat cum indigna, idest cum aliqua infra statum suum notabiliter, sic enim dehonoretur familia Patris.

Gesualdus de Bonon. t. 3. tract. 10. cap. 1. n. 18. Verum tamen est, quod non debet filius contra voluntatem Parentum ducere uxorem indignam talis Conjugii.

Bossius de contract. Matrim. cap. 11. §. 8. num. 87. Limitandum autem, si filius, vel filia contrahat cum persona turpi, vel notabiliter indigna, scilicet notabiliter infra statum suum, quia Parentibus offertur dedecus, & tota familia dehonoretur &c. ac proinde talia Matrimonia indigna contrahentes peccant mortaliter.

Mezger. to. 4. Theol. tract. 19. disput. 54. artic. 2. §. 2. num. 12. Filii familias possunt graviter peccare si contra voluntatem Parentum contrahant, præsertim cum personis sua conditione indignis cum generis, & sanguinis contumelia.

Azorius par. 2. lib. 2. cap. 2. quæst. 6. Convenit inter Doctores, filios facultatem liberam habere nuptias contrahendi; quod tunc locum habet, cum filius non ducit in uxorem fœminam vilem, & abiectam.

Petrus a S. Joseph in Summ. de 4. Decal. præcepti art. 2. Certe si filius vult nubere, debet ducere dignam, quam Parentes illi proponunt; nec dubitandum est, quin notabiliter peccet, si eam respuat, ut nubat indignæ; cum tunc duplicem injuriam gravem Parentibus irroget.

Adam Opatovius de Sacram. tract. de Matrim. disp. 2. quæst. 18. num. 159. ibi firmat non licere filiis Parentibus invitis Matrimonio se jungere, & subdit. Dices quod filius, & filia habent Jus ad contrahendum. Respondeo illos habere, sed non ad contrahendum indigne, & cum peccato &c. E contra Pater habet Jus Divinum ex quarto Decalogi præcepto, ne ignominia a filiis afficiatur, quod accidit in Matrimonio indigne contrahendo.

P. Bruno Neussen Ordin. Minor. in absolutissima Po-
liana

Lianthea Theologo-Morali Canonica, disput. de Matrim. quæst. 1. resolut. 3. ait: Veluti certum est Prolem non posse absque peccato mortali inconsultis, & invitis Parentibus inire Matrimonium cum dedecore familiæ cum verosimili prævisione scandalorum, periculorum, inimicitiarum, perniciosarum rixarum, discordiarum inter familias consanguineas &c. Ita communissime Doctores. Ratio est quia ex charitate illa mala evitare tenetur.

Giribaldus de Sacram. tom. 1. par. 2. tract. 10. cap. 5. dub. 6. num. 35. ibi: Conveniunt tertio, peccare mortaliter filios nubentes insciis, & invitis parentibus; si ducant indignam cum magno dedecore, & ignominia familiæ, si ex tali Matrimonio grandia mala sequi posse timeatur, si immineant scandala, pericula, inimiciæ, amissio bonorum, perniciose discordiæ; prout notant Aversa, Sanchez, Gutier., Bossius, Palaus, aliique communiter.

49 Idem denique sentiunt, & illi omnes, qui libertati filiorum ultra jus tribuentes, agnoscunt tamen illorum obligationem sub mortali saltem ad consilium parentum exquirendum, quos in præcedenti resolutione cumulavimus. Qui quidem unanimi consensu affirmant, quod dum agitur de non contrahendo cum indigna, non satis sit consilium audire, sed parentum voluntati fit prorsus obtemperandum.

50 Imo subtiliter, & omnino veritatem assequens animadvertit Raphael Aversa (de Sacram. Matrim. quæst. 3. sect. 7. vers. Bene tamen) in præfatis Matrimoniis neque consensum parentum sufficere, quin & ipsos parentes peccare si consentiant, quia nimirum per indignas nuptias alii consanguinei, & de familia afficiuntur ignominia, ibi: *Si inirent indignum aliquod Matrimonium cum notabili dedecore, & ignominia familiæ, quamvis cum consensu parentum, peccarent adhuc filii contrahendo, & parentes consentiendo, quando Matrimonium esset cum dedecore aliorum de familia.*

51 Neque a sententia communissima Theologorum consensu approbata dissident Canonistæ, Teste Fagnano super Cap. Tua de desponsat. Impub. n. 15. ubi affirmat, dubium non admittere, quod filii peccent mortaliter, si pa-
ren-

rentibus non obediunt contrahendo minus digne, ibi: *Quod absque dubio procedit, saltem, cum Pater movetur familiae inaequalitate, vel alia justa de causa.* Pro quo post *Gaspar. de Calder. & Card. citat. Præpos. super eod. Cap. Tua n. 5. & Alex. de Nævo num. 6. optime Navarrus in Summ. cap. 14. n. 15. Peccat filius, qui &c. vel contra præceptum paternum se minime dignam uxorem ducit.*

Pirhingus in Jus Canon. to. 4. tit. 1. de Sponsal. sect. 3. §. 4. n. 92. Veruntamen negari non potest, quin peccent liberi, si absque justa causa sine consensu parentum Matrimonium contrahant. Imo propter extrinsecas causas, seu circumstantias occurrentes regulariter non possunt liberi licite Matrimonium inire sine consensu parentum, ut quia parentes gravem causam habent impediendi Matrimonium liberorum, quia v. g. volunt Matrimonium inire cum persona inaequali, vel infami non sine dedecore familiae.

52 His addendi merito veniunt alii Canonistæ, qui agnoscetes gravem injuriam per indignas nuptias parentibus illatam, eos absolvunt ab obligatione dotandæ filiam indigne nuptam, nempe *Petrus Ancaranus in Cap. Tua citat. n. 6. & alii collecti per Fagnan. loc. citat. n. 19.*

Quod tandem fateri compellitur *Covar. par. 2. de Matrim. cap. 3. §. 8. num. 7. vers. Hæc omnia.* Hic, inquam, acerrimus assertor libertatis filiorum in Matrimonio contrahendis, sic tandem concludit; *Hæc omnia cessant quando filia nupsit indigno, ac ignominioso viro. Non enim compellendus est Pater affectus injuria & ignominia ei dotem dare, quod receptum est communiter; & congerit concordantes.*

53 Et fuit sententia *Rot. coram Buratt. to. 1. decis. 498.* quæ est magistralis, & sæpius sequuta est, ut diseretè demonstrat *Card. de Luc. disc. 1. de dos. per tot. & disc. 142. n. 16. & seqq.* Utique ab istis non disputatur, an, & quale peccatum committant filii in foro conscientia, verum satis aperiant proprium sensum, dum affirmant, eos gravi injuria parentes afflicere, ideoque puniendos, quodque eorum Matrimonium sit *actus culposus, parum honestus, mali exempli, ac Republicæ præjudicialis,* prout ex aliorum etiam sententia *Card. de Luc. cit. discurs. 5.*

num. 19.

num. 19. aperte insinuans sic contrahentes lethalis culpæ, secundum plerosque reos existimari; quemadmodum, & hunc sensum expresse, & novissime patefecit eadem *Rota in Viennen. prætenforum Sponsalium 12. Januarii 1705. §. Nec præmissa coram R.P.D. Kaunitz*, ibi: *Licet consensus parentum non sit necessarius ad validitatem, sed solum requiratur de honestate, cum tamen filius, vel filia contrahentes Matrimonium contra placitum parentum, peccent mortaliter, gravique injuria patrem afficiant &c. non potest quis cogi ad nubendum contra reverentiam debitam patri, & induci ad peccatum lethale inobedientiæ.*

54. Neque cæco ductu in hanc descendit sententiam tam ingens utriusque Fori Doctorum caterva, sed urget ipsos ratio pietatis, justitiæ, & caritatis, qua nemini licet dehonorare parentes, proximo ignominiam afferre, atque suo scandalo odiis, inimicitii, maxime inter domesticos viam aperire. (22.)

55. Et primo quidem præceptum æque naturale ac Divinum de cultu exhibendo iis, qui nos genuerunt, etsi videatur affirmativum, quatenus dicit, *honora Patrem*, continet nihilominus præceptum negativum de illis nunquam dehonorandis, cujus transgressio inter gravissima crimina annumeranda venit; ut post antiquiores firmant *Duard. super Cap. Omnis utriusque sexus disput. 21. citat. sect. 1. nu. 31. Marchan. in Tribun. Sacram. tom. 2. tract. 5. tit. 1. quest. 1. in princ.* Et alii passim; eo nimirum prohibetur quælibet injuria, irrisio, contristatio, odium, & similia, itaut quæ levis adversus alios offensio censeretur, gravissimum crimen impietatis evadat, ut unanimi Theologorum, ac Casuistarum sententia fertur graviter contra hoc præceptum peccare filium, qui vel leviter Parentem percutit, imo si vix manum elevet in signum percutiendi; qui illi detrahit etiam in absentia; item qui parentes torvo intuetur oculo, aut aspere alloquitur; si eos

(22) Præter hæc tria turpitudinis capita, adde & hoc, quod indignæ nuptiæ ipsæ per se inhonestæ etiam in foro interno videntur: uti max *Adnot. 23. exemplo nuptiarum filiorum Dei*

cum filiabus hominum Gen. vi. nec non Israelitarum cum Chanaanæis, comprobabimus: & quæ plura in eandem rem etiam ex profana gentium sapientia asserti possunt.

si eos afficiat tristitia, quantumvis opus, ex quo contristantur, alias malum non sit, dummodo eorum tristitia prævisa fuerit. In his cæterisque casibus, quod filii mortaliter peccent, nemo inficiatur, ut tradunt *Bonac. tom. 2. in 4. Decal. præcept. disput. 6. quæst. unic. punct. 2. num. 3. Navarr. Manual. Confessar. cap. 14. à num. 11. Sayr. in Clav. Reg. lib. 7. cap. 5. num. 8. Cajetan. in sum. tit. filius potest. verb. filii peccata. Optime Marchan. loc. cit. ubi singula perspicuis Sacra Scripturæ verbis confirmat. Vix enim erit invenire præceptum aliud tam frequenter, ac istud in sacris Literis inculcatum, totque variis modis significatum *Eccles. 3. In opere, & sermone, & omni patientia honora Patrem tuum: Non contristes eum in vita illius. Deuter. 27. Maledictus qui non honorat Patrem. Proverb. 19. Qui affligit Patrem ignominiosus est; & cap. 30. Oculum, qui subsannat Patrem, effodiant eum corvi.**

56 Hæc nempe rationi consona, ac naturæ debita maxime suadent summum, quod a parentibus post Deum, beneficium accepimus; ac illorum dignitas, qua tanquam Dei simulacra a filiis respicienda, suo modo veniunt, & colenda. Sic *Ecclesiastic. 7. v. 29. & 30. Honora Patrem, & gemitus Matris, ne obliviscaris: Memento, quoniam nisi per illos natus non fuisses, & retribue illis, quomodo, & illi tibi. Ad quæ respiciens Cathechis. Conc. Trid. sic nos admonet: Sunt immortalis Dei quasi quædam simulacra, in iisque ortus nostri imaginem intuemur, ab iis vitâ nobis data est: iis Deus usus est; ut nobis animam, mentemque impertiret.*

57 Ideo proflus, & a fortiori, quam grave sit periculum filiorum, qui tristitiam maximam, gravissimamque injuriam parentibus irrogare non timent; dum faminam vilem, vel improbam ducentes in uxorem, parentum famæ, honori, ac reifamiliari non contemnendum afferunt præjudicium, ac sæpe in eorum domum indignam mulierculam (utinam, & non infame scortum) intrudere non valentes, ipsos violenter adigunt, ut in nurum, filiamque sibi patiantur adscisci, cujus vel famulatum admittere sine dedecoris jactura non contingeret. Quis nam Theologus, quis Juris Interpres tanti criminis reatum minuatur, vel excuset? Vtique si hæc levia censenda sunt; quid

quid ni levissimum erit parentibus irridere? Quo Jure grave censetur parentes aspero tractare vultu; vel torvo oculo aspicere? *Ne vultu quidem lædenda pietas est parentum* (inquit S. Ambros. lib. 8. in Evang. S. Luc. num. 74.) *maledictus a Deo qui exasperat Matrem. Eccl. 3. In opere, & sermone, & omni patientia honora Patrem.* Hæc, & similia mandata centies in Sacris Literis repetita, quis autemet adimplere filium, qui indignis nuptiis parentum venatur ignominiam, ac eos sua decidere conditione; inter nobilitate pares vel cum maximo rubore progredi, vel illorum vitare conspectum cogit? Quos proinde justissimo mærore confici, cordatus quispian non diffitebitur.

§8 Neque pietate minus læditur justitia per conjugia de quibus agimus. Iis namque totius familiæ honor, fama, ac decus deprimitur; ad quæ conservanda ne dum parentes, verum & cæteros consanguineos, Jus strictum habere, nequit in dubium revocari. Dubium sane est, utrum homo sit ita Dominus sui honoris, ac famæ, ut se ipsum infamando letaliter peccet, nec ne. Affirmant aliqui post Cajet. 2. 2. *quæst. 73. artic. 2. vers. Ad hoc, & videtur opinio S. Thomæ ibidem.* Plures negant, quos colligunt *Molina to. 4. tract. 4. disput. 37. num. 1., Dicastill. de Justit. lib. 2. tract. 2. disput. 12. appendic. primo dubit. 4. n. 501.* Verumtamen universi conveniunt, quod si infamia redundet in alios, puta in filios, fratres, familiam, in Religionem, vel patriam, qui se infamat, lethaliter peccat, juxta expressam sententiam *Sancti Thomæ quæst. 73. citat. artic. 4. ad prim. ibi: Arbitrii est detrimentum suæ famæ pati, nisi hoc vergat in periculum aliorum &c. non enim est sui arbitrii, quod patiatur detrimentum famæ alterius &c.* Angelicum sequuntur unanimiter *Theologi quos congerunt Dicastill. disp. 12. cit. par. 3. dub. 14. & Card. de Lugo de Just. to. 1. disp. 14. sect. 10. num. 167.* Quod ita verum censetur, ut non liceat infamato, vel contumelia affecto, honoris, vel famæ injuriam condonare; quin si condonet, remissio non est valida, & ea non obstante, perseverat obligatio justitiæ ad damna inde exorta reparanda; ut solide demonstrat *Dicastill. d. disp. 12. par. 3. dubit. 14. num. 240. ibi: Quando*
insa-

infamia, irrogata Patri ita est injuriosa filiis, ut eis damnum afferat in fama a suis majoribus parta; etiamsi Pater remittat infamiam, non est valida remissio &c. Et idem est in similibus casibus &c. Quod totum verificatur de contumelia, seu quavis injuria contra honorem; cum pari passu procedant honor, & fama, ut ex communi Doctorum docet idem Dicastill. disp. 12. cit. par. 4. dubit. 2. n. 400. Addendum denique, quod honor, ac fama non magis læduntur sermone, quam opere, Card. de Lug. disput. 14. cit. sect. 11. num. 191. Ad contrahendam malitiam gravem, satis est, si ex alio sine vis. id ponere, ex quo honor Proximi graviter lædatur; de quo late disputant Molina, Sotus, Lessius, ab eodem relati sect. 10. per tot.

59 Exinde manifeste apparet filiorum in præfatis contrahiis injustitia. Ponunt enim opus illicitum, ac indignum, ex quo familiæ honestas a majoribus parta suo gradu decidit, & vilescit; nec semel consanguineis impedimento sunt, ne suis natalibus respondentes nuptias assequantur; propterea quia ut plurimum nobiles viri dedignantur filiam desponsare ei, cujus vel frater, vel alias consanguinitatis vinculo junctus indignam, sive infamem mulierem ducens, totius progeniei honorem, famamque sua turpitudine denigravit.

60 Et validissime confirmatur; eo quia si alienæ familiæ quisque verbo, vel opere tantum detraheret famæ vel honoris, quantum suæ deficit ex matrimonio cum indigna, ab omnibus certe injustitiæ argueretur. Igitur a fortiori injustitiæ, & impietatis reus habendus erit, si fratrum, sororum, & maxime parentum honorem, ac famam tam enormiter deturpet.

61 Denique quam pernicioso scandalo caritatis leges in sæpeditis matrimoniis conculcentur; prudens quisque facile discernit. Norunt omnes, scandali malitiam in eo fixam esse, ut quis dicto, vel facto ruinæ spiritualis, hoc est peccati occasionem propriam dederit, ut ex S. Hieron. super Cap. 15. S. Matth. tradit S. Thom. 2. 2. qu. 43. artic. 1. in Corpore, quem omnes sequuntur. Insuper docet idem Sanct. Doctor. art. 4., scandali malitiam, mortalem culpam inducere; sive quando contemnit salutem proximi, ut si pro ea conservanda non prætermittat aliquis facere, quod

quod sibi libuerit. Tandem concludit *art. 7. & 8.* ad vitandum scandalum ex proximi ne dum malitia, verum & infirmitate ortum habens, teneri nos bona temporalia, quandoque etiam spiritualia dimittere, vel saltem occultare.

62 Ex his evidens pro casu nostro conficitur argumentum. Siquidem filii familias non uni, vel alteri, sed omnibus consanguineis, vel affinibus multifarie peccandi occasionem præbent. Meminisse enim oportet quomodo vix audito similis matrimonii etiam tractatu, maxima suboritur in omnibus indignatio: quot detractioes hinc inde disseminentur; ut statim mutæ benevolentia signa communia, multo magis specialia cessent; ita ut pater filium, frater fratrem alloqui respuat, ac salutare. His denique respondent odia discordia, obstinatae lites: utinam non sæpe maledictiones, & insidia, aliaque id generis innumera mala non sequerentur. Qua igitur gravissimum scandali crimen filius indignas paciscens nuptias valet effugere? Quo jure a pessundatis caritatis legibus valet se tueri.

63 Iterum tuentes libertatem inquirunt, *qui suo utitur Jure, nulli facit injuriam.* Natura, ac leges, præcipue *Sacri Canonis* jus tribuunt filiis ad matrimonium, quod magis placet, amplectendum. Itaque non injustitiæ, non scandali accusari possunt. At sibi imputent qui occasionem peccandi ex ipsorum nuptiis irrationabiliter arripiunt.

64 Hæc futiliter objici abunde demonstravimus in præcedentis *Dubii* resolutione. At cum nil audiatur per omnium ora sæpius repetitum, quam libertatem summam, omnimodam, inviolatam in matrimoniis a *Sac. Canonibus* sanciri, denuo opus est in hoc puncto aliquamdiu immorari.

65 Et in primis falsissimum est, quod tanta securitate asseritur: quod scilicet unicuique semper liceat uti jure suo. Regula ista tam indefinite intellecta, totam scandali malitiam cohonestaret. Quicquid enim sit, an citra injustitiæ reatum possit quis cum alienæ salutis periculo uti jure suo; certum omnino, salvis caritatis legibus, millies non licere. Caupo vendens vinum hospiti, quem agno-

agnoscit se inebriaturum, utitur proculdubio jure suo, vendit namque rem, cujus habet plenum dominium; peccat nihilominus secundum receptam sententiam *Theologorum*, de qua *Ferrantin. tract. de Scandalis quæst. 61. & 62.* aliis cumulans. Pariter Scandali reus erit, si in die jejunii carnes vendat ei, quem non crediderit a servando jejunio legitime excusatum. Fortius pictores vendentes imaginem puellæ viro illam turpiter amanti, utuntur omnino jure suo, dum pretium sui laboris quaerunt. At nemo a peccato scandali eos audet excusare. Vide *Azor. par. 2. lib. 12. Cap. ultim. quæst. 9.*, *Sanchez in summ. lib. 1. Cap. 7. n. 40.*, *Bonacin. tom. 2. de peccat. disput. 2. quæst. 4. punct. 2. S. unic. num. 29.* Hæc & innumera hujus generis exempla suppeditant *Theologi* tractantes de vitiis oppositis caritati, quibus manifestissimè evincitur vanitas ratiocinii, quo sic discurretur: *Filii indigne contrahentes matrimonium utuntur jure suo, ergo a lethali culpa sunt immunes.* Ineptissime quidem, sicuti qui sic discurreret: *Nullum purum, merumque scandalum est contra Justitiam. Ergo neque lædit virtutem caritatis.*

66 Ita vero respondimus ex abundantia; cum prorsus falsum agnoscamus assumptum illud, quod filii in hujusmodi connubiis utantur jure suo. Vnde enim constat de tali Jure? Qua lege, qua auctoritate illud ipsis est quaesitum? Egregie ad propositum *Card. de Luc. disc. 142. de dot. num. 12. Moventur*, ait, *ex ratione libertatis matrimonii ex Jure Canonice resultantis; quæ inutilis est.* Nam intentio *Juris Canonici* nunquam fuit ob matrimonii libertatem permittere turpia, & criminosa, prout est indigne nubere. Solumque sustulit necessitatem consensus paterni a *Jure Civili* requisiti (scilicet ad validitatem) sed cum supposito dignarum nuptiarum, cum qualitas hæc æqualitatis, & dignitatis potius faveat matrimonio quam adversetur &c. Quæ diserte confirmavit *Megal. in instruct. Confess. & Pœnit. lib. 2. Cap. 23. quæst. 1. n. 52.* Hæc libertas non ita intelligenda erit, ut adversetur *Juri Divino*, cui leges *Canonice* nunquam adversantur &c. sed filia, quæ sine consensu Patris matrimonium contraheret, contra quartum *Decalogi* præceptum mortaliter peccaret. Ergo libertas a *Jure Canonico* illi concessa non ita intelli-

D

genda

50 D V B I V M I I.
genda erit, ut sine consensu Patris cum offensione Juris
Divini contrahere possit.

67 Adhuc pauca de illo Jure tam inaniter asserto. Stat optime quod quis habeat Jus in re, ac illius sit vere dominus, attamen cum ea limitatione, ut illo uti nequeat non nunquam, quin injuste agat, quia scilicet usus Tertio damnus afferret. Sic virgo, dominium habet sui corporis quoad usum conjugii, illudque vere transfert in virum dum nubit: at non ideo licet ipsi pati stuprum contra injustitiam, quia nempe ex stupro parentibus damnum emergeret; quam doctrinam late tradit S. Thom. 2. 2. quest. 154. art. 6. per tot., & sequuntur ejus discipuli. Vana est igitur hæc consequentia. Filii familias Jus habent contrahendi libere matrimonium; itaque etsi indigne, etsi cum alieni honoris dispendio, etsi cum familiarum, ac parentum dedecore, quamvis cum Republicæ scandalo contrahant, nihil interest: adhuc honeste, julte, ac licite se gerent. Quid namque audiri potest magis dissonum, vel absurdum?

68 Suboritur modo dubium quænam matrimonia Jure indigna (23) censentur. De hoc late ex Theologis Sanchez
to. 2.

(23) De indignis h. e. imparibus connubiis.

Indignas nuptias non alias esse quam impares, facile intelligitur ex omnibus Theologorum & Canonistarum locis in hoc Dubio ab Auctore Cl. productis: ita ut, nullus plane dubitandi locus relinquatur, quid hodie indigni matrimonii nomine veniat. At ne olim quidem apud JCtos insolens ea locutio fuit. Non INDIGNE uxorem sortiturus sit l. 20. §. 1. D. de manu. vindict. i. e. non contra conditionis suæ statum. Vide & l. 12. De sponsal. l. 63. D. de condit. & dem. l. 32. §. ult. D. de donat. int. vir. Sed ne Graeci quidem aliter loquebantur. In Aesch.

schyli Scholiorum (quæ scholia magni facit Victorius præf. ad Aesch. & ceteris Tragicorum scholiastis longe anteposit) loco, qui mox produceretur, ex puellis duabus, locuplete una, tenui altera, cujusdam modicæ fortunæ viri nuptias ambientibus, quæ tenuis erat, τοῦ γενεῶς αὐτοῦ ἀξία, illius genere digna i. e. par dicitur: ex quo sequitur, locupletem dicendam fuisse indignam i. e. impari. Nam DIGNVS & INDIGNVS in his locutionibus non absolute accipiuntur, sed πρὸς τι dicuntur ad aliud, uti loquitur Philosophus. Nunc de imparibus nuptiis necesse habeo pauca dicere, ut appareat, vetus illud verbum,

bū, *Nube pari*, non temere usurparum, sed ex naturalis aequitatis rationibus profectum fuisse.

Ac principio indignas atq. impares nuptias a Domino veritas, satis illud docet, quod Gen. VI. 2. non alia diluvii causa à Legislatore affertur, quam quod *Videntes filii Dei filias hominum quod essent pulchrae, acceperunt sibi uxores ex omnibus quas elegerant*. Jam illud scitissimum est filios Dei non alios esse quam Sethidas, ita per excellentiam dictos, quemadmodum *montes Dei, cedri Dei, & similia: filios vero hominum* esse Cainitas. Nec mihi videtur dubitandum, quin inter duas istas posteritates Deus connubiorum jura diserte vetuerit: alio qui numquam eas nuptias alluvione totius terrae punivisset. Nolebat scil. Deus sanctam ac nobilem Sethi posteritatem, ex qua Messias originem trahere debuisset, per nefanda connubia dehonestari. Mirro de damnatarum istiusmodi nuptiarum prolibus dicere, scelestissimis illis gigantibus, quos non temere, sed ex antiqua fama, poetæ antiqui *βενιαχης* & ad omne nefas paratissimos nobis descriptos reliquerunt. At illud non est praetereundum, quod haec matrimonia de quibus Gen. VI; non ex parentum sententia contracta dicuntur, sed iniusta patrum, temere, ac prorsus ductu caecae libidinis. *Videntes*, inquit, *quod essent pulchrae, acceperunt sibi uxores ex omnibus quas elegerant*, ipsi scil. non patres eorum. Hoc illud est, quod Raphael Tob. VI. 17. in

iis damnat, *Qui conjugium ita suscipiunt, ut Deum a se & a sua mente excludant, & suae libidini ita vacent, sicut equus & mulus quibus non est intellectus*. Atque in hos potestatem habere *dæmonium*, monet.

Jam vero quod tam saepe in sacro Codice interdicta Israelitis conjugia cum Chanaanais audis: non eis assentior, qui dumt. xat. ad cultus disparilitatem hujus rei causam conjiciunt, nim. ne Chanaanearum inoribus polluerentur. Cur enim cum Aegyptiis, cum Madjanitis, Moabitis, cererisque idololatris ea permittebantur? Verum & cultus disparilitas causa prohibitionis fuit, & illud in primis, quod Chanaanai gens vilis & Deo exosa erat, quos vel exterminari, vel saltem pro vilibus mancipiis haberi lex jubebat: tantum abest, ut cum iis nuptiae tolerari possent. Mitto symbolicas ejusdem rei significationes iis legibus adumbratas, quibus diversis feminibus ager conferi, aut lana & lino vestis contexti vetabatur. Hebraei teste Josepho IV. Antiq. 6. verantur ancillas ducere. Nec olim patriarchae ancillas aliter, quam in concubinas, non item in iustas uxores ducebant.

Nimirum hoc priscis hominibus ex naturae ipsius, atque anticipatae cuiusdam notionis ductu intellectum fuit, nuptias non nisi inter pares rite consistere. Nec aliam ob causam ei rei *συζυγίαν* h. e. *conjugium* nomen a *yugo* scil. fecerunt, nisi ut intelligeretur, quam inepte imparia jumenta curru aut

aratro junguntur, tam etiam per-
 verse impares inter se matrimo-
 nio copulari. Ovidius, *Quam
 male inaequales venient ad ara-
 tra juvenis*, tam male nuptias im-
 pares coalescere dixit: cujus poe-
 tae etiam illud protritum fertur:
Siqua vobis apte nubere, nube pari.
 Hinc de imparibus non tam
 συζυγεῖν usurpatur, quam ἐτε-
 ροζυγεῖν, quo verbo eleganter
 utitur Apostolus 2. Cor. VI. 14.
 Eodem pertinet & illa Modestini
 Nuptiarum descriptio... *Con-
 sortium omnis vitae; divini &
 humani juris communicatio*. Ni-
 mirum non magis corpora, quam
 animi, & quae utrisque adjacent,
 permisceri & in unum conflari
 oportet. At in imparibus personis
 ea omnimoda communicatio vix
 est ut eveniat: id quod ab Euripi-
 de apud Stobaeum initio serm.
 68. pluries insinuat.

Nec alia non tantum Roma-
 nis, quos mihi reservo ad ultimū,
 sed gentibus universis paullo cul-
 tioribus ac moratioribus infedit
 opinio. Celebre est illud Solonis
 apud Ausonium: *Par pari iugator
 conjux; quidquid impar dissidet*.
 Celebrius & illud Pittaci Mityle-
 naei apophthegmā, *Τὴν κατὰ
 σαυτὸν ἔλα, Tu tibi dūce pa-
 rem*: cujus pleni sunt Graecorum
 libri; quod non gravabor ex anti-
 quo Scholiaite heic exponere. Qui
 ad illud Aeschyli in Prometheus
 laudantis eum, qui primus dixerit
 ὦς τὸ κηδεῦσαι κατ' ἑαυτὸν
 Ἀριστεῖν μακρῶς, i. e. *Parent
 uxorem ducere multo est praesla-
 bilius*: sic notavit: *Τὸν Πιττα-*

*κὸν λέγει, ὃν &c. Pittacum in-
 telligit: quem, quum quidam (ho-
 spes Atarnites is Callimacho dicitur)
 a duabus puellis ad nuptias
 expeteretur, locuplete una, inope
 altera, sed (τοῦ γένους αὐτοῦ ἀξίας
 i. e. genere illius digna h. e.) quae
 illius generi congrueret, ac dubius
 haereret utrius vir dici mallet;
 interpellavit, utrius conditione ut
 expediret. At Pittacus, vade, in-
 quit, ad pueros illos, quos in pro-
 ximo vides turbine ludentes: ab
 iis intelliges, utra duenda sit
 uxor. Abiens ille audit pueros ad
 suum quosque (εἰρόμβαν) turbi-
 nem inclamantes (τὴν κατὰ
 σαυτὸν ἔλαυε) Suum quisque
 (turbinem, scilicet) agito. Quo audito
 ille, locupletiore suas sibi res ha-
 bere iussa, ad indigentiore animū
 applicuit, quae (τοῖς γένους
 αὐτοῦ ἀξία) suo genere digna es-
 set. Ejus dicti & Plutarchus in de
 puerorum institutione meminit,
 & Suidas in Χρηματ' ἀνθ' &c. &
 pulcherrimū exitat de eodem Cal-
 limachi epigramma apud Laer-
 tium lib. I. in Pittaco, quod, quia
 is liber est in omnium manibus,
 omitto. Eandem sententiam &
 Euripides usurpavit apud Sto-
 baeum ser. 58. Κηδεῦ κατ' αὐτὸν
 τὸν σοφὸν κτῆσθαι χρῆσθ' ἀφ-
 ἡνιτάτην σibi parem adj. scilicet so-
 phus. Sed antequam a Pittaci di-
 cto abeo: notandum est, illud τὴν
 κατὰ σαυτὸν ἔλα, sive ἔλαυε,
 anceps esse: quod apud pueros lu-
 dentes, suum quisque turbine
 agito significabat: at pro re nata
 scilicet intelligere, Parem (uxo-
 rem) agito.*

At

At enim videbatur a Pittaco ab-
 iisse diversus Chilo Lacedaemo-
 nius, cujus exstat apud Laertium
 praeceptum istud, γάμον εὐτελή
 ποιῆσαι. Non dicit pares nu-
 ptias sectandas esse, sed *viles*. Ve-
 rum illud εὐτελή apud istum ve-
 teris sapientiae VII virum non *vi-
 lem* significat (ac multo minus
 quod Adobrandinus reddidit,
*Vxorem apparatu modico ducen-
 dam*: quae est tanto σοφῶ̄ indi-
 gna sententia, ut quae nihil ad to-
 tius vitae summam efficit) sed hoc
 vult Sapiens, *nuptias faciles* seu
facile parabiles, cuiusmodi sunt
 quae inter pares incuntur, esse se-
 ctandas. Vetat igitur ambi-ri illu-
 stres nuptias. Hanc esse yet am di-
 cti interpretationem, fidem faciet
 Stobaeus, cujus sermone 68. sic
 concipitur hoc dictum: Γάμος
 εὐτελής καὶ ἰσοτίμος ποιεῖν:
 in quo perspicuum est, εὐτε-
 λῆς non esse *viles* (quia se-
 quitur ἰσοτίμος aequales) sed
facile conciliabile, in quibus im-
 petrandis non multum operae ac
 temporis sit insumendum, nec
 per proxenetas sit ea res transi-
 genda: postremo in quibus *ces-
 sant* (ut dicitur l. 1. C. Th. de Nu-
 pt.) *siquestres atq. interpretes ta-
 citi, nuntii renuntiiq. corrupti*. Ad
 summam in ea sententia εὐτελής
 & ἰσοτίμοι sūt ferme *συνώνυμα*.

A Graecis possem ad gentes
 alias gradum facere: veluti illud
 est, quod apud Indos cum alterius
 artis aut generis homine non ini-
 bantur conjugia, teste Strabone &
 Arriano: & quae plura gentium
 instituta per otium huc compo-

tari difficile non esset. Verū pro-
 pero jam ad Romanorum jus ci-
 vile, cujus fons & origo est Δω-
 δεκάδελτος, XII. Tab. Atqui
 Dionysio Halic. teste in fine lib. x.
 in iis duabus Tabulis, quae ad-
 jectae decem fuerunt, sic erat per-
 scriptum, μὴ ἐξείναι πῆς πα-
 τρικίους πρὸς τοὺς δημοτικούς
 ἐπιγαμίας συνάψαι: *ne patri-
 cii cum plebeis essent connubia*.
 Id quidem postea remissum fuit:
 quippe communicatis cum plebe
 honoribus, simul & jura connu-
 biorum communia fieri decuit:
 nec enim inter patricias familias,
 & illustres plebeias (quae uti *no-
 biles* dicerentur, majorum imagi-
 nes effecerant) imparilitas interce-
 dere credebatur. At in lege Julia
 de maritandis ordinibus plura ad-
 huc erant capita, quibus vetaban-
 tur impares nuptiae, quae in iure
 nostro passim sparsa cernuntur.
 Nam lex 15. & 49. D. de ri. nupt.
 mirum ni ex lege Julia sint. At lex
 certe 44. eod. in signe legis Juliae
 fragmentum complectitur, quo
 vetantur connubia inter senato-
 rios liberos, & eos, qui ipsi aut pa-
 rentes artem ludicram exercue-
 rint. Ad quod fragmentum lectu
 dignissimus est Franc. Ramos Del
 Manzano nobilis J. C. in Comm. ad
 leges Juliam & Papiam lib. 2. cap.
 28. & seq. quo loco quaenam pro-
 fessiones *artis ludicrae* ambitu
 contineantur, exponit, deq. earum
 agitur infamia. Ergo & saltato-
 res & saltatriculae, & scenici om-
 nes artifices, & thymelici, & quae
 sunt alia plura theatralis rei nomi-
 na, *artes ludicrae* sunt. Huc perti-

10.2. lib.4. de matrim. disp.26. a n.22., *Fragos. de regim. Reipublic. Eccles. par.1. lib.2. disp.4. §.2. n.290.*, ex Juris peritis *D. Advoc. Piton. Discept. Eccles. §.2. n.88. cum seqq.*, *Menoch. tom. 2. lib. 4. præsumpt. 189. a n. 85.*, aliisque concordantibus relatis *Card. de Luc. de dot. disc. 1. n.23: C* 24. C* disc.142. n.21.*, ubi aliorum placitis insinuat, veram tradit regulam, ad discernendum in casu particu-

lari,

het & ex Vlpiani fragmentis celeberrimus locus tit. x1 i i ubi ex lege Julia (praeter quam quod senatoriis interdictas dicit nuptias etiam cum feminis quaestuariis) adhaec *Ceteri ingenui prohibentur ducere lenam, a lenone lenave manumissam, & in adulterio deprehensam, & iudicio publico damnatam, & quae ARTEM LV-DICRAM fecerit &c.* Ac sane si lex Julia & Papiæ de maritandis ordinibus extaret, plura imparilitatis exempla produci possent. Nunc satis sit illud Boethii ad Topica, negantis, *Nuptias inter impares contractas, jure contractas esse.* Eodem pertinet & quod apud Apuleium in VI. *Metamorph.* nuptiae inter Psyche ancillam & Cupidinem tribus de causis illegitimae dicuntur, quod impares, quod clandestinae (quippe in villa & sine testibus celebratae) & quod invito patre. *Impares enim nuptiae, & praeterea in villa, sine testibus, & patre non consentiente factae, legitimae non possunt videri: ac per hoc spurius ille nascetur, quicumque nascetur ex his nuptiis.* At mox eod. lib. inter utriusque legitimae nuptiae extiterunt: quippe Psyche immortalis facta, Cupidini non clam, sed in concilio deorum, Jove ipso jubente &

conciliante, enupit. *Jam (inquit Juppiter) saxo nuptias non impares, sed legitimas, & jure civili congruas.*

Nec possum heic praeterire poenam imparibus nuptiis illatam l. i. c. Theod. de collegiatis. *De quorum (collegiatorum) agnatione haec forma servabitur, ut ubi non est aequale conjugium, matrem sequatur agnatio, ubi vero justum erit, patri cedat ingenus successio.* Cui similes aliae proferri possent. Tum & illud huc pertinet, quod matrimonium inter pares praesumitur, non item inter dissimiles, & inaequales: ut late exsequitur Tiraquellus in *V. leg. connubialem, Glos. 1. par. 5. num. 31.* & sequi citationum plaustra de more deprehendes. Et quod Ren. Choppinus in de Feud. Andeg. lib. 2. tit. 2. num. 6. & 7. a *paritate conditionis* dictum esse *paragium* pluribus ostendit.

Ergo jure civili *impares nuptiae* (quo nomine non omnes *impares*, sed eas imparilitatis species intellige, quas lex Julia, & posteriores leges complectebantur) erant prorsus illegitimae. At hodie etsi validae sunt: at saltem illicitas censendas esse, nec Noster dubitat, nec sanae mentis quisquam dubitaverit.

lari, an matrimonium indignum debeat aestimari. *Constituenda est regula, ut indignus dicatur ille, cui mulier attenta progenie, divitiis, moribus, aliisque circumstantiis absque dedecore copulari non potest.* Cujus judicium prudentiæ Judicis relinquendum, cum veritate docuit *Boss. de contract. matrim. Cap. 11. n. 167. ibi: Porro ad dignoscendum an nupserit digno, vel indigno spectanda sunt utriusque conjugis progenies, seu nobilitas, animi bona, mores, divitiæ, legitima natalia, & alia, & secundum ea prudens Judex attentis moribus Civitatis judicabit.* Illa tamen indignitas a nullo in dubium revocatur, quæ oritur ex infamia, qua mulierem inhonestam, sive concubina sit, sive meretrix, maxime laborare, communi prudentum existimatione satis patet. Quamobrem absque hæsitatione concludendum illos præcipue filios, quos non pudet hujus generis feminas adfiscere in uxores, damnandos esse injustitiæ, scandali, & impietatis.

69 Neque hic sistit malitia filiorum indigne contrahentium, sed progreditur usque eo, ut sacrilege multis modis violet Religionem. Dum enim constat ex jam firmatis ab ipsis in actu ineundi matrimonium tam graviter peccari, ac alias certum sit inter fideles in ipso contractu perfici Sacramentum; sequitur necessario, sacrilegium admittere filios, quia sine debita dispositione justitiæ ad Sacramentum vivorum accedunt, Gratia Sanctificanti objicem ponentes, juxta omnem *Theologorum* Scholam. In hoc enim omnes conveniunt inquit *Perez disput. 19. de matrim. sect. 8. num. 1.*

70 Rursum & alterum sacrilegium committi, verior *Theologorum* sententia sustinet, dum speciale est hujus Sacramenti, quod ipsi contrahentes (24) sunt Ministri. Quare

D 4

simul

(24) Ex pervulgata *Theologorum* sententia loquitur hic Auctor. Ceterum non ignora *Rofanensi* nostro erat opinio altera, quæ sacerdotem nuptiis benedicens verum ministrum hujus sacramenti facit: quæ sententia

videtur verior, & Synodis ac *Ritualibus* cõsona, quæ Sacerdotem appellant sacramenti hujus *ministrum*. Docuere hanc sententiam *Melchior Canus* integro opusculo, ad hæc *Toletus*, *Eltius*, *Sylvius*, & recentiorum quamplurimorum

morium nubes. Ut omittam, quod Bannesio teste, antiquiores Scholastici (qui in contrarium asserunt) non firmiter id dixerunt, & quod S. Thomae super ea re auctoritates ultro citroque laudantur. Postremo Estius paradoxa, quae ex contraria opinione fluunt, haec enumerat: *Ut quod hujus Sacramenti minister non sit unus, sed duo: non ordinatis, sed laici: vir, & mulier: quod iidem suscipientes & conferentes: quod forma consistat sine verbis* (nam consensus nutu expressus sufficit): *quod* (sacramentum hoc Novae Legis) *nubiam contineat caeremoniam peculiarem, &c.*

Equidem suspicor, contrariae sententiae (in quam frequentes ivere olim Scholastici) ansam praebuisse quaedam juris Pontificii loca, in quibus *solus consensus* contrahentium sufficere dicitur, ut can. *Sufficiat* 27. q. 2. & quae ibi Gratianus addit. Verum (ut alias responsiones taceam) ibi *quod SOLVS* excludit *concubitum*, qui non est necessarius, non item *hierologiam* sacerdotalem, quae semper necessaria fuit, ut constaret Sacramentum; & qua deficiente nuptiae retinebunt quidem veram contractus rationem, non item sacramenti. Cujusmodi & hodie illa sunt furtiva connubia, in quibus sine *bannis* praeviis conjuges suum consentium coram Parocho nec opinante atque averfante, & aliquot testibus, expriment: quae quidem nihil amplius sunt, quam merus contractus, non item sacramentum. Ac de *εϋλογίας*

sive benedictionis necessitate loquuntur passim Graecae & Latinae Ecclesiae monumenta; ac praeceteris Epistola Evaristo tributa in can. *Aliter*, 30. q. 5. Ignatius epist. ad Polycarpum, Chryostomus Hom. 48. in Gen. quorum & aliorum locis adscribendis abstinco. Vide Suiceri Thesaurum in *Ιερολογία*, & in *Γάμος* num. V. ubi & illa occurrit matrimonii definitio a Basilio hom. VII. in Hexaem. tradita, *ὁ δια. τῆς εϋλογίας ζυγός*, ad verbum, *Jugum quod per benedictionem subitur*. Sed nihil luculentius illa Balsamonis Canonistae clariss. sententia, qui ad Photii Nomoc. tit. 13. c. 2. pag. 195. sic adnotat: *οὐδὲ γὰρ ἡ συνάρηα, ἀλλ' ἡ τῆς εϋχῆς τελετὴ ποιεῖ τὴν μνηστειὰν ὡς γάμον λογιζέσθαι. Neque enim corporum commissio, sed precationum ritus efficiunt, ut sponsalia* (non intelligit sponsalia de futuro, per quae dicunt, *Ducam te* &c. sed de praesenti, per quae dicunt *Duco te, Nubq tibi*) *evadant nuptiae*. Quasi dicat: Verba, quibus sibi mutuo consentiunt, meritis contractus sponsaliorum de praesenti est: at accedente benedictione, ille contractus evadit matrimonii sacramentum.

Ac memini, nonnullos viros in antiquitate versatos sic loqui consuevisse, ut duplicem matrimonii *consummationem* agnoscerent, unam per *ιερολογία*, *benedictionem*, alteram per carnalem copulam: nimirum quia re vera matrimonii sacramentum non sola consentientium signifi-

simul recipiunt, & faciunt Sacramentum, ideoque duplicis Sacrilegii culpabiles eos agnoscit *S. Thom. 3. par. quæst. 64. art. 6.*, quem sequuntur *Vasquez, Petrus de Ledesma, Navarrus, Basilius Poncius, Gasspar Hurtadus, & ipsi citatis. Card. de Lugo de Sacrament. in gener. disp. 8. sect. 9. n. 150.*, *Castropalao par. 5. de Sponsal. disp. 2. punct. 4. num. 2. & 3.*, & late confirmat *Perez de matrim. disp. 19. citat. sect. 8. num. 3. & seqq.*

71 Tertio quoque rei sunt Sacrilegii præfato modo contrahentes, quia alter alteri cooperatur, ut sacrilege hoc magnum Sacramentum recipiat, & ministret, maxime quia in ipso contractu illicite operantur, per ea, quæ in simili tradunt de illo, qui contraheret cum habente votum simplex castitatis, vel si alteri per sponsalia matrimonium promiserat, *Sanchez tom. 2. lib. 7. disput. 11. num. 11.* alios cumulans, *Layman. Theolog. moral. lib. 2. tract. 3. cap. 13. n. 4. vers. Nunc probatur; Navarr. Manual. Confess. Cap. 22. n. 73.* Quod autem is, qui alterius crimini participat cooperando, ejusdem speciei crimen admittat, est conclusio, quæ inter *Theologos* procedit sine contradictore, & firmat *Layman. loc. cit. num. 6.* ubi colligit *Concordantes.*

72 Poterit & quispiam plures aliquas distinguere circumstantias (25) per quas multiplex in sæpèdictis conjugis, & quidem gravis resultat culpa. At quas enumeravimus, satis urgent, ut juro merito concludamus: Quæ & quanta ip. uno facinore sunt crimina.

catione, sed sacerdotali potiss. benedictione consummatur ac perficitur. Verum de his quæ potui, hæctenus: ceterum plura ac meliora Theologi dabunt.

(25) Omittenda non erat inhonestas illa, quæ in imparibus conjugis in omnium oculos incurrit; vulgo enim indignantur & clamant, *Quod tibi non vis, alteri ne feceris*: ea prima est naturæ notio: in ea *Legem & Prophetas* confittere **CHRISTVS** *Matth. VII. 12.* monuit. Ergo

quam sibi injuriam a filiis nascituris inferri noverunt, eam hæc par est, ipsos, priores parentibus inferre. Accedit, quod etiam civitatis ratio (quam *Justin. tit. de Nupt.* cum naturali conjungit, in hoc negotio) iaceditur: quæ duplex est, 1. *patria potestas*, 2. *jur. 12.* illa facit ut sine patre nihil ferre filius possit: hæc alteri invito a no. scilicet suum heredem, vetat. At in jus civile, postquam ab Ecclesia sub imp. Christianis adoptatum fuit, offendere, est graviter offendere.

An Episcopi, cæterique Prælati, ad quos spectat, possint favere filiis indigna matrimonia inire contententibus, & in specie, an licite valeant dispensare super denunciationibus a *Sac. Concil. Trid.* præscriptis; & an potius possint, ac debeant, præfata matrimonia etiam Juris remediis pro viribus impedire.

Episcopi, cæterique Prælati non possunt filiorum matrimonia cum indignis autorizare, sed debent Juris remediis impedire ex communi Theologorum, & Canonistarum sententia a num. 73. & præsertim a num. 77. ad seqq.

Posseque impedire etiam per carcerationem num. 79. & 80.

Nec licite posse eosdem Ordinarios denunciationibus dispensare, a num. 81. ad num. 94. Et ostenditur gravis culpa Prælati dispensantis num. 113.

Pastoralis Officii debitum in filiorum matrimoniis interdicendis, comprobatur ex Constitutionibus Synodalibus antiquis, & recentibus plurium Episcopatum, quæ sigillatim adducuntur a num. 95. usque ad 105.

Eademque Pastoralis obligatio, constabatur ex pluribus titulis, nempe

Ex Officio Judicis præstando num. 106. & 107.

Ex cooperatione scandalosa evitanda num. 108. & 109.

Ex sanctitate matrimonii procuranda num. 110.

Ex culpa in omissione denunciationum num. 113.

Firmatur, ex præfata Pastoralis sollicitudine impediendi indignas filiorum nuptias non violari matrimonii libertatem a num. 114. usque ad num. 124.

Declaratur Sacrum Concilium Tridentinum quoad libertatem matrimonii n. 123. & 124.

Parochos æque peccare assistendo illicitis matrimonijs filiorum num. 111. & 112.

Concluditur, idem respondendum esse de quolibet matrimonio

monio contrahendo per Parentes, Fratres, aliosve Consanguineos in familia dedecus, num. 126.

73 **S**isterem hic libenter calamum, ac aliis sive doctrina insignibus, sive praestantibus auctoritate praesens dubium relinquerem examinandum. Trepidat quippe animus, ne vel minimam suspicionem incurrat, quasi audeat Magistros docere, vel Jus dicere iis, in quibus jura suum agnoscunt praesidium, & tutelam. Verumtamen metum nobis excutit conscientia nostra. Siquidem non aliud nobis propositum, quam ut Episcoporum, ceterorumque Ecclesiae Judicium agamus causam, Zelum tueamur, nec non ab insanorum juvenum importunitate liberemus. Itaque non ad Ecclesiae Praesules noster dirigitur sermo. Illis coram silentium nobis indicimus, avide excepturi quae ab ipsis contigerit edoceri. Filios familias alloquimur, seu potius illos, qui filiorum nomine insolenter Judices urgent, ut iis praesidio sint, ne ab indignis nuptiis arceantur, ut annuant Canonicas denunciationses omitti; ut tandem, quidquid opus fuerit, suppeditent, ut impune matrimonia per fas vel nefas contrahantur; inscii, quod maxime nefarium sit ab iis, a quibus Jura expectantur, injuriae praesidium postulare.

74 Decisio hujus tertii Dubii in resolutione duorum praecedentium jam firmata satis aperte continetur. Praestat tamen adhuc distinctim istud pertractare, ut quo plures detinet vulgaris error, eo magis veritas confirmetur. Ideo

75 Pro certo respondemus, *Episcopos, reliquosque Praelatos nec debere, nec posse hujus generis matrimonia sua auctoritate sustinere. Item mortaliter ipsos peccare, si a denunciationibus abstinere permittant. Denique posse, ac debere Juris remediis filios, quos hoverint paratos ad contrahendum indigne & cum injuria parentum, proviribus impedire.*

76 Singulae resolutionis partes forent peculiari examine pertractandae. Ne vero longius, quam par est, sermo protrahatur; liceat omnes unico discursu complecti; siquidem ita adinvicem connectuntur, ut nequeas de altera quid proferre, quin alias attigisse dignoscaris; maxi-
me

me in referendis Doctorum placitis, dum fere omnes omni procul distinctione sunt loquuti.

77 Hanc quoque responsionem lubet in primis auctoritate confirmare, ne singularitatem, aut rigorem nimium sectari videamur. Neque enim in hoc puncto a communi *Theologorum*, & *Canonistarum*, qui serio quaestionem examinant, sententia nos vel lato ungue discedere compertum erit; si illorum testimonia, quæ summam referimus, relegere non pigebit. Pauci quidem sub nostris terminis punctum attingunt; sed alij agentes de obligatione orta ex Sponsalibus; alij de matrimonio, ex quo scandalum timetur; alij denique ubi de potestate Episcopi quoad denunciations remittendas. Nos omnium dicta majori, qua fieri potest, brevitate colligemus.

78 Et incipientes a scandalo; hoc a præfatis conjugis inseparabile abunde in præcedenti resolutione demonstravimus, & utinam quæ asseruimus, non tam frequens experientia comprobaret. Jam vero ut scandalum vitetur, arcendos a Matrimonio petentes illud contrahere præcipit *Text. in Cap. Cum in tua, de sponsal.* ibi *Si persona gravis, cui fides sit adhibenda tibi denunciaret &c. & de fama, vel scandalo doceat &c. aut etiam per te ipsum posses certificari; de plano debes &c. eos qui sic contrahere nituntur, si moniti induci nequiverint, compellere, ut a tali contractu desistant. . . Vbi Gloss. vers. scandalo ait: Nota quod propter scandalum impeditur matrimonium. Clarius Panormitan. ibi num. 4. Nota istum Textum singulariter in eo quod additur de scandalo; ex quo potes inferre, quod ubi inter aliquos scandalum timetur ex contractu matrimonii, potest, & debet Judex interdicere matrimonium. Facit *Cap. nihil cum scandalo de præscript.* Similia tradit super *Capit. Requisivit eod. tit.* ubi docet, quod si timeatur inimicitia inter parentes; Judex debet cessare a compulsione, non obstantibus sponsalibus etiam juratis, quæ præcesserint. Idem adnotavit *Præposit. super eod. Cap. cum in tua n. 2.* Nota quod Judex potest ex officio de scandalo inquirere ad finem ut impediatur matrimonium; & infra: ubi Judex videt, quod si duo capiunt se in Virum, & Uxorem, etiam dato, quod partes ipsæ sint con-*

consentæ contrahere, nec alius contradicitor appareat; tamen ipse scit futurum scandalum, ex officio potest matrimonium inhibere. Item Barbof. in Collect. super Cap. cit. num. 6. Notatur ad hoc, quod quando scandalum timetur inter contrahentium consanguineos ex matrimonii contractu, potest, & debet Judex contradicere matrimonium; & allegat concordantes, & super Capit. requisivit n. ult. pluribus citatis animadvertit in conjugis inter impares semper malum exitum rationabiliter timeri. Imo quod experientia comprobatum sit, quod dum matrimonia inter inæquales contrahuntur, infelices exitus sequantur, tradit Corrad. prax. dispensat. lib. 7. cap. 5. n. 49. & Rñus de Zaulis in Urbe, Vicegerens in Obser. (26) ad stat. Faventia tom. 1. lib. 4. Rubr. 26. n. 43. ubi cum Menoch. conf. 69. n. 44. vers. præterea cum seq. subdit rationem, Quia imprudens adolescens tractu temporis patiens damna ob injuriam factam parentibus, & familiae, ac discordiam exinde inter eos causatam, ut plurimum odit uxorem: nam ille ardens concubitus ex immoderato amore proveniens odium maximum parit.

79 Consonant Canonistæ recentiores, qui articulum pro rei gravitate expendere, non autem perfunctorie attingere curaverunt. egregie idem Illm̄us D. de Zaulis cit. Rubr. 26. n. 40. ubi loquendo de matrimonio filiorum cum femina imparis conditionis inquit: Parentes possunt, & debent illud impedire per recursum ad Judicem Ecclesiasticum. Et plures, allegat inter quos Escobar de nobil. & purit. part. prima quest. 4. §. 7. n. 94. ubi monet Judices Ecclesiasticos, ut assistant; & prosequitur solvendo objecta, optimè considerans æquè inhonestam causam, a qua ortum habent, & perniciosos effectus, qui prædicta tonubia consequuntur. Ideoque Judex potest tuta conscientia impedire hujusmodi matrimonia etiam virum in carcerem detrudendo, donec aliud remedium suppetat, ut docet Pignatell. consult. 11. n. 1. tom. 4. quem sequitur Carol.

(26) Viderat noster Archiep. priores Observationes Dominici de Zaulis ad Statuta Favent. At in repetita eorundem editione an. 1723. (cui editioni inserta sunt

hæc Rossanensis nostri doctis. Dissertatio) novae insuper Additiones ejusd. De Zaulis accesserunt, in quibus plura sunt, quae huc faciunt.

Carol. Ant. de Luca ad Ventrigl. in prax. tit. de testib. in caus. matrim. annot. 3. §. 1. n. 6. vers. Accedit, quod Judex; Sabell. in Summa §. Filiatio nu. 64. in fin. & §. matrimonium n. 1. vers. quod Pater; Raynald. syntax. crim. tom. 1. cap. 6. §. 4. n. 73.

80 *Aloysius Riccius in decis. Cur. Archiep. Neap. d. 24. per tot. p. 3. Venet. impress. tradit se in facti contingentia consultum respondisse, quod indignum matrimonium poterat per Episcopum impediri, nedum ad aliquod tempus, sed perpetuo ad vitandum scandalum, quod semper est malum ibi: Omittere matrimonium non est peccatum, quare simpliciter potest prohiberi, nam omni tempore scandalum est malum, & evitandum.*

Franciscus Anton. Tranchedinus (27) consult. 32. per tot. ubi pluribus rationibus probat licitum esse Patri ex causa impedire matrimonium filio etiam per carcerationem, & Prælatum debere voluntati paternæ adhærere, nec ob id Concilio contraveniri, nec libertatem matrimonii impediri, sed perfici, dum Pater curat, ne filius male nubat; nam libertas ad malum est potius imperfectio, quam effectus libertatis.

Idemque testantur, & prosequuntur Ceph. lib. 3. Cons. 421. Philipp. Paschal. de patr. potest. par. 2. cap. 5. a n. 22. plures allegans, Capiblan. de Baron. Prag. 9. n. 26. ubi testatur de continua praxi; præcis. Pignatell. tom. 4. consult. 11. per tot. ubi firmatam conclusionem optime propugnat, quamvis non satis caute nonnullos DD. alleget; clarissime Donat. Anton. de Marin. lib. 2. resol. quotid. cap. 132. per tot. bene Basil. Pont. de matrim. lib. 2. cap. 1. §. 2. Jo: de Chapeauille de mod. minist. Sacram. cap. 6. quæst. 19.

81 Et individualiter de licentia denunciationes omitendi supponunt unanimes *Theologi, & Canonistæ* peccare mortaliter Episcopum sine justa causa dispensantem. *Card. de Laurea tom. 3. in 4. sentent. disp. 22. art. 15. nu. 383. late confirmans, & testans de communi, Salmanti-*
censes

(27) Tranchedini locus luculentissimus est, & lectu dignissimus, ex quo, ut & ex Riccio, & ex Donato Ant. de Marinis (ut

alios plurimos taceam) apparet, non deesse pragmaticos, quos in Foro duces tuto sequi in hoc negotio possimus.

censes tom. 2. theol. moral. tract. 9. cap. 8. punc. 7. num. 88. ibi . . . Episcopus absque iusta causa si omnes denunciations omittet; mortaliter delinqueret; abuteretur enim potestate sibi concessa. Barbos. in collect. super Concil. Trid. sess. 24. de reform. matrim. cap. v. n. 60. Pax. Jordan. Eluubr. vol. 1. lib. 3. tit. 7. n. 4. qui alios cumulant Doctores utriusque Fori. Hoc praesupposito jure, & ratione ab omnibus firmato, descendunt ad quaestionem, an iusta causa dispensandi suppetat, cum timetur impedimentum a parentibus; & respondent cum distinctione, videlicet, vel praevidentur parentes injuste contradicenti ex odio erga filios, aut ex alio pravo fine, & in hoc casu non improbant dispensationem: si vero ad hoc, ne filius, vel filia indignis nuptiis parentum honori detrahat, vel ne familiam deturpet; indubitanter affirmant nullo jure dispensationem licere, quin & eam fore contra mentem Concilii, & cum gravi parentum injuria, utpote qui jus habent se tuendi a filiorum offensione, & propriae familiae gradum conservandi; ut praeceteris docent

82 *Joannes Segura in direct. Jud. Eccles. par. 2. cap. 16. nu. 8. & 9. Timor Parentum non est causa sufficiens ad inducendum malitiae impedimentum, etiamsi certum sit, quod parentes non assentiuntur; nec malitia, quae dolum, & calumniam supponit, in Patre convenit, qui nemini facit injuriam, & jure suo utitur.*

83 *Fuso calamo articulum examinat Gutier. lib. p. Canonic. 99. cap. 20. per tot. ubi num. 9. ex Domin. Soto (qui tanquam Theologus Concilio Trident. interfuit) adnotat Conciliarium Patrum intentum in denunciationibus constitutendis, illud inter caetera fuisse, ut parentibus (28) inno-*

(28) *Quum unus ex praecipuis bannorum finibus is sit, ne matrimonia clam patre fiant, quumq; praeterea statuta Synodalia (de quibus infra num. 95. & seq.) parentes ante omnia fieri certiores jubeant; quis non rideat quorumdam parochorum scrupulum, an stiporem? religioni scil.*

sibi ducentium, si talia matrimonia, quibus parentes cum ratione oblectaturos credant, patribus significentur. Itaq; id sedulo laborant, ne de promulgatis ceteroqui, aut mox promulgandis nuptiis parentes inaudiant, veriti nimirum, ne tanto, uti putant, matrimonii bono per eos mora fiat.

Nempe

innotesceret matrimonium a filiis contrahendum; & pergit firmiter demonstrando jus parentum, ut indignis filiorum nuptiis contradicant. Ex quibus colligitur n. 23. sic dicens: *Non igitur ordinarius ægre ferre debet, quod matrimonium huiusmodi inter valde dispares impediri facile possit, si tot denunciationes præcesserint, & quod mulier ipsa absque remedio manebit. Quando quidem Jure optimo, & tuta conscientia id impedire possit Pater; & huic se sponiè exposuit periculo femina, quæ altiori nubere vult infcio Patre viri. Aliud ergo querat connubium suo statui condecens. Quod si honorem, & pudicitiam suam indiscrete profuderit, sibi imputet, & concludit: Deficiente malitioso impedimento, & stante iusto, juriq; consensu, potest, & debet formam, & solemnia Concilii integre, & suo ordine servare.*

84 Brevius Pax Jordan d. tom. 1. lib. 3. tit. 7. sub n. 51. ait: *Quod si Pater iuste, & rationabiliter impedire nitatur, puta ob notabilem morum, divitiarum, nobilitatis, ac similibus qualitatum differentiam, tunc dicitur iuste impedire, nec præstabit legitimam causam ad hunc effectum videlicet pro denunciationibus omittendis.*

85 Prolixè totam materiam prosequitur Menoch. Conf. 69. vol. 1. per tot. ubi singula a nobis firmata late comprobant, nempe quod filii in casu graviter peccant contra honorem parentibus debitum. Quod parentes jure valent eorum indignas nuptias impedire. Denique quod non liceat Episcopo denunciationes remittere.

86 Rursum audiendi Theologi de utroque puncto differentes: alii quidem de jure parentum ad impediendum sæpèdicta matrimonia, ac de obligatione Episcopi ad ipsorum jus sustinendum: alii vero de non omittendis denunciationibus ob vitandum impedimentum, quod creditur iuste a parentibus indignis filiorum nuptiis opponendum.

87 Dicastillo tom. 3. de matrim. disp. 4. dub. 18. proposito articulo. . . An Judex possit interdicare matrimonium

Nempe egregios arcani custodes se præsentant in eo ipso, cujus præconium faciunt. Ita in frequentibus urbibus ex importuno

sacerdotum silentio usu haud raro venit, ut, quorum maxime interest, ii resciscant ultimi, nec ante, quam jacta sit alea.

nium filiis familias &c. sic resolvit. *Potest Judex Ecclesiasticus auctoritate sua interposita impedire tale matrimonium, & infra. . Poterit imò DEBEBIT Prælatas impedire; maxime cum etiam parentes possint impedire tale matrimonium, & implorare superioris auxilium. Ergo superior ipse potest, & DEBET tunc suam auctoritatem interponere.*

88 *Bonacin. tit. de iis quæ pertinent. ad matrim. q. 4. punct. 17. num. 26. affirmat se in casu practico ita consultuisse. Et subdit motiva sui consilii concludens: Parentes possunt impedire matrimonium, & licite possunt implorare superioris auxilium; ergo Prælatas potest, ac DEBET suam interponere auctoritatem.*

89 *Adam Opatovius de Sacram. tract. de matrim. disp. 2. qu. 18. n. 158. Proinde nec Ecclesia, nec illius Parochi debent concedere facultatem filiabus nubendi contra voluntatem parentum, præsertim cum tale connubium vergat in illorum dedecus.*

90 *In terminis amplioribus Thom. del Bene de Immun. p. 1. Cap. 8. dub. 19. sect. 9. n. 43. & seqq. ibi. . Si ex matrimonio, quod filius, vel filia contrahere cogitat ob disparitatem sponsorum, vel quid simile, familiæ dedecus, discordiæ, & scandala timeantur, ideoque tale matrimonium sine peccato contrahi non possit, parentes illud impedire possunt, ac DEBENT, implorata Judicis auctoritate; ad cujus officium pertinebit cavere, ne contrahantur similia matrimonia ex quibus scandala, & infelices exitus sequi consueverunt.*

91 *Bossius de contract. matrim. cap. 11. n. 89. ait: Certum videtur in omnibus casibus, in quibus filii peccant mortaliter parentibus invitis contrahendo aliquod matrimonium; Prælatum peccaturum graviter, si filiis faveret, vel opponendo se parentibus volentibus impedire, vel dispensando in denunciationibus, ut facilius filii absque parentum impedimento contrahere possint.*

92 *Solidissime totam hanc rem examinat Ferdinand. Rebell. de oblig. just. p. 2. lib. 2. qu. 14. sect. 1. per tot. ubi plura adducit pro declaranda injuria parentibus per hujusmodi conjugium inferenda; ex quibus Theologicè infert quanta sit obligatio Prælati ad illud inhibendum.*

E Inter

Inter cætera num.9. ait . . Prælati non debent conjungere eos, quos constat in contrahendo injuriam aliis facere, atque adeo sine peccato matrimonium inire non posse. Et infra . . Si Prælati ejusmodi nuptias parentibus injuriosas concilient, cooperabuntur peccato contrahentium, & tandem concludit S. at dices: Itaque non debes ab Ecclesia, bonorum morum, & probitatis magistra, concedi facultas ad contrahendum cum peccato; sed potius dissuadere debent talia connubia. Ad idque TENETVR Prælati non solum ex præcepto correctionis fraternæ, sed etiam ex proprio Pastoralis officio.

93 Et quod spectat ad dispensandum super denunciationibus, Henriquez in Summ. lib. 11. cap. 6. col. 4. Litt. H. Voluntas contrahendi insciis parentibus non est idonea causa, ut ordinarius dispenset, ne fiant denunciationes.

94 Cardinalis de Lauræa tom. 3. in 4. sent. disp. 22. art. 16. n. 407. affirmat posse juste dispensari, si timeatur injustum impedimentum a parentibus, & subdit. . Secus autem si ex justo motivo id faciant, scilicet quia indigne contrahitur, vel malum potius, quam bonum ex matrimonio nascetur &c. quod num. 409. confirmat: Quia prudens judicium non distat, ut quis impediatur, ne suæ familiæ utilitati salubriter consulat:

95 Hujus propterea obligationis docti, ac Religiosi Episcopi sibi conscii illud in primis in suis Synodalibus Constitutionibus circa Matrimonii Sacramentum Parochis præceperunt, ut essent valde solliciti de investigando, utrum matrimonio parentes consentirent, ac plerumque salutare statutum addidere, ne ullo modo modo matrimoniis filiorum assistere, neve denunciationes inchoare præsumerent, nisi constito de consensu parentum, qui si deficeret, ab omni actu cessarent, totumque deferrent ad Episcopum, qui causis renitentia perquisitis, de illarum subsistentia judicaret. Pauca ex pluribus, quæ occurrerent, in medium proferamus.

96 Incipiam ab antiquioribus. Inter Constitutiones Ecclesiæ Veronensis per Episcopum Joannem Matthæum Gibertum tunc fungentem munere Legati Apostolici per totam Diocesim, editas sub anno 1542 tit. 7. cap. 1. sic habetur: Monemus, ne deinceps quisque præsumat ma-

tri-

matrimonium contrahere, nisi cum praesentia Sacerdotis proprii, & Patris, ac Matris, si habuerint.

97 Synodus Monopolitana sub Episcopo Antonio Portio non longe a Concilio Tridentino congregata anno 1585. cap. 17. quod est de Sacramento matrimonii, sic habet: *Licet matrimonia a filiis familias sine consensu parentum contracta, si Canonicum aliud non obstat, valida reputentur, ac firma; quia tamen Sancta Dei Ecclesia ex iustissimis causis semper illa detestata est, atque prohibuit; Parochi eorum prius voluntatem explorent, siue parentum, siue aliorum, ad quos futuri sponsi, vel sponsae tutela, vel cura dignoscitur pertinere; qui si non consenserint, paterne sponfos admoneant, ne suis invitis aliquid deliberare velint, sed parentibus obediant. Nec permittit, illos ultra progredi, ut legi potest ibidem.*

98 In Synodo Auximana sub Cardinali Antonio Maria Galli ann. 1593. sub tit. de matrim. cap. 19. sic decernitur: *Mandamus, ut nullus Parochus, eos, quos sciverit invitis parentibus matrimonium velle contrahere, matrimonio jungat, sed ea de re nos reddat certiores, ut quid sit agendum, mature possimus deliberare.*

99 Gabriel Paleottus, qui ut Jurium Doctor Sacro Concilio Tridentino Synodo interfuit, postea Sac. Rom. Ecclesiae Card. & Bononiensis Archiepiscopus renunciatus Statuta edidit vernacula lingua pro dirigendis matrimoniorum negotiis, inter quae illud legitur. . . *Occorrendo, che qualche figliolo di famiglia, voglia congiungersi in matrimonio, contradicendo, & opponendosi il Padre, non sarà ammesso dal Curato senza partecipazione dell' Arcivescovo.*

100 Panormitana Synodus de anno 1586. sub Archiepiscopo Cesare Marullo part. 2. c. 8. sic statuit: *Parochi officium sit, filios matrimonio adnectendos, absque parentum consensu veniaque petita, ne illud incant, monere, ne paterna obedientiae, reverentiaeque officio non satisfiat.*

101 Synodus Catanensis habita de anno 1623. sub Episcopo Joanne de Osorio par. 2. n. 97. *Parochus filios familias moneat, ne insciis parentibus, aut etiam invitis denunciations haberi, aut matrimonio jungi velint; non propterea, quod ad Sacramenti matrimonii firmitatem,*

necessario requiratur parentum consensus, sed ut paternæ obedienciæ, reverentiæque id tribuatur.

102 Carolus Rossetti Sac. Rom. Eccles. Card. in Synodo Faventina, quam habuit de anno 1647. tit. 10. Cap. 10. statuit: *Vi Parochi non solum sponsorum consensus, sed etiam eorum parentum, si filii familias fuerint, diligenter inquirent: quod si difficultates comperient, nobis inconsultis ad denunciationes non progrediantur.*

103 In Synodo Montis Regalis de anno 1652. sub Cardinali Francisco Peretto sess. 2. cap. 8. sic legitur: *Si contrahentes filii familias fuerint, Parochi ab ipsis querant, utrum consensu, & permittentibus, an insensu, & invitis parentibus jungi matrimonio velint; ac si de illorum voluntate non constet, interrogentur de causa, eaque cognita, graviter ipsos moneant, ne parentum, aut negligere, aut parvifacere auctoritatem velint.*

104 Inter Constitutiones Synodi Mazzariensis indictæ à Cardinali Joanne Dominico Spinula anno 1641. lib. 2. cap. 10. hæc habentur: *Curatus, si matrimonium contracturi sint filii familias, eos valde cohortetur, ne illud renitentibus parentibus ineant, sed paternæ obedienciæ officio satisfaciant.*

105 Aliarum quoque Synodorum ejusdem tenoris decreta refert (29) Genneius to. 5. Theolog. moral. pag. 210. & seqq.

(29) Veluti quod Synodo Mediol. VI. legitur: *Si vero filii familias sint, hos Parochus valde cohortetur... ut illis ne insensu quidem, ne dum invitis rem tanti momenti ineant. Si minus profecerint, rem totam ad Episcopum deferri jubet. In Synodo Vercellana an. 1699. cap. 15. Praecipimus nostræ Episcopali Curiae, quatenus in posterum per illam non recipiantur instantiæ de celebratione futuri matrimonii, quin prius extrajudicialiter confectæ de consensu parentum. Quod*

si dissentiant, cognoscatur causa dissensus, & ad nos referatur, qui pensatis causæ momentis in jure, mandabimus opportune promovendum, vel impediendum matrimonium, ut juris erit, & in Domino judicabimus. Totum hoc sub poena suspensionis ab officio præcipitur. Horum ferme similia sunt, quæ caventur in Synodo Provinc. Senens. an. 1599. Postremo Franc. Card. Barberinus in Synodo Veliternæ an. 1673. cap. 17. sic posuit: Parochi... de illorum (parentum) consensu requirant, & si quid

& seqq. quibus adde Synodum *Placentinam* sub Episcopo Philippo Sega anno 1589. *Cesenaten.* sub Episcopo Petro Bonaventura anno 1638. *Veliternen.* sub Cardinali Francisco Barbarino Decano anno 1673. *Albanen.* sub Card. Flavio Chisio anno 1689.

106 Nec difficile erit assequi unde emergat, & quot titulis consolidetur in Ecclesiæ Pastoribus debitum indispensabile non solum ne foveant damnabilem istam filiorum impietatem, verum etiam, ut totis viribus, ac quibusvis Juris remediis, curent illos in officio continere. Attingam præcipua Capita (30) ex quibus laudati Theologi, & Canonistæ hanc obligationem concludenter evincunt. Nec pudet ipsorum fere verbis argumenta proponere; quippe qui nil magis optem, quam quod nemo credat, rem tanti momenti nos prosequi novitatis amore, verum solummodo pristinae Ecclesiasticae Disciplinae studio, ac zelo vitandi tot crimina, quæ sub inani tuendæ libertatis prætextu impune grassari merito pii, ac Religiosi omnes vident, & non impediri conqueruntur.

E 3

Pri-

si quid difficultatis occurrerit, nos consulant, ut quid in ea re congruum visum fuerit, decernamus. Nec dubito, quin veteres Neapolitanas Synodos evolventi similia decreta occurrerent. Atq; optandum esset, ut in omnibus Dioecesium Synodalia statuta fierent, quibus huic malo obviam iretur.

(30) Quas rationes heic Notiter assert, ne Praelatus istis conjugii filiorum fam. velificetur, eas rationes suadent, ut ea non modo ad tempus (quod vulgo fit) sed in perpetuum impediatur. Ac sane plures alias rationes liceret producere. Cujusmodi illud est, ne præbeatur ansa perjurii. Nam parentes ubi viderint, se intercedendo & oblectando parum proficere, ac justum dissentium suum ab Episcopis parvipendi, ad astum & artes

illicitas animum convertunt: mulierculus falsosq. testes componunt, quidvis pejeraturos, ut probentur priora sponsalia, aut fides alteri data. Novi, ad hunc scopulum etiam viros pios naufragium facere, ac recurrere ad remedium deterius malo. Nec facile usitatus est consilium, quod dari solet redactis ad incitas genitoribus. Adde quod in hac una struenda fraude non duos tresve peccare necesse est; sed plurimos, hos opera, illos consilio. Cui malo debent Praelati obviam ire; præsertim quum id facile sint assecuturi, modo semel appareat, indigna matrimonia invitis parentibus incedenda in perpetuum eos repellere (ad quod ceteroqui ex officio tenentur) in perpetuum inquam; nisi sicubi circumstantiæ aliud suadeant.

107 Primo igitur confurgit hæc obligatio ex ipso officio Judicis, quod Ecclesiæ Præfules exercent, quoque jus suum unicuique illæsum servari fatagere tenentur; qui multo magis cavere debent, ne sua auctoritate lædant, neve lædere attentantibus favorem præstent. At certum est, parentibus injuriam a filiis indigne contrahentibus irrogari, ut ex Jure Divino, Canonico, Civili, etiam naturali manifeste demonstravimus; ut fatentur Theologi omnes, ac utriusque Juris celebriores Interpretes; ut etiam illi qui in aliis Matrimoniis non indignis, maxime filiorum libertati, & ultra honestatis fines indulgent, non diffitentur. Itaque Judex, qui talia conjugia, vel favore prosequitur, vel indulgentia fovet, vel non impedit, suo deficit muneri in re tam gravi, & a lethali culpa nullimode valet excusari. Hoc argumento utuntur *Dicassill. loc. cit. Bonacin. loc. cit. n. 26. & alii. Optime Rebell. loc. cit. n. 9. vers. Probatur primo*, ubi subtiliter arguit, quod si Prælato liceret talia conciliare conjugia; *Dabitur bellum justum ex utraque parte inter Prælatos talia conjugia conciliantes, & parentes ad eadem dissolvenda contendentes. Habent enim Patres jus impediendi nuptias filiorum ob justam causam.* Quod plures affirmant, usque adeo verum esse, ut in dubio de Justitia causæ, præsumptio stet pro parentibus. Ita *Molpbes. in Summ. tract. 4. cap. 7.* (licet alias nimiam erga filios præferat indulgentiam) tandem cedit veritati num. 24. concludens his verbis: *Quamvis in dubio præsumendum est pro parentibus, & nunquam debent filii sine parentum consilio, & consensu Matrimonium inire.*

108 Secundo loco urget evidens absurdum, quod Ecclesiæ Præfules, quibus incumbit morum honestatem promovere, ac suarum ovium peccata coercere pro viribus, cum ingenti scandalo tot filiorum criminibus cooperarentur. Hoc utique argumentum liceat aliorum verbis proponere. Ita *Gutierrez Canon. quæst. lib. 1. cap. 20. num. 23. ante med. ibi: Quinimo in hac specie, si aliud faceret (Episcopus) dum Matrimonio inter valde Impares favere vellet; sibi forsitan, ac suæ conscientiæ detrimentum afferret, tanquam cooperator, atque exequutor peccati filii.* Addit *Rebell. loc. cit. num. 9. Si Prælati ejusmodi*

modi nuptias parentibus injuriosas concilient, cooperabuntur peccato contrahentium, & in ferenda parentibus injuria socii erunt.

109 Nec satis erit ad vitandum scandalum suumque munus adimplendum, non cooperari. Id fortasse excusaret quemquam privatum hominem non Judicem, non Pastorem. De eo enim verificatur, quod dum potest prohibere offensam, & non prohibet, si est superior, & Judex, videtur consentire. Felin. in cap. Quanta, de sent. excom. num. 2. & ibi: Innoc. Ancaran. Joan. Andr., & alii, quos allegat Card. Tuscus to. 6. lit. P. Conclus. 894. præcipue num. 7. ibi: *Et quod præcise Prælati teneatur prohibere mala, cum possit, . . . est Textus in Cap. Præterea 23. quæst. 8. & in Can. Error. distinct. 83.* Teneatur igitur Episcopus Matrimonia cum peccato, & parentum injuria celebranda pro viribus impedire, vel ob istud motivum, quia filius peccat ineundo Matrimonium in tali eventu: Prælati autem debent peccata impedire. Tum etiam quia ipsi incumbit saluti subditorum incumbere, rixas tollere, & scandala impedire. Sic discurret Bonacin. quæst. 4. cit. punct. 17. num. 26. vers. *Si sumptis.*

110 Tertio efficacissime evincitur quomodo Prælati gravissime peccet, sive favorem præstet, sive non prohibeat hujus generis connubia, ex sanctitate Matrimonii inter Fideles, quod esse unum de septem Ecclesiæ Sacramentis fide docemur. Quod autem Episcopalis muneris sit vetare, ne ad Sacramenta suscipienda indigne accedatur, neve indigne ministrantur, quodque horrendum sit, favorem prebere indigne accedere, & ministrare contentibus, veritas est luce meridiana clarior. Sicuti igitur inter primas Episcopi sollicitudines illa adnumeratur, ne permittat Sanctum dari canibus, & Margaritæ projiciantur ante porcos, ut arceantur ab Altari, qui notorie in peccato versantur; multo magis, qui in ipso actu sumendi, vel ministrandi sacrilege, & irreverenter se gerent; ita etiam cavere debent, ne Matrimonium contrahant, quos constat non aliter contrahere, quam sacrilege profanando Mysterium, quod perficiunt, quatenus in ipso actu contrahendi parentibus, & familiæ dedecus, & ignominiam ingerunt. Neque enim quoad hoc differen-

tia ulla dignosci valet inter matrimonium, & alia Sacramenta, saltem respectu contrahentium, qui nullo potiuntur jure ad Matrimonium sacrilege ineundum, magis quam ad Sanctissimam Eucharistiam sacrilege suscipiendam. Quapropter sicuti arcendi sunt ab Altari, si peccatum eorum sit publicum; ita possunt prohiberi a Matrimonio propter eandem causam, quæ in Matrimoniis indignis semper urget. Nam disparitas contrahentium, ac parentum iusta repugnantia semper notæ sunt; ac ideo filiorum peccatum nunquam censeri debet occultum.

III Nec obstat sententia illorum, qui putant, Parochum non æque peccare assistendo Matrimonio, dum contrahitur ab iis, quos novit peccato detineri, sicuti dum ministrat Eucharistiam indigne petenti; quippe in Matrimonio Parochus non est (31) Minister. Nam contrarium est verius, ut solide concludit *Arriaga* to. 7. tract. de Sac. in gener. disput. 21. sect. 6. num. 36. & seqq. Præcipue attendenda dispositione *Tridentini*, ex qua per Parochi præsentiam redditur validum Matrimonium, ac proinde inevitabile est affirmare, quod Parochus assistens moraliter præstat operam ad Sacramenti confectionem. Ac ideo *Suarez* agnoscit in Parocho nedum parem, sed majorem obligationem quoad Matrimonium, quam quoad cætera Sacramenta, itaut specialem in isto diligentiam adhibere teneatur, ut deprehendat, an contrahentes cum debita dispositione accedant. Sic docet in tertiam partem *S. Thomæ* super qu. 65. art. 4. disput. 18. sect. 2. circa med. vers. *Dixi in Conclus.* Et post ipsum *Dicastill.* de Sacram. in gen. disput. 3. dub. 12. n. 271. ibi: *Vnde in assistendo contractui Matrimonii, (in quo quamvis non sit Minister Sacramenti Parochus, in multis assimilatur ministro, & non debet assistere indigne petenti) præmittendæ sunt inquisitiones de moribus, de vita &c. & in specie, quod Parochus ante omnia inquirere debeat de consensu parentum, monent Barbof. de Paroch. par. 2. cap. 21. num. 1. & P. Segneri in Parocho instructo cap. 23. §. 2. Luculenter, & solide punctum examinat Serratus*

(31) Haec oppositio per se ruit in ea sententia, quam *supradnot.* 24. proposuimus, & ut

veriolem applexi sumus: quæ docet, Sacerdotem esse verum sacramenti hujus ministrum.

to. 2. opusc. de Cathol. matrim. cum Hæretic. ubi cap. 3. ex professo demonstrat, quomodo peccent Parochi assistendo Matrimonio eorum, qui in statu peccati, & actu peccando contrahunt, & cap. 4. late probat obligationem Episcopi ad impediendum, dum potest. Ibi inter cætera argumentum deducit ex *Tridentino*, quod sess. 24. c. 10. mandat Episcopis curare nuptias, ut ea, quæ decet, modestia, & honestate fiant, cujus rationem subdit. *Sanctæ enim res matrimonium, & sancte tractandum*. Itaque si honestatis, & modestiæ cura incumbit Episcopo: quo jure negligere valet, quæ spectant ad Religionem servandam, & sacrilegia removenda? Ideo concludendum cum *Card. Lauræa* t. 3. in 4. sentent. disput. 22. art. 22. n. 549. *In mortali contrahitur, & sic DEVS offenditur, ruina spiritualis proximi inducitur, fidelitas in ministrando non observatur, sanctum canibus datur, id est peccatoribus, & Sacramentum matrimonii sua efficacia privatur*. Ad hæc auxilium præstare, vel ea non impedire utrum lethalem culpam inducat, aliis relinquimus judicandum.

112 Maxime in casu, de quo agitur, in quo nulla suppetit gravis causa impellens Parochum, ut assistat, Episcopum, ut faveat, quin nec ipsum contrahentem, ut ineat Matrimonium, nisi ut suam effrenatam libidinem expleat. Imo tot vigent motiva ab indignis nuptiis retrahentia, ut possit absque hæsitatione affirmari, causam filiorum geri si arceantur a conjugio, cujus quam cito continget ipsos inutiliter pœnitere. Etenim, cum ut plurimum hujusmodi matrimonia contrahantur ab iis, qui ob amorem, libidinemque ex blanditiis, vel maleficiis non sunt in recto sensu, dum faciunt id, quod alii sanæ mentis non gererent; proinde cum tali prohibitione, & diligentia potest quis induci postea ad contrahendum Matrimonium dignum, & æquale in recto sensu, & justo judicio, absque eo, quod dicatur gestum contra libertatem Matrimonii, ut cum *Capiblanc. de Baron.* lib. 2. super pragmat. 9. num. 10. animadvertit *Reverendissimus de Zaulis* ad Stat. Faventiæ lib. 4. Rub. 26. num. 42.

113 Quarto denique clarissime apparet culpa Prælati, & super denunciationibus dispenses, nam ejus facultas,

ut

ut supra etiam tangebamus, non est illimitata, sed continere se debet infra fines a *Sacro Concilio Tridentino* præscriptos, quos si prætergrediatur, lethaliter peccat, ut ex communi calculo *Theologorum*, & *Canonistarum* jam præmissimus. Concilium vero in nostro casu nullam Episcopo potestatem facit; quinimo in reprobandis clandestinis conjugis, ac denunciationibus præviis statuendis, hunc inter cæteros finem intendit, ut vitarentur scandala, & discordiæ inter consanguineos, quæ frequentius subsequuntur Matrimonia in scilicet parentibus celebrata. Quod ex *Dominico Soto* non obscure deducitur in *4. sent. distin. 28. q. 1. art. 1. column. 3.* & ex aliorum Doctorum sententia adnotavit *Vidal. in Arc. vital. tit. de matrim. inquisit. 3. num. 13.* Quapropter utcumque res se habeat de aliis Causis de quibus non levis est dissensio maxime inter Theologos; hanc certe nullus approbat, ut scilicet Matrimonium parentibus injuriosum, atque scandalorum fons, & origo clanculum celebretur. Neque dubito, quin Prælato indulgenti, ut denunciations ad hunc finem omitterentur, apprime conveniret, quod generatim de dispensationibus in Ecclesiæ legibus absque rationabili causa ex *S. Bernardo* scripsit *S. Antonin. par. 1. tit. 17. Capit. unic. §. 20. vers. Unde definitur. Non sunt dispensatores, sed dissipatores, & peccabunt ipsi dispensantes cum dispensatis, si eis utuntur.* Quamobrem pro casu nostro concludendum cum *Gutierrez lib. 1. Canonic. 99. cap. 20. n. 25.* *Adversus mentem Concilii fieret, si remitterentur denunciations, cum Concilium ob hanc rationem, ut Patri innotesceret, voluit denunciations fieri debere. Ergo ordinarius concedendo prædictam licentiam forte excederet fines suæ potestatis.* Cui dicto consentiunt Doctores omnes pro nostra resolutione sub initio laudati.

114 Reliquum esset, ut quæ opponuntur argumenta solveremus, dilueremus difficultates, Textus explicarem. At quænam objecta difficultatem faciunt? Qui Textus vel specie tenus nostris resolutionibus adversantur? Fateor non nihil me trepidasse, dum vulgo audirem perhiberi, Matrimonia quævis a quibusvis licite contrahi posse; dumque naturalis ratio, pietas, Theologorum auctoritas, ac Ecclesiæ disciplina in adversam abire

abite sententiam adigebant, adhuc sistebam dubius ne mihi inaudita (quo nihil facilius accidere posse sentiebam) lateret difficultas. Fefellit me tamen spes dicam an timor? Dum quotquot dicit Auctores consulens, tractatus percurrans, illud primo, illud postremo, illud unice, viderim centies replicari, nempe **LIBERTATEM** in Matrimoniis indignis cum parentum & familiae dedecore, cum scandalo, cum discordia inter consanguineos, contrahendis. De his conjugii loquimur, de his Textum expetimus, desideramus argumentum, quo vel apparenter valeant cohonestari. Hæc prohibendo, hæc impediendo, non violatur libertas, sed servatur. Sic loquuntur *Theologi*, sic *Juris Interpretes*, quos in duabus præteritis resolutionibus super puncto libertatis allegavimus. Sic quam plures alii, quorum nonnullos subdere non recusamus.

115 *Bonacina* tit. de iis, quæ pert. ad matrim. quæst. 4. punct. 17. n. 26. vers. *Neque obstat secundo, ibi: Neque obstat impediri libertatem matrimonii; tum quia libertas matrimonii non debet familiae, aut proximo nocere; tum quia non dicitur libertas alicujus impediri; nisi impediatur ad id; ad quod habet Jus ad nuptias injuriosas Patri &c.*

116 *Gabriel a S. Vincentio* de Sacram. Matrim. disp. 3. q. 6. n. 48. *Ad matrimonii libertatem non spectat, quod cum peccato fiat, & cum maxima parentum injuria, sed matrimonii libertas tunc maxime est quando sine peccato est, ut patet de libertate creata, non enim posse peccare ad hominis pertinet libertatem, sed ad defectum illius.*

117 *Rebellius* de obl. just. p. 2. lib. 2. q. 14. sect. 1. sub n. 9. *At dices esse contra libertatem matrimonii. Negandum est assumptum, nec enim minuitur libertas nubendi, sed potius regulatur, & perscitur &c. esse enim liberum ad malum faciendum potius est imperfectio libertatis, quam conditio necessaria.*

118 *Joannes Martinon.* to. 2. de Sacram. disput. 71. sect. 9. n. 118. *Ita contrahere non est uti, sed potius abuti sua libertate. Debetque libertas contrahendi esse justa, & rationabilis.*

119 *Barbos.* super c. 17. requisivit. 17. de Sponsal. n. 4. *Hanc firmat regulam: si coactio fiat, auget potius libertatem,*

tatem, quam minuit. Dummodo ad id impellat, quod sub peccato mortali quis facere tenetur. Quod verificari in casu nostro, ex iis, quæ supra firmavimus, quisque facile colliget.

120 *Anton. a Spirit. Sanct. in direct. tract. II. disput. 5. sect. 7. n. 267. vers. Unde. Nec hæc restrictio est etiam indirecte contra libertatem, quæ desideratur in matrimonio. Nam libertas, quæ in matrimonio desideratur est libertas honesta, & rationalis, hoc est quæ secundum rationem, & debitum honestatis sit.*

121 Et aliis aliorum responsionibus prætermittis illam omittere non licet. Quod scilicet hic non agitur de prohibendo filiis simpliciter Matrimonio, sive de ipsis cogendis ad ducendam hanc, vel illam mulierem arbitrio parentum, vel Prælati. De hac restrictione libertatis, utrum quandoque licita sit, vel ob commune bonum, vel ob urgentissimam causam succurrendi indigentia: Patris, nostra non interest rem decidere. Loquimur dumtaxat de impediendo conjugio cum muliere, vel viro indigno ob vitandam infamiam, dissidia, ac cætera, quæ in dies oriri mala, etiam inter conjuges ex his connubijs despicuntur: Facta in cæteris libera facultate filiis quamlibet ducendi fœminam ipsis bene visam. In hac sane tam justa, tam honesta, tam ipsismet filiis proficua limitatione non valemus capere quænam violentia subsit, quodve libertatis, vel minimum præjudicium. Hoc optime animadvertit *Menoch. lib. 4. præsumpt. 189. n. 82. & seqq. ibi: Non enim matrimonium impeditur, quia si uni nubere non potest, alteri potest. Et infra, num. 84. Non impedit matrimonii libertatem, quia, etsi nubere prohibetur indigno, potest tamen nubere digno. Et aliis allegatis tenuit Gratian. discept. for. to. 1. cap. 5. num. 10. Nam libertas matrimonii licet non possit impediri in totum, potest tamen modificari ratione personarum. Consentit Card. de Luca t. 14. adnot. ad Concil. Trid. disc. 26. n. 37. & 38. & idem Gratian. cap. 213. num. 25. post Felin. in cap. 1. de Sponsal. num. 20. Quamvis prohibeantur, nuptiæ cum aliquo; dummodo alteri possit nubere, ex hoc non impeditur libertas matrimonii.*

122 Neque enim ad libertatem pro matrimonio requi-

quisitam necessaria est effrænata quædam licentia, per quam liceat contemnere honestatem, charitatem, pietatem, etiam justitiam. Modum, ac mensuram in Matrimoniis ternimus definitam in sacris Literis, in Ecclesiæ Canonibus, in Summorum Pontificum Decretis; nec tamen ex ipsis violatam libertatem licet suspicari.

123 Replicant nihilominus: *Concilium Tridentinum* videtur plus aliquid tribuere huic libertati. Ad eam tuendam anathemate ferit eos, qui ad Matrimonia cogunt directe, sive indirecte; sint Domini temporales, sint Magistratus, sive alterius dignitatis, aut gradus existant. Ita sess.24. de reformat. matrim. cap.9. Vbi illam firmat regulam: *Maxime nefarium esse matrimonii libertatem violare*. Igitur nemini licebit filium contrahere volentem quovis titulo a Matrimonio arcere.

124 Verumtamen hæc objectio statim evanescit, si locus Concilii percurratur, nec aliam meretur responsionem: Siquidem ibi sermo est solummodo de sæculi potestatibus, quæ ad certum Matrimonium viros, vel mulieres maxime divites, & spem magnæ hereditatis habentes minis, ac pœnis adigunt, & compellunt. Hoc prohibet, hoc sub anathemate Concilium vetat; quia proculdubio libertatem violat, nec alia causa fieret, nisi ex terreno affectu, & cæca divitiarum cupidine. Cæterum Concilium nihil de parentibus, nihil de Ecclesiastica potestate, nihil de iis, qui non cogunt ad certum conjugium, sed ab uno dumtaxat prohibent: nihilque denique de impedimento ex justa causa opposito ibi statuere, communis fert Doctorum sententia, de qua *Gutierrez* lib.1. *Canonic. quæst. cap.20. n.32. Boss. de contract. matrim. cap.11. §.3. ubi n.30. addit. ex Zypæo de Sponsal. n.6. in fin. Excommunicationem Tridentini non incurrerent* *Judices, qui ad instantiam parentum includunt alicubi filios, ut cum ratione causam examinent &c.* & alii congesti per *Barbos. in Collect. Concil. Trid. de reform. matrim. cap.9. cit. quibus adde Bonac. de iis, quæ pertinet ad matrim. q.4. punct.17. sub n.26. ibi: Neque obstat decretum Tridentini, ubi videtur injunxisse excommunicationem cogentibus, & prohibentibus matrimonium. Ratio est, quia Concilium loquitur de cogentibus ad matrimonium*

non vero de prohibentibus, ut multi Doctores testantur? Tum quia etiamsi admitteremus, Concilium loqui de impedientibus, intelligendum esset de impedientibus absque justa causa, ut bene tradit Coninck de matrim. disp. 28. dub. 5. num. 48. Rebell. par. 2. lib. 2. q. 14. nu. 9. Menoch. to. 1. conf. 69. num. 63. In hoc casu matrimonium ex justa causa impeditur.

125 Tandem ne vel levissimam aliquam difficultatem silentio præterire videamur; occurrendum est, quorundam præcipue Canonistarum auctoritati, qui ut vitarent angustias Jurè Cæsareo in Matrimoniis contrahendis definitas, in oppositam ex diametro sententiam descendisse reputantur, quatenus Jure Canonico omnes civiles illæ leges fuerint abrogatæ, atque adeo circa nuptias, nihil non liceat filiis, etiam parentibus invitis. Enim vero non est valde difficile illorum dicta cum communi Theologorum, ac perillustrium Canonistarum sententia concordare, si videlicet affirmemus illis non satis distinguere inter licitum, & validum, ut moris est Doctorum, qui pro Foro Fori commentaria exaraverunt. Nec aliud voluisse, nisi quod filiorum conjugia, quantumvis indigna, & parentibus insciis, vel contradicentibus copulata, firma, ac rata habenda forent, nec humano arbitrio venirent dissolvenda; quod verissimum esse refragari nemo potest. Sic antiquorum dicta conciliari facile posse auctoritat Card. Paleott. in tract. de spur. & noth. cap. 8. n. 14. ibi: *Id tamen non reticebo posse & median quamdam in hac re opinionem adstrui, quæ cæteris æquior, & probabilior videatur, nempe ut dicamus Jure etiam Pontificio consensum Patris ex præcepto requiri. Si tamen adhibitus non sit, non ideo dirimendum; quia & alia multa legibus prohibentur ne fiant, quæ tamen facta solent sustineri.*

126 Hæc sane de conjugis filiorum familias dumtaxat profecuti sumus. Ac ne videamur aliorum indignas nuptias silentio comprobare, subdere fas est, quod idem omnino sentiendum erit de quolibet matrimonio cum detrimento familiæ, ac consanguineorum dedecore contrahendo; sive parentes, sive fratres, vel simili proximo consanguinitatis gradu juncti, si uxorem ducant infamem, longe imparem, unico verbo, quæ decus sanguinis

guinis notabiliter denigret, mortaliter peccant, nec unicum, sed totidem admittunt crimina, quot demonstravimus filios indignae contrahentes inexcusabiliter detineri. Injuste lædunt famam, honorem proximi: illicite odiis, discordiis cæterisque peccatis viam aperiunt: virtutem pietatis, qua non solum filii erga parentes, verum & parentes ad filios, ac omnes consanguinei ad mutuo se colendos obligantur turpiter violant. Rem ita se habere perspicuum fiet discurrendo per singula momenta rationum, quibus propositas resolutiones satis credimus stabilitas. Adeoq; nomine (32) *parentum* in hac materia veniunt etiam in subsidium proximiores, qui locum parentum tenent, & sub quorum cura, & custodia existunt, *Ad Text. in l.unic. §. Oportet C. de rapt. Virg. l. In conjunctione 20. C. de nupt. Cap. Videitur, qui matrim. accusar. poss. & ex Pontio, & aliis notant, Boss. de contract. matrim. cap. II. §. 8. n. 88. Panimoll. dec. 45. num. 18. & passim Auctores supra relati.*

D V B I V M IV.

Vtrum permittendum sit filiis familias inire Matrimonia cum persona indigna, cum qua præcesserunt sponsalia juramento firmata.

Obligatio, quæ oritur ex Sponsalibus nudis iam in foro interiori, quam exteriori a num. 127. ad 129.

Obligatio circa Sponsalia jurata declaratur, a num. 140. ad 144.

Sponsalia sive nuda, sive jurata super indignis nuptiis inita parentibus invitis non obligant ex communi fere Theologorum, & Canonistarum sententia, a num. 145. ad 177.

Ejusdemque conclusionis fundamenta, & rationes expenduntur a num. 178. ad 192.

Iusta causa irritandi sponsalia filiorum, ob infelices exitus, scandala, aliaque mala, quæ ex in æqualibus vel indignis

(32) Id jam supra in Adnot. 21. ad titulum *Dub. II. adnotaveram*: nescius scilicet id hoc loco animadvertum ab Archiep. nostro fuisse

dignis nuptiis cum parentum dissensu oriri solent a num. 193. ad 210.

Iusta dissolutio sponsalium ex indignatione parentum, & timore privationis hæreditatis, a num. 211. ad 213.

Ponderatur eadem promissio de re illicita, nu. 214. & 215.

Subnectuntur exempla a num. 216. ad 218.

Prælati, seu Judices Ecclesiastici debent impedire, seu irritare hujusmodi sponsalia filiorum a nu. 219. ad 232.

In comprobationem ejusdem facultatis, seu potius obligationis Prælatorum in rejiciendis filiorum sponsalibus respondetur contrariis argumentis a num. 233. ad 239.

Concluditur, hujusmodi filiorum sponsalibus, & illicitis nuptiis repugnare veram praxim totius Ecclesiæ etiam in sensu Sacri Concilii Tridentini a num. 240. ad 250.

127 **I**nfandum scelus tot nominibus execrabile pejori facinore tueri contendunt effrenes juvenes, eorumque callidi defensores, ut jura, quibus indigna Matrimonia prohibentur, eludant, Jure jurando se obstringunt illas ducere in uxores, quibus uti cœperint concubinis. Hæ videlicet ab iniquis genitricibus edoctæ, omnis generis lenocinio adolescentes alliciunt, ut perditæ exoptent, enixe petant, quod sub specie pudoris, se nunquam concessuras testantur, nisi jurata fide futuri conjugii. Itaque Dei nomine invocato se coinquant stupro; exinde specioso prætextu servandæ fidei, adimplendi Juramenti, ac compensandæ injuriæ honestæ virgini illatæ, Ecclesiæ præsidium incredibili exoptulant audacia, jactitant non suam causam agi, sed Sacrorum Canonum, quibus statuitur, jubetur, jusjurandum inviolabiliter servari, resarciri damnum illatum, ac defloratorem virginis eam sibi matrimonio copulare.

128 **V**squequo hæc vera sint, atque utrum aliquam limitationem recipiant, explicare (inviti licet) aggredimur. Urget quippe Sacrorum Antistitum zelus non valentium siccis oculis intueri, quomodo perjuriam, stupra, impietas erga parentes, Sacri fœderis nuptiarum profanatio, vetera denique scandala superius enarrata, nedum impune grassentur, verum etiam sub pietatis prætextu quamplurimum favore atque tutela potiantur.

Itaque

DE SPONSAL.FILIOR.INVITO PATRE. 81

129 Itaque ut veritas, satis sub generalibus regulis obnubilata perspicua fiat, par fore ducimus, has duas obligationes sejunctim pertractare; prius videlicet illam, quæ ex juramento inducitur pro adimplendis sponsalibus de futuro; deinde verba facturi de altera, quæ ortum habet ex speciali ratione stupri.

130 Sponsalia definiuntur *Mentio, & repromissio futurarum nuptiarum* L.1. ff. De Sponsal. & in Cap. Nostrates Caus. 30. qu. 5. *Futararum nuptiarum promissio*. Eamdemque definitionem amplectuntur unanimiter *Theologi* post *Magistr. sent. in 4. dist. 27. S. Thom. ibi qu. 2. art. 1. in corp. S. Bonavent. dist. 28. art. 1. quæst. 1. in conclus., & Canonistæ super Rubric. de Sponsal. ibi: Præpositus n. 2. Butr. n. 1. Cæteros dabunt Sanchez de matrim. lib. 1. disp. 1. n. 1., & Covarr. tom. 1. in Epit. in 4. decretal. part. 1. de Sponsal. cap. 1. n. 1. Ex recent. optimè *Martinus Perez de Matrim. disp. 1. sect. 2. n. 1., & seq., Gonzal. Tellez in Comment. super Cap. Præterea de Sponsal. à n. 1.**

131 Propterea sicuti ex cæteris promissionibus mutuis, & acceptatis oritur obligatio adimplendi promissum, ita ex sponsalibus consurgere debitum contrahendi matrimonium, nisi justa, ac rationabilis causa excuset, procul omni dubio tenendum est cum communi *Theologorum, & Canonistarum*, itaut qui renuat stare Sponsalibus, lethaliter peccet, *S. Thomas loco cit. ad 2. ibi: Dicendum quod ex tali promissione obligatur unus alii ad matrimonium contrahendum, & peccat mortaliter non solvens promissum, nisi legitimum impedimentum interveniat. S. Bonav. loco cit. Si dicat quis, ego consentiam in te: se consensurum promittit. Quia vero est promissio, ideo est obligatio; secundum enim Jura cogendus est vir, ut mulierem accipiat in uxorem, nisi aliquis casus interveniat, qui solvat sponsalia. S. Antonin. sum. 3. par. tit. 1. cap. 18. §. 1., ac reliqui omnes, quos lato calamo congerit Sanchez de Matrim. lib. 1. disput. 18. n. 7. & post ipsum *Martinus Perez disput. 6. sect. 1., Boss. de contract. Matrim. cap. 11. §. 5. num. 36., Card. de Lauræa in 4. sent. tom. 3. disp. 37. art. 7., Gonzalez Tellez in Comment. super Cap. Præterea cit. n. 5.**

132 Evincitur autem hæc obligatio ex generali ratio-

F ne

ne pacti, & contractus, in quibus invicem sibi aliquid promittentes tenentur exequi quod promiserunt; ac si materia gravis, sit sequitur obligatio sub gravi. Nihil enim tam fidei humanæ congruum est, quam ut pacta serventur, & adimpleantur *leg. 1. ff. de pact. cap. 1. & 2. de pact.*: idque negare repugnat principiis Juris naturalis, Divini, & humani, ut bene observat *Bos. cap. 1. cit. n. 36.*

133 Neque obligatio prædicta procedit ex sola virtute fidelitatis, ut videtur sentire *Hurdadus de Matrim. disput. 1. difficul. 6. num. 223.* verum etiam ex Justitia commutativa, ut post *Sanchez de matrim. lib. 1. disput. 27.* concludit *Perez disput. 6. sect. 2.*, & solidè confirmat; maxime quia virtus fidelitatis respicit solummodo debitum liberalis promissionis, at in sponsalibus adest ultro citroque obligatio correspectiva, & promissio-repromissione compentatur; eo prorsus modo, quo in reliquis contractibus onerosis, ex quibus strictum Jus quæritur pro utroque contrahente, ac proinde rigorosum debitum Justitiæ resultare *Doctores* omnes agnoscunt. Sive igitur sponsalia reducantur ad contractum innominatum facio ut facias, ut innuit *Sanchez disput. cit. n. 2.*, sive habeantur pro contractu nominato, prout affirmant *Robert. Konig. super Tit. 1. de Sponsal. n. 51. versic. ad hæc, & Christoph. schambogen. eod. tit. n. 25.*, ex iis strictam adimplendi obligationem consurgere, ne Justitia lædatur, jure non potest in dubium revocari; quod alios cumulans optimè confirmat *Gonzalez Tellez super d. Cap. Præterea nu. 8. circ. med.*

134 Revocatur quidem in dubium, utrum asserta obligatio locum sibi vindicet in Foro exteriori. In contrarias sententias discedunt tum *Theologi*, tum *Canonistæ*. Negant aliqui, alii affirmant; plerique sic distinguunt. Si sponsalia sint nuda, putant Judicem non posse compellere ad implementum, posse tamen, ac debere si fuerint Jure jurando confirmata. Singularum auctores, ac viam ipsos conciliandi tradunt *Sanch. de matrim. lib. 1. disput. 29. n. 5. & Aversa de matrim. quest. 8. sect. 8. vers. 5. dubitarum*. Nos satius ducimus ab his abstinere, ne videamur persequi novitates, ac contra sententiam passim in Curiiis usu receptam procedere. Cæterum animadvertere fas est,
sen-

FILIOR. INVITO PATRE. 83

sententiam negantem obligationem Sponsalium quoad Forum judiciale docuisse *S. Thomam in 4. dist. 27. quest. 2. art. 1. ad 2.*, aliosque gravioris notæ *DD.* quos dabant *Sanch.* & *Aversa locis citat.*, quos immeritò erroris damnat *Covar. in Epit. tom. 1. par. 1. de Sponsal. Cap. 4. n. 3. & 51.*

135 Recepta itaque nunc temporis opinio, & ad praxim quotidie revocata fert, sponsalium obligationem procedere etiam in Foro Fori, atque compellendum esse renuentem Juris remediis, ut matrimonium ineat, nisi rationabili causa excusetur. Idque verum esse, siue sponsalia sint nuda, siue jurata. Ita *DD.* ferè innumeri, quos congerit *Bos. d. Cap. 11. n. 35.*, *Ricc. resol. 406.*, & *419. Card. de Lauræa in 4. sentent. tom. 3. n. 232. disput. 37. citat. art. 7. Perez disput. 6. sect. 2. n. 6.*, *Card. de Luca de matrim. disc. 8. n. 2. & 3.*, *Gonzal. Tellez super Cap. præterea citat. n. 5.*, *Adden. ad decis. 431. tom. 2. par. 4. recen. n. 65.* Idemque pluries velut certum supposuit, vel decidendo firmavit *Sac. Rota*, ut in *Mediolanen. Sponsalium coram Pamphilio 14. Martii 1608. inter ejus impressas 96. num. 1.*, & in *dec. 142. par. 15. rec. in princ. & alibi.*

136 Tametsi autem ex *Jur. Cod. et Pandectar.* videantur sponsalia nullam parere actionem in Foro externo (sic in *L. 1. C. De Sponsal.* ibi: *Alii desponsatæ, renunciare Conditioni, & nubere alii non prohibentur;* & ibi *Gloss.* affirmans id licere cum causa, & sine causa; cui videntur consentire *Cin.*, *Gratian.*, & *Panormit.*, de quibus *Sanch.*, & *Avers. locis citat.*) tamen vel præfatus *Textus* æquiores recipit interpretationem, quatenus intelligatur procedere supposito consensu Sponsi, ad differentiam matrimonii, in quo non licet etiam de consensu resilire; vel dicendum correctam fuisse dispositionem Civilis Juris Jure Ecclesiastico, ut præter *DD.* relatos notat *Konig. super 4. Decretal. Tit. 1. de Sponsal. n. 51. (33)*

F 2

Fa-

(33) Res eo redit. De jure veteris Latii apud Gellium IV. 4. ex sponsaliorum stipulatione olim actio ex sponsu dabatur; quæ jure Romano Pandectarum & Cod. nulla datur: imo alterutri sponsorum permissum est poenitere;

et si cujus poeniteret, is arrhas datas amittit, aut acceptas reddit duplicatas. Longe alia est Juris Canonici ratio, quod vult quidem, suadet, imo & minis urget, ut impleantur sponsalia de futuro, sed non plane compellit.

137 Fateri tamen oportet assertam DD. sententiam, & Curiarum præxim non ita aperte ex *Jure Canonico* comprobari. Enim vero, ut moris est cursim scribentium, quam plures allegantur *Textus*, qui legenti nil minus sonant, cum procedant vel de sponsalibus per verba de præfenti contractis, quæ sunt verum matrimonium, vel de promissionibus juratis, in quibus apparet perpendi specialem rationem Juramenti ad inducendam obligationem. Frustra in primis adducuntur *Cap. Atbo Cap. De sponsatos, & Cap. Conjuges Caus. 27. quæst. 2.*, quorum Causus erant de matrimoniis ratis, ut ex tenore *Textuum, & Glos.* animadvertit *Perez disput. 6. sect. 1.* Frustra quoque afferuntur *Cap. Ex litteris 2. & Cap. Requisivit de Sponsal.* est enim in his sermo de sponsalibus juratis. Immo ratio decidendi præcipuè in Juramento fundatur. Sic in *Cap. Ex litteris: Quia igitur prædicto G. periculosum est contra suum Juramentum venire, mandamus & c.* Et in *Cap. Requisivit*, quod *Mulier Jurisjurandi Religione neglecta nubere renuit, cui se nupturam interposito Juramento firmavit.* Minus id evincitur per *Cap. Juramenti 22. quæst. 5.* qui dicitur a *Covarr. optimus Textus*, nam illius verba de sumpta ex *Chromatio* non habent vim legis, & insuper nulla fit mentio compulsionis in Foro externo, imo solummodo procedit de *Judicio Dei* ideoque quoad Forum conscientia.

138 Unicus *Textus*, in quo nulla mentio Jurisjurandi, suppetit in *Cap. Præterea extra De spons.* in quo affirmatur illos qui mutuo de matrimonio contrahendo sibi fidem dederunt, commonendos, & omnibus modis inducendos, ut promissam fidem observent. Verumtamen neque ex hoc *Textu* evincitur intentum, tum quia agebatur de sponsis, qui communi consensu statuerant resilire, in cujus facti specie nemo dubitat, quin liberum sit sponsenti à sponsalibus recedere, tum quia imo ex verbis *litteræ* manifeste deducitur Judicem non debere illos adigere ad matrimonium contrahendum.

139 Ex hoc itaque *Canonum* silentio circa sponsalia non jurata, non pauci *Dactores*, quos colligunt *Card. Mantica de Tacit. lib. 3. tit. 17.*, & *Antonell. de Regim. Eccles. lib. 5. Cap. 2. n. 4.* inferebant Judici tunc solum incumbere

mu-

minus compellendi ad executionem sponsalium, cum constat ea fuisse interposito Juramento firmata. His autem non movemur ad discedendum a sententia communius recepta, maxime ne videamur contemnere tot gravissimorum DD. autoritatem, ac frequentiorem praxim Curiae Ecclesiasticae. Attamen fatendum est non ita facile deveniendum ad compulsivam pro adimplemento sponsalium, quibus non accessit Juramentum, ac levio- rem causam sufficere, ut Judex juste a coactione (34) ab- stineat, quod praclare insinuavit *Abbas in Cap. Requisivit de Sponsal. in fine, Praepositus in cap. 1. n. 12. de pact. & alii quos cumulat Mant. de Tacit. lib. 3. tit. 17. n. 6., & Rota in Comen. Sponsalium 10. Junii 1705. §. Praemissaque, ca- ram Reverendissimo Molines Decano.*

140 Ex haecenus firmatis circa sponsalia nuda facile colligitur quid veri sit, si fuerint Juramento firmata. Etenim dubitare non licet quin Jusjurandum novum vinculum addat, quodque magis peccabunt qui fidem

F 3

*fran-

(34) Ea manifesta est senten- tia cap. *Requisivit, de sponsal.* ubi illud ponitur: *Quum libera de- beant esse matrimonia, monenda est potius quam cogenda; quum coactiones difficiles soleant exitus frequenter habere.* Ad hanc nor- mam exigendae sunt ceterorum canonum decisiones minus clarae. Nec facile ad censuras devenien- dum puto, etiam sicubi sponsalia jurejurando firmata fuerunt (quid quid de hoc Canonistae plures & Morales Theologi definiverint) nam in cap. *ex litteris eod.* etsi di- citur *Ecclesiastica censura com- pellas;* tamen potest, opinor, hoc commode intelligi de mera com- minatione censurae. Deinde un- itud *censura compellas* interpre- teris, tamen ibid. statim additur, *Nisi rationalis causa obstiterit: at in hoc negotio vel levissima*

causa habetur pro rationali & quia coactiones habent in hac re difficiles exitus. Et quidem inter omnes convenit, si post censuras, adhuc pars renuat nubere, non esse ulterius procedendum, imo re- nuentem absolvendum esse a cen- sura. At quanto praestabilius fue- rat ab initio censuris parcere? quas contemni non oportere, gra- viter Tridentini Patres ses. 25. de Ref. cap. 3. admonuerunt. Atque hanc generalem Trid. sanctionem sequuntur hodie cordati episco- pi; quorum neminem reperias acerbe nimis censuris abuti ad sponfos urgendos, ut fidem im- pleant. Et haecenus dicta proce- dunt in validis sponsalibus. At sponsalia ingratis parentum fa- cta nullius valoris esse, ac proinde non obligatoria, mox aperte de- monstrabitur.

frangerent sub Juramento promissam. Non defuere quippe, qui dicerent sponsalia jurata eandem vim habere cum nuda promissione; eo quia, *quoad Deum paris conditionis est simplex promissio, & Juramentum: Boss. cap. 11. cit. num. 37., & Adden. ad dec. 431. par. 4. tom. 2. recen. n. 64. ubi quod Deus non facit distinctionem inter Juramentum, & simplicem loquelam, qui dixit sit sermo vester, est est, non non etc.* Verum tamen hæc per exaggerationem prolata censenda sunt; ad concludendum scilicet quod promissiones mutuæ vim habeant obligandi, quamvis Juramentum non intercesserit, non autem quasi negetur specialis reverentia Deo debita, qui per Jusjurandum in testem advocatur, ut bene observat *Gloss. super Can. Juramenti 22. quæst. 5. vers. Distantiam*. Nemo igitur ex Catholicis vertit in dubium, quin sponsalia potiori jure sint observanda, dum additur Juramentum, quodque ab illis sine justa causa recedere sit gravis noxa contra Religionem, quatenus non tantum homini, sed Deo quoque teneatur reddere promissum, qui promittendo juravit; quippe qui Deum testem, & quasi fidejussorem adhibuit; ut pro more egregie antiquioribus allegatis expendit *Suarez tom. 2. de Relig. tract. de Juram. lib. 2. cap. 2., Castropal. par. 3. tract. 14. disput. 2. punct. 1. n. 4., & innuit S. Thom. in 4. dist. 27. quæst. 2. art. 1. ad 2. ubi de sponsal., & clarè docuit de Juramento promissorio in genere 2. 2. quæst. 89. art. 7.* Consentit *S. Bonnav. to. 5. in 4. sent. dist. 28. art. 1. quæst. 1.* Consonant Jurisperiti, quos cumulat *Barbos. tract. var. de axiom. Jur. axiom. 134. n. 2., Gonzal. Tell. super Cap. Prætereà de Sponsal. n. 6.,* ac passim alii; & traditur in perspicuis Textibus *Cap. Debitorum, Cap. Si verò, Cap. Cum contingat de Jurejur., Cap. de illis, Cap. Ex literis, Cap. Commissum de Sponsal.* Itaque res adeò certa est; ut supervacaneum foret plura in illius confirmationem adducere.

141 Neque hic locus est discutiendi celeberrimam quæstionem non minus inter Juris Interpretes, quam inter Theologos controversam de vi, qua pollet Juramentum ad confirmandos contractus. Dubium latè pertractant *Suarez de Juram. lib. 2. præcipue cap. 29., Sanchez lib. 1. de matrim. disput. 32., Basil. Pont. de matrim. lib. 12. c. 8., Castrop. par. 3. tract. 14. disp. 2. punct. 9., & ex Canonistis*

ffis *Gonzal. Tellez super Cap. cum Contingat 28. de Jurejur.*, *Gutier. de Juram. confirm. par. 1. cap. 34., & 37. Barbof. super Cap. Cum contingat 28. cit. alios colligens*. Siquidem quod spectat ad contractum sponsalium inutilis prorsus esset disputatio, ut egregie discurret *Gonzal. Tellez super citat. Cap. Præterea de Sponsal. nu. 8.* Illa enim controversia locum sibi vindicat, quando adhibetur Juramentum ad valorem actus alias invalidi, in cujus observantia nullum versatur peccatum, Si vero adhibeatur circa validitatem actus, qui alias sui natura validus est, tunc sequitur naturam actus, cui adhæret *Leg. fin. C. de non num. pecun. Cap. Quemadmodum de Jurejur.* Vnde cum Sponsalium actus validus sit, & Juramentum tantum ad majorem firmitatem sit adjectum, debet sequi actus naturam. Et quidem in materia sponsalium hæc fuit semper sententia *Rotæ præcipue in Mediolanen. Sponsalium coram. Coccino 437. n. 8. ibi: Neque facit quod ista sponsalia sint jurata, quia si supervenerit nova causa, Juramentum non obligat; cum assumat naturam, & conditiones contractus, cui adjicitur.* Idemque post antiquiores tradiderunt *Barbof. super Cap. Præterea de Sponsal. n. 5. Konig. in 4. decretal. super Tit. 1. de Sponsal. n. 60., & alii quamplures.*

142 Fatendum est nihilominus, quod dum sponsalibus accessit Juramentum, fortius urget argumentum ad illa exequenda, quodque Judex studiosius agere teneatur, ut inducat renuentem, ac si aliter suadere non valeat, compellat ipsum etiam per Censuras, ut deterreatur a frangenda fide; & abstineat à perjurio, prout unanimiter tradunt *DD. Sanch. lib. 1. disp. 29. nu. 5. Bosf. d. cap. 11. nu. 38., Aversa quæst. 8. sect. 8. vers. Quinto dubitatur, & ex Canonistis Præpositus super Cap. Requisivit de Sponsal. n. 2. Abb. super Cap. Ex literis n. 3., & fuit expressa sententia *Romæ in dec. 1112. coram Seraphino n. 2., ac decrevit Sacra Congregatio Concilii apud Fagnan. super Cap. Is qui fidem n. 12. de Sponsal.* dum respondit, eum qui juravit contrahe- re matrimonium, cogendum ab Ordinario per Censuras.*

143 Tandem non licet silentio præterire, quatenus compulsio Judicis ad inducendam partem renitentem adimplere sponsalia, sive nuda sive jurata, non debet esse præcisa, sed moderata, ut loquitur *Rot. d. dec. 1112. n. 2. cor.*

Seraphin.; itaut si prævideat Censuras futuras inutiles, abstinere debeat a coactione, *Rot. cor. Pamphil. dec. 96. n. 6.*, ac si post declaratoriam censurarum altera pars pertinaciter recuset matrimonium contrahere, etiam si non petat, veniat absolvenda, ne scilicet ficte, ac sine consensu matrimonium exterius contrahat, vel ita coacte consentiat, ut ex Conjugio pravus exitus timendus sit, ut collectis concordantibus, ac plerisque *Sacræ Rotæ Decisionibus* firmat *Barbos. super Cap. ex literis de Sponsal. n. 5.*, & *super Cap. Requisivit 17. eod. tit. n. 3.* additis recentioribus in *Albanen. Sponsalium super Censuris 15. Decembris 1710. §. Verum & seqq. cor. R. P. D. Ansaldo, & 26. Junii 1711. §. Et hinc cor. R. P. D. Scotto*. Sic conciliatur quæ in his duobus *Textibus* apparet contrarietas: quod nempe in *Cap. Ex literis* decidatur, compellendum esse per Censuras qui renuit adimplere sponsalia, at in *Cap. Requisivit* potius monendam esse, quam cogendam mulierem renuentem nubere ei, cui se nupturam juraverat. Sic præter relatos a *Barbos.* tenent *Bos. d. cap. II. nu. 43.*, *Aversa quæst. 8. sect. 8.*, *Antonell. de Regim. Eccles. lib. 5. cap. 2. n. 3.*, *Panimoll. dec. 23. n. 18.*, *Card. Albit. de inconst. in fid. par. 1. cap. 9. num. 20.*

144 Libuit hæc præmittere, atque in vestibulo longius forsan quam par erat immorari, ne quis suspicetur eo nos tendere, ut suadeamus impune licere religiosum sponsalium fædus violare, ac promissam matrimonii fidem infringere, etiam Jurisjurandi religione contempta. Satis ab hac calumnia nobis cavisse putamus. Jam ad resolutionem propositi Dubii descendimus.

145 Tota difficultas versatur in hoc: Utrum laudatæ leges de obligatione ex sponsalibus, maxime Jurejurando interposito, confurgente, locum habeant etiam cum adolescens, vel puella juravit se contracturam indignas nuptias, quibus parentes cæterique de familia jure merito contradicant, quæque totius nobilis domus decorem minuerent, ac famam deturparent juxta tradita in superioribus dubiis, præcipue in *secundi Dubii* resolutione.

146 Vera sententia, quæ & communior dici valet, sive quia expresse a Doctoribus tradita, sive quia evidenter deducta ex principiis indubitatis apud omnes Theologos,
& Ca-

& Canonistas, fert hujusmodi matrimonia non licere; nullam ex præfatis (35) sponsalibus obligationem oriri; imo & jusjurandum sacrilege ad illa firmanda adhibitum fuisse; tantumque abesse ab eo quod servari debeat, ut potius injuriam Deo irrogaret, qui divinum testimonium vinculum haberi vellet iniquitatis. Ita sentiunt fere omnes qui punctum sedulo examinarunt, vel agentes de sponsalibus, vel de juramento, quod in hac materia sequi naturam actus, ejusque conditiones recipere satis firmatum est.

147 *Layman. Theol. moral. lib. 5. tract. 10. cap. 1. n. 14. vers. Enimvero. Si ex matrimonio quod Filius, vel Filia contrahere cogitat, ob disparitatem Sponsorum timeatur familie dedecus, tunc parentes illud impedire possunt, ac debent, etiam implorata Judicis auctoritate, ad cujus officium persinebit cavere ne talia matrimonia, ex quibus scandala, vel infelices exitus sequi solent, contrahantur. Idque locum habet, non tantum antequam sponsalia celebrata sunt, sed etiam postea; quia promissio non obligat, quæ versatur circa rem illicitam, videlicet circa matrimonium cum peccato contrahendum: quare locum habet Juris regula, In malis promissis fidem non expedit servari, Cap. In malis de regul. Jur. in 6.*

148 *Gabriel. a S. Vincentio de Sacram. matrim. disp. 5. qu. 5. n. 5. Sponsalia obligare non possunt ad actum qui sine peccato poni non potest. Unde si notabiliter charitas laderetur, vel parentum pietas dissolveretur, contracta sponsalia dissolvi possent etiam si Juramento firmata fuissent.*

149 *Ferdinandus Rebellius de obligat. Just. par. 2. lib. 2. qu. 14. sect. 1. Statuit Prælatum debere se hujusmodi Nuptiis opponere, & subdit num. 9. vers. Secundo quia. Neque obstat quod Sponsalia etiam jurata antecesserint. Quoties enim ea sine peccato impleri nequeunt, ad sui impletionem non obligant.*

150 *Francisc. Texeda tom. 2. lib. 4. tract. 1. n. 79. Cum tanto dedecore patris, & propinquorum scandalo implere non tenetur promissionem; neque matrimonium exequi, quia*
Justi.

(35) Vide de hoc argumento calcem hujus *Dub. IV.* adiecti-
peculiarem Mantissam, quam ad mus,

Justitia virtus obligare non debet ad actum, qui sine peccato impleri non potest, qualiter intervenit si puella tam nobilis cum viro tam inæquali matrimonium contrahat cum propria ignominia, & patris mærore.

151 Bonacina de iis quæ pert. ad matrim. qu.4. punct. 17. vers. Neque obstat 3, ibi: Neque obstat Vinculum sponsaliorum jam celebratorum; tum quia sponsalia non obligant ad rem illicitam, tum quia Sponsus non tenetur sponsalia perficere, quando ex eorum adimpletione grave imminet malum, seu scandalum. Ubi advertendum Auctorem loqui de obligatione Judicis ad impediendum tale matrimonium.

152 Optime Aversa de matrim. qu.8. sect.15. Vers. Et quidem. Si ob notabile damnum, vel scandalum non erat illicitum cum tali persona conjugari eique promittere, poterit juste ab illa promissione recedere, & poterit etiam a Judice inhiberi ne contrahat, ac pluribus citatis subdit rationem: Non enim potest quisquam promittere, & se obligare ad aliquid illicitum faciendum. Poterit ergo juste, ac licite recedere, imo tenebitur. Ultimo in vers. Pro altera concludit id totum procedere etiam si sponsalia fuissent jurata.

153 Thomas del Bene de Immunit. Tom.1. cap.8. dub.19. sect.9. n.43. Ad Judicis officium pertinebit cavere ne contrahantur similia matrimonia. Quod non solum locum habet antequam celebrata sunt sponsalia, sed etiam post; quia promissio, quæ versatur circa rem illicitam, scilicet matrimonium cum scandalo, & peccato contrahendum, non obligat. Quare tunc locum habet Jurisregula 69. in 6. In malis promissis &c.

154 Cardinalis Lauræa Tom.3. in 4. sent. disput.37. art. 11. §.8. n.458. enumerans causas resiliendi a sponsalibus ait: Scandala quæ certo sequi possunt, si fiat matrimonium sunt causa sufficiens ad dissolvendum sponsalia; & n. 460. addit id procedere etiam si sponsalia sint jurata.

155 Antonius Cottonus Controver. Celebr. lib.5. Controv. 1. de matrim. cap.2. n.43. sic habet: Obligant nisi prævideantur secutura scandala inter consanguineos, nam tunc impleri non possunt sine peccato; & promissio quæ impleri sine peccato nequit, irrita est.

Bossius

FILIOR. INVITO PATRE. 91

156 Bossius de contract. matrim. cap. 11. n. 92. & seqq. docet ex Rebellio, & Menochio. Non solum parentes habere jus impediendi nuptias filiorum ex causa justa, sed etiam hoc adeo verum esse, ut etiam sponsalia jam facta, etiam juramento confirmata, possint parentes ea ex causa irritare.

157 Adam Opatou. Tractat. de matrim. disput. p. 9. 7. nu. 105. de Sponsal. etiam Juramento firmatis inquit: Si inter Parentes contrahentium odia interveniant, ita quod se opponant contrahendo matrimonio; propterea dissolvi possunt, ac debent.

158 Georgius Gobat. Experient. Theolog. Tract. 10. cas. 3. nu. 105. Si tamen matrimonium filii, aut filiae esset cessurum in probrum parentum, sponsalia non subsisterent, utpote conjuncta cum injuria tertii.

159 Franciscus de Amico tom. 9. disput. 29. sect. 4. nu. 71. Casu in quo cum probabili periculo futuri scandali sponsalia contraherentur, quia non possent executioni mandari sine peccato, quod committeretur in ipso matrimonio incundo, invalida forent.

160 Ægidius Coninck. de Sacram. disp. 23. dub. 8. nu. 68. inter causas non adimplendi sponsalia etiam jurata hanc enumerat: Si alterius partis parentes obstinate contradicant matrimonio, ut aut ex eo contracto esset periculum ne lethales inimicitiae orirentur inter parium affines, aut inter parentes; & ipsos sponso, aut alius malus exitus omnino timeretur.

161 Reginaldus in prax. pœnit. tom. 2. lib. 31. cap. 36. nu. 264. in fin. Si laedet proximi charitas, dissolvetur parentum pietas, & cognatorum amicitia; cum peccatum sit taliter contrahere matrimonium, sponsalia quibus id promissum est, quia sine peccato impleri non possunt, censeri debent dirempta.

162 Gibalinus de usur. lib. 3. cap. 2. art. 6. nu. 5. Si grave aliquod scandalum jure merito timeatur ex futuro illo matrimonio, contrahendum non erit; sive vere, sive fictè fuerit promissum.

163 Castropalaus part. 5. tract. 28. disp. prima punct. 27. n. 7. Si alterius partis parentes obstinate contraxerint, ex qua contradictione timeri merito possit discordia gra-

215

vis inter consanguineos, seu parentes sponsorum, uterque a sponsalibus solvitur, quia in eo eventu utrique durus est contractus, & gravi periculo expositus mali exitus.

164 *Salmaticenses tom.2. Theol. moral. tract. 9. cap. 2. punct.6. n.85. firmant obligationem servandi fidem sponsalium, at subdunt limitationem: Nisi forte ex tali matrimonio magnum scandalum sequeretur, & jurgia, aut dissensiones inter parentes, aut consanguineos, quia in tali casu etiam si sub juramento matrimonium esset promissum, non obligari ad illud docent auctores, & quod talis promissio esset rei injustæ, quæ absque peccato non posset adimpleri: quapropter juramentum quod non est vinculum iniquitatis, non posset talia sponsalia confirmare.*

165 *Mastrius in 4. sent. disput.7. q. 9. art.3. n. 275. A sponsalibus potest esse licitum resilire, si provideatur sequitur grave malum, vel magnum scandalum, vel aliud grave incommodum; etenim justitia non obligat ad faciendum malum; est autem malum celebrare matrimonium cum scandalo aliorum.*

166 *Martinus Perez de matrim. disp. 5. sect. 3. Virtus justitiæ obligare nequit ad actum, qui sine peccato impleri non potest, ut certum est; at contrahere matrimonium cum magno scandalo est culpa lethalis, cum notabiliter charitas proximi lædatur, & cognatorum amicitia dissolvatur &c. Hinc colligo posse Patrem impedire sponsalia filii, vel filię contra ejus voluntatem inita, interveniente magno scandalo.*

167 Denique ne longiori tædio lectorem afficiamus, sat erit recolere, quod in proposita conclusione omnes Theologi consentiunt, licet non omnes eodem innitantur principio. Plures siquidem sponsalia præfata, maxime inter impares, invalida ab initio (36) affirmant. Reliqui consentent disparitatem sponsorum non inficere valorem, sed limitant illorum obligationem, ut evanescat in casibus in quibus vel proximorum injuria, vel scandalum, vel de-

tri-

(36) Et hanc veriore esse sententiam, non tantum ex Theologicis rationibus (nim. quod promissio turpis non obliget) ab Auctore propositis liquet, verum

etiam ex juris utriusq. principiis id luculenter ostendetur in Mantissa, quam ad calcem hujus *Dub. IV.* subjiciemus; in quam contulimus omnia, quæ huc pertinent.

trimentum pietatis, vel aliud grave incommodum sequeretur. Videri possunt *Filiuc. tract. 10. cap. 7. n. 55. Trullench. in prax. Sacram. tom. 1. lib. 7. cap. 2. dub. 12. nu. 2. Florentius Cog. tom. 3. princip. Theolog. cap. 12. sect. 3. n. 10. Francif. Silv. tom. 4. in supplem. ad 3. par. D. Thom. q. 43. art. p. quæst. 2. vers. de priori, Petr. a S. Joseph. in Theol. Sacram. lib. 4. cap. 2. resol. 7. Escobar. Theol. moral. tom. 3. p. 2. lib. 24. sect. 2. dub. 23.*

168 Ne tamen Theologos tantummodo consuluisse videamur, præstat, vel paucos Jurisperitos afferre, qui casum nostrum individualiter attingunt. Ut plurimum enim discurrunt per regulas generales, quas vel in præteritis dubiis recolimus, vel in sequentibus occurrere memorare.

169 *Navarrus in Manual. cap. 16. n. 18.* firmat regulam servandi fidem sponsalium maxime dum adjicitur jusjurandum, & subdit duas limitationes, prior est, nisi fuerint valde impares: posterior vero: „ Idem dicendum „ de eo casu, quo promissio fuit vera, & ex animo tacta, „ sed probabile esset quod ex matrimonio eam consequu- „ turo grande aliquod scandalum nasceretur.

170 *Cardinalis de Læa de matrim. disc. 8. n. 11. & seqq.* agens de justa causa solvendi sponsalia num. 17. concludit: „ Quoniam ubi ratione inæqualitatis, scandalum in Civi- „ tate, vel in cognatione, seu aliquod dedecus familiæ, „ vel domui resultat; adhuc dicitur justa causa ex de- „ ductis per *Sanch. de matrim. lib. 1. disp. 14. nu. 3. & 4.* „ apud quem concordantes . . .

171 *Joannes Gutierrez de Juram. confirm. p. 1. cap. 51. n. 4. post medium, & lib. 1. quæst. Canonic. cap. 20. p. æcipue num. 23. & de matrim. cap. 4. nu. 3. ibi: Valida sunt sponsalia de futuro &c. num. autem 4.* „ Superior tamen „ sententia limitanda est, nisi scandalum magnum ex eo „ matrimonio timeretur; nam virtus justitiæ obligare „ non potest ad actum, qui sine peccato adimpleri non „ potest; sed contrahere matrimonium cum magno illo „ scandalo est aperte lethalis culpa, quia notabiliter cha- „ ritas proximi læditur, dissolvitur parentum pietas, & „ cognatorum amicitia: Ergo &c.

172 *Gonzalez Tellez in 4. decretal. super C. Præterea*

1. de sponsal. num. 8. „ Sed ego puto non esse discrimen
 „ constitutum in sponsalibus sive juratis, sive non;
 „ semper namque sponsus compellendus est adimplere,
 „ nisi quando aliis ex circumstantiis iudex prudenter
 „ arbitretur gravia mala timeri, & scandala.

173 *Franciscus Zypæus Respons. tom. 1. lib. 4. de divor-*
tiis respons. 3. num. 4. in fin. quamvis scribens ad oppor-
 tunitatem pro tuenda virgine turpiter decepta, quam
 contendit non fuisse imparis conditionis respectu viri;
 adhuc fatetur ex communi DD. „ Inæqualitatem con-
 „ trahentium obistere, quando ex inæqualibus nuptiis
 „ scandala, odia, similiave incommoda oritura, sint, qua-
 „ lia evitare jubeat charitas, & quæ sine peccato mor-
 „ tali admitti vix possint. Et idem *consult. Canon. lib. 4.*
de sponsal. tit. 1. num. 18.

174 In terminis amplioribus idem tradidit *Felin. conf.*
 26. *ex eo quia contrahere sine consensu patris est contra*
bonos mores omnium; item ex eo quia subest scandalum,
 putat, subesse justam causam solvendi ne dum sponsalia,
 verum etiam matrimonium ratum, ubi adsit magna na-
 talium disparitas.

175 Et pluribus citatis *Illm̄us de Zaulis tom. 1. Obser-*
vat. ad statut. Favent. Rubr. 26. n. 40. lib. 4. ubi ex *del*
Bene firmat impedienda talia matrimonia *etiam post con-*
tracta sponsalia (37).

176 *Pignatell. consult. 11. tom. 4. alias cfr. num. 1. ibi:*
 „ Respondeo, Judicem posse tuta conscientia, impedire
 „ tale matrimonium, idque etiam si sponsalia fuerint ju-
 „ ramento confirmata, quod multæ rationes omnino
 „ persuadent &c.

177 Superfluum ducimus Civilis Juris interpretes hic
 congerere; passim enim clamant ejusmodi sponsalia esse
 contra bonos mores, perturbare pacem Reipublicæ, re-
 gimen invertere, atque ex illis non nisi jurgia, adulteria,
 sæpius etiam homicidia promanare; unde deducunt vel
 fuisse invalida, vel esse dirimenda, imo & a parentibus
 solvi posse quantumvis fuerit additum juramentum; ad
 rem *Donat. Anton. de Marin. tom. 2. lib. 2. resol. quotid.*
cap.

(37) *Praeter Del bene* citan- *stores aliis in locis Noster in*
tur a Zaulio plures alii; quos au- *partes advocat.*

cap. 132. n. 7. Didacus Perez ad l. 1. tit. 1. lib. 5. ordinam. Pascal. de patr. potest. p. 2. cap. 5. præcipue n. 21. Ludov. Engel. Jur. Can. tom. 3. lib. 4. tit. 2. n. 11. Costa de facti sciens. & ign. dist. 40. cent. 2. in responso ibid. impresso a num. 31. & per tot. ac reliqui quos dedimus in resolutione 2. dubii.

178. Ineluctabile assertæ veritatis fundamentum in eo situm est, quod neque promissio obligat, neque juramentum illius obligationem de novo inducit, vel auget, si opus promissum, quod a Theologis nuncupatur promissionis objectum, jungitur cum peccato, & vergit in interitum salutis æternæ (38). Non utiq; tenetur quis adimplere, quod juratus promisit, si illicitum sit, & contra bonos mores, neque sub inani prætextu vitandi perjurium valet peccatum effugere, quod in opere promisso completur.

179. Hinc trita illa axiomata: *In malis promissis rescinde fidem, impia enim est promissio, quæ scelere adimpletur*, quod ex Isidoro descripsit Gratian. decret. can. in malis 22. q. 4. & can. non semper eadem, ex D. Ambros. *Non semper promissa omnia solvenda sunt*. Quæ itidem verificantur in promissionibus juratis. Etenim, *Non est obligatorium contra bonos mores præstitum juramentum, cap. non est obligatorium de regul. jur. in 6.* Idque quam plurimis autoritatibus, & exemplis ex Sacra Scriptura, Conciliis, ac Sanctis Patribus confirmat Gratian. decret. caus. 22. q. 4. per tot. & aperte docuit septima Synodus generalis, cujus verba habes in can. *Actiōne. ead. caus. q. 4.* Ratio autem perspicue exprimitur in cap. *quanto de jurejur.* Ibi *Juramentum fuisset illicitum, & nullatenus observandum &c.* cum juramentum non fuerit institutum, ut esset vinculum iniquitatis. Quod ita certum est, atque indubitatum, ut SS. Patres per excessum dixerint potius esse pejerandum, quam pro facto juramento in aliud crimen divertere can. *si aliquid 22. q. 4.* ac melius esse pejerare, quam servare Sacramentum in operibus illicitis can. *Actiōne. ead.* In proprietate autem sermonis nequit dici perjurium inobservantia rei juratæ, sed potius

(38) Adde leges civiles illas, validæ esse ostenduntur, quas per quas turpes promissiones innox in Mantilla seq. producemus.

tius iuramentum ipsum in confirmationem rei minus honestæ interpositū, quod præclare docet *S. Thomas 2.2. q. 98. art. 1. ad primum ibi. . . Quocumque enim modo quis jurat illicitum, ex hoc ipso falsitatem incurrit, quia obligatus est ad hoc quod contrarium faciat*. Consonat *S. Bonaventura in 3. dist. 39. art. 1. q. 2. in conclus. tom. 5. & late tradunt Suarez tom. 2. de Relig. tract. 5. de Juram. lib. 2. cap. 14. n. 2. Castropal. par. 2. tract. 14. disput. 2. punct. 6. n. 3. & Canonistæ communiter quos dabunt Barbof. super cap. Quanto 18. de Jurejur. Fagnan. super Cap. Sicut de probat. num. 18. & seqq. Petrus Peckius in Comment. ad regul. 58. Jur. Canon. n. 1. & 6.*

180 Hæc omnia, quam optime congruant promissioni nubendi, quamvis centies Sacramento firmatæ, si jurans, vel fuerit filius familias, qui inconsultis aut juste contradicentibus parentibus nuptias inire promiserit, vel quisquis fuerit, qui personæ indignæ se copulare juraverit, itaut ex matrimonio sanguine junctorum injuria, & familiæ totius grave dedecus, certo sequuturum deprehendatur; ad evidentiam usque deducitur recolendo, quæ de hujus generis indignis connubiis ex communi DD. calculo in 2. *Dubio* late tradidimus, & comprobavimus. Si quidem, cum dubio procul tales nuptiæ sine gravissima, ac multiplici lethali culpa perfici nequeant; cumque *jurati naturali, Divino, Canonico, ac civili* multifariam opponantur; quicumque illas audet jurato promittere, pejerat promittendo, quia jurat id, quod vitare omni jure tenetur. Tantumque abest ab eo ut obligetur servare promissum, quin potius ad illud frangendum pietate, justitia, charitate, ac religione compellatur, ne Deum velit confirmatorem impietatis, scandali, Sacrilegii cæterorumque criminum, quæ in præfatis nuptiis toties admitti satis clare concludunt auctoritates, & momenta rationum in præmissis *dubiis* cumulata. Absit omnino, ut hujus generis sponsalia Deus approbet, aut illis sui Testimonii robor adjiciat. Ad rem *Card. Bellarm. tom. 2. controv. de matrim. lib. 1. cap. 20. vers. sic igitur. Si tantum ad explendam libidinem temere sine consilio parentum conjugium ineat; non erit auctor Deus, sed diabolus ejus conjugii.*

Itaque

181 Itaque vel dicendum indignas nuptias omni culpa vacare, vel concludendum sponsalia etiam jurata in casu nullam parere obligationem. Prius vetat unanimis Theologorum, ac Juris interpretum sententia; Verbum Dei, Sacri Canones, Leges Civiles improbant, ac perpetuo detestantur. Igitur in sensu veritatis affirmandum, nec licite, nec valide sæpe dicta sponsalia contrahi, atque sacrilege juramento firmari. Quod si incaute contracta impie jurata fuerint, recolenda, quæ de simili juramento scribebat *S. Ambros. lib. 3. de offic. cap. 12. n. 76. Tolerabilius est promissum non facere, quam facere quod turpe sit*. Profecto instantibus, ut sacrilega sponsalia adimpleantur, improprium verbis *S. Augustini tom. 5. edit. Paris. Serm. 307. Inter lascivias temerè juratur, & impie quod juratur, impletur*.

182 Exinde manifeste rejicitur quorundam dictum, qui agnoscentes quod filius familias peccet ineundo sponsalia cum persona inæquali, affirmant nihilominus, eundem non peccare si adimpleat; utpote quia præstat id, ad quod ex justitia tenetur. Hoc primus asseruit *Molina tract. 2. de just. disput. 271. n. 4. & ex parte sequitur Sanchez. de matrim. lib. 1. disput. 14. n. 2. (39)*

183 Corruit de se hoc assertum. Namque unica ratio adstruendi peccatum in contractu sponsalium præcise eruitur a malitia, quæ inficit matrimonium per illa promissum. Siquidem nulla suppetit specialis prohibitio præfatorum sponsalium, sed tota quanta est ipsorum inhonestas trahitur a perfidia matrimonii, ad quod præparant; neque enim est assignabilis casus, in quo promissio rei licitæ sit illicita, nisi cum specialiter fuerit interdicta promissio, dum res ipsa non prohibetur, quod totum non cogimur aliunde probare, cum disertis verbis ab iisdem *Molina, & Sanchez* declaretur. *Puella nobilis*

(39) His adde auperam Canonistam Anacletum Reiffenstuel ad lib. IV. Decretal. tit. I. §. I. n. 23. 24. ubi sponsalia clam patre facta illicita quidem, sed tamen valida dici posse, non abnuat. Vtinam opinionum portenta non ut can-

cer serperent. Verum in ea, quæ mox subjicietur, Mantissa liquido demonstrabitur, in sponsalibus tandumdem esse illicitum quod invalidum; secus ac in matrimonio, quod pluries est validum, et si illicitum.

bilis (sunt verba *Molinae* loco cit.) *quæ male facit sponsalia contra voluntatem patris cum ignobili contrahendo, eo quod executio non possit esse sine scandalo aliorum, & dedecore ipsius puellæ. Eadem verba transcripsit Sanchez disput. cit. Quænam verò excogitari potest executio sponsalium, nisi contractus matrimonii, qui proinde ex adversariorum verbis non valet perfici sine scandalos? Ex ipsorum igitur confessione habemus matrimonium esse illicitum puellæ, nisi velint licere opus, quod sine scandalo nequit executioni mandari. Ex quo ulterius sequitur evidenter, promissum de tali conjugio nullam obligationem admittere. Aliter admitteremus confurgere obligationem Justitiæ ad exequendum opus per se scandalosum; quod absurdissimum esse, tota eadem disputatione tradiderat, immemor postea sui dicti idem *Molina*; qui præcipue n. 5. sic habet: *Etiã nulla sunt ea promissio, aut pactum, quæ idcirco sunt contra bonos mores, quod manifestam tribuunt peccati occasionem, vel præjudicium afferunt, facileve afferre possunt moribus, quos esse expedit in bene instituta Republica.**

184 Hæc si vera sunt, qua ratione verum erit promissionem conjugii, cujus executio non potest esse sine scandalo, quoque nihil perniciosius Reipublicæ contingere potest, irritam non esse, & vel minimam parere obligationem?

185 Agnovit *Sanchez* inevitabilem absurditatem hujus consequentiæ, ideoque n. 3. cit. disp. 14. limitavit *Molinae* dictum his verbis: *Hoc tamen limitandum est, nisi scandalum magnum ex matrimonio timeatur: quia virtus justitiæ obligare nequit ad actum, qui sine peccato impleri non potest; sed contrahere matrimonium cum magno illo scandalo est aperte lethalis culpa, cum notabiliter charitas proximi lædatur, dissolvatur parentum pietas, & cognatorum amicitia &c.* At quis facile deprehendit, quod ratio limitationis manifeste evincit assertæ conclusionis falsitatem. Namque semel admissio inconcusso illo principio, quod nempe nulla possit subsistere obligatio justitiæ ad præstandum actum, qui sine peccato impleri nequit; necessario affirmandum erit nulla sponsalia subsistere, quæ parentibus juste venientibus con-

trahunt; maxime dum respiciunt matrimonium cessurum in infamiam familiæ; ac propterea quod sit occasio odii, detractionum, cæterorumque criminum, quæ sæpius enumeravimus.

186 Totum hoc paucis, sed perspicuis verbis respondit *Sum. Pontifex Alex. II. relatus ab Ivone Carnotensi p. 9. Decreti de incest. copul. cap. 37. De juvene, qui juramento se obstrinxerat ducere in Uxorem suam Concubinam*, affirmat fuisse Reum perjurii, dum promisit; quia juramento spondit, quod non poterat licitè adimplere: *Juraverat enim, inquit, eam in matrimonium ducere sponsus. Peccator iste notatur perjurio, quia quod observare legaliter non potuit sine judicio parentum, temere jurare præsumpsit.*

187 Augetur maxime robur argumenti ex eo, quod nulla inducitur obligatio in promissis etiam juratis, ne dum quando opus promissum separari nequit a lethali culpa, verum etiam dum secum trahit peccatum solummodo veniale. Veritas ista cunctis Catholicis comperta est, quin & ex ipsis terminis innotescit; repugnat namq; peccatum quantumvis leve cadere sub præcepto, nec valet concipi, ut quis simul obligetur præstare id, quod aliunde vitare debet, utpote contra rectam rationem, & a Deo vetitum. Concordant itaque in hoc principio Theologi, & Canonistæ. *S. Thom. 2. 2. q. 89. art. 7. in S. Respondeo ante fin. vers. si vero sit quid & S. ad 1. in fin. & S. ad 2. S. Bonav. in 3. dist. 39. art. 3. q. 3. Late Suarez tom. 2. de Relig. tract. 5. de juram. lib. 2. cap. 15. Sanch. de Matrim. lib. 1. disput. 32. nu. 1. Card. Tolet. Instr. Sacerd. lib. 4. cap. 22. n. 2. vers. 1. es. Jacob. de Graff. decis. aur. par. 1. l. 2. c. 18. n. 1.*

188 Et ne quis autemet, hunc esse scrupulum Theologorum, quem liceat contemnere in Foro exteriori; fas erit adnotare eundem esse unanimum sensum omnium Canonistarum. Optime *Felin. super cap. si vero de Jur. jur. ex Abb. Joanne Andr., Imola, Butr. & Archid. tradit. n. 4.* quod pactum includens peccatum veniale non tenet, & subdit: *Ista revera sunt notanda ad irritanda mille juramenta, licet venialia sint plurima.* Deducunt autem hanc veritatem ex *Cap. quamvis de pact. in 6.* ubi legitur juramentum servandum, cum non vergis in æternæ salutis dis-

pendium juncto *cap. si vero 8. de jur. jur.* in quo habetur, nisi tale fuerit juramentum, quod servatum vergat in interitum salutis aeternae. Notant autem discrimen inter has voces *interitus*, & *disspendium* in eo reperiri, quod *interitus* significet mortem animae, quæ per lethalem culpam inducitur; *disspendium* vero quodvis etiam leve significat detrimentum. Sic *Joannes Andreas* in *cap. quamvis cit. nu. 3. ibi*. . . Constat, quod *interitus* sonat in mortem, *disspendium* in damnum etiam parvum: ex quo infert, quod si quis juraverit facere aliquod veniale, illud juramentum servare non tenetur, licet possit non vergere in interitum salutis aeternae: pro quo est optima *Glos. super can. si aliquid 1. caus. 22. q. 4.* quam allegat *Peckius* in *Comment. ad reg. 58. jur. num. 6. ampliat. 3.* & pluribus relatis *Gutier. de juram. confirm. p. 1. cap. 6. nu. 15.* ubi addit idem procedere quoties peccatum veniale esset tantummodo ex prohibitionè juris positivi.

189 Jam redeundo ad sponsalia filiorum familias, quibus reverentiam, & honorem parentibus jure naturali, & Divino debitum tantopere violari compertum est, quibus item consanguineorum decori, ac paci inevitabile detrimentum afferri luce meridiana clarius apparet: quisnam cordatus vir, quisnam non prorsus immemor pietatis, audebit negare, quod ad minimum venialiter in iis adimplendis peccetur? Licet ne dubitare quin leve saltem scandalum suboriturum sit? Quod saltem leviter lædatur Charitas? At hoc sufficit, ut irrita, & illicita censeantur, ut quavis obligatione affirmantur vacare: Id sequitur manifeste ex communi Theologorum, & Canonistarum doctrina, id deducitur ex Sacris Canonibus citatis, quibus docemur indubitati juris esse, quod omnis promissio, etsi sacramento fuerit confirmata; dum citra venialem culpam nequit adimpleri, neutiquam obliget ad sui implementum, ac irrita a suimet initio fuerit.

190 Clarius adhuc evincitur inefficacia sæpe dictorum Sponsalium, & levitas Juramenti, seu potius gravitas perjurii adhiberi soliti pro illis inutiliter confirmandis. Quantumvis enim omnino laxaremus habenas libertati Sponsalium, ac connubiorum, ac contra jura, rationem, & auctoritatem a veniali quoque culpa indigna conjugia
absol-

absolveremus: admissio inquam hoc absurdissimo supposito, non ideo recedendum foret ab assertione firmata; quod scilicet regulariter, & ut plurimum irrita censenda sint sponsalia indigna; neque ad standum promissis urgeat additum jusjurandum: siquidem duplex suppetit principium, alterum in jure expressum, alterum experientia certum, ac ab omnibus, etiam iis, qui ultra modum & rationem nituntur ampliare libertatem in nuptiis contrahendis, absque dubitatione admissum, quibus demonstrative deducitur præfata sponsalia non subsistere. Principium juris est: Promissum etiam juratum, & individualiter sponsalia, ex quibus juste timeatur pravus exitus non esse obligatoria. Communis autem conclusio experientiæ consona fert, sponsalia contracta inter impares, vel invitis parentibus, semper aut sæpe sæpius vergere in exitum deteriorem. Itaque absque dubio affirmandum, illa vel semper, vel plerumque nullum parere debitum servandæ fidei perperam sub juramento promissæ.

191 Sane prior illa propositio expressè traditur per *Gratiani decret. in Can. Si aliquid 1. Caus. 22. quæst. 4. Si aliquid forte nos incautius jurasse contigerit, quod observatum pejorem vergat in exitum, libere illud consilio salubriore mutandum noverimus.* Eadem verba repetita leguntur in *Can. Si aliquid 2. ead. ex Decreto Soteris Papæ.* Verbum autem *mutandum* interpretatur *Cardinalis Turrecr. ibi n. 5. idest non adimplendum, seu non faciendum, sed veniendum contra Juramentum.* Et enumerat modos, quibus Juramentum vergit in pejorem exitum, etiam dum non juratur opus mortale, vel veniale, sequens *Archidiacon. par. 1. decretal. super eod. Cap. n. 2.,* qui eadem docet *super Cap. Quamvis de pass. in 6. n. 4., & Joannes Andreas ibi nu. 1. Optime Felin. par. 2. decretal. super Cap. Si vero de Jur. Jur. n. 5. ibi,, Idem dic de Juramento,, vergente in pejorem exitum. Et n. 7. ibi,, Et per hoc,, apparet non esse sumendum argumentum a contrario,, sensu ex isto Textu, quod omne id, quod potest servari sine interitu salutis æternæ debeat servari si est juratum. Imò etiam si esset contra bonos mores naturales,, non ligaret &c.,, Et tunc tenuit *Glos. in Cap. Si vero cit.**

vers. Salutis æternæ, ubi late *Abb. n. 3. 4. & 5.* Consonant Theologi; eandem regulam ut certam supponunt *Magister in 3. dist. 39. & ibi S. Bonav. art. 3. 9. 3. in conclus. S. Thom. 2. 2. q. 89. art. 7. in resol., & ad 2. Sotus de Just. lib. 8. quæst. 1. art. 7. Jacob. de Graff. dec. aur. par. 1. lib. 2. cap. 18. n. 1.*

192 Et in propriis terminis sponsalium juratorum idem deducitur *ex Cap. Requisivit de Sponsal.* ubi statuitur neque injuste repugnantem reddere juratam fidem cogendum esse, & pro ratione adducitur: *Quia coactiones solent difficiles exitus habere.* Et ibi Glossa: *Nota quod Ecclesia dispenset hic contra Juramentum propter rationem, quæ hic redditur.* Et dubio procul Ecclesia semper abhorruit a conjugiiis, quæ deterior exitus videtur sequitur: Sic in *Cap. Præterea 2. eod.* ibi: *Ne forte deterius inde contingat,* & in *Cap. Cum locum. eod.* *Ne sequatur exitus, qui de invitis solet nuptiis provenire.* Quapropter præfatam regulam & communem sententiam *DD.* sequens constanter amplexa est *Sac. Rot.* ut quoties malum aliquem exitum prospexerit timeri, nedum abstinuerit a coactione, verum addiderit justam subesse causam solvendi sponsalia etiam jurata, imo quoque impediendi matrimonium. Utrumque perspicue docuit in *decis. 437. cor. Coccino,* ibi *num. 3. Hæc iusta videtur causa ut recedatur a sponsalibus, & matrimonium impediat, ne matrimonium infelicem exitum habeat.* Idemque habetur in decisione super eadem causa *cor. Pamphil. 96.* præcipue *n. 6.* ubi refert doctrinam *Collect. in cap. 2. vers. Credo tamen quod Ecclesia de Sponsal.,* scribentis, *levissimam causam sufficere propter infelices exitus.* Et *Adden. ad eamd. Decis. n. 10.* legitima quoque causa reputaretur periculum mali exitus matrimonii, & allegat *dec. 374. n. 7. cor. Celfo,* & aliis *collectis Rot. dec. 207. par. 1. rec. n. 9.* ibi: *Siquidem ut plurimum exitus parum felices sortiuntur,* & *dec. 19. par. 10. rec. n. 45.* ibi: *Uterius constat de maximo infelicis exitus timore, casu quo sequatur tale matrimonium; ac plurimi collecti per Paul. de Rub. in Adnot. ad dec. 431. par. 4. rec. tom. 2. n. 71., & 79. & novissime coram Pirovano in Romana Sponsalium 9. Febr. 1629. S. Quia in fine, & in Albanen. Sponsalium super Censuris 15. Dec. 1710. S. Quamobrem, cor. R. P. D. Ansaldo, confirmata 26. Junii 1711. cor. R. P. D. Scotto.*

Su-

193 Superest modo inspicere, an liceat sperare felicem exitum ex indignis nuptiis, quas sibi parentibus invitis, totaque familia renuente filii familias parare non erubescunt. Piget equidem rem adeo per se manifestam, quamque quotidiano discimus experimento, plurimis adductis testibus comprobare; nihilominus nonnullos saltem cogimur proferre, ne quid minimum videamur arbitrario definire. Audiamus itaque quid loquantur.

194 *Paul. Rub. in Adnot. cit. ad dec. 431. par. 4. tom. 2. recen.* quamvis acerrimum se præbeat defenforem obligationis ortæ ex sponsalibus etiam inter impares, compellitur veritatem fateri *num. 83.* „Matrimonia enim ple-
„rumque infelices exitus habere solent, quando inter im-
„pares contrahuntur *Menoch. conf. 385. n. 5.* super hoc
„exempla infinita adducere possem, & *num. 86.* subdit:
„Sicuti quoque infaustos exitus habere solent illa ma-
„trimonia, quæ inter amore excæcatos contrahuntur,
„ut notum est. *Cened. in Collectan. Jur. Can. ad Cap. Veniens de Sponsal. n. 5.*

195 *Gutierrez Canon. quæst. lib. 1. cap. 20. nu. 17.* „Ex
„hujusmodi matrimonio filii cum indigna contrahentis
„summa discordia inter patrem, & filium induci posset:
„& *num. 18.* „Quia vero dissidium inter eos, qui se amore
„obcæcati ducunt, facile exoritur, matrimoniaque infe-
„licem ex eo exitum habent, sicut & quæ coactione
„sunt. Et *num. 20.* Quæ sane causa rationabilis est, ut
„recedatur a sponsalibus, atque ita matrimonium im-
„pediatur &c. „Pergit deinde totum confirmare rationi-
„bus, & exemplis.

196 *Barbosa in Collect. super 4. decretal. cap. 17. Re-
quisivit num. 6.* „Nuptiæ coactæ malos exitus habere so-
„lent. Et in fin. Id enim plerumque contingere solet
„quando inter impares contrahuntur. Et super *Cap. Veniens 13. 1. eod. n. 5.* Matrimonium inter amore excæ-
„catos ut plurimum habet infelicem exitum.

197 *Donat. Anton. de Marinis tom. 2. lib. 2. resol. quo-
tid. cap. 132. n. 3.* „Etenim matrimonia hæc dum secre-
„to celebrantur, odium parentum in filios, dissensiones
„inter consanguineos, cæteraque magni ponderis mala
„oriuntur.

G 4

Et

198 Et ne longius procedamus, pleno ore testantur utriusque Juris DD. quos lato, & erudito calamo congerit *Tiraquell. de leg. Connub. l. 5. a num. 20. ibi*, Æqualitas est Mater concordia; contra inæqualitas odii, disfidiique parens est. Quod exemplis, & rationibus ex Philosophiæ, ac Juris principiis petitis abunde confirmat usque ad num. 31.

199 Ex recentioribus testantur *Pignatell. tom. 4. consult. 11. Illustrissimus de Zaulis super Stat. Favon. lib. 4. Rubr. 26. num. 41. & seqq.*

200 Præclare autem eandem veritatem docuit *Rota dec. 19. par. 10. recen. num. 59. ibi*, Matrimonia enim, infelices exitus habere solent, quando inter impares, contrahuntur.

201 Quod usque adeo verum antiquioribus *Canonistis* visum fuit, ut censuerint disparitatem istam justam asferre causam, ut Summus Pontifex solvat (40) Matrimonium ratum, ut citatis *Felin. Soccin. Dec. aliisque*, colligit *Menoch. tom. 1. de præsumpt. lib. 2. præsumpt. 10. n. 39. & 40*, Propterea scilicet quia discordia, & pravus exitus magno opere in nuptiis inæqualibus timeri debeant.

202 Liceat ex plurimis, hoc idem testantibus Theologis paucos aliquot adducere.

Sanchez, qui cæteris acrius obligationem adstruit sponsalium indignorum *lib. 2. disp. 16. n. 2. luculentum præ-*

(40) De tori separatione, non item de vinculi solutione id esse capiendum, vel pueri sciunt. Verum si propter metum infelicitis exitus matrimonium ratum solvi potest, quanto magis sponsalia, etiamsi ab initio irrita non fuissent? Nam in hoc certe negotio verissima est illa exceptio Discipulorum Christi *Matt. XIX. 10. Si ita est causa hominis cum uxore, non expedit nubere*. Omnino si timor mali exitus, statim ac post contractum matrimonium suboluit, potest solvere matrimo-

nium; idem si ante matrimonium sese prodatur, non tantum potest, sed prorsus debet sponsalia (quæ sua natura sunt revocabilia) distrahere.

Ad hæc præter auctores a nostro Archiep. citatos; communis est Canonistarum doctrina, propter metum sævitiae (quamvis non ultra processuræ, quam ad gravem verberationem) unius conjugis posse alterum divertere. De quo vide quos citat *Anacletus a Reiffenstuel ad lib. 4. Decret. tit. 19. §. 2. num. 37. & seq.*

præstat testimonium veritati, ibi: *Quando contrahentes sunt notabiliter conditione impares, & affectione cæca ducti ineunt matrimonium, autumat subesse justam causam solvendi matrimonium ratum, & subdit dicens: Ratio est quia matrimonium ordinatur ad mutuam amicitiam, & concordiam. Nihil autem magis mutue amicitie, ac benevolentie quam conjugum disparitas adversatur. Item quia experientia teste imparia connubia infelices exitus habent. Et plura prosequitur, quæ legere non pigebit. Vnum ex nostro addimus. Si hanc justam causam censet pro solvendo matrimonio jam contracto; cur non sufficiat ad obstandum ne contrahatur?*

203 *Bossius & ipse inter libertatis assertores nulli secundus neque abnuat veritatem profiteri sæpius cit. cap. 11. n. 87. ubi exponens Textum Tridentini sess. 24. de reform. matrim. cap. 1. docentis Ecclesiam justis de causis detestatam fuisse matrimonia invitis parentibus contracta, hæc habet: Quamvis dici queat Ecclesiam illa semper fuisse detestatam, quia ex talibus matrimoniis frequenter oriuntur scandala, & magnæ perturbationes in familiis, quæ fortasse sunt illæ justissimæ causæ detestationis.*

204 *Jacob. Marian. in Candelabr. Myst. tract. 8. lect. 3. ibi, „ Tertia causa infaulti matrimonii est inæqualitas viri, & mulieris. Vnde frequenter a Deo punitur earum personarum temeritas, quæ cum sint humiles, aut inopes, cum nobilibus, aut divitibus inire matrimonia contendunt &c. Nam disparitas conditionis frequentes invehit dissensiones.*

205 *Del Bene de Immunit. par. 1. cap. 8. dub. 19. sect. 9. num. 43. „ Ad Judicis officium pertinet cavere, ne contrahantur similia matrimonia (scilicet inter dispares) ex quibus scandala, & infelices exitus sequi consueverunt.*

206 *Adam Opatov. de Sacram. Tract. de Matrim. disp. 1. quest. 7. n. 105. „ Si inter parentes contrahentium odia interveniant, ita quod se opponant contrahendo matrimonio, propterea sponsalia dissolvi possunt, ac debent, si quidem timendū sunt aliqui infelices eventus.*

207 *Reginald. in prax. pœnitent. tom. 2. lib. 31. n. 24. de filiis contrahentibus matrimonium invitis parentibus ait: „ Imo sæpe esse mortale ob scandala, & alia mala, quæ ex*

„ taliter contracto matrimonio oriri consueverunt .

208 Præclare *Michael Salon. in 2. 2. D. Thom. quæst. 5. de Domin. art. 5. tit. An filius temere contrahens concl. 1. in fin.* „ Hujusmodi matrimonia regulariter gignunt „ scandala, inimicitias, perturbationes, & lites in Re- „ publica, inter affines, & cognatos utriusque partis, si „ personæ sint nobiles, vel saltem in domibus parentum „ si sint infimæ sortis. Et post pauca addit: Contrahunt „ multi turpiter, & indecenter cum maximo damno „ societatis humanæ, sicut videmus accidere quando „ similia matrimonia contrahuntur maxime inter no- „ biles.

209 Denique cæteris omissis, non licet præterire perspicua verba *Molinæ* qui præ cæteris indigna sponsalia formidat improbare. Is nihilominus *tom. 1. de Just. tract. 2. disp. 176. vers. Contrariam sententiam circ. med.* sic loquitur „ Experientia testatur eos, qui ita contrahunt, solere „ postea non raro dolere quod ita contraxerint, neque „ similia matrimonia exitum prosperum habere consueverint. Insuper affirmat hujusmodi matrimonia non contrahi „ nisi cum magno suo proprio, suorumque parentum spirituali, & temporali damno, ac cum perturbatione, & dedecore Reipublicæ. „ Ea videlicet est veritatis conditio, ut adversariorum quoque testimonio confirmetur.

210 Reassumendo iterum vim argumenti sic rem con- ficimus. Sponsalia quantumlibet jurata vel ab ipso principio non obstringunt; vel veniunt omnino solvenda, quandocumque ex adimplemento deterior exitus jure formidatur. Hoc est principium juribus, ratione, auctoritate stabilitum. Atqui ex sponsalibus; invitis parentibus; maxime cum persona indigna contractis plerumque, frequenter, ut plurimum, deterior, ac infelix exitus oriri consuevit. Hoc experientia quotidie comprobat, V. J. Interpretes, Theologi omnes fatentur; ipsimet adversarii ultro concedunt. Igitur regula est, hujus generis promissa, quamvis juramento firmata, nihil obligare, eorumque executionem ut plurimum debere impediri.

211 Quod totum efficaciter suadetur ex alio theoremate communiter admissio, atque Sacrorum Tribunalium

lium constanti praxi confirmato; quod scilicet sæpe dicta sponsalia, nec ex vi jurisjurandi cogant, ut impleantur, si supervenerit gravis parentum indignatio, & multo magis si filios (juste, vel injuste, nil interest) sua hereditate privare comminentur. Ita tenuit *Rota in Tullen. prætensi Matrimonii dec. 1258. coram Seraphino* in cujus margine plures similes *Decisiones* allegantur; & in alia similiter *Tullen. coram Peña 13. Maii 1596. quæ est 517. par. 1. cor. eod.* quamque per extensum adducit *Boss. de contract. matrim. cap. 11. nu. 97.*, & cum illa tamquam magistrali procedi dixit *Card. de Luca de matrim. disc. 8. n. 10. & 11.* notans hanc justam esse causam, ut sponsalia dissolvantur, & in terminis fortioribus *Boss. loc. cit. num. 97.* scripsit „ Quod ob timorem probabilem magnæ „ indignationis, & maledictionis parentum tali matrimonio contradicentium hæc sit justa causa, ob quam „ Prælati non debet parte instante cogere ad implenda „ sponsalia, sed potius (nota) teneantur sponsalia dissolvere, & rescindere: & articulo maturius discussio tenuit *Rota dec. 19. n. 58. par. 10. recen., & in Viennen. prætorum Sponsalium 12. Januarii 1705. §. Quinimmo cor. Reverendiss. Kaunitz, & in Comen. Sponsalium 10. Junii 1705. §. Hanc autem justam, cor. Reverendiss. Molines.*

212 Porro ex hoc duo resultant pro veritate quam tuemur validissima argumenta. Vnum scilicet a fortiori. Quoniam si Judex tenetur solvere sponsalia ob metum indignationis paternæ erga filium; & amissio temporalis lucri est sufficiens causa, ne jurata in sponsalibus fides fervetur: quanto magis tenebitur sponsalia solvere, dum ex illorum implemento, innumera peccatorum, scandalorumque series in Dei offensam, & animarum ruinam agnoscitur sequutura?

213 Insuper argumentabimur velut a priori. Stante gravi indignatione parentum filius non obstringitur vi sponsalium: a quibus licet recedere, quæque Prælati solvere potest, ac tenetur. Ergo filii familias non valent se excusare, neque a culpa indigne nubentium, neque a pœna, sub prætextu sponsalium: quæ quidem habentur, ac si nunquam præcessissent, dum ob præfatam causam ipsorum vinculum non perdurat. Et mirum sane foret, si liberum foret

foret filiis ; sive cum præjudicio sponsæ a sponsalibus re-
filire , sive cum injuria parentum & familiæ infamia
sponsalia sustinere ; quodque Prælati teneatur arbi-
trio filii eundem absolvere ; si temporale lucrum pro-
sequi statuerit ; vel favere ut sponsalia exequatur , si con-
cupiscentiæ potius morem gerere ei placuerit , conte-
mnendo quidquid in ipsiusmet filii , cæterorumque spiri-
tualem ruinam ex illius effreni libertate fore eventurum ,
manifestissime deprehendit .

214 Tandem illuc redeundo , unde exorsi sumus ; in-
toncussi juris est , quod sponsalia sint irrita quoties per-
sonæ spondentes non valent licite contrahere matrimo-
nium . Veritas ista apud omnes in confesso est , nec de ea
audent dubitare illi quoque , quorum interest libertatem
in matrimoniis ad scrupulum usque tueri . „ Quia (sunt
verba *Francis. Amic. Tom.9. disp.31. n. 1. in fine*) cum
„ sponsalia sint promissio ex Justitia obligans ad matri-
„ monium futurum contrahendum , nullaque illicita pro-
„ missio possit promissorem ex Justitia ad promissum
„ servandum obligare , quotiescumque matrimonium est
„ illicitum , etiam si sit validum , invalida erunt sponsalia .
*Et Dicastillo tom.3. de Sacram. tr. 10. de Sponsal. disp. 1.
dub. 31. n. 432.* „ Generaliter loquendo qui nequit con-
„ trahere licite , etiam nequit valide promittere , neque
„ enim valet promissio , quam promittens implere non
„ potest licite , nulla enim promissio rei illicitæ valet , aut
„ obligat . „ Disertius pro casu nostro *Robert. Konig. super
4. Decret. Tit. 1. de Sponsal. §. 6. n. 24.* „ Materia , seu obje-
„ ctum Sponsalium est Matrimonium licitum , dixi licitum ,
„ enimvero valide promitti nequit , nisi per se licite con-
„ trahi possit . Nam etiam juxta legitimas Sanctiones pa-
„ ctum turpe , aut impossibile de Jure , vel de facto nullam
„ obligationem inducit . „ Atqui filium familias ducere
uxorem parentibus ex justa causa reluctantibus , & ini-
re matrimonium indignum cum familiæ dedecore , &
consanguineorum injuria illicitum perpetuo est , quippe
quia adversatur *Juri naturali , Divino , & Ecclesiastico* .
Itaque nulla Sponsalia valent , nulla ad sui executionem
obstringunt semper ac respiciunt matrimonia istius modi
circumstantiis dehonestata .

Ha-

215 Hactenus in abstracto de Sponsalibus loquuti sumus. Modo non tædebit unum, vel alterum casum afferre, atque audire quid super ipsis consulti *Theologi* responderunt.

216 *Lessius super 2.2.D.Thom. in Auctario verbo Sponsalia cas. 4.* sic factum enarrat „ Puella nobilis sexdecim annorum cuidam nobili adolescenti, sed inferioris fortunæ, hac forma verborum se obstrinxit : Ego N. promitto Domino N. jurans per SS. TRINITATEM per Sancta DEI Evangelia &c. me nunquam alteri nupturam ; eumque accepi, & ex nunc accipio in maritum, etiamsi nostrum matrimonium per multos annos non sequatur, si forte ejus parentes vel mei id vellent impedire. „ Nil solemnius dici potest pro sponsalibus confirmandis. Subest multiplex formula Juramenti. Prævidentur ea, quæ si fuissent occulta, possent defectum intentionis arguere. Non urget disparitas natalium, cum affirmetur adolescens æque nobilis, solumque divitiis impar afferatur. Adhuc tamen laudatus Auctor respondet primo, attenta parentum justa aversione locum esse dispensandi in sponsalibus, & Jurejurando. Secundo his verbis *sub n. 11.* „ Imo probabile est in tali casu non opus esse dispensatione, quia justitia non potest obstringere ad id, quod sine peccato fieri nequit ; quale est matrimonium cum proximorum scandalo, & parentum gravi, & justa indignatione.

217 Similem proponit casum *Georg. Gobat to. 1. Experiens. Theolog. Tract. 16. Cas. 4.* quem absque ambagibus resolvit. Ait itaque „ Callimachus honestæ familiæ, & fortunæ desponsavit sibi Calturniam Virginem aliquanto honestioris familiæ : id fecit tamen insciis parentibus : Vbi rescivit pater Calturniæ, facta esse sponsalia, non tantum excanduit summopere, sed serio fuit minatus filiæ, se illam præteriturum in testamento, nisi nuncium mitteret Callimacho. At cum hæc mittere nollet, adivit Sedem Episcopalem, postulavitque ut dirimerentur sponsalia ; quia tamen non impetravit, quod petebat, perstitit in proposito exhæredandi filiam. *Super quo Casu duo efformat dubia* „ Quæritur primo an Calturnia potuerit salva conscientia contrahere illa spon-

„ sponſalia . Secundo an parens potuerit agere quæ egit.
Ad qua n. III. ita respondet .

„ Ad primum apparet deliquiſſe Calſurniam, dum con-
„ traxit ſponſalia inſcio parente , ſciebat quippe, vel ſu-
„ ſpicabatur exoritura mala ; nec deerant quibus ipſa
„ apte nuberet . Apparet ſecundo non valuiſſe ejus
„ Sponſalia ; quia (nota) nequibat ſine gravi peccato
„ in parentes inire matrimonium tale . Apparet tertio
„ Judicem Eccleſiaſticum immerito tuliſſe ſententiam
„ pro valore , & obligatione illorum ſponſalium .

218 Plura ſubnectere exempla ſupervacaneum foret ;
cum iſta ſatis ſint ad evincendum, longe potioſorem urge-
re rationem in caſu noſtro , dum non agimus de ſponſa-
libus inter perſonas parum diſparis conditionis , ſed
cum perſona indigna . i. e. valde diſpare ; in qua ſpe-
cie luce meridiana clarius ſimul militant omnia abſur-
da , quæ vel diſiſim ſufficiunt ad detrahendum va-
lorem ſponſalibus , ſive ad illa ſolvenda , quæque adi-
gunt Prælatum ut illorum executionem juris remediis
impediat . Siquidem omnino animadvertendum , DD. in
toto diſcurſu allegatos in enumerandis cauſis , per quas
vel nunquam oritur , vel extinguitur ſponſalium obliga-
tio , afferre eas ſub diſjunctione , ſive ſcilicet propter
grave incommodum , ſive propter injuriam parentum ;
vel propter ſcandalum, vel propter inimicitias ; etiam pro-
pter dedecus redundans in conſanguineos , aut propter
deteriorem exitum verosimiliter timendum . Jam vero
nos verſamur in caſu, in quo non unum, vel alterum, ſed
cuncta ſimul enumerata mala, & facinora regulariter oc-
currunt ; quod ſatis demonſtraſſe credimus , ſecundum &
tertium *Dubium* pertractantes . Ex hoc autem concurſu
cauſarum efficitur , ut quamvis ſingulæ minus efficaces
cenſerentur ; efficaciffime valeant dum copulantur ad vim
ſponſalium infringendam, ut ſingulariter advertit *Gobat.*
cit. traſt. 10. Caſ. 8. n. 341. ibi : „ Fit quandoque , ut con-
„ currant plures cauſæ diſſolutionis, quarum ſingulæ, etſi
„ non ſint ſufficientes , univerſæ tamen ſufficiunt ; quia
„ ſcilicet faciunt notabiliter difficiliorem contractum
„ matrimonii . Ratio eſt quia ſingulæ , quæ non proſunt,
„ multiplicata juvant .

Sta:

219 Stabilito firmiter (ni fallor) tum auctoritatum pondere , tum rationum momentis , quod promissio indigni conjugii vergens in aliorum infamiam (præcipue si promittens fuerit filiusfamilias ; idque præstare ausus sit infæcio , vel abnuente Patre) vel ab exordio sit invalida (quod puto verius) vel saltem veniat irritanda ; superfluum prorsus apparet novam instituere quæstionem , utrum liceat Ecclesiæ Præfuli ab executione sponsalium rebelles filios impedire . Equidem si sponsalia , si jusjurandum matrimonia promissa non valent immutare , neque ex illicitis licita reddere ; si Divinum præceptum de parentibus honorandis , si charitatis vinculum , si justitiæ debitum non solvunt ; idem juris erit de matrimoniis , etsi præcesserint sponsalia , vel juramentum ; ac propterea sufficet recolere , quæ de munere Prælati in decisione tertii *Dubii* abunde satis cumulavimus . Eo magis quoniam *Theologi* , & *Canonistæ* , quos retulimus , plerique loquuntur etiam supponendo , quod sponsalia præcesserint . Si vero aliorum testimonium quærat aliquis , plures in promptu habemus , qui sponsalium meminere .

220 *Dicastillo to. 3. de Sacram. artic. 10. de Sponsal. 4. disput. dubit. 18. num. 180. ,* Quamvis autem forte , præcesserint sponsalia ; nihil obstat quominus impediri possint ; quia nemo tenetur sponsalia implere , quando inde imminet malum , aut scandalum , & ex dictis colligitur posse , imo **DEBERE** Prælatum impedire matrimonium contrahendum a filiofamilias , cum aliqua indigna , si inde prudenter timeatur scandalum .

221 *Gobat. Tract. cit. 10. cas. 3. n. 106. ,* Si timeatur gravis , & diuturna parentum offensa : si denique grave scandalum ; irrita sunt sponsalia , potestque , ac **DEBET** Magistratus Ecclesiasticus impedire mediatum matrimonium .

222 *Robert. Konig. super 4. Decret. tit. de Sponsal. nu. 31. quartus Casus . ,* Si ex tali matrimonio scandala , & infælices exitus metuendi sint ; quandoquidem virtus justitiæ obligare nequit ad actum , qui sine peccato impleri non potest . Vnde Pontifex jubet in tali casu Judicem

de

„ debere interdicere matrimonium *Cap. Cum in tua. de Sponsal. (41)*

223 *Pax Jordan. volum. 2. lib. 9. tit. 1. de dispensat. n. 268. Nono Episcopus impedit Sponsalia secundum terminos Cap. Cum in tua. de Spons.*

224 *Ludovic. Engel. in 4. Decret. tit. de desponsat. Impuberum §. 2. nu. 11.* „ Vnum adhuc notabile placet hic adscribere ; quod licet dissensus patris non invalidet matrimonium jam contractum ; si tamen sola sponsalia jam contracta sint , & inde ex dissensu parentum , & consanguineorum , forte propter inæqualitatem , aut aliam causam magnum scandalum , vel alius malus exitus timeatur ; possit Judex Ecclesiasticus tale matrimonium prohibere , & sponsalia irritare , cum virtus justitiæ non obliget ad actum peccaminosum .

225 *Egregie Raphael Aversa de matrimon. quest. 8. sect. 15. §. Et quidem : Si ob notabile scandalum non erat ei licitum cum tali persona conjugari , poterit etiam a Judice inhiberi , ne contrahat , & §. seq. Quare etiamsi ipse nollet recedere (a Sponsalibus etiam juratis) merito poterit a Judice ex officio , vel ad instantiam aliorum , quorum interest inhiberi .*

226 Hoc idem expressa mentione præviæ promissionis tradiderunt *Thom. del Bene de Immunit. tom. 1. cap. 8. dub. 19. sect. 9. nu. 43. Ad Judicis Officium pertinebit cavere ne contrahantur . Layman. lib. 5. tract. 10. cap. 1. de Sponsal. num. 14. vers. Enimvero . Parentes impedire possunt , ac debent , implorata Judicis auctoritate , ad cujus officium pertinebit cavere ne contrahantur &c. ac alii quorum verba supra descripsimus .*

227 Huc quoque spectant , quæ tradidit *Riccus in prax. rer. quot. t. 1. par. i. resol. 218. n. 4.* „ Tertia Conclusio . Inter causas justas , ac legitimas non contrahendi est magna disparitas inter sponsos , puta si unus erat ditissimus , alter vero pauper „ *Paris Consul. 58. nu. 37. vol. 4. Cacheran. cons. 23.* „ Item nobilis , alter vero ignobilis , ut fuisse decisum in Rota Romana testatur *Cæsar de Grassis in decis. 1. de Spons.*

Per-

(41) Ibi sic legitur. *Si persona gravis ... de fama vel scandalo doceat ... debes ... compellere ut a tali contractu desistant.*

228 Perſpicue tandem id innuit *Sac. Rota decif. 437. cit. cor. Coccino par. 1. ibi n. 3. Hæc juſta videtur cauſa, ut matrimonium impediatur, ſi infelix exitus timeatur.*

229 Neque locus eſt timendi, quod vel utriuſque ſpondentis minuat libertas, aut quod jus quæſitum per juratam promiſſionem in minimo lædatur. Fruſtra clamant nonnulli parū experti Forenſes; perperam ſcrupulum ingerunt, vel in officio, vel in ſcientia tirones (42) Confeſſarii, dum Judices pulſant, dum pœnitentes terrent, ne fides frangatur, ne juſjurandum violetur, ne juri jam quæſito derogetur. Nulla fidei, nulla Religionis, juſtitia nulla obligatio ſponſalibus indignis ſuffragatur. Et ſi innumera id ſuadent argumenta ex Juribus, ex *Auſtorum* conſenſu; ex naturali ratione, ſæpius in præmiſſis dubiis inculcata; tamen vel pauca Teſtimonia ſubnectemus.

230 Et quod ſpectat ad libertatem, ſolidiſſime reſpondet *Dicaſti. t. 3. de Sacram. traſſ. 10. de Sponſal. diſp. 4. Dubit. 18. nu. 179.* „ Neque verò cenſetur impediſi libertas „ matrimonii, quia hæc debet eſſe citra ſcandalum alio- „ rum. Neque etiam cenſetur impediſi, niſi quando im- „ peditur ad id, ad quod quis habet jus. Id autem non ha- „ bet filius ad nuptias patri injurioſas &c.

231 *Gibalin. de Uſur. to. 2. lib. 4. cap. 5. artic. 9. num. 4.* „ Neque libertatem, quam in matrimonio requirit Ec- „ cleſia violant, ſed libertatis, quam malè prætendunt, „ abuſum. Neque enim omnimoda libertas requiritur in „ matrimonio, alioquin nunquam Judex poſſet quem- „ quam cogere ad matrimonium.

232 Fortius argumentatur *Adam Opatov. de matrim. diſp. 2. quæſit. 18. n. 158.* „ Nota, ſi contingat quod pater „ ſponſalia invita filia ex juſta cauſa diſſolvat, dico quod „ libertas nubendi non minuitur, ſed regulariter perſi-

H

„ Ci-

(42) Maximopere optaverim, ut ſacramenti Pœnitentia minitri hoc Archiep. Roſanenſis monitum etiam atq. etiam ſecum ipſi reputent. Qui ſi ſalutaria ac vera conſilia hujusmodi adoleſcentibus falſa ſponſaliorum putativorum fide obſtrictis in tem-

pore ſuppeditaverint; nae illi operæ pretiū facient, atq. extinguent. opportune ſcintillas maximum incendiū excitaturas. Quod ſiqui præpoſtero zelo ducuntur, etſi credant obſequium ſe præſtare Deo, officio certe ſuo deliunt, inferuntq. animabus ruïnã;

„ citur ; & ratio est , quia esse liberum ad malum facien-
 „ dum potius est defectus , & imperfectio libertatis .

233 Frustra autem scandalo commoveretur quis au-
 diens , patrem posse solvere ex iusta causa sponsalia fi-
 liae ; quippe hoc jus patri decernitur quoad sponsalia etiam
 jurata ex aperto *Textu in Cap. Mulier 32. qu. 2.* ut optime
 advertit *Fagnan. super Cap. Tua. de desponsat. Impub. n. 12.*
 Verba *Textus* sunt : „ Mulier si quidpiam voverit , & se
 „ constrinxerit juramento , quæ est in domo patris sui ,
 „ & in ætate adhuc puellari si.... statim ut audierit, con-
 „ tradixerit pater, & vota, & juramenta ejus irrita erunt,
 „ nec obnoxia tenebitur sponsioni, eequod contradixerit
 „ pater (43) .

234 Respuat igitur Ecclesiasticus Judex Impudentium
 juvenum instantias, spernat querelas, nec timeat, ubi non
 est timor jura violare, quin & respondeat cum *Augusti-
 no Epist. 157.* „ Hæc enim voluntas libera tanto erit libe-
 „ rior, quanto sanior. Quomodo enim libera est, cui do-
 „ minatur iniquitas? *Et tract. 41. in Joan. n. 8.* „ Non di-
 „ cas liber sum, faciam quod volo. Nemo prohibeat a
 „ voluntate mea, si liber sum. Noli libertate abuti ad
 „ libere peccandum. Erit voluntas tua libera, si erit pia.

235 Minus subsistit alterum quo se recipiunt propu-
 gnaculum. Turpiter, inquiunt, spoliantur virgines de-
 sponsatæ jure per sponsalia jam quæsito. Et prorsus ini-
 quum est, ut Judicis auctoritate tam enormis injustitia
 fulciatur.

236 Falsum quippe assumitur, dum ex promissione,
 quæ sine culpa impleri nequit, jus aliquod consurgere
 affirmatur. Id contra rationem, contra jura, denique
 communem sensum *DD.* procedere, prolixè satis compro-
 bavimus. At detur adversariis, quod immerito expo-
 stulant: Supponamus ex sponsalibus præfatis consurgere,
 quod volunt jus. Nonne Judex potest, ac debet prohi-
 bere, ne suo jure utatur, quem videt, vel in sui, vel in
 alio-

(43) Quam verba textus sint (tur) quomodo constet argu-
 ex Num. c. 30. quæ Fagnani loc- mentum ad ostendendum sponsa-
 cit. ea Ambrosio tribuentis est lia filiorumfam. esse invalida, di-
 ἀπορία? Ex eo vero textu cetur in seq. Mantissa in *Ad-*
 (quod ceteroqui de voto loqui- nos. IX.

aliorum perniciem abufurum? Non utique iuftitiam lædit, fed optime fervat, qui aliquem licet (44) invitum impedit a ruina. Sic prodigo, qui dubio procul jus habet ac dominium fuorum bonorum, eorumdem interdicitur adminiftratio l. 1. ff. de Curat. furiof. Et hoc etiam per Judicem, ut ibi *Glofs.* itaut intelligatur adempta facultas etiam teftandi, & teftamentum ab eo conditum irritum habeatur §. *Item prodigus*, *Instit. quibus non eft permiffac. Teft.* Ibi *Harpreft. Card. de Luca de alienat. & contract. prohibet. difc. 36. per tot.* Imo etiam fubdito licet alterius bona retinere, fi certo agnofcat illorum reftitutionem domino, vel alteri nocituram *S. Thom. 2. 2. qu. 62. artic. 5. ad primum: Dicendum, quod quando res reftituenda apparet effe graviter nociva ei, cui reftitutio faciendaeft, vel alteri, non ei debet tunc reftitui. Cajet. & alii Commentatores ibi.* Late pluribus citatis *Dicaftillo de Juf. & Jur. lib. 2. tract. 2. difp. 10. dub. 5. & Card. de Lugo de Juf. 10. 1. difp. 21. feft. 2. n. 24.* ubi exemplificat in eo, qui petit gladium proprium ad fe vulnerandum, vel pecuniam fibi debitam ad fe inebriandum, vel ad fornicandum; & n. 29. firmat quod reftituens rem, qua dominus prævidetur abufurus in alterius injuriam, peccet contra iuftitiam, ac teneatur ad damna, fi quæ confequantur.

337 Porro hæc verificari in indignis nuptiis, ex fæpius firmatis credimus jure merito affirmari. Quænam filiorum ex turpi conjugio utilitas fperanda, quæ non timenda animæ, ac corporis pernicies? Enimvero inquit *Acac. de privil. Par. & liber. privil. 6. cap. 6. n. 16.* „ Ipfis liberis, qui hanc ei feneftram aperire volunt peffime „ confulant, & quæ felicitas, qui fuffeffus matrimoniis „ adfit, quæ invitis parentibus contrahuntur? Quid de „ odiis inter parentes & liberis, inter foceros & generos hinc nafci folitis? Inter ipfos plerumq; qui coeunt „ ad iftum modum, discordiæ, diffidiæque, vel hac ipfa „ de caufa oriuntur. „ Vrget fæpius infinuata familiæ, confanguineorum, potiffimum parentum denigratio; ad-

H 2

de

(44) Nifi vero impiam gentilium fapientiam fequimur apud Horatium, *Invitum qui fervat, idem facit occidenti;* & illud alte-

rum ejuſdem poetæ, *Jubeas miſerum effe libenter.* Ac longe alia eſt Chriſtianæ philoſophiæ ratio; cujus fundamentum Caritas eſt.

de scandala, odia, quæ supra recensuimus. Nonne claret, sic contrahentes inique abuti prætenso jure in sui suorumque perniciem, in Ecclesiasticæ ac civilis politiæ discrimen? Itaque si a meditatiis nuptiis rejiciantur; ipsis optime prospicitur; Justitiæ, & Charitatis leges apprimè servantur.

238 Pergat itaque Judex suo muneri respondere, prohibeat conjugium, ex quo maxime sponsis cupidine excæcatis deteriorem exitum conspicit imminere. Neque hoc (ait *Lelius Mancin. Jur. controuv. to. 1. dissert. 10. c. 2. n. 32.*) „ Neque hoc sponso, aut sponsæ, cui fides rumpitur, damnosum videri debet; imo eis consulitur, salubriterque providetur. Sic namque invitum, invitamve Judex servat, & quasi gladium, quò se enecent, petentibus negat. Et *Adam Opatov. de matrim. disp. 1. quæst. 2. n. 22.* „ Sed dices quod Judex actori faceret injuriam. Respondet, illum non facere, nam illius utilitati consulit. Siquidem liberat eum a periculo continuorum jurgiorum, & dissensionum.

239 Ex hæctenus enucleatis facile respuitur inutilis aliquorum jactatio; qui animadvertentes contrarium assumptum omni fundamento juris, ac rationis destitui, clamant sibi favere praxim Ecclesiæ, quæ in prosequendis causis sponsalium, præcipue juratorum, nihili ducere consuevit, sive parentum dissensum, sive familiarum disparitatem. Id primus incidenter scripsit *Molina tom. 2. de just. tract. 2. disp. 271. num. 4.* & retulit *Sanch. de matrim. lib. 1. disp. 14. num. 2.* qui tamen subdit limitationes superius insinuat.

240 Nihil profecto veritati adversus, aut magis in Ecclesiæ Præfules injuriosius dici potest, quam quod illorum suffragio scandalosa, ac iniqua connubia, vel unquam comprobata dicantur, vel in præsentiarum comprobari. Praxim Ecclesiæ non ab arbitrario alicujus dicto, verum a *Summorum Pontificum* responsis, a *Sacris Canonibus Conciliorum* sive Generalium, sive Provincialium, tandem ab Episcopis ipsis in Synodalibus suarum Dioceseon Constitutionibus addiscere par est. Quapropter quæ ex his fontibus hausta jam protulimus, fidem faciunt, veram Ecclesiæ praxim semper fuisse in detestant-

standis, profligandisque nuptiis, vel ex solo parentum rationabili dissenſu illicitis reputatis. Hæc denuo refricare non est animus. Cogimur tantummodo huic praxi Eccleſiæ imaginariæ confictæ, & incautiſſe prolatae, veram Eccleſiæ diſciplinam objicere irrefragabili *Sacroſanctæ Triden. Syn.* teſtimonio expoſitam; cujus verba in reſolutione *primi dubii* reddita, hic repetere congruum videtur. In *cap. 1. ſeſſ. 24. de reform. matrim.* de connubiis filiorum familias ſine conſenſu parentum contractis ſic loquitur. *S. Dei Eccleſiæ ex juſtiſſimis cauſis illa ſemper deteſtata eſt, atque prohibuit.* Dedimus quoque Theologos, ac juris interpretes teſtantes præſata verba nedum matrimonia clandestina percutere, verum etiam, quæ a filiisfamil. parentibus inſciis, vel invitis, ineuntur. Illis nonnullos hic addere permiſſum ſit.

241 *Franciſcus Zypæus de Jurisd. Eccleſ. t. 2. lib. 2. cap. 12. n. 2.* „ Si tamen filii familias parentibus inconſultis „ irreverenter contraxerint; cum Eccleſia ſemper hujus „ modi matrimonia deteſtata ſit, *Conc. Trid. ſeſſ. 24. de reform. matrim. cap. 1.* Item *lib. 1. cap. 33. n. 4.* „ Statuta præ „ nam imponentia filiis familias, ſi ſine parentum auctori „ tate contraxerint; quod ut ait *Conc. Trid. Eccleſia* „ illa matrimonia ſemper deteſtata fuerit &c.

242 *Boffius de contract. matrim. cap. 11. nu. 79.* „ Licet „ Tridentinum dicto capitulo primo ſtatuerit in matri „ moniis contrahendis pro validitate non eſſe neceſſa „ rium patris conſenſum; tamen ſubdit, quod Eccleſia „ filiorum familias matrimonia ſine parentum conſenſu „ contracta ex juſtiſſimis cauſis ſemper eſt deteſtata &c. Et *nu. 87.* „ Et hoc pacto poſſet intelligi auctoritas Tri „ dentini dicentis, quod Eccleſia matrimonia invitis pa „ rentibus contracta ſemper deteſtata eſt.

243 *Gibalin. de uſur. to. 2. lib. 4. cap. 5. artic. 9. n. 3. de matrim. Filiorumfam.* ſic habet „ Tridentinum tandem „ ſuo decreto confirmavit; non tamen licita unquam „ eſſe voluit; unde, & graviorem noxam in ejuſmodi „ conjugiiſ contrahendis a liberis committi paſſim fa „ tentur DD.

244 *Sayr. in Clav. reg. lib. 7. cap. 5. n. 12.* „ Quia igitur „ ut plurimum incommoda magna ſolent ex eo quod ſi

3, lii, & filia matrimonium insciis aut invitis parentibus
 ,, contrahant, sequi; merito Ecclesia semper hujusmodi
 ,, matrimonia prohibuit, ut notat Conc. Trid. &c.

245 Proinde Sacri Concilii testimonio moti passim
 DD. adstruunt praefata connubia *Sacris Canonibus* da-
 mnari. *Mofes. in Comment. ad consuet. Neap. to. 1. in fin.*
par. 7. consil. num. 36. Imo Sacri Canones jubent filios de-
bere contrahere matrimonium de consensu parentum, &
peccare mortaliter, si contra voluntatem parentum sine
causa nubereint.

246 Fagundez 10. 10. in praecip. Decal. lib. 4. cap. 3. n. 4.
Quamvis Ecclesia matrimonia contracta contra voluntatem
parentum, tanquam valida tueatur, non tamen approbat
modum contrahendi, sed potius reprobatur tanquam inhone-
stum, & peccaminosum, & merito, cum inde parentes
gravissima afficiantur injuria &c.

247 Denique Gonzal. Tellez in 4. decretal. tit. 2. super
 Cap. Tua de despons. Impub. n. 11. prope fin. adnotat, &
 pluribus firmat, conjugia, in quibus parentum consen-
 sus desideratur, inter clandestina fuisse per veteres ca-
 nones recensita, & novissime a Conc. Trid. recenseri: Cum
 inter alias solemnitates consensus parentum exigatur, non
 immerito aliter contractum matrimonium clandestinum ap-
 pellabitur, atque ideo inter clandestina matrimonia il-
 lud recenset Trident. sess. 24. de reform. matrim. cap. 1.
 Non utique dum clandestina connubia irrita declarat,
 verum ubi illa docet perpetuo ab Ecclesia vetita fuisse, ac
 reprobata (45).

248 Ad haec falso affirmari, quod Ecclesiae forum praes-
 sto sit liberis, ut indigna sponsalia adimpleant, quisque
 facile comperiet; si *Sacrae Rotae decisiones* percurrere, alio-
 rumve

(45) Duplicem enim clande-
 stinitatem, uti vocant, agnoscunt
 vulgo veteres noviq. Canonistae:
 unam quae reperitur in matrimo-
 niis, quae praeviis bannis, & Sa-
 cerdotis ac testium praesentia de-
 stituntur; eaq. irritat matrimo-
 nium: alteram in matrimoniis
 clam patre copulatis, quae

matrimonia quamvis sint vali-
 da, sunt tamen illicita ac prohibi-
 bita. Ipsi etiam Protestantes, dum
 in Trid. Decretum invehuntur,
 nuptias injussum patri factas, &
 ipsi *clandestinas* vocant, & a Tri-
 dentino sic vocatas agnoscunt, &
 prohibitas fatentur. Vide Che-
 mnicium, & cer-recentiores.

rumve Sacrorum Tribunaliū Decreta non recuset; quippe qui in hujusmodi monumentis nullum assertæ praxis vel tenue vestigium superesse deprehendet.

249 Non itaque dubitandum Judici, quin ab ejsdem Ecclesiæ praxi minime aberret, si nefariis filiorum conatibus viriliter resistat, atque modum statuatur, ut libere quidem, sed non ultra fines libertatis Divino, ac positivo Jure designatos, matrimonio copulentur. Imo potius aliter se gerentes timere merito possent, ne prorsus sub inani prætextu tuendæ libertatis & debitæ sponsalium fidei, sceleribus & scandalis præsidio sint, ac dum prætentum jus per fas nefasve nubendi servare student, totius honestatis, justitiæ, pietatis quoque, ac Religionis jura resolvant.

250 Rogare tandem liceat, quos audaciam crediderim admonere, ut meminerint illius moniti in *l. Legem Anastasi Col. de natur. lib.*, Nimis est indignum, nimis item, impium flagitiis præsidia quærere, ut petulantia; ser-vire liceat. Injusta libidinum desideria nulla de cætero venia defendet, nullum sublevabit adminiculum.

A D M O N I T I O

In Adnotationibus ad superius Dub. IV. sæpe facta a me mentio fuit cujusdam Mantissæ de sponsalib. filiorumfam. tamquam adnectendæ ad calcem Dubii IV. Nunc quia id commodum Typographo non fuit: lectorem rogo, ut post finem Dubii V. h. e. totius Dissertationis, eam quærat. Id ceteroquis & lectori commodius fore visum, ne cogatur Dissertationis doctissimi Muscettulæ filium, insertis lucubrationibus alienis, abrumpere. Quare toties a me citata Mantissa, & quæ hanc sequentur Diatribæ duæ, inter Dissertationem, & Dissertationis Appendicem ab eodem Archiep. elaboratam mediæ intercedent.

D V B I V M V.

Vtrum si sponsalibus additum fuerit stuprum, teneatur filiusfamilias ducere scæminam alias indignam, non obstante scandalo, atque injuria parentum, seu consanguineorum?

H 4

Stu-

Stupri nomen, & Stupratoris pœna de Jure Cæsareo remissive, num. 251.

Nuptiæ damnatæ inter Seductorem, & corruptam juxta veterem Ecclesiæ disciplinam, a num. 252. ad 254.

Stuprator Virginis hodie compellitur, aut nubere, aut dotare, num. 255.

Deflorans virginem sub fide, & promissione futuri matrimonii sive ficta, sive vera tenetur præcise illam ducere num. 256. & 257.

Deflorator non tenetur nubere defloratæ, quando ex indignis, vel inæqualibus nuptiis timeatur scandalum, vel malus exitus, vel grave damnum ratione parentum, & familiæ, a num. 258. ad 289. & a num. 301. ad 310.

Et præcise ponderatur damnum parentum, & propinquorum in hujusmodi nuptiis a num. 298. ad 306. & per tot.

Virgo inferioris conditionis ex stupro etiam sub spe nuptiarum admissio non acquirit jus obsistente virtute justitiæ, & religionis a num. 289. ad 292.

Voto simplici castitatis, vel religionis adstrictus virginem data fide matrimonii corrumpens non tenetur illi nubere num. 290.

Sponsalia successive contrahens cum duabus puellis, tenetur priori sponsæ fidem reddere, etiamsi secundam violaverit, num. 291.

Seductio frequens filiorum familias ex illecebris fæminarum expenditur num. 293. & 294.

Sponsalia per puellam tenuioris fortunæ a nobili ac divite adolescente extorta, vel etiam coitu confirmata retractari valent a num. 293. ad 297.

251 **P**Letaque de variis acceptionibus stupri, ac de pœnis utroque jure contra stupratorem sancitis nobis non est otium cumulandi. Pauca tantummodo præmittere satius erit, ne plura ad eruditionem venditandam coacervare videamur. Ut stupri nomen tum virginis, tum honestæ viduæ corruptioni accomodetur; utque modo ad quemvis illicitum congressum extendatur, modo ad violentam mulieris honestam vitam ducentis oppressionem restringatur: insuper quas propter singula ex his cæterisque speciebus crimina pœnas sibi stuprator

con-

contrahat, præcipue *Jure Cæsareo* (46) late tradunt *Harprecht*.

(46) Quid jus civile de stupro sanxerit, vix est, ut paucis exponi possit. Adeantur DD. ad *leg. Juliam de adulteriis*. Tamen liceat summa rerum capita huc afferre. Duplici lege Julia stuprū coercebatur. Lex quae vocatur *Julia de vi publica*, ab Julio Dictatore, ut videtur, lata raptorem aut stupratorem violentum ferme capitis damnabat, praeter alias poenas. Vide commentatores ad lib. 48. Digest. tit. vi. qui est *Ad leg. Jul. de vi publica*. Altera (quae huc maxime facit) est *lex Julia* ab Augusto lata (de qua agitur eod. lib. tit. v. qui est *Ad legem Juliam de Adulteriis*) quae stupris sine vi frena iniecit. De qua sic paucis accipe.

Papinianus in l. 6. §. 1. ad l. Jul. de adult. ait: *Lex (Julia) stuprum & adulterium promiscue & . . . abusive appellat: sed proprie adulterium in nupta . . . stuprum vero in virginem viduamve committitur: quod Graeci φθοράν i. e. corruptionem appellant*. Nec vero in omnes virgines, sed tantum honestas stuprum committitur: ex quo sequitur, cum ancilla, cum libertina, cumq. ea ingenua, quae obscuro loco nata est, vel questum corpore fecit, (uti loquitur Marcianus l. 3. pr. de concubinis) proprie non esse stuprum jure Romano, sed tantum concubinatum, uti viri docti colligunt ex citato Marciani responso. Vide praeter ceteris Heineccium ad *leg. Jul. & Pap. lib. 2. c. 4. num. 4. pag. 172. ubi*

etiam vilis personae exempla ponit in ludionis, lenonis, arenarii filia. Addit Ant. Matthaeus in *de stupro num. 3.* quum jure Romano cum vilibus personis, si nuptae sint, adulterium non committatur, multo minus stuprum committi, si sint innuptae. Verum hoc totum discrimen honestiorum aut vilium personarum per disciplinam Christianorum sublatum est. Ad poenam stupri sine vi quod attinet, ea in stupratorem honestum erat publicatio dimidiae partis bonorum, at in humilem coercitio corporis cū relegatione, ex §. *Item lex Julia de adulteriis, Instit. de publ. judic.* praeter alias extraordinarias poenas, quas cognoscere licebit ex Ant. Matthaeo num. 8. 9. Sane illud a communi sensu abhorrere videbatur, quod ex lege Solonis gravius puniebatur persuasio, quam violentia, ut ex Lysia adnotat Duarenus ad *l. Jul. de adult. c. 5.* Verum non temere sed sapientissime id sanciri, intellectum fuit, quod violentia corpus tantum corrumpat, mentem castam relinquat: at vero persuasio & blanditiae & turpiloquiū mentem prius inestant, postremo, quod restat, & corpus etiam polluunt.

At moribus hodiernis stuprata agit civiliter & ad alimenta infanti constituenda, & ut stuprator aut ducat aut dotet, idque etiam si stuprata causam stupro dederit. Etsi alii volunt, excidere a dotam, quae ipsa stupratorem pellexit.

ckt. in Comment. super §. Item lex Julia de Adult. Instit. de public. Judic. Henric. Zoes in Commen. Pandect. super titul. 5. lib. 48. ff. ad leg. Jul. de Adult. nu. 57. & seqq. abunde Farinac. in Prax. par. 2. tom. 2. de delict. Carn. qu. 147. per tot. & ex Canonistis Gonzal. Tellez super cap. 2. de Adult. Guzier. Canon. quæst. lib. 1. qu. 37. qui congerunt antiquiores. Nostra in primis interest scire; quid Canonico Jure contra defloratorem virginis statutum sit, præcipue quoad matrimonium cum violata contrahendum.

252 *Vetusta severior Ecclesiæ disciplina longius aberat ab eo, ut adigeret quemquam ducere virginem, quam seduxerat; imo vero damnavit nuptias inter seductorem, & corruptam. Docemur id ex Can. 3. Concilii Aquisgranen. relato ab Ivone par. 8. decret. de legit. conjug. cap. 171. „ Placuit, ut hi qui fœminas (47) seducunt, eas nullatenus „ habeant uxores; Quamvis eis postmodum conveniat, „ aut eas dotaverint, vel nuptialiter cum consensu parentum suorum acceperint. Et infra: Qui vero eam „ seduxerit, nunquam eam uxorem habeat &c. Quæ verba diminute quamvis, referuntur a Gratiano in Can. Placuit 36. q. 2.*

253 *Plus aliquid rigoris quoque ferebat laudabilis illa Canonum severitas, priscis temporibus accomodata, quatenus fœminam se pollui a viro passam nulli sinebat viro nubere, teste Magno GREGORIO in Epist. 17. alias 31. sub cap. de Dedicat. lib. 14. ad Felicem Messariæ Episcopum: Eam quam aliquis aliqua illicita pollutione maculavit in conjugium ducere nulli Christiano licet, vel licebit. Quandoque tamen factus est indulgentiæ locus, ut liceret matrimonium inter virum & fœminam illicito concubitu*

lexit, vel ei se sponte substravit, quæque mercedem, quam sibi pacta est, abstulit: At contra dotem non tantum virgini, verum & honestæ viduæ solvendam esse, statuunt. De quibus omnibus videndi sunt practici, interq. alios Carpovius par. 2. q. 68. Atqui stuprator non tantum corruptæ virgini, sed &

magistratui obligatur ad poenam: quæe cujusmodi sit, vide eundem Carpovium q. 69.

(47) *In Gratiano hoc amplius legitur: Plac. ut hi qui rapiunt feminas vel furantur aut seducunt, eas nullatenus &c. Habentur hæc eadem in Burchardo, & in lib. VII. Capitular. c. 395. & in Concil. Remensi Trosleiano c. 8.*

bitu jam scædatos. At nonnisi post annualem peractam pœnitentiam; ut deducitur ex *Eusebii Papæ decretis*, & ex *S. August. in lib. de bono Conjug. cap. 14.* verbis relatis a *Gratian. in Can. denique 31. qu. 1.*

254 Vigeat adhuc undecimo labente sæculo rigor laudatæ observantiæ, ut aperte testatur *Ivo Carnotensis in Epist. 16. Walterio Meldensi Episcopo* directa in princip. ibi: „ Humilitatem meam consuluit vestra fraternitas, utrum quis habere possit eam mulierem in conjugem, quam prius habuit pellicem; quod idcirco vobis videtur illicitum; quia apud vos hæctenus fuit infolium. Exinde profert testimonia, quæ videntur partem sive affirmantem, sive negantem comprobare; ac utraq; conciliare contendens, concludit secundum justitiã non licere, at nonnunquam fas esse Canonum rigorem indulgentia temperare: „ Ut habita ratione salutis animarum, pro qualitate personarum, pro opportunitate locorum, & temporum, nunc severitas Canonum possit exerceri, nunc indulgentia quibus oportebit impendi. Hæc adnotare placuit ut scrupuli eximantur iis, qui monstrum narrari putant, dum audiunt arcendum non raro virum a connubio cum vitiata virgine contrahendo. Falso nempe sibi persuadent *Juri naturali*, aut *Divino* repugnare: quod si verum esset; nunquam Ecclesiæ *Canones* contradixissent.

255 Mitiores deinceps viam aggressa fuit *Sancta Mater Ecclesia*, labentium imbecillitati simul indulgens, & violatæ virginis consulens indemnitati. Suscitavit quodammodo jam mortuum judiciale præceptum veteris Legis, quod habetur *Exod. c. 22.* quæ ferebat (48) *ut is qui seduc-*

(48) *Ex. XXII. 16. 17.* sic legitur: *Si seduxerit quis virginem nec dum desponsatam, dormieritque cum ea: dotabit eam & habebit eam uxorem* (*Heb. festinando festinabit eam sibi in uxorem*; sed Hebraistæ volunt, verb. *Heb. maber*, quod vulgo est *festinare*, habere etiam *dotandi* significan-

tiam: itaq; *LXX.* posuerunt *ἔπειτα ἔπεισι αὐτῆν αὐτῷ γυναικᾶ* *Dotando dotabit sibi eam uxorem*: ubi tantumdem est *dotare sibi in uxorem*, quod *ducere*: nam antiquitus tam apud Hebræos, quam & gentes ceteras mariti dotem futuræ uxori dicebant. *Si pater virginis dare noluerit, reddet* :

seduxerit Virginem, dormieritque cum ea, dotet eam, ac simul habeat in uxorem, & refertur in cap. 1. de Adult. Posteriorius aut rigorem mitigans, aut explicans quomodo mandatum illud renovare intenderit, præcepit stupratorem aut virginem ducere, aut in monasterio detrudi ad peragendam perpetrati criminis pœnitentiam Cap. Pervenit eod. tit. ubi referuntur verba S. GREGORII Papæ, sic respondentis. Accessit tandem Interpretum consensus, & recepta ab omnibus consuetudo, qua vel antiquior exposita, vel nova sancita fuit lex, ut scilicet, qui seduxerit, ac violaverit Virginem, ipsam pro sui optione, aut uxorem ducere, aut dotare compellatur, prout uno ore fatentur Canonici Juris Interpretes, ut tradunt Barbof. in Collectan. super cap. 1. de Adult. nu. 7. Gonzal. Tellez super cap. 2. eod. tit. Joannes Christophorus Schambogen. in lect. Jur. super 5. decret. tit. 16. a n. 17. Rubens in adnot. ad decis. 431. par. 4. to. 2. recen. num. 110. Antonell.

reddet pecuniam juxta modum dotis, quam virgines accipere consueverunt. Quisnam vero sit ille modus dotis, diserte statuitur in loco parallelo Deut. XXII. 28. 29. Si concubuerit cum illa (virgine non dum desponsa) . . . dabit . . . patri puellae quinquaginta scelos argenti, & habebit eam uxorem, quia humiliavit illam. Scio Grotio & aliis placuisse, differre facti speciem, quæ in Exodus ab ea, quæ in Deuteronomio, quia ibi optio patri datur, heic non datur. Verum posterior locus, opinor, cum priore est conciliandus, subaudiendo, si pater corruptæ in matrimonium consenserit. Vide heic obiter, quam potestatem apud Hebræos pater in sponsalia filiae habuerit. Nam si desloratæ sponsalibus (quæ inter virum & puellam intervenisse, satis significat Moses

pelliciendi verbo, pro quo Vulgata usurpavit τὸ seduxerit) pater dissentire poterat, quanto magis integræ? Verum non id nunc agimus. At quæ mens Josephi fuit scribenti in IV. Antiq. 6. virum, tunc demum dotem scelorum quinquaginta persolutorum, si recusaret a se vitiatam ducere? Ejus distinctionis nullum in Mose vestigium. Ergo aut Josephi ætate is noster inductus erit, aut id referendum est ad securam Flavii supinitatem. Interim quibus cum temperamentis Judæi Mosaicam hæc legem observari jubeant, Seldenus docebit in uxore Hebraica I. 16. Antequam hinc abeo, sciendum est, ex jure Attico, quod magna ex parte ex Mosaico coahuit, qui virginem civem Atticam corrupisset, eam ducere coactum. Nec minus ex Mose & jus hodiernum ducendi dotandive fluxit.

tonell. de regim. Eccles. lib. 6. cap. 30. Card. de Luca de dot. disc. 142. nu. 71. & ex Theologis Fagundez in 6. præcept. Decal. tom. 2. lib. 6. cap. 5. Boss. de matrim. cap. 1. a num. 23. Dicastillo de just. lib. 2. tract. 2. disput. 7. dubit. 9. num. 115. Quam regulam magistraliter firmavit Rot. in Taurinen. matrimonii 25. Januarii 1590. coram Peñã, cujus meminerunt Card. de Luca, & Rubeus locis citatis, & per extensum allegant Barbosa, & Bossius locis citatis, Ciarrlin. to. 2. contro. foren. cap. 174. n. 53. & seq.

256 Non satis tamen ex laudatis juribus, & praxi valet inferri propositi dubii resolutio: quod ex una circumstantia videtur defloratoris crimen minuire, quippe qui non præferret virginis renitentiam, neque vim ipsi illatam: ex altera verò augetur obligationis argumentum, ratione sponsaliorum, sub quorum promissione virgo se viro obtulit vitandam. Additur itaque in casu nostro promissio ducendi stupro, quibus simul junctis, non congruit eadem, quæ de singulis sejunctim consideratis, procedit juris dispositio. Nisi velis promissionem, sub cujus spe puella ad sui deflorationem inducitur, inter modos seducendi connumerare; ita enim fiet, ut qui promisso conjugio virginem corrumpit, seductor censeatur, ac propterea non omnino illam conjugem habere, sed pro sua optione, vel ducere tenebitur, vel dotare. Neque, ut puto, nimis a veritate aberraret, qui ita sentiret de ficto promissore, qui nempe animo extorquendi copulam, verbo tenus dumtaxat matrimonium spondidisset. Quis namque dubitet sic foeminam decipi turpiter, ac seduci? Fictus autem promissor in hoc casu æquiparatur véro, itaut teneatur puellam a se defloratam desponsare, ut magistraliter firmat Rota in Monasterien. matrimonii 27. Junii 1696. S. Mulier, coram clar. me. Card. Caprara, & in ejus confirmatoria die 5. Decem. ejusdem anni S. Absolutum cor. eodem, ubi concordantes.

257 Verum enimvero, utcumque res se habeat, dum agitur de simulatis promissis; longe major est ratio de illo, qui sub seria pollicitatione nuptiarum puellæ consensum in copulam est assecutus. In hac enim facti specie non venit solummodo attendenda obligatio emergens ex delicto stupri, & damno virgini seductæ ejusq;

paren-

parentibus illato, verum etiam natura, & vis contractus, (in quo pro corporis traditione futuræ nuptiæ promittuntur) atque implementum jam redditum a muliere, quæ se viro permisit. Idcirco nullus videtur superesse pœnitendi locus, & omnino cogendus vir stare sponsalibus, ac violatæ sponsæ servare fidem, ut communiter utriusque Fori Doctores asseverant; & Praxis Tribunalium maxime Ecclesiasticorum obtinuit: innuunt S. THOMAS 10.7. in 4. dist. 28. quæst. unic. art. 2. ad 4. S. ANTONI-NVS 2. par. iiii. §. cap. 6. §. l. vers. In fin. autem conscien. Cæteri ex antiquis, quos magno numero citant & sequuntur *Fagundez cap. 5. cit. num. 12. Dicastillo dub. 9. cit. n. 128. Portel. tom. 1. par. 3. respons. moral. cas. 6. per tot. & plurimi quos paulo inferius afferemus. Ex juris peritis colligunt concordantes Ciarlin. contr. 174. cit. n. 70. Franciscus Zypæus Respons. Canon. to. 1. lib. 4. respons. 3. tit. de divor. per tot. Rubeus in adnot. ad decis. 431. cit. n. 89. & pluries firmavit Rota præsertim in una Calaguritana coram Meltio 163. par. 9. tom. 1. rec. num. 20. & seq. ibi: Dum Angela ex promissione Joannis tradidit corpus suum, ac passa fuit deflorationem, partem suam adimplevit, unde alter tenetur etiam adimplere, & nu. 23. Nec satis est tali casu pecuniis satisfieri, & sponsalia contrahens, ac sub spe futuri matrimonii virginem deflorans, tenetur eam ducere. Et novissime in Pampelonen. matrimonii 23. Junii 1702. in fine coram R. P. D. Lancetta, & in Camerinen. Sponsalium 12. Junii 1711. §. final. coram Eminen-tissimo Priolo.*

258 Absit itaque, ut virum virginis seductorem vel in minimo tueri velimus, quin suæ libidinis pœnas luat, quin adigatur damnum simplici puellæ illatum, tametsi cum sui gravi incommodo, resarcire. Sibi imputet ac suæ malitiæ, quos iniquos licentiæ exercitiæ effectus experitur; atque virginem, quam volens libens fœdare ausus est, conjugem habere, invitus etiam, compellatur.

259 Verum tamen nos causam omnino dissimilem versamus. Non pro juvene contra mulierem agimus, cum inter ipsos nulla subsit controversia, quinimo in malo turpiter concordēs reperiantur. Parentum, familiarum, Reipublicæ, Ecclesiæ quoque dispendium vitare quan-

quantum fas est, unice meditamur. Cuncta enim in pessimum discrimen adduci sæpe contingit, si indigna connubia sæpius dicta a filiisfamilias contrahenda nedum permittere, sed præcipere necesse sit, nec unquam liceat impedire. Præstat igitur examinare, num quandoque talis subsistat causa, ut non obstante stupro cum sponfalibus juncto, possit imo debeat filiusfamilias jure compefci, ne ducat virginem, quam violavit. Duram cuique videbimur suscepisse provinciam; illam tamen detrectare quid cogit? Nihil profecto ad dicendum veritate facilius, inquit S. AMBROSIVS. Pro more igitur in præmissis dubiis decidendis servato, plura quæ meditati eramus missa facimus, ea solummodo proferentes, quæ ex gravioris notæ sive *Theologis*, sive *Canonistis* decerpere potuimus.

260 Paucis quidem verbis negotium conficere valuissem, affirmans, easdem ferme de Sponfalibus cum stupro, quæ de Sponfalibus juratis, limitationes tradi a Doctõribus, quos pro superiori dubio concessimus. Nempe asserunt, dum parentes dissentiant propter ignominiam ex nuptiis sibi irrogandam, ex quo scandalum immineat, & parum felix exitus timeatur, itaut matrimonium absque peccato perfici non valeat; neque sponfalialia, neque stuprum obstare, quin possit, imo debeat etiam implorato Judicis auxilio conjugium a parentibus impediri. Lubet nihilominus eorundem auctoritates, in quibus expresse meminerunt deflorationis vi sponfaliorum consecutæ, in medium proferre; nec non plerosque adnectere nusquam in præcedentibus laudatos, ut vel ex testium numero veritati, quam prosequimur, pondus accedat.

261 *Dicastillo de just. lib. 2. tract. 2. disput. 7. dub. 9. n. 128. Asserendum quinto si vitiator promisit conjugium, & ea spe seu conditione virgo in copulam consentit, tenetur eam ducere: subdit vero casus, in quibus a nuptiis abstinendo: satis erit satisfacere pro damno virgini illato, & n. 133. sic habet: Deinde etiam restitutio sufficit, quando timetur ex matrimonio scandalum, vel malus exitus, vel grave damnum futurum.*

262 Apertius loquitur *to. 3. de Sacram. in tract. de Sponfal. disput. 1. dub. 10. n. 161.* ubi firmat sponfalialia non obli-

obligare, si ex matrimonio timeatur notabile scandalum aliudve grave incommodum, quod inde oriri solet; ac debere Judicem interdicare matrimonium: atque pluribus citatis subdit id verum esse, etiamsi secuta fuerit virginis defloratio. Hic enim etiam quando promissio fuit non ficta tenetur quis ad evitanda talia scandala non contrahere cum ea, quam sub spe talis promissionis defloravit. Et iterum confirmat disp. 4. dub. 18. n. 181.

263 Gibalinus de usur. to. 1. lib. 3. cap. 2. art. 6. quærit, an violator virginis sub ficta promissione matrimonii teneatur eam ducere, & num. 5. sic resolvit: Neque enim ficta promissio, & sponsalia magis obligare possunt, quam vera, & quæ causæ permittent istorum dissolutionem; illorum quoque rescissionem patientur. Quare si grave aliquod scandalum jure merito timeatur ex futuro illo matrimonio, & ut loquuntur, malus aliquis exitus, non erit contrahendum, sive verè, sive fictè fuerit promissum.

264 Cardinalis Toletus Instruct. Sacerd. lib. 5. cap. 11. n. 1. de stupratore sic scribit: Si rursus promisit illam ducere, aut cum juramento, aut sine illo, quamvis vere promiserit, & possit ducere; si tamen timeret gravè aliquod scandalum, sufficies dotare, & citat. Navar. cujus verba subdimus.

265 Navarrus to. 2. in Manual. cap. 16. n. 18. de virginis defloratore sic loquitur: Si promittit se ducturum eam, sive promittat ex animo vero, sive ficto, obligatur ad explenda promissa, & multo magis si id juramento firmavit. Nisi (nota) essent valde inæquales genere, vel divitiis, puta si vir esset nobilis, & illa artificis mechanici filia; eo enim casu iudicio nostro non obligatur ad amplius quam ad dandum ei tantum, quantum opus habet ad talem adipiscendum maritum, qualem si non esset infamata, adipisceretur. Idem dicendum de eo casu, quo promissio fuit vera, & ex animo facta, sed esset probabile, quod ex matrimonio eam consecuturo grande aliquod scandalum nasceretur.

266 Cosmas Philiar. de Offic. Sacerd. t. 1. par. 2. lib. 4. c. 17. Deflorator virginis si promisit se illam ducturum, sive ex animo, sive fictè, tenetur eam ducere, nisi essent valde inæquales genere, vel divitiis &c. Idem dicendum est.

est de eo casu, quo promissio fuit vera, & ex animo facta, sed probabile est, quod ex illo matrimonio grave aliquod scandalum oriretur.

267 Antonius a Spir. Sanct. in direct. Confess. tract. 10. disput. 1. sect. 8. de viro nobili, qui serio promittens conjugium virginem violavit, sic habet num. 58. Tunc ratione promissionis veræ debitus esset totus ille excessus, ad quem reddendum promissor serio, & conscius notabilis excessus se obligare voluit. Hoc tamen intelligi debet secluso scandalo, vel malo exitu matrimonii, ut supra dictum est.

268 Naldus in Sum. verbo Virgo n. 3. Virginem deflorans cum promissione illam ducendi, tenetur servare promissionem. Limitatur tamen hæc sententia &c. Non tenetur eam ducere si ex tali matrimonio magnum scandalum, aut detrimentum timeretur &c.

269 Marcus Serius de Off. Paroch. tract. 2. de restit. disput. 5. difficult. 2. q. 7. n. 1. Qui virginem defloravit, matrimonium vel vere vel ex animo promittens, teneri eam ducere, est communis Doctorum sententia; limitatur tamen &c. n. 4. item non tenetur eam ducere si aliquod grave damnum, vel scandalum ex tali matrimonio sequatur.

270 Petrus Marchant. in Tribun. Sacramen. t. 2. tract. 7. tit. 1. qu. 2. §. 3. dub. 2. resol. 2. Qui virginem defloravit promittens ei matrimonium, tenetur eam ducere. In casu autem, quo illam ducere non posset, tenetur eam dotare. Casus illi sunt: magna personarum inæqualitas: grandes parentum inimicitie: gravia secutura odia &c.

271 Thomas Tamburrinus in explicat. Decal. lib. 7. cap. 5. §. 3. n. 34. Si vera fuit promissio, multo magis jurata, defloratorem obligari ad nuptias celebrandas, nisi legitima accedat excusatio, certum est, & n. 39. Excusabitur, si ex tali matrimonio probabiliter timeatur oriturum magnum scandalum, vel fore malum ejus exitum per rixas, discordias &c. Sicuti enim hæc dissolvunt sponsalia, ita & promissionem de qua loquimur.

272 Regin. in Prax. For. pœnit. 10. 2. lib. 31. c. 35. n. 255. Ultima propositio est fidei promittentem, qui sub ea promissione virginem defloravit, teneri sub mortali eam ducere &c. Limitanda est autem propositio hæc, ut non procedat

cedat, si ex matrimonio scandalum magnum, aut malus exitus probabiliter timeatur; quia tunc satis esset pecuniis damnium illatum resarcire, etiamsi sponsalia essent vera.

273 *Ægidius Trullenc. in exposit. Decal. 10. 2. lib. 7. cap. 9. dub. 3. n. 1.* „ Si deflorans virginem ipsi vere & ex animo matrimonium promisit, tenetur eam ducere &c. quod „ limitant, modo ex adimpletione promissionis non sequatur grave malum, vel grave scandalum, aut incommodum, ut graves rixæ inter parentes contrahentium; „ quia iustitia non obligat ad faciendum malum, maxime si stuprator esset dives, & potens, puella vero quam „ violavit esset persona vilis, & pauperrima, & non „ convenit eo in casu illam ducere.

274 Amplioribus terminis utuntur *Theologi* aliquantulum antiquiores: Sic *Gregorius de Valentia t. 3. Commentar. Theolog. disp. 9. q. 3. punct. 3. fol. mihi 1874. vers. In specie*, ibi: „ Violator virginis tenetur eam ducere si „ virgini matrimonium promisit vere, & ex animo; „ statim limitat subdens: Si personæ ipsæ non sint adeo „ conditione dispares, ut ob eam inæqualitatem secutura „ videantur magna incommoda in matrimonio tali.

275 *Lopez in Instructor. Conscien. 1. par. c. 76. q. 3.* Quærit ad quid obligetur qui animo vero, vel ficto promisit se virginem ducturum, sub qua pollicitatione & fide ipsa illi sui corporis copiam fecit; & resolvit teneri eam ducere; duplicem vero subdit exceptionem: *Primo nisi valde inæquales genere, vel divitiis essent, s. Atque hoc. Secundo vero si est probabile, quod ex tali matrimonio grande aliquod scandalum oriretur.*

276 *Corduba in questionib. Theolog. lib. 1. q. 13. dist. 1.* „ Quicumque vere promisit se virginem ducturum in „ uxorem, sive eam cognoverit, sive non, regulariter „ tenetur promissum adimplere. Dixi regulariter quia „ est exceptio in aliquibus casibus; puta si ex tali matrimonio grande scandalum immineret.

277 *Jacobus de Grass. par. 1. lib. 2. decis. aurear. cap. 79. n. 3.* „ Deflorator virginis, qui animo vero seu ficto promiserat eam ducere in uxorem, adstringendus est ad „ servandam ei fidem; quod multo magis procedit, quando se ad id juramento adstrinxerat. *Sed ecce limitat:*
„ Quod

„ Quod intellige, nisi probabile esset, quod ex matrimo-
 „ nio consecuturo grande aliquod scandalum nasceretur.

278 Audiendus omnino *Sayrus in Clav. Reg. lib. II. cap. 2. n. 33.* „ Si deflorans virginem promisit ei matrimonium
 „ vere, & ex animo, tenetur eam ducere, sic Navar.
 „ Martin. Ledesma, Michael Salonius, & alij Doctores
 „ communiter &c. Hoc tamen limitant prædicti Docto-
 „ res, ut non procedat quando esset tanta disparitas, ut
 „ non esset honestum illam ducere, & magna incommo-
 „ da ex tali matrimonio sequerentur, tunc enim docent
 „ satis esse, imo teneri ad dotandam puellam violatam
 „ secundum qualitatem virginis ad arbitrium prudentis
 „ viri; & subdit: Hanc Doctorum limitationem confi-
 „ deratis circumstantiis in praxi observandam esse.

279 Clarius se aperit *Georgius Gobat in Theolog. experient. tract. 10. Cas. 3. n. 106.* „ At vero si timeantur gra-
 „ ves rixæ inter parentes contrahentium; si diuturna
 „ horum offensa; si denique grave scandalum; irrita sunt
 „ sponsalia; & extendit Sanchez etiam ad casum, quo
 „ virgo esset deflorata spe matrimonii: sed ego doctri-
 „ nam Sanchez approbo in casu, quo pietas, charitas,
 „ aut alia similis virtus clare prohibet nuptias cum tali.

280 Idem *Cas. 8. nu. 335.* *At quid si sponsus spe matrimo-
 „ nii imprægnat sponsam, & pater minetur exhereditatio-
 „ nem si ducat? Sanchez diceret teneri deserere illam adhuc
 „ imprægnatam, si secutura sit perpetua offensa patris.*

281 Plerisque tandem omissis, sufficiat duos subnecte-
 „ re, qui præcipui merito habentur inter Doctores de Ma-
 „ trimonii Sacramento ex professo differentes, *Theologum*
 „ unum, alterum *Canonici Juris Doctorem.*

282 Sanchez *lib. 1. disp. 14. nu. 3.* postquam auctoritate,
 „ & ratione in præcedenti dubio a nobis insinuat, firmat
 „ sponsalia servanda non esse, cum ratione scandali serva-
 „ ri sine lethali culpa non valent, citans pro sua sententia
 „ Navarr. Lopez, Capuam, & alios, pergit his verbis: *Qui
 „ loquuntur quamvis secuta sit virginis defloratio sub ea
 „ spe matrimonii futuri; quod quidem verissimum est propter
 „ rationem dictam. Ratio autem præmissa fuerat: Quia
 „ virtus justitiæ obligare nequit ad actum, quod sine pecca-
 „ to impleri non potest.*

283 Plura ad rem nostram tradit *Joannes Gutier.* qui constanter assertæ sententiæ adhæsit, præfertim *lib.1. Canon. quæst. cap. 37. n. 27.* ubi subscribit opinioni *Navarri,* & *Cordubæ,* quorum verba modo retulimus: acriter vero illam confirmat *Cap. 20. nu. 23. & seq.* verbis ex parte in resolutione primi dubii a nobis proditis; ibi . . . Neq;
 „ Ordinarius ægre ferre debet, quod matrimonium huiusmodi inter valde dispares impedire facile possit, &
 „ quod mulier absque remedio manebit. Quandoquidem
 „ jure optimo, & tuta conscientia pater absque malitia
 „ aliqua id impedire possit, & huic se sponte exponit periculo femina, quæ altiori nubere vult infcio patre viri. Quod si honorem, & pudicitiam suam indiscrete profuderit, sibi imputet cum præfatus pater jure suo contradicere valeat &c.

284 Consentit aperte his citatis *Episcopus Pax Jordan. to. 1. elucubr. Canon. lib. 3. tit. 7. n. 51. vers. Imò,* ubi agit de dispensatione super denunciationibus, & sic habet:
 „ Imò si filius virginem deflorasset, data fide matrimonii: si inter eos talis sit disparitas, ut verisimiliter gravia scandala oritura suspicentur, non erit legitima dispensandi causa, si agatur de evitandis paternis suasionibus contra matrimonium; secus dicentes, quando nulla esset disparitas. (49)

285 *Franciscus Zypæus Respons. jur. t. 1. lib. 4. Respons. Canon. tit. de divor. respons. 4. nu. 4.* quod edidit pro tuenda virgine præviis sponsalibus chirographo scriptis, nec non juramento firmatis, insuper sacrilego dolo coram ficto paracho desponsata, ac tandem sic stuprum passa. Cum vero ad vitandum matrimonium ex parte viri opponeretur natalium disparitas; Auctor admittit hanc sufficere, sed adhibita limitatione ibi: *Et propterea qui tradunt inæqualitatem contrahentium obsistere sponsalibus, accusant, quod ex inæqualibus nuptiis scandala, odia,*

(49) Duplicem hæc causam assignat remissionis bannorum, nempe deflorationem, & aequalitatem ferme conditionis. Ceterum ubi defloratio abest, requiritur etiam, ut patres, a quibus sibi ca-

vere volunt nupturientes, injuste prorsus dissentiant, aut omnino si sit aliqua ex iis causis, propter quas iudex imploratus filiis adversus parentes auxilio venire debet. Verù de his Notter *Dub. III.*

odii, similiaque incommoda oritura sint, qualia evitare jubeat charitas, & quæ sine peccato admitti vix possint.

286 Advocato concinit Judex; nempe Joannes Baptista Ciarlinus lib. 2. Controvers. forens. cap. 174. ibi late examinat causam inter defloratorem, & mulierem præviis sponsalibus juratis violatam, quæ pluribus annis cum illo versata, pluries ex ejus concubitu conceperat, ac filios genuerat: quibus non obstantibus censuit Autor non esse cogendum defloratorem ad nuptias, eo nixus fundamento, quod subortis inter sponfos odii ac malevolentia femi- nibus, merito metuendum erat, ne conjugium parum felicem exitum fortiretur. Quapropter morem se gere- re Sacris Canonibus debuisse credidit, permittens reo ut a nuptiis abstineret. Videatur præcipue nu. 77. 78. & 79.

287 Claudat nunc Doctorum agmen S. Theolo- gus Juris Doctor & Episcopus Antoninus perspicue idem docens par. 2. tit. 5. c. 6. §. 1. cir. med. ubi. *Et si promississet eam ducere in uxorem, ut copulam ab ea extorqueret, servet promissum, & multo magis juramento firmatum*: Et illico subjungit: *Et hoc nisi nimis distans esset eorum conditio, puta mulier plebeja, vir nobilis: vel etiam si magnum scandalum inde creditur proventurum*. Putant aliqui id locum habere dumtaxat cum promissio fuit simulata. Verum præterquamquod recitata verba nullam exprimunt distinctionem; tamen illam expresse sonarent, valeret argumentum a promissione ficta (50) ad veram, semper ac adstruatur ex ficta promissione oriri de- bitum justitiæ, ut nuptiæ contrahantur. Quandoquidem si asserta obligatio cessat ratione scandali ex nimia di- sparitate imminentis, consequitur illam cessare etiam in promissione seria, namque utrobique cavendum est, ne adhibeatur vinculum justitiæ pro adimplendo opere, quod a peccato nequit separari. Quamobrem pro eadem nostra sententia non immerito adducerentur quotquot affirmant, pro stupro patrato sub ficta promissione ma- trimonii non satis esse damnnum compensare, nisi omni- no adimpleatur promissum; quique unanimiter excipiunt

I 3

casum

(50) Auctor sup. n. 256. pro- bayerat fictum promissorem impe- randi concubitus gratia acquipa- rari vero, quantum pertinet ad obli- gationem præstandæ fidei. Quare procedit heic argumentum a pari-

casum gravis scandali, aut deterioris exitus ex justa parentum indignatione propter notabilem generis disparitatem metuendi. Consulto tamen ab illis abstinemus, ne videamur testes emendicare cum tot præsto fuerint, & omni quidem exceptione majores.

288 Adstipulatur his omnibus *Sacra Rota in Calaguritana prætensi matrimonii decis. 19. par. 10. recen.* In ea iterum acta fuit Causa inter virginem, & virum, qui omnino conscius illius infimæ conditionis, pollicens conubium, ipsa potitus fuerat, in qua jam Sacrum Tribunal pronunciaverat pro muliere contra defloratorem. Re tamen maturius discussa, ex noviter enarratis circumstantiis a decisis recedens virum absolvit. Quantumvis vero præcipuum mutandi sententiam motivum fuerit subsequens fornicatio sponsæ, agnovit tamen Sacrum Auditorium ad eundem finem obtinendum plura suppetere valida argumenta n. 45. ibi: *Ulterius constat etiam de gravi indignatione parentum, & consanguineorum: de odio & maxima animi aversione in sponso contra sponsam excitatis; nec non de imminente scandalorum periculo, ac de maximo infelicis exitus timore; casu quo sequatur tale matrimonium.* Exinde nu. 55. 56. & 57. confirmat auctoritatibus & rationum, momentis causas enumeratas sufficere, ut recederetur a sponsalibus supradictis, quæ juncta fuerant cum virginis defloratione.

289 Hactenus firmata evincunt, neque novum, neque difficile autumandum dictum, quo filiofamilias suadeatur, nec debere, nec posse licite inire matrimonium indignum, quamvis virginem sub jurata pollicitatione conjugii vitaverit, semper ac ex rationabili parentum contradictione imminens scandalum, ac minus felix exitus non inaniter formidatur. Quandoquidem præter tam multas ac gravissimas auctoritates fulcitur asserta veritas isdem fundamentis, quibus sponsalia sacramento interposito confirmata tantopere demonstravimus in simili casu nullatenus obligare. Namque stuprum non valet parere diversi generis obligationem, atque ad summum auget illam, quæ vi justitiæ oritur in sponsalibus; propterea si imminens scandalum, si probabilis timor deterioris exitus, si tandem injuria, quæ familiæ, quæque pa-

ren-

rentibus per indignas nuptias irrogatur, vel ab initio impedimento sunt ne contractus valeat, neve jurisjurandi religio liget, vel jam inductum ligamen solvere satis sunt; eadem vi pollebunt adversus stuprum, sive impediendo ne pariat, sive jam partam per illud obligationem submovendo: neque enim aliquando dumtaxat, sed perpetuo, semper virtus justitiæ nequit quemquam adigere, ut impleat opus, quod sine scandalo, sine peccato non est ipsi liberum adimplere.

290 Et proculdubio toto cælo a veritate discederet quisquis æstimaret tantam inesse stupro vim obligandi, ut è conspectu ejus, etiam Divini Juris præcepta, nedum cæteras virtutes omni effectu vacuas perperam affirmaret. Quamplura suppetunt exempla, quibus perspicue comprobatur, nullum Jus ad nuptias adipisci virginem ex stupro sub illarum spe incaute admisso, sive quia altera virtus illicitum reddit matrimonium, sive propter præcedentem aliquam obligationem justitiæ quantumvis minoris ponderis & momenti. Sic qui obstrictus voto, vel simplici castitatis, vel ingrediendi Religionem, virginem data fide matrimonii corruptit, nec tenetur, nec potest licite ipsi nubere obsistente virtute Religionis, quam violavit promittens: nam irrita fuit promissio, utpote de re iniqua, ut solide comprobatur *Navarr. lib.4. Consil. tit. Qui Clerici, vel voventes cons.1.per tot. Vivaldus in Candelab. par.3.cap.14.nu.64. Rodriguez in Sum.10.1.cap.207.num.11. Gabr. a S. Vincentio de matrim. disp.5. quæst. 1. nu.12. & seqq. Martinus Perez disp.5. sect.1.nu.6. & sequent. fult. Dicastillo tom.3.de Sacram.tract.10.de sponsal. disput.1.dubit.32.n.446. Quod absque ullo dubio asserendum venit si virgo sciverat viri votum quo conjugium illicitum reddebatur, Sanchez lib.1.disput.45.n.3. Azor. 3.p.cap.5.difficult.ultim. Lessius de justit. lib.2.cap.10.dub.4. Reginald. prax. pœnitent. lib.25.cap.6. sect.7.n.95. Gutier. de matrim. cap.25. in fin. Bonacin. de sponsal. q.1.punct.5.n.7. & cæteri apud ipsos.*

291 Item qui nuda sponsalia cum una contraxit, si deinceps cum altera contrahat, illamque violet, priori sponsæ fidem reddere tenetur, ac posteriorem defloratam deserere, juxta communem fere Doctorum sensum,

quos colligunt, & sequuntur *Henriquez in summ. lib. 111 cap. 13. num. 3. Ludovic. Lopez p. 1. instruct. Cap. 79. Bonacin. qu. 1. cit. punct. 5. nu. 7. Philiarc. 10. 1. p. 2. cap. 1. Sanchez de matrim. l. 1. disput. 49. Ledesma de matrim. qu. est. 43. S. in oppositum Dicastillo dubit. 32. cit. nu. 472. & ex Canonistis Navar. in manual. cap. 22. de Sacram. matrim. n. 26. Gutier. de matrim. c. 27. n. 5. & seqq. Zoësius commentar. in jus Canon. super 4. decretal. tit. de sponsal. num. 36. Pirhing. in jus canon. tom. 4. eod. tit. §. 7. nu. 57. Joannes Christoph. Schambogen. sup. 4. decretal. tit. 1. n. 88.*

292 Porro tum præfata, tum pleraque alia quæ recenferi possunt exempla illo innituntur indubitabili axiomate, quod ad opus illicitum nemo unquam sive ex justitia, sive ex damno illato, sive alia quavis causa compelli potest. Atque adeo cum transgredi votum, & frangere sponsaliorum fidem vetet Religio, & Justitia prohibeat, neque subsequens promissio, neque stuprum sub illa extortum quidquam valent, maxime si mulier votum, vel præcedentia sponsalia non ignorans, se maculari consentit. Quid ergo mirum, si dicamus præceptum Divinum & naturale, de non afficiendis parentibus gravi dedecore, & injuria, de non inferenda toti familiæ inevitabili infamia, de vitando scandalo, maxime inter consanguineos, denique de non exponendo se se, futuramque conjugem evidenti periculo deterioris exitus, infirmare obligationem; quam ceteroqui ex stupro sponsalibus juncto extra hunc casum consurgere non diffitemur? idemque in primis verum esse, si foemina hæc omnia prævidens filium familias alliciens, ut ab ipso fidem conjugii extorqueret, extorta semel, sui copiam eidem fecit, decipiens potius quam decepta?

293 Et hic non abs re erit tantisper immorari, rogando Judices, ne priusquam pro tribunali sedeant, ad iniqua, quibus vitam degimus tempora, oculos convertere dedignentur. Quænam in præsentiarum puella vere seducta dici potest? Quam pauci sunt ignobiles parentes, qui se inscis vel invitis, filias stupro a nobilibus dehonestatas cum veritate conquerantur? Immo nobilium adolescentium patres, præcipuæ urbis familiæ, universa quoque Respublica, gravi ac justissima querela assurgunt

con-

contra filias, contra genitores, quæ blanditiis, qui lenociniis filios familias trahunt (51) sollicitant, invitant, utinam quandoque non cogent, ut promissis nuptiis in libidinis cæno volutentur. Nempe quia falso persuasum habent, sponsalibus per fas nefasve contractis, accedente stupro, revocare pedem licere nunquam. Profecto ingenti eos errore decipi satis evincunt usque modo dicta, prout etiam animadvertunt in suis casibus *Cosp. nel Giudice Criminalista p. 3. c. 38. & late Ursaya Inst. Crim. lib. 2. tit. 7. a n. 111. 2. edit.* Salubrius tamen eos errore eriperet timor pœnæ, qua dignos nefarios parentes scribit *S. Antoninus 2. p. tit. 5. cap. 6. §. 1. Parentes qui tradunt filias nobiles & divites deflorandas, ut propter hoc eas nuptiis tradant illis dotantibus, pessimi sunt lenones digni morte temporali, & æterna.* Quam jure tum Ecclesiastico, tum Cæsareo ab iisdem luendam decernitur; de qua alios cumulans late *Farinac. in Prax. par. 2. tom. 2. tit. de delict. Carn. g. 144. per tot.* Ipsas pariter virgines cautiores redderet imminens eisdem pœna vel infamia, quam in jure sancitam legimus in *leg. fædissimam 20. Cod. ad leg. Jul. de Adult.* ibi *Fædissimam earum nequitiam, quæ pudorem suum alienis libidinibus prosternunt...* leges ulciscuntur, ubi *Gloss. Mulier quæ sponte committit stuprum, punienda est, & ibidem Baldus. Stuprum voluntariū punitur in utroque.* Late *Farinac. loco cit. g. 147. nu. 49.* Et bene *Laurent. Matthæus de re criminal. Controv. 51. n. 38.* ibi: *Si aliqua pœna coercerentur puellæ, neque tantæ deceptæ sub frustranea spe nuptiarum deriderentur, neque tot adolescentulos, quorum matrimonia ambiunt, ad amplexus invitarent.*

294. Verum quia ista recesserunt ab Aula, cupienda omnino est executio decretorum pluries editorum per Sacram Congregationem Concilii, quibus Episcopis de-

ran-

(51) Sicuti tenetur interdico de servo corrupto, qui ei persuasit, ut amator existeret, teste *Vlpiano l. 1. §. 5. de ser. corr.* ita nec dubium visum est, quin utili actione & pater experiri posset adversus eum, qui iisdem artibus deteriolem filium filiamve fecit-

set. *Paullus l. ut tantum 14. §. 1. eod. t.* ait: *De filio filiaque corruptis... utilis (actio) competis, officio judicis aestimanda: quoniam interest nostrâ, animum liberorum nostrorum non corrumpi.* Huc quoque pertinere quibusdam visa est *l. 14. §. 13. D. de furtis.*

mandavit, ut graviter eos plecterent, qui contractis spon-
salibus de futuro, ante matrimonium carnali copula se
commiscent (52) ut post *Bellarmin. & Farinac.* testantur
Boss. de matri. cap. 7. nu. 96. & Fagnan. super cap. his qui si-
dem, de sponsalib. n. 15. Etenim quis dubitet ex indulgen-
tia, quam inverecundæ virgines apud Judices experiun-
tur, cum pro pœna patrociniū sæpè sæpius assequan-
tur, jam id confici, ut nihil magis habeant in votis
quam

(52) Hoc cur addiderit Au-
ctor, animadvertit. Putat enim
heic procedere argumentum a
minori ad majus: quod sic habet.
Post contracta sponsalia se com-
miscere plane videtur minus pec-
catum esse, quam sine sponsalibus:
ibi jam *facta* uxor cum pacto vi-
ro congregitur, inter quos amor
conjugalis jam incipit existere:
heic non item. Adhæc Jure He-
braeorum sponsa a sponso jure
viri accusabatur adulterii, at spe-
rata non item. Imo ex jure De-
cretalium ante Concilium Tri-
dentinum sponsalia de futuro per
sabbatam copulam transibant
in de præsentis, nim. quia præsu-
mebatur inter eos matrimonium:
quod tamen, postquam matrimo-
niis clandestinis suis detractus est
vultus, desit. Ex his vides, etiam
jure hodierno crimen levius esse
concupitum post sponsalia, quam
sine sponsalibus. Nec obest, quod
sponsorum concubitus in pluri-
bus dioecibus numerari solet
inter casus Episcopo reservatos:
nam quia perquam frequens is
casus erat, ita ut ferme in morem
transisset, ideo remedio re-
servationis compeisci debuit.

Dices, in specie, quæ de agi-
mus, non deesse sponsalia, quia

post extortam sponsaliorum fi-
dem, sese illi commiscent. Re-
spondetur, istiusmodi sponsalia,
non prorsus libera fuisse, sed vi
effrenis atq. obcaecatae cupidita-
tis, sæpe & puellae blanditiis ex-
torta: quod etiam atq. etiam esse
considerandum, judico. Adde &
hoc etiam, quod perquam absur-
dum atq. indignum viderur, si ma-
trimonii sacramentum foedissimi
stupri pretium evadat: graviter
admonente Apostolo. Heb. XIII.
4. *Honorabile connubium in om-*
nibus, & torus immaculatus: for-
nicatores enim... judicabit Deus.
Ex his vides, quidnam de istis
sponsalibus sit judicandum, per
quæ stultissimi adolescentes atq.
impudentes puellae caiponantur
Ecclesiae sacramenta. Hinc se-
cundum usitatam Sac. Poeniten-
tariae praxim, quoties dispensa-
tio matrimonialis petitur, inuti-
liter allegatur præcedens concu-
bitus ad reddendam faciliorem
dispensationem: id enim potius
difficiliorem efficit. Imo in tali-
bus legum matrimonialium laxa-
mentis, quæ ab eo Tribunali im-
petrantur, solet addi clausula in
hanc sententiam, dummodo ne
præcesserit copula &c. aut tale
aliquid in eandem sententiam.

quam nobilem quemque juvenem sui amore incendere, ut concupiscentia excæcatum sub conjugii fide ad stuprum admittant; exinde maritum habituræ? Ita prorsus pluribus Italiæ Catholicis urbibus accidit dispendium pudoris, quod Hollandiæ contigisse meminit, ac detestatur Grotius lib. 3. *manuductionis cap. 35.* & ex ipso Gonzalez Tellez in 5. *Decretal. super cap. 2. de Adulter. nu. 8. in fine*, ibi . . . *Quid enim si virgines fiducia legis Divinæ licentius peccent?*

295 Scandalū istud, ut a suis evellerent Diœcesibus, jure optimo nonnulli Antistites per Synodales Constitutiones irrita fecerunt sponsalia clandestina, tametsi secuta copula inter spondentes: uti de Diœcesi Rhegiensi testatur Ciardin d. cap. 174. n. 72. ibi . . . *Nec dubium est, quod talis constitutio sit licita, & honesta, & valida, & de Diœcesi Lausanensi Gobat. Experien. Theolog. tract. 10. casu 1. n. 11. & 12.*

296 Porro ut ad ea unde digressus est sermo, revertatur: *Si parentes tenuioris fortunæ filiam indotatam locupleti locari cupiunt, & fallaciis adolescentem inducant ad dandam fidem de conjugio, sponsalia quamvis jurata sint, vel etiam coitu confirmata, retractari queunt: sunt verba Roberti Konig. princip. Jur. Canon. lib. 4. decretal. tit. 1. de sponsal. n. 71.* Id an sæpius contingat, prudentem Judicem neutiquam latet. Nobis fatis esse debet, quæ ex jure ac per Theologiæ principia probati Auctores colligunt, ejus prudentiæ fideliter consideranda submittere.

297 Hactenus pronunciata verissima apparent inspecto juris rigore. At enim vero nonnihil tribuendum credimus æquitati. *In summa enim inquit lex, æquitatem quoque ante oculos habere debet iudex, qui huic actioni (53) addictus est, leg. quod si Ephesi §. Interdum ff. De eo quod cert. loc.* Æquitas vero naturalis occurrente casu puellæ humilis conditionis, quæ ad nuptias cum filio familias nobiliore aspirans, impetrata illarum fide se scœdandam obtulit, duo jubet sedulo animadverti a iudice, ut juste valeat

(53) Loquitur ibi Vlp. de actione arbitrar. de eo quod certo loco. Tamen hac regula DD. passim ut generali utuntur. In qua æquitatem intellige *jure informatam,*

& quæ ex jure possit colligi, non cerebrinam, ait Abb. apud Jafon. de æquitate. Sed de eo argum. rã condita brevi dabit J. C. eruditiss. Jos. Aur. de Januario Jud. M. C. V.

valeat pronunciare. Vnum est, ut æqua lance ponderet ex una parte damnum quod puellæ imminet, ac ipsius indignis parentibus, aut consanguineis, si ab optatis nuptiis arceantur; perpendens insuper ipsam innocentem non habendam, dum voluntarie se prostituit, neque ut plurimum consanguineos, præsertim parentes culpa vacare, quorum inertia, vel ambitio, sæpius avaritia aut filiarum licentiam sollicitat, aut connivet. Denique id præ oculis habeat, num virginis damnum alia via possit reparari, attentata qualitate natalium, ac moribus regionis, & urbis quam incolit. Nam prorsus vana est quorundam cantilena, qui mulierculæ stuprum esse irreparabile malum clamitant; dum, ut apprime bene animadvertit *Card. de Luca tract. de dot. disc. 142. n. 76. in fine: Juxta notissimam præxim excessus dotis de facile sanat istam plagam: tum quia non desunt alia remedia cum quibus futuræ honestati, ac parentum famæ consuli potest, per ingressum nempe in monasterium, vel Conservator. etc.*

298 Ex altera vero parte præter scandala & deterioris exitus periculum, quæ ex indignis conjugiiis, præcipue dum tam fordido ac iniquo principio deturpantur, frequenter proficisci compertum est; pensanda sunt honoris irreparabile dispendium, nedum parentum, sed universæ insignis stirpis; infamia non solum stupratorem, sed majores, fratres, sorores quoque virgines vel nuptas, omnes infontes ac nullius criminis participes, denigrans. Item Reipublicæ discrimen, cujus multum interest, ut nobilium familiarum decus servetur; insuper exemplum, quo humiles puellæ, ut per stuprum digniores nuptias adipiscantur, facile commoventur.

299 Alterum, quod æquitas recogitare Judicem monet, illud est; causam scilicet non inter mulierem violatam, & filiumfam. deflorantem pendere: uterque noxius, uterque reus est: ut in crimine, sic in agendo socii reperiuntur. Lis tota vertitur inter parentes, fratres, gentem universam, criminis prorsus expertem ac innoxiam, cujus honori ac famæ ut insidias tenderent, ut periculum molirentur, impudens virgo, rebellis filius consulto sponsalibus stuprum addidit.

300 Hæc pro veritate, pro conscientia, iudex perscr-

scrutatus, iudicet tandem, cuiusmodi patrocinium debeat, cui præsidium impertiri. Quod si adhuc dubitet, ac consiliarios quærat; præsto sunt gravissimi Theologi qui omnem dubitationem excutiant.

301 *Bartholomæus a S. Faustino in Specul. confess. p. 1. de restitut. disput. 8. quæst. 8. in princ.* postquam resolvit, defloratorem virginis, qui vere promisit eam ducere, teneri etiam cum proprio detrimento servare fidem, sic discurret: *Sed quid dicendum de eo casu quando promissio fuit vera, tamen probabile est, quod ex tali matrimonio gravia incommoda sequerentur? Respondeo si talia incommoda fuerunt prævisa, vel de facili prævideri poterant a stupratore, tunc videtur esse obligatus ad ducendam eam, quia sibi imputare debet damna, quæ eveniunt sibi. Quod si damna sint aliorum, scilicet parentum, vel propinquorum, tunc non tenetur eam ducere, sed damnum reparare, tribuendo quanti plurimi eget ad alteri pro sua conditione nubendum.*

302 Totidem ferme verbis resolvit quæstionem *Joannes Azorius 3. p. instit. lib. 5. cap. 5. difficult. 2. pag. mihi 366. Difficultas 2. est, an qui ex intentione animi promittit se ducturum uxorem, quam corrumpit, teneatur eam ducere etiam in casu, quo sit in vitæ statu longe superior. Respondetur esse obligatum. Aliud vero est in eo casu, in quo secutura creduntur multa & magna incommoda. Nam tunc videtur distinguendum; si enim ea incommoda præviderit, videtur obligatus ad ducendum eam, quia sibi imputare debet damna, quæ eveniunt sibi. Quod si damna sint aliorum, & non sua, tunc non tenebitur eam ducere, sed dotare.*

303 Consonat *Decastillo de just. lib. 2. tract. 2. disput. 7. dub. 9. n. 129.* ubi loquens de defloratione puellæ sub spe matrimonii sic habet: *Si tamen vere promisit nuptias, in omnium sententia tenetur eam ducere, nisi timerentur damna aliorum. Si tamen ipsi promissori tantum damna sequantur, sibi imputet.*

304 Alteram inspectionem æquitati consonam, ut scilicet damnum virgini impendens, si sperato connubio decidat, cum damnis ex matrimonio contrahendo promanaturis ponderetur, egregie exponit *Aversa de sponsal.*

sal. q. 8. sect. 15. vers. Pro altera conclusionis &c. Perspicacissimi hujus Theologi verba ex parte superius dedimus, prout tulit occasio, at operæ pretium erit ex integro ratiocinantem audire. Si ob notabile damnum, & scandalum imminens non erat ei licitum cum tali persona conjugari eique promittere, poterit iuste mutare propositum, & ab illa promissione recedere, & poterit etiam a iudice inhiberi, ne contrahat. Suadetur: quia dum quis ab initio prævidebat tale damnum aut scandalum, eum quo non poterat licite ducere talem conjugem, plane nec proinde poterat promittere ac se obligare, non enim potest quisquam promittere & se obligare ad aliquod illicitum faciendum. Poterit ergo iuste ac licite recedere, immo tenebitur, quia adstringitur adhuc priori obligatione vitandi; seu non inducendi tale damnum & scandalum. Quare etiamsi ipse nollet recedere, merito poterit a iudice ex officio (54) vel ad instantiam aliorum, quorum interest, inhiberi. Et notant aliqui ex iisdem Auctoribus (quos citaverat, & nos superius adduximus) Id totum intelligi etiam spon-

(54) Notanda profecto iudicibus est casuistæ hujus æqua sententia. Qui tamen cum dixit, POTERIT, non hoc vult, hoc totum in arbitrio iudicis esse positum (vix enim umquam evenit, ut contradicentibus litigatoribus, sententia prorsus ex iudicis arbitrio pendeat) verum illud poterit generale verbum est, quo significatur, circumstantiis æqua lance utrinque pensatis, modo hoc, modo illud deberi. At alii juris utriusq. consulti, aut Theologi (quos Noster plena manu passim Dub. III. & alibi testes produxit) verbum Debeo in hac eadem sententia usurpare, non dubitarunt.

Ergo ut planius dicam: qui in his thesibus *potest* aut *poterit* usurpant, ita loquuntur comparate ad sponsalia aut stuprum,

quæ videbantur debitum inducere. Ceterum totum illud, quod iudex comparate ad stuprum jam puellæ oblatum *potest*, hoc ipsum ille comparate ad rixas, offensiones, & similia quæ imminere animo providebit, omnino *debet*. Quare in hoc negotio nihil aut parum cæcæ iudicis arbitrio permittitur, sed totum illi arbitrio relinquatur, quod in re præsentis iure, æquitate, prudentia, caritate Christiana aurigantibus regitur. Atque eo sensu *actio de eo quod certo loco* (vide superiorem Adnot.) ab Ulpiano *arbitraria* dicitur. Sic & *actio quod metus causa*, & aliæ plures eadem acceptione *actiones arbitrariæ* nuncupantur: quæ quo sensu ab æquitate iudicis pendeant, Abbas in superiore Adnot. docuit.

sponsalia fuissent juramento firmata, ac etiamsi intercessisset virginis defloratio sub illa promissione matrimonii; quia (adverte) adhuc præponderat tale damnum, quod ex matrimonio impendet: dummodo, inquam, sit adeo grave & moraliter probabile, ut prudenter urgeat ad desistendum. Profecto nil æquius aut concinnius dici potest.

305 Prosequitur deinceps concilians oppositas sententias, quarum altera affirmat, negat altera, valere sponsalia inter virum & puellam non parum natalibus disparēs, inquiens. Prior enim procedit & probat, quando imminet tale damnum & scandalum, quia tunc promissio est indiscreta & imprudens, & tunc esset nimia, & illicita prodigalitas: ideo enim non tenetur quis prodigere totam facultatem ex vi suæ promissionis, quia non poterat licite id facere &c.

306 Id quoque videtur sentire Bonacin. paucis se aperiens verbis tract. de iis quæ pertinet ad matrim. q. 4. punct. 17. n. 27. Ex dictis sequitur Prælatum posse impedire matrimonium contrahendum a filio familias cum aliqua indigna, quando ex ejus celebratione prævidetur grave scandalum ac rixas inter parentes secuturus; & hoc verum est, inquit Sanchez, etiamsi secuta sit copula sub ea spe matrimonii. Hoc tamen non facile admiserim, nisi filius alia ratione valeat occurrere damno sponsæ defloratæ, aut nisi tam grave sit scandali periculum, ut præponderet damno sponsæ. Claret igitur ex mente Auctoris, si alias sponsæ prospici valeat, aut si ex matrimonio imminens malum prævaleat dispendio mulierculæ defloratæ, posse judicem nuptias filii familias impedire.

307 Addere tandem pro coronide facile nobis esset Theologos in terminis longe amplioribus contra præfata sponsalia differentes. At studium brevitatis vix finit duos ex schola D. Thomæ proferre:

308 Joannes de Cruce in Director. conscient. de 7. præcept. decal. tit. de restitut. art. 2. dub. 4. Violans virginem promittendo eam ducere in uxorem, ad id tenetur per se loquendo, nam aliquoties ad illud non tenetur violator virginis. Primo si sint multum disparēs. Secundo si grandia scandala ex illo matrimonio probabiliter timentur:

309 Clarius, & gravius testimonium præstat magister

Ala-

Acacius March. de Velasco in suis resolutionibus moralibus Hispanice elucubratis tom. 1. sub verbo Donzella resolut. 272. ejus verba latine reddita ita sonant n.8. Dico 4. qui promisit puellæ eam ducere, si consentiret stupro, & ipsa consensit, tenetur contrahere matrimonium sub lethali culpa per se loquendo. Et nu.9. pergit dicens: Dixi sub initio per se loquendo, nam in aliquibus casibus non tenetur ipsi nubere, quamvis non fide sed vere, etiam interposito juramento promiserit. Primo si longe sint natalibus dispares. Secundo si cum fundamento timeantur gravia scandala ex matrimonio secutura. Et novissime per Stephanum Abbatem in Theologo Principis cap.4. dub.1. & 2. per tot. idem concluditur ut vir nobilis puellam disparis conditionis a se defloratam non teneatur ducere, sed tantum dotare sive fide sive vere promiserit.

310 Rursum ex his, plurimisque non contemnendis auctoribus non leve quisquam agnosceret fundamentum ad asserendum, prorsus irrita esse sponsalia inter virum nobilem & puellam indignam, etiamsi copula intercesserit, eo prorsus modo quo de similibus contractibus æque juris Periti ac Theologi pronunciant, quotiescumque merces vel pretium pro opere promissum longe excedat æstimationem operis ab altero contrahente præstiti vel præstandi, neutiquam obligare, & arbitrio boni viri reducendos esse ad æqualitatem. At nos non intendimus, nisi mala toties recensita pro viribus præcavere, ac per tritam tutamque viam incedentes, ea dumtaxat firmare conati sumus, quæ suadet ratio, quæ Reipublicæ salus exposcit; ad quæ nobilium familiarum indemnitas cogit, quæque tandem Ecclesiæ disciplina, dignitas Sacramenti, atque Divinus periclitans honor in sæpeditis conjugiiis, a Theologo, a Juris Canonici studio, ac maxime ab Episcopo ac alio quovis Ecclesiastici Fori judice exposculant. Id, ut non infructuose præstiterimus, faxit Deus Optimus Maximus.

Ita &c. Salvo &c.

De sponsalibus filiorum familias injussu parentum contractis, civiliter consideratis.

Sponsalia filiorum fam. statim ac ex injussu aut dissensu parentum sunt illicita, non esse obligatoria, imo esse vigoris expertia, noster quidem Archiep. liquido hactenus demonstravit, & quidem solidissimis rationibus, quas Theologia aut aequitas naturalis suppeditat, non neglectis interim quibusdam generalibus regulis ab utroque [I] Jure haustis. Vide Auctorem passim toto *Dub. IV.* praesertim nu. 178. & seq. & nu. 214. & deinceps. Possit haec & altera non spernenda ratio Theologica afferri a voto petita, quam satius erit infra num. 16. expositam cognoscere. Nam nunc quidem de jure civili (etiam quatenus hoc per Canoni-

cum in aliquibus mutatum fuit) quid obtineat, porro videndum est: quam controversiam a nemine eorum, quos videre contigit, pertractatam reperienti mihi dabitur, credo, venia, sicubi forte offensum fuerit.

Atque quidem in hac Mantissa id dedi operam, ut quae *κριτικώτερον* aut mere philologica, & ab usu fori remotiora viderentur, ea majorem partem (nam semper id factum esse, non praesto) in subjectis *Adnotationibus* seponerem: eo consilio ne cui properanti per memora injiciatur, neve quis forte deserti mea causa vadimonii querelam instituat. Atque hoc moroso lectori fatis. Nunc priorem Mantissae partem aggredior.

P A R S P R I O R

1. Ex Pauli responso patrius consensus non minus ad sponsalia, quam ad nuptias requiritur. 2. Patres filiorum nomine spondebant.

K

Idem

[I] Quale illud est, quod *Dub. IV.* num. 178. 179. & alibi passim assumitur, nim. pacta & stipulationes turpes nullius esse roboris: quod millies in Jure nostro decantatur, ut *l. Generaliter 26. §. l. si flagitii 123. D. de verb. oblig. §. l. 7. §. 14. l. 27. §. 4. D. de pact. l. 5. C. de legib. & alibi.* Tale quoque & illud est, quod eod. *Dub. IV.* num. 179. & alibi jus jurandum rei illicitae minime obligatorium dicitur: id quod praeter juris Pontificii textus ab Auctore productos, & alios plures qui afferri possunt, confirmatur etiam *l. non dubium 5. in fine C. de legib. ubi in stipulatione illicita nec sacramentum admitti dicitur: & l. juris gentium 7. §. §. generaliter 16. D. de pactis*, ubi legitur, *Nec iusjurandum de hoc (nim. quoties pactum a jure communi remotum est, uti sup. dicebatur) adactum . . . servandum.*

Iidem dissolvere arbitratus suo filior. Sponsalia jure Latino non poterant, at Romano poterant. 3. Opponitur obscurus canon Illib. r. idemq. contra Mendozam exponitur. Patres antiquius temere distrabebant matrimonia, abducendo filiam, quod postea correctum: at iidem solvere sponsalia semper civiliter potuerunt. Verior canonis expositio alio rejicitur. 4. Filii non minus quam filiae non dissentiebant, nisi ex justa causa, sponsalibus a patre factis, contra Cuzacii sententiam. 5. Basiliæ Canon XL. de servis, non item de filiis fam. loquitur. 6. Redditur ad positionem. Jus civile irritans sponsalia a filiis clam patre facta, quum a Canonico non sit correctum, adhuc obtinet. 7. Objectione petita a jure Canon. noviss. quod sicuti matrimoniis injussu patris valorem imperit, sic videtur & sponsalib. imperitisse. 8. Eademq. distatur. Sponsalia & nuptiæ non æquis passibus incedunt, sed multipliciter discrepant. 9. Ad illustrandam sponsaliorum ac matrimonii naturam, illa cum venditione, hoc cum traditione comparatur: atq. in eo contra Thomasmum disputatur in Adnot. VII. Et in Adnot. VIII. IX. prisca ritus coemptionis sponsalitiæ. (quæ in dotib. & ἀντίπροίς adhuc restat) enodantur. 10. Multiplex inter venditionem & contractum sponsalitiæ comparatio: sponsalia coemptionem & nuptiæ traditionem imbibunt: per illa jus ad rem ut in venditione, per hæc jus in re, ut in traditione, paritur: utrobique aut res tradenda, aut præstandum id, quod interest: utrobique arræ, & quidem ejusd. naturæ: uterq. contractus ante traditionem est revocabilis: cum eo tamen ut arræ amittantur simplæ, aut duplæ reddantur. 11. Insignis ultima inter sponsalia & venditionem comparatio, quod sicuti venditio irrita (puta quia secundo emptori facta) accedente traditione roboratur, sic secunda sponsalia, etsi irrita, per subsequens matrimonium convalescunt. 12. Opponitur Tripl. Decretum. 13. Triplex responsio. 14. Tripl. Sanctio sponsalia clam facta saltem implicite prohibuit. 15. In sponsalib. prohibitum tantundem quod invalidum. 16. Ex voto filiorum Num. XXX. trahitur argumentum ad sponsalia: de quo in Adnot. fufus. 17. Excipiuntur casus, in quibus ea sponsalia possint esse aut fieri per judicem valida. 18. Hactenus de jure communi. 19. Idem tentatur ex Pragmatica Per excellentem. 20. Objectione proponitur tolliturque.

A Jo igitur sponsalia, de quibus loquimur, fuisse, & adhuc esse civiliter irrita; imo & Canonice, modo parentes cum ratione dissentiant. Ac primum nemini obsecurum esse potest illud. *vanlli l. 7. de sponsalib. In sponsalibus etiam*

consensus eorum exigendus est, quorum in nuptiis desideratur. Quibus verbis per illud eorum etiam patrum consensum ab Jcto designari, tum verba sequentia (ubi dicitur, intelligi semper filiae patrem consentire, nisi evidenter dissen-

diffentiat) ostendunt: tum idem Paulus l. 2. de rit. Nupt. dicens, *Nuptiae consistere non possunt, nisi consentiant omnes, i. e. qui coeunt, quorumq. in potestate sunt.* Ergo horum omnium etiam in sponsalib. consensus exigitur. Et haec quidem etsi satis esse possunt, tamen adde his, si lubet, quae sup. in *Adnot. 17.* congesti, ut ostenderem, semper patres pro filiis despondisse, nec ferme aliter factum.

2. Adde hoc etiam, quod sicuti passim patres pro filiis spondebant, sic non aliter ferme, quam iidem filiorum sponsalia dissolvebant. Et ea quidem dissolutio antiquo Latinorum jure (intellige, si sine causa fieret) erat illicita, & contra detrectantes *ex sponsu a filio* dabatur: id quod ex Ser. Sulpicio & ex Neratio A. Gellius IV. 4. prodidit. At jure Romano liberum patri erat sponsalia distrahere, dicente Ulpiano in l. 10. de sponsal. *In potestate manente filia; pater sponso nuntium remittere potest. & sponsalia dissolvere.* Nec dubium est, quin idem patri in filios, quod in filias licuerit: quorum utrorumque non tantum sponsalia, verum etiam ipsa matrimonia dissolvere antiquitus poterat. At deinde prohiberi placuit patrem, ne bene concordantia matrimonia turbaret: sed sponsalia pro filiis contrahere, & contracta distrahere pater Romanus semper potuit.

3 At enim, inquires, de sponsalium solutione contrarium elicitur ex Can. LIV. Illiberitano (in quem utinam non forte fortuna incidissem, dum haec scriberem: ita me is canon distinxit, nemini adhuc intellectus) quo ad triennem poenitentiam parentes illi damnantur, qui filiorum sponsalia fregissent: ex quo alterutrum inferre licet, sive id parentibus jure Caesareo (cujus illo tempore Christiani servantissimos se praebebant) non licuisse, sive saltem ea parte jus civile per Canonicum videri correctum. Respondeo, etsi doctus. Jctus Ferd. de Mendoza in *De confirm. Conc. Illiber.* in commentario ad eum Canonem, nomine sponsaliorum non aliud intelligat, quam quod vulgo solet intelligi: tamen mihi verisimile videri eo loco sponsalia non aliud esse quam ipsum in matrimonium. Nam olim apud Ecclesiae Scriptores sponsaliorum & nuptiarum, item sponzorum & conjugum vocabula haud raro confundebantur & alternabant: id quod ex usu Sacrarum Litterarum profluxisse, reor: nam in Scripturis quae tantum de sponsa erant, etiam uxores dicuntur proprietate Hebraica, teste Hieronymo: & ibidem *desponsari* verbum est sum nudis sponsalibus, tum etiam matrimonio jam copulato conveniens. Hinc parum convenit [II] inter interpretes ad

K 2. Matt.

[II] Hodie parum in eo inter nostras interpp. convenit: at Graeci Canonistae certum habent, nondum eo tempore inter Josephum ac Mariam matrimonium constituisse, sed tantum sponsalia. Eaque sententia mihi vera videtur: de qua videbis, si lubet, mox in *Diarr. II.*

Matt. I. 18. utro significatu accipiendum sit illud, *Quum esset desponsata . . . Maria Joseph*. Sane & apud Italos verbum *Sposare* de celebratione nuptiarum, non sponsaliorum usurpatur. Ergo apud Ecclesiae scriptores *sponsalia* aequivocae significationis erant. Quae a *μυθολογία* ut tandem tolleretur, in Decretalibus introducta est distinctio, sponsaliorum in *de futuro* & *de praesenti*, ut illa sint, quae in Jure Romano simpliciter *sponsalia* dicuntur, haec vero, matrimonialis ipse contractus. Ergo in eo canone Illiberit. sponsalia de praesenti videntur intelligenda: nec enim mihi fit verisimile, Patres Illiberitanos id punire voluisse, quod legibus Romanis permittum erat, nim. sponsalia (de futuro) dissolvere. At filiorum matrimonium rite contractum & consummatum antiquitus quidem distrahere patri Romano licuit abducendo filiam, id quod ex [III] veteribus poetis viri docti demonstrarunt: quod postea tamen mutatum fuit, dicente Ulpiano in *l. 1. de liberis exhiberi*. Certo jure

utimur, ne bene concordantia matrimonia jure patriae potestatis turbentur. Hoc quia jure civili vetitum erat (imo & Divino, quia quod *Deus conjunxit homo non separet*: & *Relinquet homo patrem suum & matrem & adhaerebit uxori*: per quae verba Matt. XIX. non a sponsaliorum, sed a matrimonii dissolutione prohiberi parentes, manifestum est) idcirco Illiberitani Patres a communione abstinerunt eos parentes, qui filiorum matrimonia turbassent. Labet Canonis, quem in hunc modum interpretati sumus, verba subnectere. *Si qui parentes fidem frangerint sponsaliorum (de praesenti) triennii tempore abstineant se a communione: si tamen iidem sponsus vel sponsa in illo gravi crimine (distracti temere matrimonii) fuerint deprehensi, excusati erunt parentes. Si vero (parentes) in eodem fuerint vitio, & polluerint se consentiendo (filii sine justa causa divertentibus) superior sententia (de triennali poenitentia) servabitur*. In filios nulla poena statuitur, quia a patribus id vitium manare solebat, raro

[III] Olim inquam jure veteri Romanorum licitum patri fuit matrimoniam temere distrahere, abducendo filiam in generi sui contumeliam. Tale illud est ex Afranio apud Nonium: *O indignum facinus! adolescentes optimas, Bene convenientes, concordas cum viris. Repente ut viduas faciat spurcitia patris*. Et quod in Sticho Plauti Antipho filius Panegyrii & Pinacium ob illud tantum vult abducere, quod generi paulo diutius domo abessent: quem Panegyris sic compellat *l. 2. 73. Aut olim, nisi tibi placebant, non datas oportuit, Aut nunc non aequum abduci, pater, illi scilicet absentibus*. Apud Ennium filia sic expostulat: *Injuria abs te afficior indigna, pater: Nam si improbum esse Ctesiphontem existimaveras, Cur me huic locabas nuptiis? sin est probus? Cur talem invitam invitum cogis linquere?*

rato admodum a filiis, si Mendozae credimus. Sed rectius dicemus, non defuisse & in conjuges temere divertentes canonicam animadversionem, cujus, quippe jam in usu positae, non opus tuit heic fieri mentionem. At in patres quia poena deerat, ea per hunc canonem suppleta fuit. Et haecenus de ea canonis Illiber. sententia, quam veterem suspicabar. Quae postquam ita conjeceram, confirmavit me in ea suspicione Gabr. Alaspinus, cui eandem sententiam infedisse, ex ejus brevissima ad eum Can. adnotatione animadverti, ubi sic posuit: *Quis, qui MATRIMONIUM contraxerant sponsi & sponsae, si dem datam perfregerint, parentes. . . omni culpa vacant.* Verum ne sic tamen in tradita interpretatione conquiescebam. Tandem verissimam Canonis hujus sententiam assecutus, eam, quod paucis

exponi non posset, nequa prope- rantibus per me mora fieret, contuli in subjectam [IV] *Diatribam*. Nunc venio ad rem propositam.

4. Pater ergo Romanus, qui contracta jam matrimonia distrahere pro sua libidine nequibat secundum posteriorem jurisprudentiam (nam secundum antiquam id poterat) idem sponsalia dissolvere pro sua maxima voluntate poterat, nec *ex sponso actio* dabatur. An & filio sponsalibus a patre factis licuerit sine probabili causa dissentire, non reperio. Sed verisimile mihi fit, civiliter non licuisse, argumento l. 12. *D. de sponsalibus* ubi Vlpianus ait: *Tunc autem solum dissentendi a patre licentia filiae conceditur, si indignum moribus, vel turpem sponsum ei pater eligat.* Ex quo conjicio, intra parces justae causae cancellos id filiosam. licuisse [V] extra

K 3 eos

[IV] *Diatribam*, qua vera interpretatio Canonis Illib. 54. traditur, quia longior justo evaserat, ad calcem Mantissae hujus subjiciendam statui. Videant, quibus cupido est, *Diatr. I.*

[V] At Cujacius in *Recitat. sollemn. ad l. 1. D. de sponsal.* (to. vi i. edit. Neap. p. 897. B) eos quos dixi filiosam. dumtaxat fuisse positos putat, non item filiosam: nam huic temere & pro sua libidine dissentire a patre licuisse. Auctor & fundus Cujacio opinionis sive potius hallucinationis hujus est Paullus l. 13. *de sponsalibus*. scribens: *Filiosam. dissentientes, sponsalia nomine ejus fieri non possunt.* At decebat Paullum intelligere de *dissentiente ex probabili causa*. Quid quod Paulli responsum generale est, ad utrumq. sexum pertinens? nam *filiorum* nomine *filias* quoq. contineri non est dubium ex l. 16. *D. de test. tut.* Ceterum ne detrahere gratis videar summo nostrorum temporum [Cto: Romana Graecorum jurisprudentia illos, quos supra dixi, cancellos non minus maribus quam sequiori sexui fixos putavit, eamque in partem Vlpiani superscriptam l. 12. interpretata fuit. Mathaeus Monachus cognomento Blaetres in *Syntagm. Alphab.* apud Be-

ver-

eos non licuisse. Imo longe plus est, quod in eo genere jus Canonicum sanxit, de quo vide *cap. Tua nos, de desp. impub.* nostrūq. commentarium ad eam Decretalem sup. in *Adnot. 17.* At ceteroqui sponsus sui juris poterat alteri invito temere repudium mittere, ex *l. 2. C. de repud.* & alibi. Nunc redeo, unde diverteram.

§ Nec enim id magnopere agimus, utrum parentibus filiorū sponsalia solvere licuerit: sed utrum filiis clam patribus permisum fuerit sponsalia facere, & utrum ea sic facta valuerint. Dixi autem, certi juris esse, ea civiliter non valere. Id videbatur etiā colligi posse ex Basilii ad Amphilocho. Can. XL. ubi sic legitur: *Eorum enim, qui sunt sub alterius potestate, pacta conventa firmi nihil habent*: id quod, ut potest generaliter pronuntiatum, non tantum de matrimoniis, (de quibus ibi sermo est) sed etiam de sponsali-

bus valere videbatur. Verum, ut ingenue fatear, Canon ille de servis, non de ingenuis loquitur. *Quae*, inquit, *praeter (τοῦ δεσποῦ) domini sententiam se viro tradidit, fornicata est*. . . *αὶ γὰρ συνθήκαι τῶν ὑπεξουσίων οὐδὲν ἔχουσι βεβαίων*: eorum enim qui sunt sub alterius potestate pacta conventa firmi nihil habent. Quod ultimum generale essatum de servis tantum esse intelligendum, non etiam de filiisfam., ex eo manifestum est, tum quia Basilio de servis loqui propositum erat, tum etiam quia de servis dumtaxat generaliter verū est, eos nihil contrahendo efficere, non item de filiisfam. qui in pluribus injussu patris de jure cōmuni se obligare possunt: tametsi ceteroqui ex eod. jure cōmuni in sponsalibus & nuptiis clam patre pacisci non possunt. Haec tetigisse satis fuit, ne cui postrema canonis verba fraudi essent. Nunc ad jus civile redeamus. Ex

veregium 10.2. p. 78. C hunc in modum civiles leges huc facientes recitat: *Τότε δὲ μόνον ἀναλεγεῖν οἱ ὑπεξούσιοι* (quo nomine uterq. sexus positor, sub patria potestate venit) *δυναταί, ὅτε τοῖς τρόποις ἀγαθίους καὶ αἰσχρούς αὐτοῖς μνησκέονται οἱ γονεῖς* &c. Tunc autem filii & filiaefam. contradicere dumtaxat possunt, quum moribus indignos & turpes eis sponso parentes eligunt: Si tales autem non sunt, qui eis despondentur (licet exheredari se liberi malint, modo ne parentum voluntati, s. d. suae satis faciant) omnino non valere eorum institutum sancimus. Nam cupiditates juvenum (notabit lector interim hanc sententiam, quae summopere ad causae summam & Dissertationis hujus, quam illustramus, scopum facit) ad excidium & interitum proprium tendentes, omni modo coercendas esse, leges ipsae statuunt. Haec quae hactenus ex Matthaeo posui, ea ille sub lemma (οἱ νόμοι) legum recitat: ex quo apparet, ea ex Basilicis fort. fuisse desumpta: quibus voluminibus carebam, dum haec scriberem. Vides, inquam, quam recte Graeci Vlpianeam legem interpretentur, contra Cujacii sententiam.

6 Ex hæcenus dictis perspicuū est, explorati juris esse, sponsalia, quibus pater minime consensisset, fuisse jure civili irrita. Jam vero Jus Romanum ea parte a Canonico jure nusquam correctum reperitur. Quare dicendum est, eam juris civilis dispositionem, qua sponsalia hujusmodi habentur irrita, adhuc obtinere robur suum.

7 Scio quid sint fortassis expecturi. Dixerint etenim, tum sponsalia clam patre facta pro irritis habita, quando etiam matrimonium ingratis parentum contractum irritum erat: nunc postquam jure Canonum novissimo his nuptiis suis tributus est valor, censeri simul etiam sponsalibus suum valorem tributum. Ad summam sponsalia & connubium videntur pari passu procedere. Atq. olim quidem neutrum eorum injusu patris consistebat: at hodie,

quando in matrimonialibus, sicubi ambo se jura collidunt, unice jus Pontificiū sequimur (id quod ipsi etiam Protestantes profitentur, nisi quatenus, inquit, per Reformationem eidem juri derogatur), quandoquidem jus civile ea parte per Canonicum refingitur, dicendum est, non minus sponsalibus, quibus non consenserit pater, quam ipsi connubio constare valorem suum.

8 In qua tota argumentatione illud ante omnia falsissimum est, sponsaliorum & connubii contractus pari passu procedere. Sunt enim contractus diversi, inter quos plures disparilitates intercedere, quivis per se poterit animadvertere, super quibus nolo heic lectorem morari: videat, cui tanti est inferne [VI] adnotata. Quare nihil dici falsus potest, quam duos hosce contractus paribus vekigiis progredi, aut quid-

K 4 quid

[VI] Sponsalia a Nuptiis differunt 1. nomine, & etymologia nominis. 2. Definitione. 3. Causa efficiente, quae in illis est consensus sponsalitiis, in his consensus nuptialis. 4. Forma, quia sponsalia perficiuntur pactione de futuro conjugio, nuptiae praesenti traditione, cohabitatione, individua vitae societate. 5. Fine, qui in sponsalibus est animorum exploratio ad futuras nuptias: in his vero finis est *liberum quaerendorum causa*. 6. Adjunctis essentialibus, quia matrimonium est sacramentum, sponsalia non item: illud est irrevocabile, haec revocabilia: illud inter puberes, haec etiam inter impuberes sunt. 7. Adjunctis accidentalibus, quia sponsae habitu & vestitu a nuptis distinguuntur: sponsalia sub conditione, contrahuntur, nuptiae non solent: illa interdū cum poenae adjectione, haec secus: & quae sunt plura hujus generis. 8. Effectis, quae diversa omnia esse in sponsalibus atque nuptiis, clarius est, quam ut in eorum enumeratione sit laborandum.

Ceterum hæcenus dicta procedunt de sponsalibus jure civili & Canonico Latinorum notis: nam ceteroqui genus alterum sponsaliorum apud Graecos est, serme nuptiis equiparandum: de quo ad calcem Mantillae disseram in *Diatriba ad Can. IIib.*

quid de uno affirmatur negaturve, id continuo de altero adstrui aut abnui debere. Nisi vero jus Canonicum orientale sequimur. Apud Graecos enim Canonistas ea regula valet, *sponsalia ferme in omnibus aequiparari nuptiis*, ea nimisponsalia, quae cum precibus

osculo & arris celebrata fuerunt. De quibus vide dicta in *Diatriba* ad Can. Illib.

9 Ac mihi quidem illa comparatio justior videtur posse institui, per quam sponsaliorum conjugiorumque doctrina illustrior fiat: si priora illa [VII] venditioni,

[VII] *Sponsalia venditioni, non ex sententia Thomasi promissioni venditionis esse aequiparanda.*

De universo nuptiali negotio ac processu cum contractu emptio- nis venditionis comparando, ut eo modo sponsaliorum nuptiarum- que Romani juris natura penitus introspiceretur, mirabar nihil tot viris clarissimis suboluisse, post illa certe, quae jamdudum Tira- quellus ad leg. connubialem V. alique viri eruditi observata relique- runt de *coemptione*, quae in nuptiis interveniebat: de quibus vide seq. *Adnot.* Verum in his dum eram, animadverti, Christianum Tho- masium in de *De validitate conjugii invitis parentibus contracti* (cu- jus opera haec raro obvia habet tamen Vir Amplif. & Ictus erudi- tis. Bernardus Tanucius Regis nostri a secretis, cujus humanitate commodata habeo: ceteroqui & Ictus amicis. Horatius Bilcionius habet; quod in curiosorum gratiam moneo) de ea quidem com- paratione vix aliquid §. 5. iniecisse: verum eam comparationem non recte ab illo fuisse institutam. Contendit enim, sponsalia, quae de futuro dicimus, non cum ipsa emptione venditione, sed cum promissione venditionis esse conferenda. Non recte: est enim dispar utriusq. rei ratio. Per venditionis promissionem, ut quae non habet statutum pretium, non perficitur venditio, ac nulla adeo inde nascitur actio, nec *ex vendito* in emptoris gratiam, nec *ex empto* in gratiam venditoris: at vero in sponsalibus simul etiam de dote (quae tantumdem est ac venditionis pretium: de quo vide seq. *Adnot.*) con- veniebatur: unde ex sponsalibus prodebat in Latio *actio ex sponsu*. Adhaec sicuti venditor, per quem stetit, quominus res emptori tra- deretur, *quanti intersit*, condemnatur, l. 1. l. 11. §. 9. l. 12. de *act. empt.* l. 10. *quib. mod. pign. solv.* sic apud Gellium IV. 4. *Si post eas stipulationes* (sponsaliorum) *uxor non dabatur aut non ducebatur: qui stipulabatur ex sponsu agebat: iudices cognoscebant, quamobrem data acceptave non esset uxor: iudex quaerebat: si nihil justae causae videbatur, litem pecunia aestimabat, QVANTI Q. INTER- FVERAT eam uxorem accipi aut dari, eum qui spononderat, aut qui stipulatus erat, condemnabat.* Accedit quod secundum sponsa- lia arrae sponsalitiaè dari solent: quae plane vix darentur, si illa natu-

• rana

ram promissae tantum venditionis imitarentur : vix enim aut raro promittentes vendere aut emere dant aut accipiunt arras, sed tantum qui emerunt vendideruntve. Quid quod utraque arras, tam emptio- nales, quam sponsalicias, eadem conditio comitatur, ut, non secuta traditione, is, per quem stetit, sive datas amittat, sive acceptas red- dat duplicatas? de quo dicetur infra num. 10. in fin.

Quae hactenus edisserui, ea non tantum ostendunt, ridiculam esse Thomasiae comparationem sponsaliorum cum mera promissione ven- ditionis, sed etiam veram esse comparationem a me positam, ac re- vera non aliud olim sponsalia fuisse quam *coemptionem*. Etsi vero pos- tea ritu tantum coemptio adumbrata fuit (de quo in *Adnot. seq.*) mansit tamen ut in sponsalibus dos dicta aut promissa locum statuti pretii teneret. Nam in stipulandis sponsalibus simul de dote conven- tum fuisse, docet Plautus *Aulul. II. 2. 77.* ubi Megadorus sic stipula- tur ab Euclione : *Quid? nunc etiam mihi despondes filiam?* Euc. *illis legibus, * Cum illa DOTE, quam tibi dixi?* Meg. *sponden' ergo?* Euc. *spondeo.* Et in *Trinummo V. 2. 33.* Lysiteles a Charonde stipulatur in hunc modum : *Sponden' ergo?* Char. *spondeo, & mille auri Philippum DOTIS.* Verum de his plura in *Adnot. seq.*

Ceterum si, quod Thomasiae contendit, sponsalia de futuro se ha- bent non quidem ut venditio, sed ut promissio venditionis : quaero, quum olim nuptiae coemptione fierent, quidnam porro in toto con- nubiali processu sit, quod loco venditionis sit habendum. *Sponsalia,* inquit, *de praesenti* h. e. ipsum matrimonium. At hoc plerumq. sup- ponit conventionem de dote, quae pretii locum tenet : supponit sponsalicias arras. Atqui si verum sequimur, sponsalia de praesenti non aliud in re matrimoniali sunt, quam quae venditionem sequitur traditio. Id & per se liquet, & constat ex verbis, *Accipio te in uxorem, in maritum* : constat ex junctis dexteris, & ex hierologiae verbis, *Ego vos conjungo* &c. Ergo quum traditio sit venditione posterior, necesse est non aliud quam sponsalia de futuro illud esse, quod sit emptioni venditioni equiparandum. Nuptialis autem ritus, uti dixi, traditionem corporum complectitur : et usus, qui rei venditae tradi- tionem ad ultimum sequitur, non alius in re matrimoniali, quam con- cubitus, reputari debet. Haec quum sint per se clara, non video cur in ea re vir doctus caecutierit.

Non negandum est tamen, sicuti in emendo pluries simul res ven- ditur traditurque, sic posse evenire ut uno momento simul sponsalia nuptiaeque in unum confiscentur.

Ceterum haud erat difficile in nuptiali processu id reperire, quod cum promissione venditionis conferri posset. Nam quamdiu a procis ambiebatur uxor, quamdiu haec *Sperata* vocabatur : saepe fiebat ut pater se despondurum polliceretur, modo scil. de dote ceterisque spo-

ni, haec altera traditioni aequi-
parentur. Nisi quod ea non tam
comparatio videri potest, quam
ταυτότης. (identitas). Nam illud
vel mediocriter eruditi sciunt;
nuptias (cujus nominis ambitu

pluries uterque contractus, spon-
saliorum & matrimonii, imo &
universus connubialis processus
continetur), nuptias, inquam, per
coemptionem h. e. [VIII] mutuam
emptionem fuisse contractas. Ea

coem-

sponsaliorum legibus conveniretur (atque ea, si quaeris, est promissio sponsaliorum respondens promissioni venditionis) quae postquam conventa sunt, tum & sponsalia existunt, & quae antea *spērata*, postmodum *facta* dicitur, & sponsalia venditio jam tum incipit perfecta existere.

[VIII] Nuptias olim per coemptionem fuisse factas, ubi non scriptum reperitur? Servius ad illud *Geor. I. 31. Teque sibi generum Tbetys emat omnibus undis*, ait illud *EMAT ad antiquum nuptiarum pertinere ritum, quo se maritus & uxor invicem coebebant, sicut, inquit, habemus in Jure*. Et quae plura ibi addit. Complura etiam affert ad illud *Aen. IV. 103. Liccat Tyrio servire marito, Dotalesque tuae Tyrios permittere dextrae*: ubi de coemptione; deq. *in manum conventionem* (quam agnoscit in voce *dextrae*) multa docet. Longe etiam meliora tradit ad illud ejusd. lib. 214. *Ac dominum Aenchan in regna recepit*. Quem ultimum Servii locum descripsisse, aut certe ob oculos habuisse videbatur Boethius in lib. 2. ad Topica Ciceronis: nisi tamen idem Boethius Vlpiani Instituta laudaret: ex quo potest intelligi, tam Servium libros Juris citantem, quam Boethium, ex eodem Vlpiano illa hausisse.

Ac ne ea coemptio Romanorum peculiaris videatur: & apud reliquas gentes vir & uxor se coebebant. Ac primum de Graecis videamus. Nam ecce Euripides in *Medea* uxores virorum emptrices facit: *Ἄς πρῶτα μὲν δεῖ χρημάτων ὑπερβολή * Πόσιν πρίασθαι, δεσποτὴν δὲ σώματος λαβεῖν*. Quas primum oportet grande vi pecuniae * *Emere maritum, dominus ut sit corporis*. At contra Sophocles uxores maritis venales facit: apud quem in *Stobaeo* ser. 66. illae sic exoptulant: *Ὅσπερ δ' ἐς ἦβην ἐξικώμεθα. εὐφρονας, * Ὄρθουμάθ' ἐξω, καὶ διεπελώρουμεθα*. Namque ex *ephebis* ubi *hilaris excessimus*; * *Propellimurque foras, itemque vendimur*. At usumque scitissime junxit Nanzianzenus in *Carm. de virginitate*: *Ὡνιός ἐστι δάμαρτι πόσις . . . καὶ ὦνιθ' εὐνὴ ἀκοίτη. Vxorὶ vir venalis, venalis eidem Vxor*. Videatur & *Aristoteles II. Polit. 98*.

Idem mos & apud plerasq. alias nationes viguit. *Afsyrii* teste *Aeliano* in *IV. Var. hist. & Stob. ser. 42*. puellas nobiles in forum deductas viris in matrimonium divendebant. Idem & *Babylonii* teste *Herodoto* faciebant. Idem & *Thracas* auctore eodem *Herodoto*. At *Solinus*

coemptio processu temporis ritu [IX] tantum terminari quodam coepit. Postremo & eo ritu sublato, mansit illud tamen ut jura sponsaliorum connubiorumque contractum emptionis venditionis imitarentur. Ea imitatio quilibet sit, jam paucis exsequar.

10. Ac 1. sicuti in contractu emptionis venditio distinguitur a traditione, per quam venditionis contractus consummatur: sic in re conjugali sponsalia quidem venditionem referunt, at subsequens matrimonium traditionem complectitur: nec enim matrimo-

nium, quatenus contractus est, aliam habet vim a sponsalibus diversam, nisi quod mutuum corporum traditionem impertiat. 2. Deinde sicuti per nudam venditionem sine traditione tantum jus ad rem acquiritur, traditio vero postmodum largitur jus in re: sic etiam jus ad rem per sponsalia, jus in re (in qua locutione personae conjugum tamquam res considerantur) per secutum matrimonium paritur. 3. Emptione contracta, tenetur venditor rem tradere, aut (si ad id non tenetur secundum alios DD. quam [X] contraver-

linus cap. x. Threissas etiam *subbassari* consuevisse tradit: in quem locum vide Salmasium. Indi apud Strabonem uxores pari bovum emebant. Videatur de his omnibus Tiraquellus ad leg. Connub. V. Sed & apud Germanos vir uxori dotem offerebat, & quidem *boves & frenatum equum, & scutum cum framea gladioque*, ut est apud Tacitum cap. 18. Postremo de Hebraeis paria Scripturae exempla complura sunt: de quibus, ut & de Talmudicis vide *Diatr. II.*

[IX] Ritus is quomodo procederet, explicuit Servius locis citatis, praesertim ad IV. Aen. 214. Boethius ad Topica Ciceronis, ac Nonius. Verum de iis ritibus plures habeo de meo observationes: quas contuli in peculiarem *Diatribam*, quae (ne haec plane obtunderem) promissae *Diatribae ad Can. Illib.* comes accedet.

Atqui ea coemptio, quam citati auctores describunt, dicis causa fiebat: isque ritus paulatim etiam obsolevit. At semper tamen intellectum fuit, tum dotem, quae ab uxore dicebatur, tum & *τὰ ἀντίθερα* i. e. munera cujusvis generis, quae a viro nuptiarum contemplatione uxori dabantur, utrumque, inquam, pretii locum tenere, quo se invicem coemebant, si utrinque dabantur, aut quo unus alterum emeret, si ab una parte dabantur. Vide loca in superiore *Adnot.* producta. Quibus adde Theophyl. ep. 75. *προικίων τὸν γάμον ὀνισσομαί*, *dotalibus muneribus eman nuptias.*

[X] De eo, utrum venditor teneatur tradere rem, an praestando id, quanti interest, liberetur. Quid sit venditoris procacia.

Vix alia circa emptionis contractum gravior quaestio existit, ultro citroque a DD. agitata, quam haec, utrum venditor, ubi primum de pretio convenit, i. e. contractu jam perfecto, si habeat tradendi fa-

cal-

tultatem, teneatur praecise praestare rem, an etiam tantum solvendo quod interest, liberetur. Possit alterutro ex his modis venditorem defungi, senserunt ex antiquis Jo. Bulgarus, Azo, Hugolinus; ex recentioribus autem Alciatus, Duarenus, Donellus, Fachin. apud Vinnium ad tit. Instit. *de empt. & vend.* apud quem eodem inclinare dicuntur Covarruvias, Faber, Bachovius, Gudelinus, Christin. qui ultimus etiam refert magnum senatum Mechliniensem secundum hanc sententiam saepe pronuntiasse. At opinio contraria (quae docet, venditorem simul ac de pretio constitit, cogi rem tradere, si facultas tradendi sit) & pluribus patronorum suffragiis & melioribus rationibus juvatur, atq; hodie *tantum non ubiq.* (inquit Vinnius) *recepta est.*

Haec si a me quaeratur, ultra sit potior sententia, non dubitabo ad posteriorem me adungere, quae & naturali rationi est apprime consentanea, & cui plures eademque apertae legum auctoritates suffragantur. Quid enim clarius illo Pauli loco in *I. sens.* 13. sic scribentis: *Si id quod emptum est neq. tradatur neque mancipetur, venditor cogi potest, ut tradat aut mancipet.* Nec minus diserte Justinianus in tit. Instit. *de empt. & vendit.* ait, emptione perfecta & pretium omnimodo solvendum, & rem tradendam esse. Idem tit. *de Donat.* §. 2. eandem traditionis necessitatem, quae incumbit venditori, ad hujus exemplum donatori etiam imponit.

Haec quum sint clariora sole loca, certam efficiunt ἀπόφασις, venditorem, cui facultas tradendi sit, non liberari, nisi tradendo rem. Ceterum ad loca alia priori opinioni in speciem faventia facile respondebitur. Nam *l. 1. l. 11. §. 9. D. de act. empti;* & alibi, ubi scribitur, non tradentem in id, quanti interest, condemnari; intelligendae sunt, ubi facultas tradendi deest. Itemq; *l. 17. C. de fid. instr.* in illis verbis, *Necessitas venditori imponatur vel contractum venditionis perficere (rem tradendo) vel id quod emptoris interest, ei persolvere,* non alternativa obligatio venditoris designatur, sed successiva, ut tū solum sufficiat persolvere quod interest, ubi facultas tradendi deest.

Vnus tamen locus est *l. 4. C. de act. empti,* cui nemo adhuc quod sciam, satisfecit. Ibi scribitur: *Si traditio rei venditae... PROCACIA venditoris non fiat: quanti interesse complere emptionem fuerit arbitratus Praeses prov. tantum in condemnationis taxationem deducere curabit.* Ibi illud PROCACIA D. Gotofredus interpretatur *contumaci mora.* Atqui nulla est contumacia in eo qui facultatem tradendi non habet. Quare dicendum erit, solvendo id quanti interest, venditorem defungi, etiam ubi facultatem tradendi habet. Respondeo, in ea lege Procaciam non esse contumaciam, sed longe aliud. In Glossis Procacia est πρὸς ἑρῶα: hoc autem praecipitantiam significat, sive (ut appellat Seneca *de ira*) irrevocabilem praecipitationem, Porro venditoris procacia in eo posita videtur, quod prae-

versam vide apud Vinnium initio ad tit. 24. lib. 3. Inst.) debet saltem praestando id, quod interest, detungi. Nec diversa olim ex sponsalibus obligatio nascebatur: nam teste A. Gellio IV. 4. si uxor non dabatur, aut non accipiebatur, post intentatam actionem ex sponsu, iudex *litem pecunia aestimabat: quantique interfuerat eam uxorem accipi aut dari, eum qui sponderat aut qui stipulatus erat, condemnabat.* 4. Praeterea in utroque contractu tam venditionis quam sponsaliorum arrae dantur aut accipiuntur, & utraeq;

arrae eandem vim ac naturam habent. 5. Ad haec emptio venditio ante traditionem revocabilis est: sicuti & sponsalia ante matrimonium. 6. Num in utroque contractu non tantum per parem praestationem ejus, quod interest, contrahentes defungebantur, ut ante dictum fuit: verum etiam par utrobique fuit arrarum amissio aut redditio. Etenim sicuti ubi in emptione arrae intervenerint, potest ab eo negotio recedi, si aut emptor discedere volens arras datas relinquat, aut recedens venditor, quas accepit, reddat dupli-

catas,

praecipitanter eandem rem secundo emptori tradens, ademit sibi tradendi priori emptori facultatem. Aut verius *Procacia* idem est quod *petulantia*: nam ut illud a *petendo* fit, sic illud a *procando* i. e. poscendo. Vtraque vox de meretricibus usurpatur amatores poscentibus atque invitantibus. Ex quo vides, hasce voces usurpari in malam partem & de impudenter petentibus. Scitum est autem, venditores ultro emptores deposcere, atque in eo esse nimios. Id ubi intra fines honesti fit, non erit *procacitas* aut *petulantia*. At ubi eos fines transgressi, etiam res alteri venditas iterum vendunt simulque tradunt, ea merito *procacia* dicetur. Vides jam in ea lege eos peti, qui procaciter re secundo emptori tradita, facultatem sibi tradendi priori praeciderunt. Atque ea interpretatio quamquam certa est, ex loco Gellii, quem toties produximus, lucem hauriet, eidemque affundet: ex quo simul intelligetur, quam paria ac germana omnia in emptionis atque in sponsaliorum contractu fuerint. *Sed si post eas stipulationes (sponsalicias) uxor non dabatur aut non ducebatur, qui stipulabatur, ex sponsu agebat: iudices cognoscebant. Iudex, quamobrem data acceptave non esset uxor, quaerebat.* Haec tenus rite & recte omnia: illud quod sequitur, non primum est ad intelligendum. *Si, inquit, nihil justae causae videbatur, litem pecunia aestimabat: quantique interfuerat eam uxorem accipi aut dari, eum qui sponderat, aut qui stipulatus erat, condemnabat.* Imo, inquam, si nihil justae causae videbatur, debuisset cogere ad dandam aut ducendam, non damnare ad id quod interfuisset. Verum loquitur ibi Gellius de ea facti specie, quando jam sponsa alteri proco nupsisset, aut sponsus alteram uxorem duxisset. Haec quia dandi aut ducendi deerat facultas; is qui frangendo fidem, facultatem sibi tradendi ademerat, ad id quanti intererat damnabatur.

catas, l. 15. Cod. de fid. instrum., sic etiam ex l. 5. Cod. de sponsal. qui sponsaliorum fidem non vult implere, acceptas arras sponsalicias restituet duplicatas, aut si minor sit, simplas. Sicuti & sponsus, qui dederat, non est dubium, quin per meram amissionem recedat a negotio. 7. Postremo est & alia insignis similitudo inter sponsalia & venditionem intercedens, quam licebit latius diducere.

11 Nam sicuti venditio irrita interdum accedente traditione roboratur, sic etiam sponsalia invalida, subsequente traditione h. e. matrimonio conualescunt: id quod duplici exemplo expedit. Prius exemplum erit hoc. Etsi enim venditio posteriori emptori facta per priorem vitiatum, tamen si posteriori venditioni etiam traditio accesserit, jam haec priore potior erit, l. quoties 15. C. de rei vindic. l. traditionibus 20. C. de pat. At idem juris & in re conubiali prorsus obtinet, id quod apparet in sponsa duorum aut sponso duarum. Etenim ad eum modum, quo venditio posterior per priorem, sic secunda sponsalia per priora infirmantur: rursus autem quemadmodum venditio secundo emptori facta, mox ut accesserit traditio, vincit priorem venditionem, sic posteriora sponsalia accedente traditione corporum h. e. matrimonio, sponsalibus prioribus praevalent. Alterum exemplum esto in eo, quo de agimus, patrio dissensu. Nam sponsalia, quae injussu patris tui stipulatus es, causa esse debita est

in allata l. 7. D. de sponsal. quare legem jura Canonum, uti diximus, non resciderunt. At si ista sponsalia initio irrita ipsum matrimonium sic, quasi venditionem traditio, subsequatur, jam is contractus ex Tridentina sanctione est validissimus.

12 At enim, inquires, hoc ipso, quod Tridentini Patres nuptiis sine patre factis vigorem tribuerunt, videntur & eundem vigorem furtivis filiorum sponsalibus tribuisse.

13 Respondeo tripliciter. 1. Argumentum a validitate matrimonii ad validitatem praecedentium sponsaliorum non valet, ut satis jam proxime demonstratum fuit tum exemplo traditionis, quae venditioni invalidae accedens robor eidem tribuit: tum sponsaliorum cum secunda persona contractorum, quem contractum per se vitiosum, tamen nuptiae subsecutae firmant. Contra vero si a validitate sponsaliorum inferatur matrimonii valor, argumentatio recte procedet: e.g. sponsalia cum Scia valent, ergo cum eadem & nuptiae subsecutae consistunt. Ratio est, quia sponsalia statim ac inhonesta sunt & prohibita, etiam vitiosa evadunt: contra vero plura conjugia sunt illicita & prohibentur ne fiant, at facta suo se robore sustinent. 2. Tridentini Patres, qui nuptiis sine auctoritate patris valorem constare voluerunt, iidem de sponsalibus aliter luerunt. Quare dispositio juris civilis sponsalia clam patre facta irritantis, quia nusquam in Jure

Gane-

Canonico antiquata certitur, adhuc obtinet vires suas. 3. Tertia responsio paullo longior erit: de qua sic accipe.

14 Dixi Tridentinos Patres de clandestinis sponfalibus, seu clam patre factis siluisse. Nunc ipse me reprehendo. Ajo igitur, sponfalia injusu patrio contracta ab eo Concilio, si minus diserte, at saltem implicite vetita fuisse, ac proinde ab eodem irritata, quia (uti modo dicebam, & mox uberius exponam) in re sponfaliorum quod prohibitum, idem continuo & casum effectus est, scilicet ac in matrimonio. Res sic se habet. Synodus illa Sess. 24. in *De reform. matr.* cap. 1. nuptias parentum auctoritate detestas, etsi jam contractas sustinet, tamen detestatur & prohibet, dum ait, *sanc- tae Dei Ecclesiae semper detestata est atque prohibuit.* Quo loco *prohibuit* habet vim praeteriti proximi (*τοῦ παραχρησέως*) non remoti: quod Itali non redderent *prohibi*, sed *prohibito*. Quod tantumdem est ac *prohibuit* & *nunc etiam prohibet*: uti suo loco, ubi de Canonis Trid. sententia, pluribus demonstrabitur. Ergo quas nuptias Concilium factas sustinet, easdem *prohibet*, supple faciendas. At vero factas sustinere simulq. faciendas prohibere tantumdem est, ac sustinere sponfalia de praesenti injusu paterno facta, ac prohibere eadem de futuro. Nunc quaeris quo pacto ista sponfalia de futuro, quae a Tridentino conventu, si minus disertis verbis, ac certe *ισοδυναμοσίω*

(*aequivalentibus*) & uti loquuntur, *implicite* fuere prohibita, eadem tamen dici valida possint. Vides igitur tantum abesse, ut a Tridentino hisce sponfalibus quidquam praesidii arcessi queat, ut si ejus judicio stamus, dicenda sint ea sponfalia non tantum civiliter, verum & canonice *prohibita*, quod tantumdem valet ac *irrita*.

15 Et quidem ut rem altius repetam, in matrimonio quidem tum carnali, tum etiam spirituali (h. e. in sacris ordinationibus) valet haec distinctio, ut possit esse validum, sed non licitum: at in sponfalibus inauditum est, ut quum sint illicita ac prohibita, simul tamen consistant. Etenim mera sponfalia de futuro, quippe nullam corporum traditionem continentia, ex eo solum quod prohibentur ne fiant, etiam facta, vitiosa sunt & effectus carent. Contra vero sponfalia de praesenti, sive matrimonium potest multis casibus esse ratum, etsi fuerit illicitum. Si quaeras discriminis hujus inter sponfalia & connubiū rationem, promptissimum erit respondere: quia, inquam, matrimonium nexum indissolubilem habet, quem non modo dissolvere, ubi recte coaluit, sed ne tum quidem, ubi subolet vitium, pro infirmo ac dissoluto haberi seu declarari expediat: secus sponfalia. Et quidem quae irrevocabilia sua natura sunt, in iis non solet ex illicito ac prohibito etiam *τὸ ἀκυρὸν* sive *invalida* continuo inferri. Sic quia donationes sunt irrevocabiles, ideo lex Cincia *imperfecta*

Ha Ulpiano dicitur in fragmentis initio, ubi sic incipit: *Imperfecta lex est veluti Cincia, quae supra certum modum donari prohibet... Et si plus donatum sit, non rescindit*. Eodem plane modo lex Tridentina de conjugis clam parentibus initis *imperfecta* [XI] ut alibi saepe monui, dici poterit, quippe eas nuptias *detestans & prohibens*, at vero semel factas fovens ac fulciens. At in sponsalibus longe aliter se res habet, in quibus, utpote revocabilibus, prohibere ne fiant, tantumdem est, quod irritare jam facta. Sic sponsalia post fidem alteri datam contracta, quia jure Canonico sunt prohibita, continuo etiam sunt invalida, etsi ubi hisce posterioribus sponsalibus nuptiarum nexus indissolubilis accesserit, jam jure optimo consistent. Postremo si & hoc porro quaeras, cur in sponsaliorum, imo & pactorum omnium legibus tantumdem sit prohibere, nequid fiat, ac factum infringere: ratio est expeditissima, quia certi juris est, sponsones, pacta, stipulationes turpes nullius esse roboris, ex *l. Generaliter 26. l. si flagitii 123. D. de verb. obl. necnon l. 7. §. 14. l. 27. §. 4. D. de pact. l. 5. Cod. de legib.* Id vero intelligen-

dum est, sive ea turpitudine ex naturali honestate, sive ex legum prohibitionem promanet. Etenim utraque turpitudine his sponsalibus inest, quae & naturali rationi (ut ex Instit. initio tit. de Nupt. intelligitur) adverfantur, & a civili praeterea abhorrent. Ad civilem autem rationem refertur *patria potestas & jus sui tatis*, quorum illa facit ut filius nihil ferme, nisi auctore patre possit: istud vero prohibet ne patri invito suus agnascatur heres. Et ob has rationes sponsalia filiorumfam. inficio patre a Romanis legibus prohibentur, ac proinde sunt irrita.

16 Poterat & illa ratio afferri, quod sicuti de juris Mosaii Romanique collatione & vetus liber scriptus exstat, & eam comparisonem non indiligenter viri eruditi atq. industria pertexuerunt: sic quandoquidem Num. Cap. 30. vota Deo a filiisfam. dissentiente patre nuncupata sunt irrita: non fuit consentaneum, ut sponsones futurarum nuptiarum (quae in jure nostro etiam vota dici solent) ut vota inquam hominibus non auctore patre facta valerent. Verum de hoc toto argumento, quod *θεολογικώτερον* videri

[XI] Quum autem Sanctionem hanc Tridentinam *legem imperfectam* voco; noli sic accipere, quasi quidquam Sacrosancto Concilio detractum eam. Tantum enim exempli & interpretandi causa haec dicuntur. Non enim ratione potestatis aut cognitionis alteriusve defectus in legislatore, ea lex *imperfecta* dicitur: sed quia legislator ipse haec non ultra prohibere voluit. Pari ratione impedimenta tantum impedientia vocari *leges imperfectae* poterunt.

videri poterat, videantur inferne [XII] adnotata.

17 Ex hactenus dictis fit consequens, filiosfam. sibi invicem injulii

L

[XII] *Ex voto filior. fam. Num. xxx. 4. non recte inferri, eorumdem nuptias, sed tantum sponsalia injussu patrum non consistere.*

Num. xxx. 4. 5. 6. sic legitur. *Mulier si quidpiam voverit, & se constrinxerit juramento, quae est in domo patris sui & in aetate adhuc puellari: si cognoverit pater votum, quod pollicita est, & juramentum quo obligavit animam suam, & tacuerit, voti rea erit. Quidquid pollicita est & juravit, opere complebit. Sin autem statim ut audiverit, contradixerit pater, & vota & juramenta ejus irrita erunt, nec obnoxia tenebitur sponsioni, eo quod contradixerit pater.* Hanc periocham quum Gratianus in eam Decreti partem, qua de matrimoniis agitur (legitur enim *Causa 32. q. 1. can. 14.*) retulisset, ansam Glosographis praebuit ea verba non tantum de voto & juramento, sed & de matrimonio impuberum intelligendi. Vide ibi glosas, in quibus votum, ac matrimonium aut confunduntur, aut pari passu in filiisfam. procedunt. Sed & Fagnanus ad cap. *Tua nos, de despons. impub. num. 12.* hunc Decreti textum (qui est ex Mose Num. c. 30.) supine admodum Ambrosio tribuit, & quum sit de voto ac juramento, tamen tamquam responsum matrimoniale laudat.

Quamvis autem adscriptus textus non de matrimonio, sed de voto ac jurejurando loquatur, tamen ansam Protestantibus dedit, ut inde argumentum caperent, quo probarent, nuptias clam patre initas non consistere, aut saltem per patrum disensum solvi. Primus, quem sciam eo argumento usum, fuit Erasmus, a quo id mox Protestantes arripuerunt, ac plenis buccis decantarunt. Nam si, inquit, promissio Deo facta a parentibus cassa redditur, quanto magis nuptialis promissio facta homini? At fateor, a voto ad matrimonium non rite argumentum procedere. Nam votum non aliud quam meram promissionem complectitur: quum contra matrimonium exhibeat & repraesentet, quod ante promissum fuerat. Vide proxime dicta in hac Mantif. n. 9. & seq. & in *Adnot. VII.* ubi ostendimus, sponsalia venditioni, ac matrimonium traditioni esse aequiparandum. Ergo si quod argumentum ab hoc Mosis loco duci poterat, id unice ad sponsalia, non ad matrimonia trahendum erat. Nam recte a voto ad sponsalia argumentatio fluit. Si enim promissio Deo facta in conceptione voti per patrium disensum fit irrita, multo magis per eundem infirmabitur promissio homini facta in sponsalibus. Nec alia, reor, Gratiano mens fuit, quippe hunc Numeror. locum inter eos textus inferenti, qui sunt de sponsalibus: exiitnavit enim, recte a voto ad sponsalia argumentum trahi.

Imo fort. non tam Gratianus a voto ad sponsalia argumentum ducebat, quam proprie Mosaicum textum exiitnavit de *votis nuptialibus*

jussu paterno de re nuptiarum in futurum promittentes, per eas sponsones nihil prorsus efficere, ac protinus sponsalia esse ipso jure irrita: exceptis aliquibus casibus, quibus permisum est filiisfam. auxilium iudicis adversus pa-

rentum improbitatem implorare, quibus casibus possunt interdum nuptiarum promissiones nec turpes esse, nec irritae: sed nec tamen statim actionem ex sponso [XIII] saltem de Jure Canonico dabunt, verum, ut opinor, in suspenso

libus h. e. sponsalibus accipi debere. Cur? quia quum a Vulgata, quam usurpavit, absit vox *Domino* (quae tamen in fonte est, ubi disertè dicitur *Mulier si voverit votum Domino*) existimavit forsitan, hoc de votis nuptialibus posse accipi: nam *Votum*, etiam sine addito, saepe nuptias significare, satis colligitur ex illo Apulei in IV. Floridor. ubi ait, *Togam quoque parari & voto & funeri* (ubi imperite commentator Julianus Floridus in *interpretatione* illud VOTO exposuit ad *votum nuncupandum*: imo ad aevum Apulei ibi alluditur, quo duobus dumtaxat temporibus induebatur toga, in nuptiis semel, iterumq. in funere) & ex aliis Scriptor. & Ictorum locis apud Brissonium in v. *Votum*. Accedebat quod Divinus Legislator similia Romanis sponsaliorum legibus ibi loqueretur. Nam illud Mosaicum Num. xxx. 4. *Si cognoverit pater votum, quod pollicita est... & tacuerit, voti rea erit*: ex aequo respondet Pauli responso in l. 7. de sponsal. ubi, praefatus de necessitate consensus ascendentium in sponsalibus, subdit: *Intelligi tamen semper filiae patrem consentire, nisi evidenter dissentiat, Julianus scribit*. Postremo sicuti, ubi de sponsalibus sermo est, quod de filiabus dicitur, idem solet & ad filios porrigi (vide exemplum sup. in Adnot. V.) sic & in hoc Mosis loco, quod de filiae voto Legislator posuit, id Hebraei Icti perinde de filiis esse intelligendum statuunt. Omnino videbatur, uti dicebam, aetate Gratiani Mosaicus is locus etiam de votis nuptialibus, h. e. sponsalibus esse capiendus, alioqui numquam in suo Decreto is Monachus hanc Sacrae Scripturae laciniam ei panno assuisset, qui totus est de sponsalibus. Aut (si non tam crasso ingenio Gratianus fuit, ut sic putaret) certe quidem ex vulgata sui temporis opinione aut existimavit, Mosaicum, de quo quaerimus, textum generaliter ad omnia vota, tam Deo nuncupata quam homini, pertinere: aut postremo a voto ad promissiones hominibus factas argumenta tamquam a majore ad minus trahi oportere. Antequam hinc abeo: Vlpianum reperio l. 2. de pollic. §. 1. de voto similia Mosis locutum. *Voto autem patres familiar. obligantur, puberes sui juris: filius enim fam. vel servus sine patris domini ve auctoritate voto non obligantur*.

[XIII] *Actio ex sponso* in sponso alterum reluctantem dabatur olim ex jure veterum Latinorum teste A. Gellio IV. 4. Atqui hoc jus

non

sponfo manebunt, donec iudex interpellatus de eo pronuntiaverit.

18 Et adhuc quidem de jure communi disputavimus, ex quo evicimus sponsalia filiorum patris auctoritate defecta nec olim firma fuisse, & ne nunc quidem post eas correctiones, per quas jus civile in matrimonialibus ex jure Canonico novissimo refingitur, valere. Quam juris discussionem doctoribus, quos equidem viderim; in mentem non venisse, praesertim in tanta quae hodie est juris subtilitate, est quod mirer.

19 At illud magis miror, quum celebratissima sit illa Regni nostri Pragmatica Sanctio in tit. *De S.C. Macedoniano*, quae incipit *Per excellentem*, in quam scripta extant spississima a nostratibus doctoribus commentaria, quum-

que ea Pragmatica longius multo, quam S.C. Macedonianum processerit, quippe non tantum mutui contractum (quem dumtaxat S.C. Macedonianum complectebatur) sed omnino omnes pactio-nes, quae quomodocumque a filiis factae sunt, sine praesentia & consensu patris, nullas esse iusserit: quum, inquam, haec ita se habeant, quae hominum est ἀγορία, qui si non jure communi, at hac saltem constitutione sponsaliorum istiusmodi contractum prohibitum esse, non intellexerunt? An non sponsalia de genere sunt sponsonum, pactorum, conventionum, contractuum? Nemo umquam de hoc [XIV] dubitavit: imo & per excellentiam apud Graecos Latinisque contractus nomen generis [XV] occupa-

L 2 vit.

non Romae observabatur, sed in Latinorum urbibus, & quidem non ultra *id tempus*, quo civitas universo Latio lege Julia data est, ut idem ex Ser. Sulpicio ibi docet. At jure Romano nulla ex sponsa-ibus obligatio nascebatur ad contrahendas nuptias, nec ulla indidem prodebat actio, (ut alibi ostendimus) quinimo liberum erat *nuntium remittere*, ac sponsalibus renuntiare, ex iis legibus; quae infra in *Adnot. XVII.* citantur. Sed tamen Jure nostro Pontificio actio contra partem alteram renitentem dabatur, ac nunc etiam datur: de quo vide dicta ab Auctore initio Dub. IV. & a me in *Adnot. 17.* 33. 34. At hoc intelligendum est, quoties sponsalia ab ipsis parentibus tutoribusve, aut, si majorenes sint, saltem patre consentiente, sunt facta. Nam furtiva filiorum sponsalia numquam pro obligatoriis habuit Jus Canonicum: exceptis iis casibus, de quibus sup. num. 17.

[XIV] Tractant quidem pragmatici hanc otiosissimam quaestionem, utrum sponsalia sint contractus. At omnes ad unum ajunt, nec ullus repertus est, qui hoc negaret. Vide *Onnat. de contract. t. 2. tract. 8. sect. 7.*, *Sabellium*, alios. At de Franc. Hotom: alibi.

[XV] De Graecis non est dubium, quin sponsalia vocarent *Συνάλλαγμα* i. e. *contractum*, nim. κατ' ἐξοχήν per excellentiam. Nec te turbet Chrysost. qui Hom. 74. in Matt. matrimonium συναλλάγμα

vit. Verum quod ad Pragmaticae intelligentiam attinet, est plane indignissimum ac prorsus inauditum, ut ne ad modicam quidem summam possit sese filius obligare injussu patris, possit autem ejusdem ingratis sese in perpetuam servitutem dedere, atque in barathrum miseriarum se praecipitem agere. Hoc quis sanae mentis animum induxerit credere? Nisi hoc est, quod male praconcepta de matrimonii libertate opinio, & male intellecta Concilii Trid. de matrimoniis clandestinis sanctio nostris doctoribus tantam caliginem offudit.

20 At erit aliquis, qui excipiat, non solere leges nostras res matrimoniales attingere, quae nim. sub juris Canonici dispositione sunt. Ita sane, verum ubi de contractu matrimoniali, qui simul & Sacramentum est, agitur: at sponsaliorum de futuro contractus nihil de sacramento habet. Hinc quum contractus matrimonii non nisi coram sacerdote celebretur, contra sponsaliorum pacta publicus tabellio solet excipere. Postremo, ut omnes prorsus cavendae anfas praecidam, verba

Pragmaticae ita concipiuntur, ut directe tabelliones petant. *Nemo, inquit, dictorum actuariorum & notariorum audeat . . . adnotare neque recipere obligationes instrumenta vel contractus aliquos a filiisfam. quibuscumq. nisi in praesentia & expresso consensu ipsorum patrum.* An non, quum Canonicae sanctiones furtiva filiorum sponsalia detestarentur & prohiberent, aequum fuit, ut civilis etiam potestas suppeticas ferret, absterrendo tabelliones, ne istas furtivas filiorum sponsiones nuptiales in sua commentaria referrent? Nihil aequius fingi poterat. Aut saltem aequilibrium fuit, ut ea pragmatica constitutione, qua minoris momenti contractus excipere tabelliones ventantur, hunc, qui maximi momenti est, & in quo paterni consilii maturitas praecipue requiritur, multo magis vetari intelligatur.

Ergo non est dubitandum, quin sponsalia, de quibus quaerimus, tum jure civili communi (etiam quatenus hoc in matrimonialibus jure Canonico novissimo correctum fuit) tum etiam nostro municipali sint irrita & cassa.

λαγμα dici testetur: nam ex orationis contextu apparet, ibi agi de his contractibus, qui nuptias antecedunt, h. e. de sponsalibus. Sic etiam Hesychius *Συγάλλαγμα* interpretatur *γαμικὸν συμβόλαιον* i. e. *nuptiale pactum* h. e. *repromissionem futurarum nuptiarum*, quomodo sponsalia definiuntur. At apud Latinos etiam *sponsalia* nomen generis invaserunt, nempe dicta a *sponsionibus* sive *pactionibus*, quae sunt universi generis vocabulum. Nec secus *sponsalitia consarreatio* nomen generis obrinet, quippe quae ex vi suae etymologiae *sponsionem* designat, uti dicam in Diatr. II. par. 2.

Confectaria præcedentis doctrinae.

21. *Ex sponsalib. filiorumfam. nulla oritur actio nec civiliter, nec Canonice: imo vero iudices patrib. adversus filios suppetias ferre debent. Ac stultus est labor obsecrare filios, ut renuntient sponsalibus, alioqui irritis.* 22. *At sponsalia, a quibus patres injuste dissentiant, tantisper in suspensio manent, donec iudex pronuntiaverit.* 23. *Propositur objectio petita ab Honestate, quae a furtivis filiorumfam. sponsalib. oritur, non oritura, si essent irrita. Resp. in his oriri dubium Honestatis impedimentum, quod tamen pro vero impedimento est habendum, quia in Sacram. sequenda est pars tutior.* 24. *Opponitur Tribunalium laicor. stylus. Quem tamen ostenditur causae nostrae favere. De edicto exhibitorio & prohibitorio. Recens. S. Confilii sententia pro patria potestate.* 25. *In nonnullis casib. merito iudices filiis adversus patres auxilio veniunt.* 26. *Quinq. objectiones petita ex Curiar. Episcopaliũ praxi.* 27. *Ea praxis desumenda est ex Praelatis doctrina & prudentia illustrib. Laudantur prae ceteris Aloys. Riccius & hujus Dissert. Auctor, atq. Eminentiss. SPINELLVS Archiep. Neap.* 28. *Resp. ad singulas objectiones. Incidere casus aliquos, in quibus Praelatus pro filiis stare debeat, maturando nuptias. Hodiernis moribus dissensum patrium actis insinuari, haberiq. ejus rationem.* 29. *Ad V. objectionem responsio accuratior. Anteriorib. sponsalib. validis, non item invalidis, impediuntur posteriora, ne transeant in matrimonium. Quare illa, quib. parentes cum ratione obstitunt, quum sint irrita, nullum debent impedimentum afferre.* 30. *In praxi ante dicta sponsalia sunt moratoria tantum, non peremptoria.* 31. *Optandum, ut hoc ipsum publico Ecclesiae iudicio de finiat, ut amputetur seges infinita perjuriorum, quae ex hac una radice pullulat. Deferre jusjurandum quando non liceat ex August. Obstruendas esse perjuriis quaslibet rimulas.* 32. *BENEDICTI XIV. laus. Ex ejus Brevi graves contra filiorumfam. detestandos conatus sententiae excerptae.*

21. **Q**Uorsum vero, inquires, hæc tam multa de sponsalibus istiusmodi? Nempe ut intelligatur, ex eis, utpote plerumque ab initio invalidis, nullam pari obligationem, nullamque exinde actionem prodi, non tantum jure civili (ex cujus

dispositione non solum mutuo dissenso a sponsalibus recedi potest, sed etiam ex alterius sponsi renuntiatione) sed ne Canonico quidem, quod ceteroquin solet sponso alterum refractarium hortationibus, aut minis urgere, ut fidem liberet. Cur? quia

21 sponſalia plerumque ab incu-
nabilis irrita fuere. Imo ne
citari quidem filius aut filia po-
teſt, ut in iudicio ſiſtat, ubi
de juſto patris diſſenſu conſti-
tit. Nec hoc fatiſ: verum quia
eadem ſponſalia deteſtanda ſunt
ac prohibita, poteſt tum jure pa-
triae poteſtatiſ multis modis cõ-
peſci filius, ne fidem praeſtet, tum
vero iudex imploratus (praeci-
pue ubi juſte pater diſſentiat) de-
bet omnibus juriſ remediis huic
malo obviam ire. Poſtremo (ut
plura alia hujus generiſ conſe-
catoria taceam) non coguntur
patres ad filiorum genua ſe pro-
volvere, ut ſponſalibus ſuo in-
juſſu contrãctiſ renuntient: quem-
admodum & quoties unus ex
ſponſiſ a ſponſalibus recedit, &
hujus pater non cogitur partiſ al-
terius veniam largitionibus & pe-
cunia redimere, ut poſſit filium
aut filiam elocare alteri, de quo
inferius diſputabitur.

22 Quid ſi vero, inquires, con-
tracta ſint ſponſalia in uno ex iis
caſibus, quibus ſive propter ma-
jorem filiae aetatem, ſive paren-
tum moroſitatem, cunſtationem,
avaritiam, licet liberis ſibi con-
ditionem quaerere, aut vero ſal-
tem iudiciſ auxiliũ implorare?
annon iis ſaltem caſibus ſponſalia
& erunt valida, & actionem pro-
ducent? Reſpondeo, quidquid de
vigore ſponſaliorum in hiſce ca-

ſibus ſit [XVI] non ante tamen
actionem adverſus alterum ſpon-
ſum renitentem, aut contra pa-
rentes impediẽtes dari, quam
conſtito, illum eſſe unum ex ante-
dictiſ caſibus: id quod ei partiſ,
cujus intereſt, probare incum-
bit.

Atque haec in univẽſum ſunt
poſitae doctrinae conſecatoria, quae
leviter tantum adumbrata non ne-
ceſſe fuit ſingulatim deducere: nec
enim ignoro, ubi in rem praefen-
tem venit, pro circumſtantia-
rum varietate etiam varia fore
rerum ſingularum iudicia.

23 Verum illam conſecutio-
nem, quae ſtatim in oculos incur-
rit, non poſſum heic diſſimulare.
Nam ſi ſponſalia, de quibus tam-
diu loquimur, cenſeantur invali-
da, nullum ex iis inducetur Hone-
ſtatiſ impedimentum. Nunc vero
praxiſ contrarium obtinet. Reſp.
naſci quidem exinde Honeſtatiſ
impedimentum: verum non inde
ſequi, ſponſalia illa fuiſſe valida.
Quod totum quale ſit, brevi ſic
accipe. Jure antiquo *Honeſtas*
etiam ex irritiſ ſponſalibus indu-
cebatur. Id quidem ſuſtulit Trid.
Synodus, vetãns ex ſponſalib. an-
decumq. invalidiſ id impedi-
mentum inferri: ſed tamen Trid. ſan-
ctio intelligenda eſt de initio ir-
ritiſ: nam ex initio validiſ ſpon-
ſalibus, ſed poſtea ob diſſenſum,
mortem, fornicationem, notabi-
lem

[XVI]. De quo vide ſuperius dicta num. 17. Nimirum ſponſalia
illa, quibus patres injuſte diſſentiant, non erunt quidem ab initio irri-
ta: ſed tamen quia id diſceptatione & iudiciſ ſententiã indiget, tantis-
perdum iudex ſuper eo pronuntiet, in ſuſpenſo manent.

lem sponsi unius mutationem evadentibus invalidis oritur optime illud impedimentum: de quibus omnibus vide Fagnanum in *cap. Ad audientiam, de sponsal. n. 29.* ubi & Decretum Congr. Cardinalium super ea re, idque a Papa comprobatum affert. Venio nunc ad sponsalia, maxime indigna, infacio aut dissentiente patre facta. Ea quidem ex multorum sententia (quos Muscettula noster sup. num. 167. laudat) ab initio fuisse valida, etsi postea ob offensiones quae praevidentur, irrita fiunt h. e. minime obligatoria. Haec opinio quum haud paucos patronos praefecerat, satis habet virium, ut ex dictis sponsalibus inducatur impedimentum. Nam in iis, quae substantiam sacramenti tangunt, (cujusmodi sunt omnia impedimenta dirimentia) tutior insitenda est via. Etenim etsi secundum meam sententiam illa ab incunabilis invalida erant; id tamen negatur ab aliis. Quid restat igitur, nisi ut in praxi ita geratur negotium, tamquam si revera id impedimentum oriatur; cuius ceteroqui venia, ubi opus fuerit, facillime impetratur? Deinde etiam secundum nostram sententiam adhuc inferri id impedimentum, necesse est. Dixi enim invalida initio esse sponsalia, si iuste pater dissentiat, at valida (intrinsecus inquam valida) etsi donec id probetur, ea in foro tamquam in suspensio habebuntur) si iniuste. Atqui totum hoc (*iuste* ne an *iniuste*) est in iudicio disceptandum: quod iudicium, utpote ex pluri-

bus juris factique circumstantiis pendens, non est expeditissimum: adhaec autem & iudex falli ut homo potest. Itaq. quum non expediat sacramenti valorem in discrimen adduci: ad eam se praxim conformare omnes debent, quae tutior est, ac impedimentum honestatis ex his sponsalibus futurum agnoscere; ac si sit dispensationi locus, eam minime negligere. Atque ea est hujus difficultatis enodatio.

24 Jam vero mihi opponetur fortassis stylus, uti vocant, nostrorum Tribunalium, in quibus ea sponsalia haberi valida videntur, & ex iis dari actio & coercitio. Respondeo, etiam si nostrorum Tribunalium *stylus* talis esset, qualis describitur (quod tamen pernego) deberet is *stylus*, si modo iuri obsistat, si honestatem, & jus Divinum & naturale de honorandis parentibus evertat, deberet, inquam is *stylus stylo* contrario corrigi & emendari: id quod antiquitas *stylum vertere* appellabat, si apte metaphoram a stylo scriptorio ad Curiae stylum trahere libeat. Verum quod hac responsione non indigeam, maxime laetor. Nam si de laicis consistoriis agitur, haec, ut alibi attigimus, nullam ex sponsu actionem admittunt adversus alterum detrectantem. Nec unquam fando auditum est, praeturae viribus sponsum refractarium adigi, nisi sicubi stuprum intervenerit: de quo alibi. Ergo jure communi (sicuti & nostro municipali) adversus sponsum alterum nulla

conceditur actio [XVII] imo jus civile, quantum in se est, renuntiandi sponsalibus praebet veniam. At vero ubi neutra pars diffidet, & inter utramque de nuptiis celebrandis jam convenit: tunc adversus impediētes actio dabitur fort. de injuriis aut de

dolo, aut si qua alia id genus actio prodi solet. Ad haec licubi unus ex sponsis a propinquis occultatur, tunc nostris moribus agit nonnumquam sponsus alter adversus propinquos alterius *interdicto exhibitorio*, interdum & *prohibitorio*: utrumque tamen [XVIII]

im-

[XVII] Nam quamvis jure naturali considerato ex sponsalibus non fecus, ac ex quavis alia pactione, sua nascatur obligatio: tamen scitum est, jus civile non omni obligationi assistere, ut proinde non sit mirandum, si ob infinitam repudiorum licentiam, nulla ex jure civili prodita sit actio ex sponsalibus, quamvis stipulatione firmatis, vel quamvis poena in stipulatum deducta fuisset, *l. 1. C. de sponsal. l. 2. §. 1. 2. D. de divort. l. 2. C. de repud. l. 2. C. de inut. stipul.*

[XVIII] Dico improprie conveniri propinquos interdicto exhibitorio (quod hodie vulgo vocatur Mandatum ad exhibendum) nam contra eo interdicto agit habens patriam potestatem adversus alios, ut filium quem in potestate habet, exhibeant. Et interdicto prohibitorio juvatur pater sive alius ascendens, quominus prohibeatur ducere aut abducere filium. At hodie interdum utroque interdicto ab uno sponso conveniuntur alterius non tantum propinqui, sed etiam pater aut avus, ut exhibeat filium aut filiam quos in potestate habet, aut vero ne abduci prohibeat. Id quod est contra naturam utriusque interdicti: nam utrumque a Praetore proponitur in gratiam habentium patriam potestatem, non adversus eosdem. Vel vide lib. XLIII. Digestor. tit. 30. qui est *de liberis exhibendis, item ducendis*, necnon & Codicem eod. tit.

At enim dixerit fort. aliquis hodiernam fori nostri praxim niti *l. 2. D. eod. tit.* Nam ibi Hermogenianus loquitur de marito, non de sponso. Imo magis, inquit, *de uxore exhibenda ac ducenda pater etiam, qui filiam in potestate habet, a marito recte convenitur.* Quid autem sponsus cum marito commune habet? Maritus per *in manum conventionem* potestatem habet in uxorem, quae marito est loco filiae: praeterea idem maritus, ut usitatis locutionibus utar, habet jus ad rem & in re: at sponsus, quamdiu talis est, nullum adhuc civiliter jus habet. Nam et si ex jure naturae ex sponsalibus, ut ex omni alia conventionem, nasceretur obligatio, imo & jus ad rem: tamen, quia jus civile non omni obligationi assistit: sic ne huic quidem, quae ex sponsalibus alioqui nasceretur. Ergo naturali tantum, non item civili ratione assequitur sponsus jus ad rem.

Ex haecenus dictis constat, ex jure civili sponso non juvari interdicto

improprie, & contra naturam utriusq. interdicti. Atque hae sunt ferme actiones, quae in disceptationibus matrimonialibus in usu esse solent in laicis Tribunalibus. Scio ne ex his quidem quas dixi actionibus filiosam. juvari posse aut debere. Ac plura nostrarum Curiarum *praejudicia* (quo nomine antiqui appellabant, quas nunc *Decisiones* vocamus) quibus filiorumsam. vota profligantur, facile esset viris pragmaticis, quibus haec sunt in manibus, per otium colligere. Verum instar omnium

fit ultimum S. R. Consilii S. Clarae decretum, quod ante hos paucos dies in eo sacratiss. Consistorio factum est: per quod sapientissimi iudices prae se aperte tulerunt, propositum sibi esse, ad constantem aequi bonique tenorem Tribunalia nostra exigere: id vero nunc quum maxime sub CAROLO REGE iustissimo & civilitati deditissimo: quem bono Reip. natum DEVS OPT. MAX. diu sospitet atq. fortunet. Id jam *praejudicium* quia recens est, non gravabor heic [XIX] subijcere.

25 Ce-

dicto exhibitorio aut prohibitorio. Et ita quidem de jure civili procedit in sponsalibus validissimis. At ubi sponsalia propter disensum paternum sunt invalida: tunc quis dubitat, quin nullus omnino locus sit sive exhibitorio sive prohibitorio interdicto? Id quod per nuperam S. Consilii sententiam mirifice a me confirmari potest: quam in seq. *Adnotationem* rejicio.

[XIX] *Laurentius Piscopus* accusatus osculi fuerat a *Joanna Rogeria* paris conditionis puella, cum qua & sponsalia coram Parocho contraxerat. Quumq. causa proposita fuisset in M. C. Vic. decretum fuit, citari & capi dictum Laurentium. Hunc quia interim Horatius pater abduci extra regni fines curaverat: institit mulier, ut cogeretur Horatius pater ad exhibendum filium. Cui petitioni ita detulit eadem M. C. sit (per *appuntamentum* quod vocant) placeret, Horatio patri fieri *mandatum ad exhibendum sub poena ducatorum ter mille*, nim. ut sub ea poena filium intra mensem exhiberet. Vbi id mandatum Horatio denuntiatum fuit: is *remedium supplicationis ad finem revocandi mandatum* produxit in Sac. Consilio: ubi proposita causa in Aula viri Amplis. Antonii Magiocchii Sanctioris Concilii Quinqueviri, ad relationem Ill. March. Villaplanae Judicis M. C. Vic. post maturam discussionem decretum fuit (idq. sub finem mens. Julii hujus an. 1742.) *suspendi executionem mandati M. Curiae, & eandem contra Horatium amplius non procedere*. Causas decreti hujus has ferme sacratiss. ac providiss. Consistorium habuit: Horatium sine patriarum legum fraude aut detrimento, sed jure patriae potestatis id fecisse, quod in ea facti specie factum oportuit: proinde, utpote jure suo usum, absolvi oportere.

Quandoquidem autem in hoc iudicio ab *advocato puellae* produceba-

25 Ceterum si quando contrariū *stylum* consistoria nostra tenuisse reperientur, ajo plerūq. id in illis casibus evenisse, quando patres sine ratione filiorum aequissimis votis obstitunt: quibus sane casibus & iudicis auxilium adversus difficiles parentes rite imploratur, & iudex interpellatus potest pro merito causae filiisfam. ferre suppetias. Nihil ergo negotii ex Tribunalium praxi facessitur.

26 At etiam ad ultimum Ecclesiasticae Curiae praxim objici mihi posse video, in qua sponsalia in iussu parentū facta haberi valida videntur. Id vero multipliciter ostenditur. I. Quia instantibus sponis Praelatus non tantum interponit decretum de contrahendo, verum etiam, ne forte turbentur a parentibus nuptiae, dat veniam contrahendi sine praevis bannis. II. Quia si alter sponsum relactetur, instante altero, Praelatus urget per juris remedia refractarium ad praestandam fidem sponsaliorum. III. Pater opponens disensum suum, quantumvis iustum, nihil agit, nec rescindit sponsalia. IV. Imo aliud remedium non relinquitur patri, nisi ut qua minis qua largitionibus alterutri sponsum suadeat, ut sponsalibus renunciet. V. Etiam si

huc usque dicta non perinde, uti objectum est, in omnib. Episcopalis consistoriis observentur, at hoc certe in omnibus sancte servatur. Etenim priora sponsalia, quamvis invitis parentibus & cū persona indigna fuerint contracta, infirmant posteriora sponsalia auctore patre cum digna persona celebrata, & impediunt ne haec secunda sponsalia per consensum de praesenti transeant in matrimonium. Ergo sponsalia ista, quae hactenus impugnavimus, a Praelatis validissima reputantur. Vides jam ut hoc uno telo dicta hactenus subruī atque everti videantur.

27 Antequam ad singula respondeo: ajo, non id quaerendum esse quid unus alterve Praelatus in suo tribunali sequatur, verum quid ii prae ceteris faciant, qui prudentiam juris utriusque apprimē tenent, quique ad hanc prudentiam studio partam, etiam illam alteram animi facultatem, quam virtutem appellant prudentiae, adiungunt. Ajo, ab his in hac parte Curiae praxim petendam esse. Ac notum est, quid in hac Archiep. Curia Neapolitana decidendum aliquando putaverit Aloysius Riccius, postea Episc. Vici Equensis, in causa matrimoniali.

cebatur exemplum *Francisci Calò*: sciendum est longe disparem huius causam fuisse. Adolescens N.N. filius Francisci Calò post stuprum virgini N. N. ejusdem ferme conditionis oblatum, suatore fort. patre, auferat extra Regnum. Hactenus quidem nihil molestiae Francisco patri creatum fuit. Verum quia idem Franciscus testibus a se subornatis puellam ejusq. domum infamare malis artibus non dubitavit: ob hoc crimen jure optimo Senatorum suffragiis damnatus fuit eum hac formula, *Carcer passus cedat in poenam.*

niali hujus generis (de quo videtur ipsum Riccium in *Decis. Cur. Archiep. Neap. dec. 24. par. 3.* tum nostrum Auctorem infra num. 346. 347.) nam fuit auctor, ut quoddam matrimonium dispar & invitis propinquis, de quo disceptabatur, non tantum ad tempus, sed in perpetuum impediretur. Deinde & hoc scio, plures esse nunc Praesules juris peritis. ac moratissimos, quos idem plane sentire animadverti, quos quidem heic nominare non attinet. Nam pro omnibus vadem se dabit doctiss. ac piissimus Franc. Maria Muscettula Archiep. Rossanensis, qui diu Romae Theologi & Canonistae summa cum nominis celebritate locum laudemque sustinuit. Is, inquam, non pretio conductus, ut causae serviret, nec abreptus partium studio, sed in secessu religioso, viribus obedientiae compulsus, hanc praeclariss. Dissertationem dedit, quae Romae prius censorum suffragiis comprobata prodiit, nunc vero ad publicam utilitatem recuditur. Sane siquid forte absonum in ea Dissert. repertum fuisset: numquam is ad Rossanensis Ecclesiae infulas doctrinae pietatisque merito promotus fuisset. Verum quo piaculo heic praeterire possum Eminentiss. Archiep. JOSEPHVM CARD. SPINELLVM? de cujus quidem summa pietate, eruditione, severioris disciplinae studio, suaeq. Cathedrae Sacerdotio per omnes partes sancte atq. integre administrato, ut mentionem injiciam, non hic nunc locus est. Ve-

rum illud praestare possum, hunc tantum virum ab id genus indignis conjunctionibus sumpsit sponte merito abhorruisse semper, atque abhorrere. Ergo, uti dicebam, ab hujus generis Praelatis, cujusmodi haud paucos aetas haec nostra commonstrare potest, petenda est praxis Episcopaliu Curiarum.

28 His in antecessum notatis ad I. respondeo, id totum, quod objicitur, procedere in iis casibus, in quibus, attentis omnibus circumstantiis, immerito patres dissentiant, & in quibus adversus parentu injustitiam, sordes, insensum animu judex imploratus auxilium affert nupturientibus, praesertim si stuprum intervenerit, nec ex matrimonio graves offensiones oriturae timeantur. Quid, inquam, isthic facias, ubi omnes circumstantiae matrimonium esse contrahendum, suadeant? annon etiam interdum remittenda sunt banna, nequa mora necessariiis nuptiis objiciatur? Ad II. nego secundum hodiernos mores, nimis urgeri reluctantem sponsum ad perficiendum matrimonium, multo id minus, ubi consensus paternus desit. Sed tamen incidere casus interdum possunt, in quibus id fieri expediat. Quid si enim stuprum oblatum puellae fuerit? Tunc (ait Noster Dub. V.) si puella humili loco sit nata, & oritura scandala timeantur, praestabit dotari puellam, quam duci Audio. Sed tamen quid si haec sit paris conditionis? Quid si vero puella clari sanguinis se minus nobili prostituerit? quid si de

eo probro manarint vulgo rumu-
sculi? Quid heic aliud facias, nisi
quod suadeat necessitas? Ad III.
nego ullam reperiri usquam E-
piscopalem Curiam, in qua pater
opponens suum a filiorum spon-
saliibus disensum rejiciatur. Imo
vero & audiri parentes, certum
est, & eorum disensum actis
matrimonialibus insinuari, po-
stremo & disensus hujus haberi
maximam rationem: sed tamen
sicubi forte minor habetur ratio,
quam par sit, id hominum, non le-
gum, imbecillitati esse tribuen-
dum, quis non videt? Ad IV.
supervacaneum est quidquam re-
ponere. Postremo ad V. aliquanto
accuratius est respondendum.

29 Neque enim maximam
hanc difficultatem, quain ipse
ab initio objici posse providi,
dissimulare fuit animus. Achilles
ergo adversariorum hoc potissi-
mum telo nos impetit. In Curiis
inquiunt, sponsalia filiorum clam
patre, quamlibet indigna, infir-
mant secunda sponsalia & impe-
diunt matrimonium cum altera
persona: quare habentur ut vali-
da. Atqui ajo, me hoc unum scire,
matrimoniiis afferri quidem sole-
re impedimentum tantum impe-
diens per anteriora sponsalia cum
diversa persona contracta, modo
tamen ea sint valida atq. obliga-
toria. Verum utrum sponsalia pa-
rentibus juste invitis facta sint
obligatoria, de eo etsi nihil dum
Ecclesia pronuntiavit: at Synodus
Tridentina videtur ea tamen sal-
tem implicite habuisse cassa &
irrita in eo, quod ait Ecclesiam

illa detestatam semper esse ac pro-
hibuisse (de cujus argumentatio-
nis vi vide mihi superius dicta in
hac *Mant.* n. 13. 14. 15.) praesertim
quum eadem jure civili sint irri-
ta, necdum ea juris civilis dispo-
sicio contrario Ecclesiae judicio
reformata fuerit: praesertim
etiam quum eadem sint Theologi-
ce invalida (ut Noster solidissime
toto ferme *Dub. IV.* demonstra-
vit) ac juris Canonici & civilis
generalibus regulis (de turpibus
scil. promissionibus) adversan-
tia. Ergo matrimoniis affertur
quidem impedimentum impediens
per anteriora altera sponsalia,
modo tamen sint valida: nam si
sint invalida, nullum prorsus im-
pedimentum gignent. Vide sup-
num. 27. quid in hac Archiep. Cu-
ria de his sponsalibus censuerit
Riccius. Atque haec quidem
scio, nec quidquam ultra pronun-
tio. Ceterum quaenam in hoc ne-
gotio sit curiarum praxis, non est
meum rimari.

30 Verum si adhuc urgere per-
gas ac percontere, ecquaenam su-
per ea re sit Tribunal. methodus:
ajo anteriora sponsalia invitis pa-
rentibus facta esse impedimenta
tantum moratoria seu dilatoria
comparate ad matrimonium cum
diversa persona, non vero perem-
ptoria, &, ut loqui consuevimus,
impedimenta prorsus & absolute
impedientia. Nimirum enim per
illa mora injicitur nuptiis: at mox
constito, ea fuisse invalida, im-
petratur decretum de contra-
hendo: Possem ejus praxeos ex-
empla proferre, si id opus esset.

31 At si verum fateri volumus: optandum esset, ut exstaret tandem publicum Ecclesiae judicium de eo, utrum sponsalia dissentiente cum ratione patre facta habenda sint pro impedimento impediendo matrimonium cum secunda persona auctore patre contrahendum. Non nego existitisse de ea re singularium quarundam Ecclesiarum judicia: vide Auctorem nostrum infra num. 295. ubi Synodi Regiensis, necnon & Laufanensis synodales constitutiones producuntur, per quas sponsalia clam parentibus a filiis contracta declarantur irrita, etiam secuta postmodum copula inter spondentes. Verum, ut ingenue profitear, expetendum esset, ut PAPA modo dicta furtiva atq. indigna sponsalia nulla esse publico judicio declararet, nec per ea impedimentum alteri digno matrimonio afferri. Quid ita? Omitto quod id juris explorati esse, jam supra demonstratum est. Verum, in quo caput est, hoc uno Pontificis & Ecclesiae judicio obviam iretur quotidianis perjuriis, quibus Episcopales Curiae polluantur. Vt ecce filiis invito patre indigna sponsalia contrahentibus, & exinde cum eadem persona nuptias contrahere adnitentibus, non aliud ferme efficacius remedium patri superest, quam viles testes pecunia corruptos producere, pejeraturos, huic aut illi mulierculae (quae & in idem perjurium sese componit) fidem antea datam. Nunc si sponsalia istiusmodi quae a patre impugnantur, publico

judicio invalida esse decernerentur: praecideretur dupliciter hinc per juriis via, primum quia non opus haberet pater ad has technas confugere, si quae impedit sponsalia, habeantur invalida: deinde frustra mulierculas instrueret, testaturas sibi antea fidem datam, quando haec etiam anteriora sponsalia haud secus habenda essent irrita, quippe invito patre & aequae indigna. Idem dicendum erit & de iis matrimoniis, quae auctore patre & propinquis, rite & sancte contrahere sit animus: haud enim raro ex procorum astu & invidia mulieres & falsi testes subornantur, qui per fidei datae speciem nupturientes divexant malis artibus, & moras neant. Omnino non alia seges est perjuriorum feracior, quam haec, quae a sponsaliorum probationibus affertur. Itaque publice interesset, ut ea tantum sponsalia fidem in Tribunalibus Episcopalibus ac laicis facerent, quibus & patres consenserint (exceptis iis casibus, in quibus injustus patrum dissentus sponsalia non irritare debeat) & a Parochis aut publ. tabellionibus excepta fuerint: nisi si qui sunt casus alii, in quibus aliud ratio suadeat. Ceterum nihil magis e re Christiana & publica fuerit, quam praecidi occasiones perjuriis, propter quae hodie male audit Christianum nomen. Familiare olim fuit deferre in judicio alteri jusjurandum, quamdiu Christiani mortem potius sibi oppetendam putassent, quam pejerare. At hodie, postquam nulla est Divini nominis

reve-

reverentia, nulla jurisjurandi religio, tenenda est Augustini regula, quam retulit Gratianus can. 5. 22. q. 5. *Ille qui hominem provocat ad jurationem, & scit eum falsum esse juraturum: & quae plura ibi sequuntur dicta gravissime. Ex qua regula non tantum sequitur, non licere deferre jusjurandum ei, quem scias pejuraturum: sed & praeccludendas esse perjuriis rimulas omnes, per quas peccare possint. Certe quamdiu sponsalia furtiva atq. indigna filiorum fam. valida habentur, redundabunt quaquaversum perjuriis Ecclesiasticae Curiae, dum non tantum ii in quibus caritas refrixit multis modis, verum & honesti ceteroqui patres ad hunc scopulū illidunt navem: dumq. nullum aliud remedium sibi relinquunt, eo tandem recurrunt, quod unice restat, ut ad perjuros testes, & feminas pretio corruptas, tamquam ad sacram anchoram, ad ultimum deveniant, h. e. ad remedium malo deterius.*

32 Ceteroqui haec quae haecenus scripta sunt, quaeq. scribentur, S. R. ECCLESIAE ac Sanctissimi Domni Apostolici BENEDICTI XIII. iudicio sponte submitto: quem confido, qualiacumq.

ista sunt, aequi boniq. consultorum, tam privatim, quippe unum omnium juris universum tum Divinum tum humani consultissimum, quam etiam publice, ut qui nuper (die 17. Novemb. an. 1741.) pro sui Sacerdotii officio datis publice litteris (*in forma Brevis, quod incipit Satis vobis compertum*) Cathedrae Apostolicae sensus adversus ista minime ferenda filiorumfam. connubia graviter ac pro dignitate deprompserit. Earum litterarum exemplum infra suo loco dabitur. Interim unum aut alterum locū heic adscribere non pigebit. Cujusmodi est illa expositulatio: *Huic etiam malorum origini accepta sunt referenda ipsa quoque secreta matrimonia contracta a filiisfam. contra patris juste dissentientis voluntatem: ex quibus quam gravia incommoda exariri soleant, neminem latet. Itemque illud, ubi Episcopus adhortatur, ut sedulo inquirent, An (contracturi matrimonium) sint sui vel alieni juris; an filiisfam. quorum nuptiae patri juste dissentienti sint invisae. Ab Episcopali etenim, quod geritis, munere nimium esset alienum, facilem praebere filio inobedientia occasionem.* Verum de his alibi.

D I A T R I B A I.

In Canonem Illiberitanum LIV. de quo supra in Mantif. num. 3. disputatum fuit.

1. *In Can. Illib. sponsalior. nomine nec matrimonium venit, nec sponsalia vulgo cognita. 2. Sed sunt sponsalia per osculum, arram, & preces celebrata post pubertatem; quae nuptii; aequiparantur Alexii imp.*

imp. sanctione. 3. Ante quam non plane exaequabantur. 4. Sed Alexii intermortuam disciplinam revocavit; quae jam vigeat sub Trullana Synodo: cujus can. 98. ex Balsimone exponitur: Fons juris huius lex Mosajca. 5. Trullani can. interpretatio ἀδεσποτος. 6. Altera ἀνωυμος interpretatio. 7. Haecenus dictorum epilogus & confectaria. 8. Constantini lex de sponsalib. osculo & arra firmatis. 9. Origo osculi in hisce sponsalib. a Christianis & lege Mosajca. 10. Eadem Jac. Gotbofr. opinio fuit. Tertulliani locus. 11. Ex Constantini constitutione in Bacticam missa, arguitur, osculum istud jam antea inter Christianos Hispanos viguisse. 12. Accurata Illib. canonis expositio. 13. Osculi sponsalitiu disciplina in oriente perduravit: at interim in occidente exolevit, ubi remansit tamen rigidior sponsalior. jure canonico observatio, quam quae jure Pandectarum innotuit. 14. Differentia inter jus civile & Canonicum in sponsalior. praestanda fide. 15. Honestatis impedimentum ex eo manavit, quod olim sponsalia nuptiis exaequarentur a Christianis. 16. Canon Illib. adeo sponsalib. in jussu patrio factis non favet, ut potius adversetur.

Canonem illum jam sup. in Mantissa num. 3. totum adscripsimus, & haec iterum adscribemus: *Siqui parentes fidem frangerint sponsaliorum, triennii tempore abstineant se a communione. Si tamen iidem sponsus vel sponsa in illo gravi crimine fuerint deprehensi; excusati erunt parentes. Si vero in eodem fuerint vitio, & polluerint se consentiendo, superior sententia servatur.* Et supra quidem in Mantissa num. 3. plura in eam sententiam diximus, quod sponsaliorum nomine matrimonium intelligatur: de quo vide ibi dicta. At re maturius expensa, nego in eo Canone per sponsaliorum fractionem intelligi debere matrimonium per alterius conjugum abductionem disturbatum, quippe quum huic qualicumque peccato parum conveniat *criminis* nomen & *polluendi* verbum, quae in eo canone sequuntur. Nec potest intelligi adulterium ab uno conjugum patratum, quia vix fieri poterat, ut id crimen a conjugum parentibus procuraretur: & triennalis abstentio a communione poena levior fuisset, quam pro adulterii crimine; pro quo in eod. Concilio poena gravior & diuturnior sancitur, & aliquoties nec in fine communicari jubetur. Nec vero vocabulum *sponsaliorum*, uti sonat decet intelligere. Nam sponsalia, cujusmodi ex jure civili novimus (& qualia haec Ferd. de Mendoza intellexit) frangere, etiam temere, ex eodem jure civili semper licuit: uti dictum in *Mantis.* num. 2. 4. & 24. Quid ergo est? Ajo, *sponsaliorum*, quorum fractores damnat is Canon, longe diversam esse naturam a nostris sponsalibus. Ea vero res altius est repetenda. Itaque id dabo operam, ut quibus gradibus ad veram Canonis intelligentiam devenerim, iisdem insistam, incipiens ab ulti-

mis sanctionibus, atq. ita demum ad propositi Canonis interpretationem mihi a utum patetaciam.

2. Regula est Græcorum Canonistar. Balsamonis, Zonaræ, Matthæi Monachi cognomento Blastaris, aliorum, sponsalia in omnibus æquiparari nuptiis, proinde non minus esse indissolubilia ac ipsas nuptias. Ea regula nititur constitutioni Alexii Comneni, quam Matthæus Blast. affert in Syntagm. Alphabeticum cap. 15. apud Beveregium (to. 2. pag. 76. Edit. Oxon.) quæ incipit *Μυστήρια*, in qua inter cetera legitur, *μὲτὰ δὲ τὴν ἰσπὴν τῶν εὐχῶν ἐπὼδῆν &c.* Post sacrum vero precum carmen, & consuetam arræ atque osculi observationem, exiguo vel etiam longiusculo temporis spatio interjecto, prout ipsis contrahentibus visum fuerit, (*ἀπαραιτήτως*) citra recusationem legitimam quoq. nuptias succedere iubemus. Hujus vero generis sponsalibus pubertas, sive eadem quæ nuptiis ibi ætas præfinitur, nîm. an. xii. pro femellis, xiv. pro maribus. Ante hoc tempus facta sponsalia, aut non adhibitis sollempnitatibus, vetat habere robur verorum sponsaliorum & indissolubiliam, sed ea tantum obligare secundum aliarum stipulationum & contractuum consuetudinem. At his alteris veris proprieque dictis sponsalibus negat, ex poenæ adjectione robur accedere, aut aliunde, quam ex invocatione nominis Dei, per hanc vero fieri, ut indissolubilia maneant, ex illis tantum causis dirimenda, quibus & nuptiæ solvuntur.

3. Hæc est Alexii Sanctio. Nam antea, Matthæo eodem teste, licebat sponsalia, etiam osculo & arris firmata, per poenæ præstationem solvere. Multo magis licebat nuda sponsalia solvere, quæ nihil aliud erant, quam nuda verborum vincula, quippe nec osculo, nec arra, nec precibus firmata.

4. Quum autem Matthæus dicit, ante Alexii sanctionem licuisse sponsalia, etiam osculo & arris firmata, per poenæ præstationem dissolvere nolim ex eo colligas, Alexium omnium primum eam disciplinam invexisse, ut sponsalia eo modo facta æquipararentur nuptiis, sed eandem jam antea vigentem, postea intermissam, ad pristinam severitatem revocasse. Nam certe Alexii constitutioni præluserat Trullanus Canon XCVIII. qui sic concipitur. *Ὁ ἑτάρω μυστήριον θύσαν γυναῖκα &c.* Qui alteri desponsam mulierem, eo adhuc vivo cui desponsata est, in nuptiarum ducit societatem, adulterii crimini subjiciatur. Ad quem Canonem doctiss. interpres Balsamon, (præfatus potuisse videri heic neq. fornicationem intervenire, quia contante matrimonio coierint; nec adulterium, quia illa nondum ἕπαυρος i. e. nondum viro juncta erat) subdit: Hoc non admittentes sancti Patres decreverunt, ut tamquam adulter condemnentur, qui ad nuptiarum societatem eam accepit, quæ est alteri desponsata, quippe quum inter sponsoꝝ osculum processerit, & arræ datæ sint pro con-

contrabentium securitate. Nec sponsus aliam uxorem potuit aliter ducere, nisi legitime solutis prioribus sponsalibus. Deinde addit, multo id magis suo tempore valere post Alexii constitutionem supra adscriptam. Deinde pluribus interjectis, & hoc addit: *Si non processerunt sponsalia* (illa nim. quibus osculum & arrae interveniunt) *sed tantum conventiones poenae stipulatione munitae, cujusmodi sunt quae hodie fiunt* (θεσμοτικὰ Χαρτῖα) *nuptiarum pactiones actis insinuatae: non puniuntur quis ex eo quod pacta conventa transgressus, cum alia persona matrimonium copulaverit.* Deinde & fontem juris hujus aperit, legem Mosaicam. *Scias autem, in Lege Mosaica sponsalia reputari pro nuptiis, & sponsam vocari uxorem, & puniri ut adulterum, alterum qui eam duceret.* Dicit enim Lex in V. T. (Deut. XXII. 24.) *Et humiliavit uxorem proximi sui, ejus scilicet sponsam de virginavit.* Postremo de Maria (quam tantum sponsam tunc fuisse certum habet) admonitum Josephum notat, *Ne timeas accipere Mariam uxorem tuam.* Quamquam revera (pace Balsamonis dixerim) heic τὴν uxorem tantundem est ac in uxorem: ut ad finem *Diatr. 2.* dicam. Atque hae magis notandae sunt Balsamonis in Trullanum Canonem animadversiones. Nam in Zonara omnia eadem, ac breviora sunt.

5 Verum in ead. Beveregiana editione post Balsamonem sequitur ad hunc Canonem ἡ ἑτέρα ἑρμηνεία i. e. interpretatio altera, quam in Cod. Bodlejano se reperisse Beveregius testatur. In ea plures citantur leges civiles huc facientes, & duae prae ceteris (cum iis tamen citationum numeris quos si sequere, frustra eas in Basilicis reperias: nec ubi sint reperiendae alioqui scio: certe imp. Christianorum videntur) per quas *Sponsus non minus contra sponsam ab alio ante nuptias corruptam, quam contra eum qui cum ea (post nuptias) adulterium commisit, jure viri adulterii actionem movebat.*

6 Ceterum quod Balsamon (vide adscripta ejus loca) dixerat, non potuisse sponsum aliam a desponsa ducere, nisi legitime solutis sponsalibus prioribus; id pluribus declarat Scholias. alter anonymus, cujus insigne Scholium adhuc Trull. Can. in Cod. Amerbachiano a se repertum inseruit Beveregius in suis Adnot. ad hunc Trull. Can. Is Scholias sic incipit: *Ἐστὶ ἀπλοκῶν &c.* *Si sponsalia nim. adhuc legitime consistant, & libellus repudii nondum missus sit. Oportet enim, inquit lex* (quamnam legem heic intelligat, Mosaicam ne Deut. XXIV. 1. an alicujus Christiani principis, non satis liquet: nam ceteroqui antiquae Romanae leges etiam sine causa repudium sponso miti sinebant) *ut in matrimonii solutione, sic etiam in sponsalibus libellum repudii mitti, propter justam videlicet causam.* Deinde & eas causas enumerat, aequae in sponsaliorum ac matrimonii dissolutione valentes; uti sunt illae omnes quae matrimonium illegi-

M

timum

timum efficiunt, adhaec aliena religio, morum turpitudine, fortunae commutatio, graviditas ex alieno semine, dilatio nuptiarum ultra quadricennium, si violenter a magistratu provinciae despondeatur, vitae monasticae electio, impotentia, si sponsus sit senator, aut alii gravissimo muneri sit obnoxius, aut ejus substantia aerario subjiatur. Postremo & hanc Canonis rationem reddit, futilem illam quidem, sed ex qua intelligas, Graecos in omnibus ferme sponsalia nuptiis adaequale. *Si enim, inquit, qui dimissam ducit, saeviterium committit, juxta ipsius Veritatis dictum (Matt. V. 32.) qui non legitime a sponso dimissam ducit, is (πὸν ἀναξίτην,) quo loco erit?*

7 Diutius opinione mea Trullano Canonis & ejusdem Scholiasis immoratum non me facti poenitet: quippe quum plura inde scitu jucunda intelligantur. 1. Ac primum jam ante hujus Quinifextae Synodi aetatem sponsalia fuisse duum generum, necesse est; alia ut essent illa juri Romano cognita, ejusdemq. naturae cum nostris hodie sponsalibus (quae tamen Graeci Canonistae improprie sponsalia nuncupari volunt) quae majorem vim ad obligandum non haberent, quam ceteri contractus: alia vero proprie *sponsalia* dicta, eaque per invocationem Divini nominis perque osculum & arras, & inter puberes tantum, celebrata. 2. Haec posteriora juri Pandectarum, imo & Canonice hodierno Latinorum incognita, a quod Graecos jam ante Trullanam Synodum in usu fuerunt, & etiamnum saeculo XIV. usurpabantur, tempore scilicet Matthaei Blastaris, quia hodieque apud Graecos in usu sunt, ut infra dicam. 3. Haec eadem posteriora proprie dicta sponsalia Orientali jure per omnia nuptiis adaequantur, itaut ex his tantum causis, ex quibus nuptiae, dissolvi posse credantur. 4. Fons autem disciplinae hujus circa proprie dicta sponsalia, si Graecis canonistis credimus, jus non quidem Romanum (quod secus habuisse ostendimus) sed Mosaicum fuit. 5. Apud Latinos quidem nec hodie sunt, nec olim, postquam collectiones Canonum compingi in unum corpus coeperunt, fuere in usu sponsalia hujusmodi sollemnia cum osculi interveni celebrata, nec ullo modo sponsalia nuptiis adaequantur (nec enim occidens Trullanos Canones adoptavit umquam) sed tamen fatendum est, hanc Graecanicae sponsaliorum disciplinae notitiam permagno usui fore ad pernoscenda Latinae Ecclesiae sponsalia, quorum obligatio longe major jure Pontificio est, quam jure civili, atq. in nonnullis (veluti in impedimento honestatis) prope adaequat nuptias: de quibus inferius edisseram. Quod totum ex eodem juris Mosaiici fonte (quo jure sponsalia ferme exaequantur nuptiis) ad Latinam Ecclesiam manare debuit, a quo fonte etiam sponsalia nuptiis ferme paria in Graecam Ecclesiam prorepserunt.

8 Atqui hoc ipsum scire libet, unde & quando primum ea de sponsalibus matrimonio paribus, usq. osculo firmatis consuetudo invaluerit, Nam ..

Nam haecenus non ultra Trullanam Synodum h. e. an. 692. processimus. Nunc antiquiora adhuc vestigia quaero. Sane nihil antiquius in hoc genere reperio Constantini sanctione an. 336. quae est l. 16. *Cod. de donat. ante nupt.* quae sic incipit: *Si a sponso rebus sponsae donatis, interveniente osculo [I] ante nuptias hunc vel illam mori contigerit, dimidiam partem rerum donatarum ad superstitem pertinere praecipimus, dimidiam ad d. sancti v. l. de sanctae heredes . . . Osculo vero non interveniente, sive sponsus sive sponsa obierit, totam infirmari donationem, & donatori sponso vel heredibus ejus restitui.* Mitto cetera constitutionis hujus: cujus rationem Cod. Justiniani interpretes non sunt assecuti, ut qui existimarunt, in osculi poenam (per quam pudicitia delibatur) eam dispositionem factam: quum contra certum sit, favore sponsaliorum osculo & arra firmatorum (quae ferme apud Christianos nuptiis exaequabantur) ita fuisse ab Imp. dispositum. Per hanc autem legem ostenditur, an. 336. quo lata fuit, jam in usu fuisse hoc genus sponsaliorum, quod quum ceteroqui juri Pandectarum sit penitus ignorabile (nec enim ulla in Digestis aut scriptoribus prisci aevi usquam est osculi sponsalitiis mentio, multo minus quod sponsalia nuptiis aequiparentur, imo contrarium passim in Pandectis decantatur) adhuc origo quaerenda est osculi sponsalitiis.

Equidem quum me in omnes partes verterem, nihil verisimilius asserere mihi posse videbar, quam si hanc consuetudinem a Christianis repeterem, apud quos nihil osculo sanctius & usitatus erat. Eo se in orationibus, & in sacra Synaxi in signū mutuae caritatis atq. foederis complectebantur: nec aliter, quam cum osculi impressione sese invicem salutabant. Itaq. nihil frequentius in Apostolorum epistolis legitur quam illud, *salutate invicem in osculo sancto*. Vide Rom. XVI. 16. & 1. Cor. XVI. 20. & 2. Cor. XIII. 12. & 1. Thess. V. 26. & 1. Pet. V. 14. Itaque antiquorum Christianorum ingenium, & eorundem Angelicam simplicitatem osculum sponsalitiis redolebat. Accedit, quod Christiani poterant moris ejus auctorem laudare sanctis. Patriarcham Jacobum, qui Gen. XXIX. 11. *osculatus est eam* (Rachelem) in pignus desponsationis utique. Confer quae supra ex Graecis Canonibus ad Trull. Can. 98. deprompti, ex quibus apparet, & sponsaliorum indissolubilitatem, & quod eadem nuptiis omnino exaequarentur, id totum veteres Christianos ad imitationem legis Moisaicae re-

M 2

tu

[I] Ea constitutio refertur in Basilicis lib. 28. tit. 3. cap. 16. his verbis: *Εάν ἐφίλησεν τὴν μνηστῆρα ὁ μνηστὴρ ἐν πῶ τῆς μνηστῆρας καιρῷ &c.* Si sponsus sponsae osculum impresserit sponsalio-

rum tempore &c. Ex quibus vides, osculum subsequutum sponsalia nihil asserere virium ad ea roboranda, sed illud tantum, quod in celebrandis sponsalibus intercedit.

tulisse. Ergo non antea jus Caesareum sponsaliorum hujus generis meminuit, quam & Caesares Christianismum amplexi essent .

10 Ac me quidem in ea cogitatione & conjectura fixum opportunè postea confirmavit doctiss. Jac. Gothofredus in comment. ad eandem Constantini legem Codici Theodosiani insertam *l. 5. de sponsal. & ante nupt. donat.* ubi is ad eandem conjecturam animum applicuit, nim. osculi in sponsalibus adhibiti originem a Christianis esse repetendam. Nolo ea recoquere, quae vir Cl. ibi affert: quorum pleraque jam antea a me animadversa, supra exposui. Sed iniquus lectori sim, nisi obscurum Tertulliani locum adscribam a Gothofredo productum. Itaq. Septimius in *de velandis Virgin.* cap. xi. osculi sponsalitiū sic aperte meminit. *Si autem ad desponsationem velantur (exemplo Rebeccae, cujus antea meminerat) quia & corpore & spiritu masculo mixtae sunt PER OSCULUM ET DEXTERAS, per quae primum resignarunt pudorem spiritus . . . quanto magis tempus illas velabit, sine quo sponsari non possunt?* Idem paulo supra de Rebecca: *Quae quum ad sponsum . . . perduceretur . . . non sustinuit (i. e. exspectavit) dexteræ collutationem, nec osculi congressionem &c.* Ergo non est dubium quin a Christianis is mos in leges Caesareas sit invecus, quum id antea Christiani ex Scripturis ut modo innuebam, collegissent. Acquissimum autem fuit, ut ubi sponsalibus osculum intervenisset, ea indissolubilia evaderent, ac nuptiis exaequantur, quia per osculum aliquid de virginitate delibari, omnis antiquitas intellexit. Sed & longe major his sponsalib. firmitas ex precib. & invocatione Divini nominis accedere putabatur: quantum ex ipsa Alexii constit. apud Leunclavium potest intelligi.

11 Et hætenus quidem osculi sponsalitiū, sive sponsaliorum nuptiis *ἰσθδυναμοῦντων (aequivalentium)* vestigia in Tertulliano, aut (sicuti forte Tertulliani locus obscurior videatur) saltem in aeo Constantini, & anno 336. deprehensa fuere: simul origo moris a Christianis est repetita. Nunc illud porro videamus, num ex Constantini sanctione in altioris antiquitatis indaginem liceat assurgere. Ea Constantini constitutio inscribitur *Ad Tiberianum Vicarium Hispaniarum*. In calce vero dicitur *Accepta Hispali, Nepotiano & Pacato Conf.* i. e. an. 336. Hujusmodi autem rescripta non ultro ab imp. mittebantur, sed ubi a magistratibus provincialibus interpellati fuissent. Ergo ex ea lege intelligitur, Hispali & in Baetica provincia viguisse tunc morē sponsaliorum osculo confirmatorum, maxime apud Christianos, quos jam tum frequentes in Baetica fuisse, constat ex undeviginti episcopis, qui canonibus Illiberitanis subscripserunt, iique maximam partem ex Baetica provincia, inter quos tertius est *Sabinus episcopus Spalensis* i. e. Hispalensis, h. e. urbis ejus, ubi Vicarius Hispaniarum morabatur: cui Vicario Constantini Constitutio

tutio inscribitur. Illiberis[II] autem, ubi Synodus illa coiit, ad eamdem Baeticam provinciam pertinebat, 36. leucis, ut ajunt, ab Hispali distans. Ex quibus omnibus luce meridiana clarius est, quo tempore canones Illiberitani condebantur (i. e. uno & tricesimo ante Constantini rescriptum anno) & Hispali & Illiberi & in Baetica universa viguisse apud Christianos consuetudinem osculi sponsalitiu (id enim moris in Baeticam non invexit Constantini constitutio, sed in vectum supponit) eaq. sponsalia pares habuisse vires, atq. ipsas nuptias.

12 His expositis, jam per se fuit Canonis Illib. sententia. Nam si quaeras, cur sponsaliorum fractio *crimen* vocetur, cur fractores *se polluere* dicantur: manifesta est ratio, quia de eo loquitur, qui constantibus hujusmodi sponsalibus, cum altera persona nuptias contraheret, quod esse *adulterium*, Canon. Trullan. 98: (ex veteri utiq. disciplina) ostendit. Deinde si quaeras cur parentibus potissimum ea sponsaliorum fractio tribuatur: respondebitur, quia ex jure Romano (imo & gentium: vide in *Dub. I. Adnot. 17.*) patres pro filiis sponsalia contrahere distrahebantque. Deinde quia maturabantur a Christianis nuptiae (uti in ead. *Adnot. 17.* dictum fuit) non nisi minores elocabantur, quiq. sive sub patria potestate essent, sive saltem sub propinquorum tutela, quos Canon *parentes* vocat. Jam, ut opinor in eo canone plana sunt omnia. *Si qui parentes* (quorum nomine non tantum patres, sed & *parentela* sive propinqui veniunt, uti dictum ad principium *Dub. II.* in *Adnot. 21.* sub quorum tutela pupilli aut minores esse solebant) *fidem fregerint* (per adulterium scil. quod committitur, quoties sponsi aliis copulantur, quam quibus desponsi sollemniter fuerant, ex Can. Trull. 98.) *sponsaliorum* (proprie dictorum, quae cum interventu osculi & arrarum contracta, exaequabantur nuptiis, ex disciplina Christianorum, postea a Constantino in leges Romanas in vecta) *triennii tempore* (non diutius, quia revera non erat proprie adulterium, sed improprie, propterea quod tantum sponsalia processerant: at si matrimonium inter eos constitisset, eo casu Concilium fidei fractori conjugii nec in fine communi onem can. 8. largitur: etsi in aliis adulterii speciebus poenam leviolem irrogat, sed semper triennio diuturniorem) *abstineant se a communione. Si tamen idem sponsus vel sponsa in illo gravi crimine* (quod Canon Trull. improprie adulterium vocat) *fuerint deprehensi, excusati erunt parentes*

M

[II] Duplex Illiberi aut Illiberis fuit, una in agro Ruscino-nensi, in qua perperam Mariana in IV. Hist. Hisp. 16. & Marca in I. Hisp. 6. Synodum illam celebratissimam coactam putaverunt: altera in Baetica, prope a fontibus

Singulis annis, at longius ab Hispali, h. e. plus 30. leucis, distans. In hac posteriore (quam duabus leucis a Granada removet Vasaest etsi alii ex illius ruinis Granadam crevisse volunt) Illiberitana Synodus vetustissima coiit.

tes. Si vero (parentes, seu propinqui) in eodem fuerint vitio, & POLLVERINT se (nota verbum adulterii proprium) consentiendo (hisce matrimoniis, quae habebantur ferme ut adulteria) superior sententia (de triennali poenitentia parentum) servatur. Haecenus de genuina Canonis obscurissimi sententias quam spero Canonicae disciplinae sacraeque antiquitatis cupidis non injucundam fore.

13 At haec mirabitur aliquis, me prima Graecanicae disciplinae circa osculum sponsalium vestigia in Illib. canone, & Tertulliano h. e. in Hispaniis & Africa, omnino in occidente notasse: quum non sit credibile, eam consuetudinem non perdurasse, ubi inceperat, contra vero in oriente h. e. in alieno solo tam altas radices egisse. At numquam equidem affirmavi, sponsalia hujus generis, quae parenti nuptiis potestatem habent, in occidente primum usurpari coepisse, sed tantum antiquiora moris ejus monumenta non alibi adhuc me potuisse, quam in Latina Ecclesia deprehendere. Ceterum quia id Christiani ex Scripturis se arripuisse profitentur, non est dubium, etiam in oriente id genus artiorum sponsalium obtinuisse. At deinde ea disciplina in Graeca Ecclesia, quippe antiquiorum rituum tenacissima perennavit, & hodieque [III] perennat: dum interim Latina Ecclesia multo austerior ac severior, statim ut sponsalia in adultiorem aetatem trahi coeperunt, & simul prisca simplicitas in malitiam degeneravit, ferme illo rituali osculo supersedendum putavit: etsi sexto saec. adhuc ejus osculi [IV] mentionem reperio. Ceterum perduravit tamen in ead. Latina Ecclesia rigidior quaedam
circa

[III] Hodiedum apud Graecos id genus sponsalium obtinet: id quod ex Crusii Turcograecia potest intelligi, ubi lib. IV. pag. 330. in quadam epistola scripta ad Theodosium (quem, ut ex Crusii adnotatis ad superiores epistolas potest colligi, apparet vixisse circa finem saec. XVI.) sic casus quidam matrimonialis proponitur. *Τίς ἀνθρώπος ἀρρῆσθῆναισάτο γυναίκα μετα ἰσρολογίας, καὶ ἐπιτραχιλίῳ, ἐμεσόλαβησεν δὲ καὶ φίλυμα &c.* Quidam subbarravit sibi mulierem, interveniente sacrar. precū benedictione, & fascia colari (sic Crusius exponit ἐπιτραχιλίον) nec non & osculo, &c.

[IV] Ad sextum enim saeculum pertinere debuerit Benedicti rescriptum (si modo sit Benedicti foetus) quod in Palea refertur can. *Lex Divinae 27. q. 2.* Aut cuius tribuendum sit monumentum illud: ibi certe fit osculi sponsalium mentio illis verbis: *Sed neq. osculum parit propinquitatem, quod nullam facit sanguinis commissionem.* Vide locum. Est enim ultimum, quod repererim, osculi hujuscemodi apud occidentales vestigium. Scio, nonnullis eam decretalem *vobias* suspicionem injecisse (vide Juenin, ubi de imped. Honestatis) id si est, tanto id recentius ejus osculi vestigium fuerit.

circa sponsaliorum obligationem disciplinae, quam quae jure Romano continetur (de quo vide Auctorem nostrum initio *Dub. IV.* & nostras *Adnot. 17. 33. 34.*) at non eo usque tamen, ut ullum genus sponsaliorum agnoscat, quod nuptiis aequiparetur: nam *sponsalia de praesenti* non sunt proprie sponsalia, sed verum matrimonium ratum: unde cumque [V] illis *sponsaliorum* nomen inditum fuerit.

14 Atque ea, quae hactenus de Graecorum sponsalibus sunt disputata, permagni interest cognoscere, ut origo pernoscatur obligationis ejus, quam hodiecum jura Decretalium ex sponsalibus proficisci volunt. Ecce enim, quum jus civile sinat sponsorum alterutrum alteri invito nuntium remittere, idque temere prorsus ac sine causa: contra jus Canonicum non tantum eam licentiam non patitur, verum etiam sponsum refractarium urget, comminatur censuras, ac tantum non cogit? Vnde tanta in jure Canonico prae civili severitas? Ex antiqua utique Ecclesiae disciplina, quando sponsalia proprie dicta ferme nuptiis exaequabantur in tantum, ut sponsus ad alterius nuptias transiens haberetur ut aduiter. At jure novo Decretalium ab ea quidem tanta severitate recessum fuit (maxime ubi osculo ceterisque sollemnitatibus supersederi coepit) at non prorsus tamen ille rigor elanguit: verum pensum habuit Latina Ecclesia sponso quae hortando, qua comminando censuras, percellere, uti fidem impleant. Quod si non plane compellit, id eo facit, quia *coactiones difficiles exitus habere* novit. Haec, inquam, Decretalium severitas vestigium est ex illa majore antiquorum severitate adhuc reliquum.

15 At superest & alterum praeae sponsaliorum disciplinae vestigium longe illustrius, per quod sponsalia (maxime ante *Trid. Synodum*) plane nuptiis exaequabantur. Quodnam id vestigium? *Honestatis* impedimentum. Eam quidem Honestatem juri civili non pen-

M 4

nitus

[V] Nam fieri quidem potest, ut quum jus Canonicum orientale duum generum sponsalia agnosceret, unum infirmius & dissolubile, artius alterum ac prope indissolubile: id nomine tenus Latini Canonistae fort. sint imitati, duplex admittentes sponsaliorum genus, unum *de futuro* (quae proprie sunt sponsalia) idque dissolubile, alterum indissolubile, quod *de praesenti* appellant. At posteriora haec aequivoce tantum sponsalia dicuntur, ac tantum sunt vera sponsalia, quam

Canis caelestis est verus canis. Aut si non ea, quam dixi, est origo divisionis sponsaliorum in *de futuro*, & *de praesenti*: saltem id Latini Canones ex Biblicis locutionibus hausserunt, per quas, ut alibi diximus, *sponsalia & matrimonia*, *sponsae & uxores* promiscue usurpantur & permutantur. Itaque quum ea vocabula apud nostros confunderentur: deinde opus fuit ut per eam partitionem in *de futuro* & *de praesenti* obviam iretur quotidianae amphibologiae.

nitus ignotam [VI] jus Canonum auxit. Nunc si a me quaeras, quae
 sœns priscis Patribus fuerit prohibere, ne ejus, cum qua sponsalia
 con-

[VI] *Amplius de origine im-*
pedimenti Honestatis.

Quia qui hujus impedimenti
 Veram originem panderit, inveni
 neminem: in gratiam Canonicae
 antiquitatis cupidorum non in-
 vitus feci, ut de ejus origine præ-
 ter dicta in hac Diatriba num. 15.
 addam & haec pauca.

Ergo si rei ipsius origo quaeri-
 tur: licebit quidem in jure civili
 pauca ejus vestigia deprehendere:
 at illud, quod praeterea jus Cano-
 nicum superstruxit, id totum ex Ca-
 nonico veterum sponsaliorum rigo-
 re (de quo in Diatriba dictum)
 manavit. Et ad jus Pandectarum
 quod attinet: in l. 12. §. 1. 2. D. de
 R. N. Ulpianus scripsit: *Inter me*
& sponsam patris mei nuptiae
contrahi non possunt, quamquam
noverca mea non proprie dicatur.
Sed & per contrarium sponsa
mea patri meo nubere non poterit:
quamvis nurus non proprie dica-
tur. Ac rursus l. 14. eod. in fine, ubi
 a Paulo scriptum est: *Ejus ma-*
trrem quam sponsam habui, non
posse me uxorem ducere, Augustus
interpretatus est: fuisse enim eam
socrum: improprie scilicet socrum, ut
 possit sive Augustus sive Paullus
 cum Ulpiano conciliari. Verum
 jus civile intra has tantum paucas
 personas ascendentium aut descen-
 dentium substitit: at numquam
 prohibuit, ne sponsae meae ex la-
 tere consanguineam intra septi-
 mum gradum ducerem. Nam vi-
 de, quam longo intervallo recita-

tae leges dissent a can. Siquis 27.
 q. 2. ubi scribitur: *Siquis despon-*
saverit uxorem. . . neque ullus de
consanguinitate (quae ad usque 7.
 gradum antiquitus se porrigebat)
ejus eandem sibi tollat in uxorem
ullo umquam tempore. Ergo id to-
 tum, quod praeterea jus Canoni-
 cum in impedimento Honestatis
 observavit, hausit id ex veteris
 Ecclesiae sponsalibus, quae nuptiis
 exacquabantur: ex quo fiebat, ut
 sicuti affinitas ex nuptiis, ita affi-
 nitas ex sponsalibus (quae *Hone-*
stas dicebatur) intra pares gradus
 contineretur.

Transeo ad *Honestatis* voca-
 bulum: de quo scire lubet, unde
 id desumpserint Canones. Omni-
 no ex jure civili. Justinianus in
Instit. tit. de Nupt. §. 9. praetatus,
nec sponsum filii nurum esse, nec
patris sponsam novercam, subji-
 cit, *RECTIVS tamen & jure*
facturos, qui ab hujusmodi nu-
ptiis abstinerint. Quibus dictis
 videbatur mihi rem ad honesta-
 tem redegitse, sed talem tamen,
 quae proxima legi esset. Atque in
 ea opinione me confirmavit Theo-
 phili (unius ex Institutionum con-
 ditoribus) paraphrasis, in qua, ubi
 dictum fuerat nec sponsam filii
 nurum esse, nec patris novercam,
 sequitur, καὶ ὅσον ἐκ τῶν
 εἰρημένων, ἠδυναμὴν ταύτας
 λαμβάνει πρὸς γάμον &c. Et
 quantum quidem ex dictis potest
 intelligi, pisset illas uxores du-
 cere: tamen (διὰ τὸ εἰρηπείης)
 pro-

propter **HONESTATEM** laudat Julianus (is certe de quo Ulpianus in dicta l. 12. §. 3. de R. N.) si quidem ab hujusmodi nuptiis abstinerimus . Ergo τὸ εὐπρεπές i. e. honestas sola impediēbat , quominus quis patris sui aut filii sponsam duceret . Hoc est illud εὐπρεπές , quod Graeci Canonistae ex Basilio afferunt , ubi ait , ἐν ποῖς γάμοις οὐ μόνον τὸ ἐπιτετραμμένον ζητοῦμεν ἀλλὰ καὶ τὸ εὐπρεπές . In nuptiis non tantum quid permissum sit , sed & quid **HONESTVM** quaerimus . Atqui hoc Magnus ex Modestino hausit l. 42. de R. N. Semper , ait , in conjunctionibus (connubialibus) non solum quod liceat , considerandum est , sed & quid **HONESTVM** sit . Ex his vides id , quod nostris Canonibus *Honestas* dicitur , agnovisse juris civilis conditores , sed tantum in paucis ascendentiū aut descendentiū personis , numquam ex transverso , atque in illis etiam (si Justinianum & Theophilum , qui Julianum laudat , audimus) *honestate* tenus putasse prohibitas nuptias , non ex necessitate . At vero jus Canonicū *honestatis* quidam vocabulum ab jure Civili arripuit , at eam honestatem ad omnes spōsorum consanguineos , etiam ex latere , usque ad septimum gradum prorogavit , ac insuper sub *honestatis* vocabulo necessitatem imposuit . Vnde haec tam immania discrimina ? quia Christianorum veterum proprie dicta sponsalia nuptiis exaequabantur : unde illic , aequae ac ex nuptiis , affinitas

oriebatur ad usq. septimum gradum : nisi quod affinitatem ex sponsalibus *Honestatem* appellari ex recepto more placuit .

Haec pluribus exposuisse non poenituit , ut desinant aliquando in Honestatis impedimentum debacchari Heterodoxi . Sane dum in his eram , incidit in manus Hent. Brouverri opus *de jure connubior* . Is lib. 2. cap. 14. cum plura praeter verum atque honestum de *Honestate* , tamquam certa sibi sumit (quae non vacat refellere) tum a Bonifacio demum VIII. inventum hoc impedimentum mira confidentia scribit . Quod me plane impulit , ut praeter dicta in *Diatr.* num. 15. hanc Adnotationem heic assererem . Vel adeat Brouverus Gratianum *Caus.* 27. q. 2. & ibi can. *Siquis uxorem* 14. & *c. si quis desponsaverit* 15. Nam quae ex Benedicto Papa recitat , is Canon est suppositionis manifestus Juenin. , ubi de imped. *Honestatis* . Verum quid Decreto aut Decretalib. opus est ? quando huc usque dicta satis ostendunt , Honestatis impedimentum in remotissima Ecclesiae antiquitate fixas radices habere : imo de ejus rigore sensim decessisse plurimum , dum prius intra quartum gradum , postremo a Trid. intra primum coercitum fuit , si ex sponsalib. proveniat , intra quartum , si ex matrimonio rato : tantum abest , ut conqueri Brouverus & alii Novatores possunt , ad potestatem atq. jurisdictionem latius prorogandam excogitatum hoc impedimentū esse ambitu & cupiditate Pontificum .

Post-

contraxeras, sororem aut consobrinam daceres: non alia certe fuit, quam quia quum antiquitus in Ecclesia sponsalia proprie dicta nuptiis paria in plerisque haberentur; imo alteri quam cui desponderat, nubens aut duceps, adulterium admisisse putaretur: hinc postea mansit hoc, ut non minus ex sponsalibus, quam ex nuptiis, suam affinitatem oriri voluerint: quam quidem in sponsalibus *honestatem* appellarunt. Hinc ad eisdem gradus utramque affinitatem porrigebant: ante Concilium Lateranense usque ad septimum gradum, ante Tridentino

vero

Postquam haec scripseram, incidit in Alexii Comneni Novellas, quae tum alibi, tum ad calcem Corp. Juris Civ. Gothofredi prostant. In iis num. 3. & 4. duae sunt ejus principis constitutiones, quas Balsamon (vide supra in Diatriba num. 2.) in compendium redegit. In his autem duabus Alexii Novellis sexies aut amplius impedimenti Honestatis, tamquam ex antiqua lege introducti, fit mentio. Ac statuitur, id impedimentum non tantum ex iis sponsalibus, quae nuptiis aequiparantur, inductum iri, verum etiam ex illis alteris minoris roboris. Itaque in priore earum Novellarum, quas modo nominavi, sic versus finem scribitur: ὁ, τε παλαιός φυλαχθήσεται νόμος, ὃς κειώλυμενων προσώπων ἀπαριθμησιν ἐποίησατο, μὴ ἀφίεις πύσσει εἰς τὴν ἀποζευχθεῖσαν μήνην πῶ ἐγγίζονται πρόσωπα εἰσερχέσθαι. Ita et VETUS LEX servabitur (per quam impedimentorum, sive prohibitarum personarum catalogus conditus fuit) non sinens quemquam cum sponsa a cognato suo dimissa contrahere matrimonium. Idem bis supra inculcatum fuerat. Ad haec in posteriore constitutione (num. 4. in Gothofr. Corpore) sic legitur. Si

sponsalia .. alterius, forte partem morte dissoluta sint, pars altera superstes sponsalia contrahere prohibebitur cum ea persona, cum qua, si quidem nuptiarum societas illi cum defuncta persona jam processisset, contrahere vetaretur. Idem prorsus paullo diversis verbis iterum ac tertio infra statuitur. Ex quibus vides, Honestatis impedimentum ex vetere lege apud Graecos obtinuisse: idque non tantum ex sollemnibus sponsalibus ortum, verum ex iis etiam quae minus proprie sponsalia vocabantur, saltem ex Alexii constitutione: postremo hoc Honestatis impedimentum iisdem prorsus finibus fuisse terminatum, quibus affinitas ex matrimonio coequebatur. Haec Brouverus ejusque symmittae viderint, quo pacto cum eo cohereant, quod audacter effutiunt, Honestatis impedimentum Bonifacio VIII. antiquius non fuisse. Nam certe παλαιός νόμος, quem passim in eo laudat Alexius, lex erat ἀδέσποτος, ad ipsa Ecclesiae primordia referenda, quando sponsalia unius generis inter Christianos usurpabantur, eaque illis, quas toties dixi, sollemnitatibus vallata, plane aequiparabantur nuptiis. Ac de Honestate satis.

vero usq. ad quartum . Nam Tridentina demum Synodus affinitatem sponsaliorum (sic enim appellare mihi tantisper liceat , quam vulgo *bonestatem* nominant) intra primum gradum coercuit . Habes jam illustre vestigium austerioris sponsaliorum disciplinae , per quam haec eodem ferme loco ac nuptiae habebantur . Id autem totum ex jure Mosaico ad Christianos manavit : quo jure sponsa & vocabatur & reputabatur uxor ; eademq. a sponso jure viri adulterii accusabatur .

16 Nec plura de Illib. canone . Ceterum is canon tantum abest , ut faveat sponsalibus clam patre factis , ut potius , dum in parentes foedifragos animadvertit , supponat penes eosdem summam fuisse potestatem contrahendi distrahendique ; etsi distrahendi pro summa libidine potestatem coerceat . Nam iis de causa dissolvi sponsalia illa artiora poterant , ex quibus nuptiae dirimebantur . Ergo non est dubium , quin sicuti patres de jure Canonico antiquo nuptias injusti suo factas recte dissolvebant , eadem de causa & sponsalia dissolverent ; imo uterque contractus injusti paterno factus ipso jure erat illegitimus & invalidus . Haec usq. adeo vera sunt , ut in ea ipsa Alexii Comneni constitutione quam saepe laudavimus (vide Novellas constit. ad eadem corporis jur. civil. Gothofr. in Alexio Comn. num. 4.) scribatur : *Alii e contrario indissoluta manere sponsalia putant : dicentes non esse consensaneum , ut quae (sponsalia) post liberorum perfectam aetatem parentibus placuerunt , (συναρτισται και αυτων) eorum consensu & sacris precibus obsequata , datione poenae rescindantur* . Ex quibus vides , ut ea proprie dicta sponsalia consistere , nec sacras preces , nec osculum & arras , nec legitimam pubertatis aetatem suffecisse , nisi etiam parentum consensus accessisset .

D I A T R I B A II.

De ritibus sponsaliorum : ad Mantiss. num. 9.
& ad Adnot. VIII. & IX.

P A R S P R I O R

Quaedam parum adhuc observata de confarreatione, coemptione, usu complectens.

1. RITVS vox est Etrusca , non tantum caeremonias , sed & leges significans : hinc lux titulo de ritu nuptiar. in quo Tribonianus defenditur . 2. Confarreatio, Coemptio, & Vfus proprie ritus sunt non nuptiarum , sed sponsalium . 3. Non recte Heineccius negat coemptionem a farve fuisse distinctam . 4. De confarreatione . Boetius si nullo acc-

acceptus exponitur: non enim vult, solo pontifices confarreati, sed solos confarreasse. 5. De coemptionis notione. Nonii locus parum intellectus, ac falso emendatus, exponitur. Quid ibi SACCIPERIO, quidve RESONARE. 6. Vetus inscriptio explicatur. 7. Ex collatis Boethii, Gellii, Serviiq. locis ostenditur, sola coemptione partam in manum conventionem (quamquam & usu conveniebatur in manum, sed emenso anno) deinde solas uxores coemptionales fuisse matrestam, at ceteras matronas vocatas. Vlpiani fragmentum IX. ad ejus Instituta videri pertinere. 8. Coemptio dicis causa fiebat: ceterum dotes & τὰ ἀντίσπρα pretii locum obtinebant. 9. De usu: quo fiebat ut mulier, quae toto vertente anno non triduum abnotasset, usucapta intelligeretur. Cicero cum Gellio, Servio, Boethioq. conciliatur. 10. V sui suas sollemnitates non defuisse, ex Judaicis moribus ostensum itur, a quibus Romani suos hausserunt.

I JO: Gottl. Heineccius JCTus eruditiss. in *Syntag. Antiq.* initio tit. *de Nupt.* gravem Triboniani accusatorem producit Thomastū, eo nomine, quod in titulo Digestorum, qui *De ritu nuptiarū* ab eo inscribitur, nullam JCTorū fragmentum rituale recensens, tamen ea quam dixi inscriptione usus fuerit. Nec dubitat is quidem, quin antiquiores juris antistites eandem epigraphen in suis scriptis usurpaverint: sed eos sic inscripsisse vult, quod sub eo lemmate de nuptialibus caeremoniis accurate agerent. Quam rubricam quando compilator iste retinere voluit, cur non aliquod saltem responsū rituale inferuit? Verū ut fatear, ignorata hactenus vocabuli *Ritus* etymologia ac notio eam invidiam Triboniano, imo & antiquioribus JCTis creavit: nam etiam apud veteres illos prudentes titulus *de ritu nuptiarum*, non mere caeremonialia, uti mihi certo persuadeo, sed legalia responsa complectebatur. Ergo RITVS proprie non aliud quam leges & jura significat, eaq. significatio & etymologiae & usui ejus vocabuli nititur: de utroque vide [I] inferne adnotata. Itaque non exspectandum ab antiquis

[I] Ab etymologia ordiar. RITVS (ut in Tyrrenicis dicam in Diatriba IX.) vox est Etrusca, quae & in Tab. III. Ignivina reperitur, ubi REHTE idem est quod RITE. Est autem consentaneum, ut Etruria, quae ritū magistra semper est habita, etiam vocabulum ipsum in Latium invexerit. Ac miseret me Vossii a πρίβος vocem RITVS ἰτυμο-

λογοῦντος. Quid his facias, qui quantum est Latialis sermonis, de Graeco, Musarum ingratiis, auferunt? Atqui Etruscos ab oriente pleraq. sua habuisse, ibidem ad nauseam demonstravimus. Ne plura: Hebraeum דת dat, & Chaldaeam דתא deta, jura ac leges significat. Vbi cumque autem Daleth in vocibus orientis occurreret, eam litteram Tusci Rhotacismo

tiquis consultis, aut a Triboniano erat, ut sub ea rubrica caeremonias confarreationis, coemptionis, domum ductionis, & quae porro erant, exponerent. Quamquam vel si veteres juris interpp. de confarreatione, coemptione, usu fort. egerint, haec tria illi, non tamquam caeremonias meras, sed tamquam modos acquirendi domini in uxorem considerabant.

2 At si licet quod sentio libere eloqui, fortassis *confarreatio, coemptio, usus* non tam nuptiales quam sponsalitiis ritus erant. Et omnino quaecumque domum ductione tenus fiebant, ea sponsaliorum ambitu proprie continebantur: a domum ductione demum nuptiae procedebant. Quocirca acturus hic de *usu, farre, coemptione*, ei scriptioni indicem *De ritibus sponsalitiis* praescribendum putavi.

3 Ac primum doleo, quod pluries cum Heineccio mihi decertandum

cismo delectati in caninam litteram commutabant, aut commutare ex modo pronuntiationis videbantur: de quo vide dicta in Tyrrenicorum Diatr. IV. §. 2. ubi de Ravenna, quae olim *Cumerum* dicebatur, & in Diatr. V. ad tosum Campanum. Ergo ex *Deta* fiebat *Reta* & cum terminatione Latina RITVS. Quae vox proprie jura significat: quia vero apud Hebraeos leges aliae sunt caeremoniales, aliae. morales aut judiciales, hinc apud Etruscos Latinosq. *Ritus* haec omnia significabat. Habes de etymologia ac vera vocabuli notione.

Nunc videndum an ea significatio cum Latinorum scriptorum usu conveniat. Primum exemplum affero tituli Digestorum *De ritu nuptiarum*, a quo tamen titulo caeremoniae absunt. Ad haec Plinius XII. 8. *Ritu* (i.e. lege) *naturae capite hominem gigni mos est, pedibus efferris*. Tacitus de Mose: *Novos ritus* (leges Mosaisca intelligit) *contrariosq. ceteris mortalibus indidit*. Sed nusquam plura exempla quam in

ablativo RITE reperias (quod non esse adverbium, sed auferendi casum, ostendit tum E breve, tum illud Statii. XI. Theb. 285. *Hei mihi primitiis ararum & rite nefasto Libatus*) quem ablativum passim pro jure sive leges veteres formulae accipiunt. Quare utruq. tamquam synonyma junxit Plautus in Cistel. *Itaque hanc lege & rite civem cognitam** *Alcesimarchus . . . possidet*. Idem Pleud. *Qui rite successit bonis*. Auctor ad Heren. lib. 1. *Testamentum ipso praesente conscribunt, testes rite affuerunt*. Quae exempla non ad meras caeremonias, sed ad jura pertinent. Sic *Rite facta* in l. 6. *D. ad l. Corn. de fals.* & *Rite facta delegatio* in l. 2. *C. de Novation*. Et quod ex Tertulliano solet in disceptatione hac de nuptiis injussu patrio factis afferri in lib. 2. ad uxor. *Nam nec in terris filii sine consensu parentum RITE & JURE* (κατὰ συνουσίαν scil.) *nubunt*. Adhaec *rite contractum matrimonium, & rite contractae nuptiae* in l. 3. & 6. *C. de interd. matrim.* Et alia sexcenta.

atque video. Is eod. in opere ad eund. tit. Infit. de Nuptiis num. x. negat tres fuisse distinctos ritus, neque enim coemptionem a confarreatione diversam fuisse, sed in hac illam tamquam ritum accessorium fuisse adhibitam: at postremis temporibus Romanos, neglecto primario confarreationis ritu, solum accessorium i. e. coemptionem retinuisse. Auctor & fundus conjecturae hujus Heineccio est Tullius in Flacciana c. 34. ubi orator modos in manum conventionis recensens, farris non meminit, sed tantum usus & coemptionis, utiq. quod haec a farre diversa non erat. Verum de Cicerone facilis est responsio, eum confarreationem omisisse, quippe suo tempore jam prope intermortuam. Nec mirum. Tiberii tempore non poterant tres patricii confarreatis parentibus orti reperiri, teste Tacito Annali IV. Ergo jamdiu antea intermittere confarreatio coeperat, idque propter ipsius caeremoniae difficultates, uti loquitur Tacitus. Quid mirandum, si Cicero supervacaneum putarit de farre quaerere, qui sciret suo tempore ritum illum passim ab omnibus negligi? Verum haec responsio parum me delectat. Verior & expeditior altera haec erit, revera farre solo non conventum fuisse in manum, sed tantum in matrimonium, ut infra a me demonstrabitur, ubi de coemptione. Ceterum, tres revera fuisse distinctos uxoris quaerendae modos, quos supra dixi, & Arnobius in IV. adv. gentes dixit, & Boethius ex Vlpiano, unaq. Servius ad Geor. I. 31. aditipulantur. Tametsi non nego, confarreationi plerumq. etiam coemptionem superaddi solitam ob eas rationes, quas infra tangam in Adnot. VI.

4 Jam vero pauca de singulis dicamus. Boethius ad Topica Ciceronis de ea sic incipit: *Tribus modis uxor habebatur, usu farre, coemptione. Sed confarreatio solis pontificibus conveniebat.* Hoc postterius ita dictum viri eruditi acceperunt, quali si soli pontifices confarreatione sibi uxores quaererent. Quod secus esse, recte Heineccius num. III. ex Dionysio & Tacito colligit, ex quibus intelligitur farreatas nuptias civibus omnibus fuisse communes. Verum non recte ibidem vir Cl. Boethium inter eos numerat, qui id genus nuptias pontificum peculiare putaverit. Debuisset saltem dicere Severinum sic opinandi ansam viris doctis quidem, sed parum attentis, praebuisset. Ceterum meo judicio nihil minus Boethius dixit, quam quod ei tribuunt. Nam ubi ait, *confarreatio solis pontificibus conveniebat*, confarreationem non *πανθητικὴν* sed *ἱεραρχικὴν* accepit. Ergo confarreatio quidem solis pontificibus conveniebat: at vero confarreati omnibus peraeque civibus. Servius id clare edocet ad Geor. I. 31. ubi confarreationem sic definit, *Cum per Pontificem Max. & Dialem flaminem per fruges & molam salisam conjungebantur.* Est hoc etiam verum est, pontificum nuptias fuisse farreatas, ex eod. Servio ad Aen. IV. 103. Sed uti dixi, Boethius non aliud voluit, quam

per solos pontifices confarreati potuisse nuptias: atque ex requisito pontificum ministerio nascebatur caeremoniae difficultas, de qua Tacitus, propter quam etiam intermitteri coepit. Cur inquis, soli pontifices confarrebant, quum contra in coemptione non opus esset pontificum interventu? quia in confarreato sacrificium fiebat, nec tale, quale ab omnibus fieri potuisset, sed *sollemne* & a solis pontificibus peragendum. Ulpianus in fragm. tit. IX. *Farre convenitur in manum, certis verbis, & testibus X. praesentibus, & SOLLEMNI SACRIFICIO FACTO, in quo panis quoq. farreus adhibetur.* Sed de confarreatiois etymologia, quam heic tangit Ulpianus, aliq. post Dionysium, infra aperiarn conjecturas meas in *Parte 2.*

5 Age vero de *coemptionis* notione nihil addam ad ea, quae supra in Mantifs. dixi in *Adnot. VIII. & IX.* ubi ex Servio Boethioq. ostendi eam emptionem fuisse mutuam, id quod & vox *coemptionis* ostendit. Id etiam ex Graecis auctoribus ibi demonstravimus: nam Euripides mulierem emptricem facit, Sophocles virum: quos quasi conciliaturus Nanzianzenus eleganter, uti vidimus, utrumque alteri venalem facit. Apud Latinos Nonius ita rem narrat, ut tantum nuptas ementes faciat: at in inscriptione quadam antiqua maritus emens inducitur. Nec aliter discidium componetur, quam quod ambo emebant, ut saepe diximus. Verum quia idem Heineccius nec Nonium nec inscriptionem satis videtur explicuisse, non invitus utriusque verba recitabo. Nonius XII. 50. sic incipi: *Nubentes veteri lege Romana assereis ad maritum venientes solebant ferre: atq. unum quem in manu tenerent, tamquam emendi causa marito dare: alium, quem in pede haberent, in fœco Larium familiarium ponere: tertium in sacciperione quû condidissent, compiso vicinali solere resonare.* Inde *Virg. Georg. I. Teq. sibi generû Teibys emat omnibus undis. Quos ritus Varro lib. I. de vita populi Rom. diligentissime percurrit.* Quem locum nec plane fideliter ibi recitavit vir doctus (ut conferre volenti aiquebit) nec probe exposuit, quid sit *solere resonare*, pro quo legi mavult *solere resignare*. Sed locus sanus est. Jam primum omnium de *sacciperione* dicendum, pro quo Heineccius & alii nonnulli in suis scriptis exhibent *sacciperio*, quasi illud alterum mendosum sit. Verû & *sacciperione* simplicissimum est. Ex *σακκοτύρα* [II] fiebat diminutivum *σακκοτύριον*.

[II] *Σακκοτύρας* meminit Apollodoros Carystius apud Pollucem X. 161. his versibus: *εμβαλόγους, ἢ ποιηρὶ σὺ * Εἰς σακκοτύραν αὐτον, ἐπιθήσει πικ * Εφ' ὑπὸ ζύλιον. h. e. Conjiciētes te ipsum, ὁ improbe, in*

sacciperionem, jumento imponens. Non quod *σακκοτύρα* vivis animalibus, caveae initar, *απὸ* esset (etsi Pollux eo capite de ejus generis *οἰκιδίους* agit) sed vult poeta, eum in primam quamque obviam capsulam, quantumvis ad id

iui-

ριον : haec autem neutra diminutiva Latini nonnumquam quidem itidem neutraliter reddebant , ut *sacciperium* , quod Plautus usurpavit : nonnumquam autem per masculinum nomen tertiae declinationis. Sic *Philematio* , *Philemationis* servile nomen in marmoribus obvium est ex Graeco τὸ φιλημάτιον , & sexcenta ejusdem formae . Ad eum modum ex σακκοπήριον factum est tum *sacciperium* , tum *sacciperio* *sacciperionis* . Nunc explicandum est quid sit *sacciperium* sive *sacciperio* . Est pera ad recipiendos sacculos sive marsupia . Id tum vocis compositio declarat , tum Plautus in Rud. II. 6. 64. *Meum marsupium* , quod plenum argenti fuit in *sacciperio* . Qualis autem tandem *pera* fuit , aut ex qua materia ? ex viminibus , arbitratur , sicuti & *fiscus* nummis accipiendis aptus . Certe Diphilus [III] πύραν non aliter quam vimineam agnovit . Ergo quum in *sacciperione* *saccui* pecunia turgidum plures componi solent : contra nova nupta a sem unum in illum conjiciebat . Cui bono ? nempe ut assis in *sacciperione* vacuo fluctuans in compito vicinali resonaret . Quid vero istuc ? simile est Judaeorum adagio in *Bava metzia* fol. 82. 5 . quod sic Latine redditur *Stater in lagenâ* (nim. vasa politus , commotâ lagenâ) *Kis Kis* (per ἀνομασπορίαν hoc dicitur) *sonat* . Sic plane assis in *sacciperione* vacuo concussus resonabat . Ac fortassis *sacciperio* ille erat initar γλωσσοκομίην , quo sursum ac deorsum cum nummulis agitato hodieque uti solent ad rogandam stipem . Et credo eo ritu fuisse significatam veterem consuetudinem , qua novae nuptae stipem corrogarent ad emendum sibi maritum . Ceterum non possum eid. Heineccio assentiri , *compitum vicinale* esse maceriam illam , qua diruta , nupta in domum mariti transfucebatur . Quid enim compito cum maceria commune ? Nec ibi *compitum* certe est aliud , quam quod vox illa vulgo significat . Haecenus de Nonio , apud quem puella emptrix est .

6 Ad inscriptionem venio , in qua vir coemit . Ea apud eundem Heineccium num. xi . sic habet : PVBL. CLAVD. QVAEST. AER. ANTONINAM. VOLVMNIAM. VIRGINEM. VOLENT. AVSPIC. A. PARENTIBVS. SVIS. COEMIT. ET. FAC. IIII. IN. DOM.

inidoneam , inclusum iri . Aut verius in avarum quempiam ea dicuntur , quem , ut nummis se expleat , in *sacciperio* inclusum iri , praedicat . Nec alibi vocem σακκοπήρα usurpatam reperi .

[III] Apud Athaeneum lib. x . inter *peram* atq. *sportam* sic distinguitur , dicente Diphilo : εν πύρα φέροις ἀρτες ἀν , ἀλλ' οὐ ζωμῶν . Et ἐς σπυρίδα μάζας

ἐμβάσις , ἀλλ' οὐ φακῶν . In *pera* panes recte feras , sed non *jusculum* : in *sportam* maxam (vilioris panis genus , plerumq. eo nomine intelligitur) verum non lentis pulmentum injicies . Ex quo satis apparet *peram* fuisse ex virgultis contextam , quippe quae panes , non item *jusculum* continere posset . Ergo si *pera* vimineae ex ead. materia etiam *sacciperio* .

DOM. DVXIT. Sed doleo quod nihil in eam vir doctus commentatur: nam si nihil aliud, illud certe FAC. III. nodus erat vindice dignus. Verum ne quemquam morer, sic totum epigramma interpretaberet: *Publius Claudius quaestor aerarii Antoninam Volumniam virginem volentem* (hoc dicit: quia l. 7. *D. de sponsal.* non tantum patrum sed & sponsorum voluntas requirebatur: nam de parentib. mox) *auspicato* (hoc vero dicitur, quia nuptiae nonnisi captatis prius auguriis fiebant, ut ex innumeris antiquorum locis ostendit Brissolius in *de ritu Nupt.* pag. 37. edit. Amstel. 1662.) *a parentibus suis coemit,* & *FACIBVS QVATVOR in domum duxit.* Ex quo titulo vides coemptionem ante domum ductionem factitatum fuisse: proinde coemptionem illam ad sponsalia videri pertinuisse: quum contra a domum ductione postremo nuptiae procederent.

7 At Boethius post verba superscripta sic pergit: *Quae autem in manum per coemptionem convenerant, hae matres fam. vocabantur: quae vero usu vel farre minime.* Quomodo ergo hae vocabantur? *Matronae.* Atque id est, quod Gellius XVIII. 6. ex grammaticis antiquis prodidit, *MATRONAM* dictam esse proprie, quae in matrimonium cum viro convenisset... *MATREM* autem *FAMILIAS* appellatum esse eam solam, quae esset in mariti *MANV MANCIPIOQVE* (nim. per in manum conventionem, quae coemptione tantum fiebat: nam per usum & far non in manum sed in matrimonium conveniebatur, teste Gellio)... *quoniam non in matrimonium tantum, sed in familiam quoq. mariti, & in sui heredis (nam uxor per coemptionem erat jam marito loco filiae h.c. sui heredis) locum venisset.* Vides ut optime Boethio cum A. Gellio conveniat. Ex utroque autem duo discimus. Primum farreatas & usufruarias uxores non in manum, sed tantum in matrimonium cum viro convenisse, per solam autem coemptionem id factum, ut in manum conveniretur: id quod etiam Servius ad *Geor. I. 31.* testatur, ubi *usui & farri* nulla in manum conventionem tributa, mox eam statim coemptioni tribuit: *Coemptione vero, inquit, atq. in manum conventionem, quum illa in filiae locum, maritus in patris veniebat.* Verum quid Ulpiano & Cicero faciemus, quorum ille farri, hic usui in manum conventionem tribuit? De hac objectionem vide inferne [IV] notata. Alterum quod

N. ex

[IV] Ex recitatis Gellii, Boethii, Serviiq. locis colligi videtur, sola coemptione conventum fuisse in manum, at farre & usu conventum fuisse in matrimonium non in manum. At enim, inquis, id ex Ulpiano & Cicero refellitur, quorum ille

farri, hic etiam usui conventionem in manum tribuit. Ulpianus fragm. IX. *Farre convenitur in manum &c.* Cicero in Flacciana cap. 34. *In manum, inquit, convenerat. Nunc audio: sed quaero, usu an coemptione.* Quibus ego

fic.

ex Gellio Boethioque intelligimus, est uxores farreatas atque usufructuarias dicitur esse *matronas*, coemptionales autem *matresfamilias*. Hoc vero est, quod exponit Boethius sequentibus verbis: *Coemptio vero certis sollempnitatibus peragebatur, & sese coemendo invicem interrogabant: vir ita, an sibi mulier materfamilias esse vellet? illa respondebat velle. Mulier, an sibi paterfamilias vir esse vellet? ille velle respondebat. Itaque mulier viri conveniebat in manum: & vocabantur hae nuptiae per coemptionem: & erat materfamilias viro loco filiae.* Hac Severini sententia recitata subjicit Heineccius ad fin. num. xi. *Sed haec forte Boethius sine auctore. Quo pacto, amabo te, sine auctore, si statim Ulpianum Severinus auctorem laudat? Quam, inquit, sollempnitatem in suis Institutis Ulpianus exposuit.* Non ergo sine Auctore. Servius ubi ad Geor. I. 31. de coemptione agens libros juris laudasset (*sicut inquit habemus in Jure*) deinde ad Aen. IV. 214. copiosius de ead. coemptione loquens, totidem plane verba, ac quae modo ex Boethio recitavimus, adnumerat. Nec est dubitandum, quin uterque Auctor ex Ulpiano descripserit. Ac sane suspicabar a Severino ad recitatum

VI-

se respondeo, in usu fuisse quidem conventionem in manum, sed post annum, uti mox dicitur, ubi de usu agam. Ergo per usum initio conveniebat in matrimonium, non in manum: at emenso anno etiam in manum. In illa specie, de qua Cicero, quia multum temporis fluxerat, recte quaerit, coemptione an usu in manum illa conveniret. Hoc Tullii loco ita, uti necesse est, recte exposito, jam licebit Gellio, Boethio, Servioque Ciceronem quartum testem adjungere, ex quo efficiatur, sola coemptione (aut certe etiam usu, verum post annum evolutum) conveniri in manum potuisse. Jam vero ut Ulpiano respondeam: farreatione quidem sola non conveniebat in manum. Verum mos obtinuerat, ut cum illa etiam coemptio necteretur, nec alio sine quam ut in manum conveniretur. Servius ad Aen. IV. 103. postquam de coemptione locutus fuerat, per

quam putat conventum in manum fuisse, permiscet postremo & farreis ritum. *Quae conventio (quam coemptione docuit factam) eo ritu perficitur, ut aqua & igni adhibitis, duobus maximis elementis, natura conjuncta habeatur: quae res ad farreatas nuptias pertinet, quibus flaminem & flaminicam jure Pontificio in matrimonium necesse est convenire. Sciendum tamen in hac conventionem Aeneae atque Didonis, ubique Virgilium in persona Aeneae flaminem, in Didonis flaminicam praesentare.* Ex his vides, farreatis nuptiis tantum in matrimonium conventum fuisse: at si etiam conveniri in manum placuisset, tum coemptionem adjungi oportuisse, aut integri anni usum. Quorum alterutrum quia nunquam ferme a nuptiis aberat, idcirco recte Ulpianus farre in manum conveniri dicit. Satis jam inter auctores praefatos amicitia coaluit.

Ulpiani fragm. IX. digitum intendi. Quidni enim, ubi de farre dixerat, ad usum & coemptionem exponendam Ictus transiisset? Ergo id Ulpiani fragmentum ad ejus Instituta referri, non plane veto: id vero si est, per Boethium Serviumque fragmentum illud recte supplebitur.

8 Sed jam de diverticulo in viam redeo. Ex supra scripta coemptionis sollemnitate vides, eam dicis tantum causa fuisse peractam. Mansit tamen, ut tum dos, quae a futura uxore dicebatur, tum & τὰ ἀντίσπρα, quae ab viro pendebantur, pretii locum habere crederentur: de quo non ea repetam, quae in Mantissa in Adnot. VII. VIII. & IX. dicta fuere. Tantum mihi temperare non possum, quin Servii Honorati locum, quo mea sententia confirmatur, huc adferam. Is ad Aen. IV. 103. sic adnotat: *Coemptione facta, mulier in potestatem viri cedit, atque ita conditionem sustinet liberae servitutis, ait enim: Licet Phrygiō servire marito . . . Quoque omnis iste mos coemptionis, & citra nominis nuncupationem* (i. e. etiamsi coemptionis vocabulum non usurpetur) *DOTIS DATAE TAKATIONE EXPEDIRETUR, quae res in manum conventio dicitur, subjunxit, Dotalesque tuae Tyfios permittere dextrae. Quid est enim aliud permittere dextrae, quam in manum convenire?* Vides opinor, dotes pretii locum obtinuisse. Idemq. planē de ἀναξέπροις dicendum erit.

9 Venio tandem ad usum. De quo quae vir summi ingenii ac diligentiae Barn. Brissonius conjecit, verissima esse arbitror: ac recte ea Heinneccius ibid. num. XIV. in suam rem vertit. Summa eo redit. Usu quaesitae uxores, eae dicebantur, quae matrimonii causa in domum sine coemptionis sollemnibus ductae, toto vertente anno cum viro adfuescent. Nam sicuti res mobiles & se moventes anno possescae, possessoris ex jure Quiritium fiebant: ita & uxor eodem jure usucapta intelligebatur. Hinc quae usucapi. hollet, eam ex XII. Tab. toto trinoctio a viro abnoctare, nempe ad usucapionem interrumpendam, necesse erat, ut ex Q. Mucio Scaevola Gellius III. 2. & Macrobius prodiderunt: id vero *usurpatum ire* dicebatur. Cetera apud Brissonium videantur. Poterat & Servii locus eō facere, ad I. Geor. 31. ubi tribus modis nuptias fieri dicit, *Vsu, s. verbi gratia mulier anno uno cum viro, licet sine legibus* (h. e. sine coemptione) *fuisse.* Ergo initio mulier non conveniebat in manum, imo nunquam usucapiebatur, si quotannis usurpatum ibat: at si semel emensio anno non triduum torum abnoctaverat, jam tum usu mancipioque viri facta erat. Quare Cicero quando ex usu in manum conventionem nasci, inquit, id post evoluta legitima tempora intelligit. At Gellius, Servius, Boethius quando usu in manum conveniri negant, de initio, aut quamdiu usucapta uxor non esset, sunt accipiendi.

10 Quamquam usui non defuisse quaedam juris sollemnitates, ini-

ritio adhibendas, ex eo mihi persuadeo, quia apud Judaeos in sponsalibus per usum contractus sua non deerant sollemnia: de quibus jam est dicendum: atque ita ut appareat, tres illos uxorem quaerendarum modos ab Romanis usurpatos non nisi ab Oriente una cum tot aliis ritibus in Latium propagatos.

P A R S A L T E R A

Qua Romanor. sponsalior. ritus ex oriente propagati ostenduntur.

II. Apud Judaeos tres erant uxoris acquirendae modi. Nummulus, Congressus, Libellus: ex quibus nummulus coemptioni Rom. at congressus usus respondet. Quaeritur libellus cui respondeat. 12. Libellus (antea maamar i. e. collocutio) confareationi (quae vox a verbo confari deducta id. e. significat) aequivalet: sicuti Judaeor. Cherithuth sive repudii libellus diffareationi: de quo toto in Adnot. V. copiosius. 13. Aut vero confareatio & sponsalia sunt synonyma: utraque vox a libationib. derivata: utraq. per se generalis, contractus sponsalium peculiaris evasit: utraq. vero Judaico maamar, aut libello respondet. 14. De eadem comparatione amplius. 15. Plura alia ab Hebraeo fonte hausta tum verba; tum instituta. Conveniendi verbum, quatenus connubiale est, utriusque commune. Locus Matt. I. 18. nove explicatus. 16. Graeca ac Latina dotium nomina ab oriente accepta. 17. Mos obnubendi caput ab Hebraeis ad nuptas Rom. transit. 18. Quod jure Romano filii cogentur uxores aut maritos accipere de manu patris, id totum Hebraicum est.

II **A** Apud Talmudicos, h. e. Judaeorum Jctos, tres peraeque ac apud Romanos, sunt sponsaliorum contrahendorum modi: qui hic enumerantur in Kiddusbin cap. 1. initio: Tribus rebus uxor acquiritur, pecunia, coitus, & litteris contractus. Idem reperitur & in Shulchan aruch par. 4. num. 26. Ex his coitus seu congressio coram testibus fieri debebat, nec sine quibusdam conceptis verbis: de quibus vide Seldenum in Vxore Hebraica lib. 2. cap. 2. Ex his conjicio, ne apud Romanos quidem, ut dixi, usum suis caruisse sollemnitatibus. At apud Judaeos hunc acquirendae uxoris modum postea sapientes honestatis gratia interdixerunt, idque sub poena fustigationis. Venio ad alterum acquirendae uxoris modum per coemptionem: de qua nolo Veteris Instrumenti exempla huc afferre, veluti Gen. XXIX. 18. XXX. 15. XXXIV. 11. 12. & 1. Sam. XVIII. 25. de quibus locis dicitur alio loco & tempore: Verum his omiſſis, nunc quidem praestabit audire Talmudicos Jctos, apud quos coemptio nummulo perficiebatur.

Vide

Vide Buxtorfium in Lex. Talm. in rad. פְּרֻטָּה . Nam is nummulus vulgo פְּרוּטָּה *pruta* dicebatur . Vir ergo sponsae *prutam* , aut quod aequivaleret *prutae* dare debebat , ac simul dicere , *Ecce mihi desponsata es* , aut *ecce eris mihi in uxorem* , aut tale aliquid . Atq; ea est Judaeorum coemptio , de qua miras Icti Talmudici subtilitates afferunt : quas tractatus *Kiddushin* i. e. sponsaliorum , aut Seldeni *Vxor Hebraica* loco cit. suppeditabit . Postremo tertius celebrandum sponsaliorum modus est פְּטוּרָה *setar* i. e. litterae contractus , aut *libellus* , seu *instrumentum* . Hujusmodi libelli antiquam formulam refert Seldenus in *Vxore Hebraica* loc. cit.

12 Ex his autem tribus Hebraicis modis , uti jam diximus , *congressus* responderet Romanorum *usui* : nummulus , seu *pruta* , coemptioni . Ex quo videbatur consequens , litteras contractus seu *libellum* confarreationi respondere debuisse . Verum quid inter ea duo commune aut simile ? Differunt nomine , quia Judaei *Setar* h. e. *instrumentum* id appellabant : Romani *confarreationem* a farreo libo . Differunt re , quia confarreatio erat multiplex ac difficilis caeremonia , quum contra *Setar* sola traditione libelli , quem vir sponsae in manus eorum testibus dabat , perficeretur . Ac me sane , fateor , cupientem Jud. i. os sponsaliorum ritus cum Romanis comparare & in concordiam adducere , tertius ille Judaicus modus , quem *libellum* sive litteras contractus vocant , propterea quod cum *farre* nullo modo conciliabilis videbatur , aliquandiu torfit . Nec ante caligo , quae propter antiquitatem remotissimam obsidet ritus hosce , dispelli potuit , quam appellationes ipsas antea affines , postea disjunctas atq; distractas , in pristinam concordiam reducerem . Ac ne lectorem diu morer : non poteram id facile imbibere , *confarreationis* ac *diffarreationis* voces a *farre* , quod sacris omnibus commune erat , fuisse petitas . Contra mihi videbantur eadem a verbo *Fari* , ejusque exoletis compositis *confari* & *diffari* primitus ortae : deinde , quod saepe accidit , peccatum in etymologia fuisse , atq; a farreo libo eadem derivari debuisse visas , quae revera a verbo *Fari* initio fluxissent . Hoc necui παραδόξοτερον videatur , contuli quae huc pertinent in substratam [V] *Adnot.* iis legendam ,

N 3 quos

[V] *De confarreationis etymologia conjectio .*

Quum multa sunt in etymologica ratione , in quibus parum vidit antiquitas : tum confarreationis *επιμύθησις* , quam Dionysius , & Romanorum doctissimi amplexi sunt , jam olim parum concoquebam . Estne enim credibile , a libo

farreo , aut ex Servio ad Geor. I. 31. a mola farrea , quae in confarreationis sacrificio adhibebantur , dictam esse confarreationem ? Aut quid in eo farre peculiare fuit : quando nullum , auctore Numa , sine farre sacrificiū fiebat ? Plutarchus certe inter Numae instituta & hoc refert

fert *μη θύειν ἀνευ ἀλφίτων*, ne sacra sine pio farre fierent. Itaque *mola* (quae nusquam a sacris aberat, & a qua confarreationi quaesitum nomen, Servius ante productus docuit) ex farre & fale constabat, unde & *mola salsa* dicebatur: & liba farrea in sollemnibus sacrificiis, quae cum dapibus sive epulo iungebantur, nusquam non fuere usurpata. Ecce igitur sponsoꝝ confarreatio ab eo, quod commune omnibus sacris erat, nomen accepit? Deinde *τὰ φαρρακία* i. e. farreandi morem ipse Romulus, si Dionysio credimus, instituit: at vero farris usum Numa primus intulit in sacrificia, ut ex Plutarcho modo didicimus, necnon & ex Plinio XVIII. 2. Numa, inquit, instituit deos fruge colere, et *mola salsa supplicare, atq. (ut auctor est Hemina) far torrere*. Quod non ita est accipiendum, quasi vero primus id excogitarit (nam ab oriente Tusci id antea acceperant) sed quod primus id institutum Romam intulerit. Ad haec si a farris usu deducta ea vox erat, dici saltem *farreatio*, debuisset, aut, uti vocat Dionysius, *τὰ φαρρακία*. Nunc quo illa composita pertinent *confarreatio* & *confarreatio*? Deinde cur nuptiarum dissolutio *diffarreatio* dicebatur? Atqui ut haec composita apte & ex analogia significarent, necesse fuit, ut *confarreatio* farris *συναθροισμός* aliquis sive *collectio*, *diffarreatio* vero *διασπορά* i. e. *dispersio* quaepiam notaretur. Fateor in his, ut & in

pluribus aliis frigidis originatioribus, mihi saepius hesisse aquam, etsi summis Romanis scriptoribus contradicere non auderem.

At nisi mea me conjectura fallit; longe alia esse potuit ejus vocabuli origo. Confarreationem sic definit in fragmentis Ulpianus: *Farre convenitur in manū CERTIS VERBIS, & testibus decem praesentibus, & sollemni sacrificio facto, in quo panis farreus adhibetur*. Vides, praecipuam ritus hujus observationem fuisse verba: & ab illis certis verbis, nisi fallor, *confareatio* (nam simplici canina littera olim scribebatur) nomen invenit: nima verbo *Fari*, cujus antiquum compositum erat *confari*, pro *condicere*. Ergo *confareatio* erit idem quod *condictio*, quod Italis dicitur *Appuntamento*: quandoquidem mutuis conceptis verbis, mutuisq. stipulationibus sponsonibusq. sibi de futuris nuptiis repromittebant. Deinde (quia ut ait Vlp. l. 35. de div. reg. jur. *Nihil tam naturale est, quam eo genere quidq. dissolvere, quo colligatum est: ideo verborum obligatio verbis tollitur: nudi consensus obligatio contrario consensu dissolvitur*) quandoquidem mutuis contrariis verbis, veluti *Res tuas tibi habeto*, nuptiae distrahebantur, aut sponsalia per haec verba, *Condizione tua non utar*: ideo ea verborum contrariorum conceptio, *diffareatio* vocabatur: quasi (si sic loqui liceat) *disdictionem* appelles, id quod Italis nuncupatur *Disdetta*. Ita demum & etymologia ipsi rei apte con-

quos rerum harum cupido inceserit . Fac interim , *confareationem* (nec enim olim R duplicabatur) spectata notatione vocis esse *condictionem*, aut *collocutionem* i.e. futurarum nuptiarum repromissionem per mutuas interrogationes sive stipulationes certis verbis conce-

N 4 ptam:

congruet , & composita sua se significationis proprietate tuebitur . At antiquos , qui a *farris* usu id derivarunt , duplex ratio fefellit , primū quum viderent , non magis verbum *fari*, quam nomen *far* in suis obliquis per simplicem caninam litteram scribi (nec enim consonas antiqui sub unica vocali duplicabant , ut ne Hebraei quidem : deinde R multo minus , quod apud Hebraeos non dageffatur : occurritq. haud raro in Iguin's Tab. FARE, numquam FARRE) id grammaticis fraudi fuit , arbitratis confareationem a *fare* h. e. fruge dictam . Vt sic vero existimarent , impulit & altera ratio inde petita , quod revera in confareationis sacrificio mola & libra farrea adhiberentur : nec animadvertenterunt , id esse elenchi genus vitiosissimum , quod dicitur Aristotelicis *Non causa pro causa* . Alioqui si ubicumq. far inveneris , sit ita appellandum , ecquid non confareationis ambitu continebitur ? Atqui si antiquis acutum cernere datum fuisset , nae si pervidissent , praecipuum rei utriusq. (tam confareationem , quam diffareationem intelligo) ritum non farra fuisse , sed verborum conceptionem , quibus contrahendi aut distrahendi vis inerat : id quod antiquitati *confari* & *diffari* appellatum fuisse , non dubito .

At dicēs , antiquos pro *confareationis* voce saepe *farris* no-

men usurpasse : veluti ubi ajunt , quaeri uxores *farre* , *usu* , *comptione* . Fateor id quidem : verum non ante is loquendi modus inductus fuit , quam jam certa apud omnes *confareationis* a *farre* etymologia evaserat . Itaque ubi jam inter omnes convenisset , a *farre confarreandi* verbum venire , idq. propterea duplici littera scriberent : commodum & elegans fuit longiori vocabulo brevius substituere . Sic ubi Jovem *Elicium* ab *elicendo* , *Bidental* a *bidente* dicta fuisse (quum tamen utrunq. Tuscum nomen esset ab oriente petitur , ut alibi dicimus) placuit , plures inventae sunt loquendi rationes , per quas eo aluderetur . Parco aliis plurib. eodem pertinentib. exemplis . Quamquam & illud fieri potuit , ut *Fars* , *faris* apud caecos Latinos non tantum frugem , sed & *fandi* actionem significaverit : at posterior aetas omnes eas locutiones ad frugem retulit ; posthabita etymologia veriore . Postremo quū ab Judaeis ritus istos Etruria , perque hanc Latium acceperit : quumq. Judaico nummulo *comptio* Romana respondet , necnon Judaico coitui *usus* : quid aliud restat , nisi ut *ra Maamar* , i. e. verborum conceptioni Judaicae Romana *confareatio* ex adverso steterit ? Atq. hactenus conjecturis liberam habenas permisimus : quas jam initiandi tempus est .

pram: *diffareationem* vero esse (si sic vocare liceat) *disditionem*, quod Italis est *Disdita*. Posita hac etymologia, jam videndum, quid in Judaico libello sit, quod cum ea etymologia conveniat. Sane quae apud Judaeos sponsalia libello fiebant, ea prius nudis verbis pactio- nibusque fuisse celebrata, argumento esse possunt Rebecca, Racheliq. desponsiones, in quibus nuda verba sine scripto intervenisse, certum est ex Historia sacra. At postmodum ad majorem firmitatem judi- ciiq. maturitatem libellum porrigi placuit: nec id tamen perpetuo: nam levir certe, fratri demortuo semen suscitaturus, fratriciam suam sine litteris contractus ac tantum per מאמר *maamar* i. e. meram *collocationem* (quam Romani *confareationem* mihi dixisse videntur) sibi uxorem quaerebat: de quo *maamar* vide Seldeni *Vxorem Hebr.* I. 12. II. 2. Ergo Judaicum *Maamar* confareationi, ut nomine, sic re etiam respondisse videtur. At vero *diffareationi* quid apud Judaeos aequivalet? כְּרִיתוּת *cherithuth* i. e. *rescissio* sive *divortium*. Id quidem ex Deut. XXIV. 1. non sine libello fiebat: utique ut, quum multo proniora sint verba, quam scriptura, ad divortii severitatem non nisi plena cum judicii maturitate perveniretur. Sed ante Legem scriptam credibile est, Patriarchas etiam sine scripto divertisse. Agar certe (etsi hujus exempli parum ad rem facit, quippe non uxoris prima- riae) sine libello Gen. XXI. 14. dimissa fuit. Hinc Romani (ut qui sua in- stituta a Tuscis hausissent, diu ante Legem Hebraeis datam ab oriente profectis) verborum tenus contrahebant distrahebantque h. e. *confarea- bant*, ac rursus dumtaxat remittendo nuntium, ac suas sibi res habere jubendo, nullaq. alia caeremoniarum observatione adhibita [VI] *dis- farrea-*

[VI] Dixi *diffareationem* nu- dis verbis, ac tantum nuntium re- mittendo, constitisse. At Paulus Diaconus ex Festo sic posuit: *Dis- farreatio genus erat sacrificii, quod (quom aut quo corrigit Da- cerius: verum retinendum esse QVOD, similibus Varronis in de L. L. locutionibus probare pos- sim) inter virum & mulierem fie- bat dissolutio: dicta diffarreatio, quia fiebat, farreo libo adhibito.* Haec ita, uti scripta sunt, ex Festo esse, vix animum indu- cam ut credam. Romanos scio, tantum remittendo nuntium, dis- solvisse nuptias: nec omnino ullus

heic erat sacrificio aut farreo libo locus. Itaque Glossae Isidori re- ctius ista ex Festo descriperunt, in quibus sic legitur: *Disfarrea- tio, dissolutio inter virum & foe- minam.* Suspicio tamen, quid Paullum Warnefridum transver- sum egerit. Fort. Festus ubi dixisset, *Disfarreationem* esse dissolu- tionem inter virum & mulierem, ejus vocis hanc etymologiam subjecerat, nim. dictam a farreo libo, quod in *confareationis*, sa- crificio adhibebatur. Nempe a farreo libo erat Festo *Confarrea- tio*: deinde hujus contrarium *Dis- farreatio*, ita credo ex mente Fe- sti.

farebant, quod Itali dicerent, *mandavano la disdetta*. Vides jam ut tres uxoris acquirendae modi iidem plane apud Iudaeos juxta ac Romanos fuerint, dum nummulo coemptio, coitui usus, *τοῦ μααρ* (quo & libellus referri debet) confarreatio respondebant.

13 Verum, quia quam modo tradidi confarreationis etymologiam, ea conjecturalis est, habetque gravissimos adversarios, scriptores antiquos: dabimus operam, ut vel tritam confarreationis etymologiam secuti, haec tamen cum *libello* (qui tertius est Iudaeorum sponsalitiis ritus) recte comparetur. Ac primum doceatur, quo sensu confarreatio a farre sit derivanda. Eodem plane quo SPONDERE a Graeco *σπένδειν* oritur. Nam quia sponsiones & foedera non sine libationibus & sacrificio fiebant: hinc *σπονδαί* (quae proprie sunt *libationes*) etiam sponsionum & foederum vocabulum evaserunt, & ad Latinos tum *spondendi* verbum, tum *sponsi* ac *sponsae* nomina indidem sunt propagata, auctore apud [VII] Festum Flacco Verrio. Non dissimili ratione & *confarreationis* etymologia procedit. Dixi modo in *Adnot.*-V. nullum sacrificium farre caruisse. Ita ne ab illo quidem, quod in foedere sponsalitiis fiebat, far aberat. Hinc qua ratione de foedere sponsalitiis & verbū *spondeo*, & vox *sponsalia* (quae sunt a *σπένδα*) eadem & verba *farreandi* & *confarreandi*, & nomina *farreationis* atq. *confarreationis* (a farris libatione dicta) usurpabantur, tamquam *sponsionis* synonyma. Quare si quaeras, ecquid proprie *confarreatio* significet: non aliam, siue etymon siue usum spectes, quam *sponsionis* aut *foederis* notionem reperies. Et *confarreatio* quidem, si originationem attendas, generale nomen esse debuit, ad omnes sponsiones pertinens. Verum ut *sponsalia* (a *sponsione* dicta) proprium tamen sponsalitiis contractus nomen evaserunt: idem prorsus & *confarreationi* usu venit. In his enim vocibus, connubialis contractus per excellentiam nomen generis occupavit. Deinde postquam *confarreatio* (per se generalis foederum appellatio) sponsaliorum

sti appellata, quod effectum confarreationi contrariū gigneret. At vero Paulus, dū quae nō intelligit, contrahere in compendium studet, ritus confarreationis peculiare, etiā diffarreationi communes fecit.

Nisi vero culpa omnis in Festo residet, arbitrato, non aliter *diffarreationi* suum etymon consistere potuisse, quam si sacrum nescio quod farreum olim adhibitum, aequè ac in *confarreatione*, de suo admetiretur.

Idque fort. verius est.

[VII] Festus in SPONDERE haec habet: *Sponsum & sponsam ex Graeco dictam* (Verrius Flaccus) ait, quod ii *σπονδάς* interpositis rebus divinis faciant. Porro non aliter *sponsus* & *sponsalia* a *σπονδαίς* fiunt, quam si, id quod prius est, verbum SPONDEREO sit a *σπένδα*. Idque verius multo est, quam quod alibi Verrius necnon & Varro dixerunt, verbū *spondeo* fieri a *sponie*.

rum peculiaris evasit: pronissimum fuit, ut ejus foederis dissolutio (in qua ineptum est sacrificium alterum adstruere: tantum enim remittendo nuntium perficiebatur) *diffarreatio* diceretur: quia $\tau\delta$ DIS in compositione dissolvendi & inficiendi notionem habet. Atque ea demum verissima est confarreationis atq. diffarreationis etymologia, per quam simul veteribus scriptoribus sua constat fides. Haec quae in utramq. partem de confarreationis originatione sunt longiuscule disputata, si tantum spernent, qui nondum percipiunt, quantas etymologica ratio ad rerum antiquarum naturam pernoscendam vires habeat.

14 Ergo apud Romanos unica initio fuit sponsaliorum ratio a Romulo instituta, nim. *confarreatio*, nec ea vox aliud quam *sponsalia* significabat: ceteri duo acquirendae uxoris modi postea compendii gratia sunt instituti. Nec secus apud Hebraeos antiquissima sponsaliorum ratio $\tau\delta$ *maamar* (i.e. sponso verbalis) fuit, quod & postea in libellum transiit: nam nummulus & coitus postea sunt introducti. Quamquam revera & $\tau\delta$ *maamar* Hebraico & Romanae confarreationi etiam coemptio adnecti solebat ad acquirendum dominium *per in manum conventionem*, uti Romani loquuntur. Jam vero quemadmodum Hebraicum *maamar* initio verborum tenuis consistebat, ut ex Rebecca atq. Rachelis sponsalibus potest intelligi, quod tandem in scripturam redigi placuit, qui *libellus* dicebatur: sic etiam apud Romanos initio sponsalia solo confarreationis atq. coemptionis ritu ac verborum conceptione perficiebantur: at postremo etiam tabellae sponsalitiac Judaico libello respondentes usurpari coeperunt: quarum meminit Juvenalis VI. 199. *Si tibi legitimis pactam junctamq. tabellis * Non es amatorius: ducendi nulla videtur * Causa.* Ac de sponsalitiis ritibus, quatenus ab oriente descendunt, plura jam, quam suspicabar, dixisse non me plane poenitet.

15 Sed antequam hinc apeo: non hos tantum ritus Romani ab oriente hauserunt, sed & plures qua matrimoniales, qua dotales ditiones indidem habent. Incipiam a *conveniendi* verbo, quod Romanis nuptiis sollemne fuit. Nam quae *matresfam.* evadebant, eae dicebantur *in manum convenire* (in qua locutione ut *Manus* pro potestate usurpetur, est merus Hebraismus) at usufructu uxores ante completum usucapionis annu, eae tantum *in matrimonium conveniebant*. Vide superius dicta num. 7. & *Annot. IV.* Hinc Papinianus l. 121. §. 1. *de verb. oblig. Mulier ab eo, in cujus matrimonium conveniebat, stipulata fuerat.* Idem l. 15. *de R. N. Nec in matrimonium convenire novercam ejus, qui prius ignae maritus fuerat.* Utroq. loco Cujacius alitque scripserunt *in manum*, at mutasse Tribonianum *in matrimonium*. Veru quid A. Gellio facient, qui XVIII. 6. *matribus conventionem in manum tribuit, ceteris conventionem in matrimonium?* quid Arnobio, qui in *Adv. gentes* altero scripsit: *Quum in matri-*

matrimonia convenitis, toga sternitis lectulos. Sed & Vlpianus l. 17. *rer. amotar.* CONVENIRE absolute ac sine addito posuit. *Quae tutori suo nupsit, vel contra mandata* (principalia scilicet) *CONVENIT, vel sicubi alibi cessat matrimonium*. Ex quo vides *Convenire*, & cum addito & sine, fuisse verbum connubiale. Atqui & hoc Judaeis usurparum fuisse, Matthaei me locus I. 18. [VIII.] edocuit, longe aliter acci-

[VIII] In illo Matt. I. 18. *Quum esset desponsata mater eius Maria Joseph, antequam convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu Sancto*: primum omnium nihil esse causae video, cur apud quosdam *desponsata* tantumdem sit, quod *nupta*. Nec enim Graecum *μυστραβείων* ad aliud quam ad sponsalia referri, mos Graeci sermonis patitur. Et coheret cum eo, quod sequitur, *Noli timere accipere Mariam conjugem* (i. e. in conjugem tuam. Sed & Graeci Canonistae (quos vide in Diatr. I. initio) certum habent, nondum eo tempore inter Mariam ac Josephum matrimonium constituisse: quod argumento est, in eo Graecos patres convenire. Sequitur *Antequam convenirent*. Non audiendi sunt, qui congressionem maritalem heic honeste designari putant. Graece est *πριν ἢ συνελθεῖν αὐτοῦς*, quod optime respondet versioni Latinae. At si vera sit lectio codicum duor. Biblioth. Bodlejanae, in quibus deest heic pronomem *αὐτοῦς* (vide in Varlect ad calcem N. T. edit. Lipsiae an. 1697.) tum *πριν ἢ συνελθεῖν* de sola Maria intelligetur, ac verti poterit, *Antequam* (Maria) *conveniret*, supple in *manum*, aut in *matrimonium Josepho*: de qua locutione supra egimus. Nec apud

Jctos novum est, ut *conveniendi* verbum ἐπιτραχῶς usurpetur, non addito in *manum*, aut in *matrimonium*. Vlpianus certe, qui domo Phoenix erat, eandem ellipsin usurpavit l. 17. *D. rer. amotar.* *Quae tutori suo nupsit, vel contra mandata convenit*.

Dices hanc interpretationem verbi *συνέρχουμαι* *convenio* tibi sine ficulneo niti: quum omnium exemplarium consensus retineat pronom. *αὐτοῦς*. Sane nec equidem mutare quidquam ausim nec in Graeco Matthaei, nec in versione Latina. At id contendo, illud *antequam convenirent* ita ad utrumq. sponsum referri, ut subaudiendum sit in *matrimonium*. Apud Romanos quidem *τὸ convenire* de nupta, non de viro usurpabatur (nisi vero illud Arnobii, quod supra adscripsi, *Quum in matrimonium convenitis*, de utroque conjugate sit intelligendum) at apud Hebraeos de utroque: quia apud hos uxor non plane in plenam mariti potestatem transibat, ut apud Romanos, sed magis ut *socia* copulabatur, & in *adjutorium*, uti Moyses loquitur. Hinc Philo in II. *Legis allegor.* notat, non dixisse Adamum *ἢ γυνή, ἢν ἔδωκας ἐμοί, ἀλλὰ μετ' ἐμοῦ. οὐ γὰρ ἐμοί ὡς κτήμα. ἔδωκας mulier quam dedisti mihi, sed ME-CVM* (nec tantum in LXX. sic legitur)

accipiendus ac vulgo accipitur. Tametsi fieri potest, ut Judaei eam *conveniendi* significacionem ab Romanis didicerint, non contra.

16 At illa quidem certe nemo mihi negaverit, quin ad nos ab oriente proflexerint, tum nomina, tum etiam mores. Ac sane omnia Graeca ac Latina *dotis* vocabula ab oriente ad nos manserunt, comperio, & quidem non sine *pretii* aut *emptionis* significacione. Certe Graecum *φερνῆ* est, ne una quidem littera minus, Chaldaicum ac Syrum nomen, apud orientales pro significanda *dote* usitatissimum. Ac nugantur viri docti, qui Chaldaeos illud a Graecis mutuatos, scripserunt: quum manifesto deriveretur a Chald. verbo פֶרַן *pheran* quod est *dotare* non tantum apud Rabbinos, sed & apud Targumistas: unde fit Chald. פֶרְנָה *phorna*, i. e. *dos*, (quod etiam Samaritae & Syri usurpant) ex quo Graecum *φερνῆ* fit, cujus prima syllaba congruit cum Syro *phernitbo*: sic hi dotem appellant. At vicissim deinde Graecae compositionis germen τὸ ἀπαφερνῶν, non quidem antiqui Chaldaei, sed Talmudici Scriptores a Graecis acceptum in sua scripta transfuderunt: At alterum Graecum *dotis* nomen *προιξ*, *προικός*, videbatur a Chald. verbo פֶרַק *prak* factum, quod est *redimere*: etsi Grammatici a trisyllabo *προιόσω* arcessant: de quo litigare nolo. DOTIS vero nomen est ab Heb. & Chald. דָּת *dat* (ive *dot*: quia O Hebraicum apud Chaldaeos in A transit) quae vox ita *sententiam, legem, statutum* notat, ut possit etiam *statutum pretium* designare. Atque haec tantum vocabula cursim attigisse satis superque in praesentia sit.

17 De moribus autem quamquam sparsim plura diximus: addi & illud potest, quod Romanus mos obnubendi *flameo* (quae vox etiam orientalis est, ut alibi demonstravi) caput, unde & NVPTIARVM nomen inventum, ab oriente profectus est. Celebre est Rebecca exemplum obnubentis caput, ubi sponsum adesse suspicata fuit. De eo velamine habet quaedam Seldenus in Vx. Heb. II. 15. III. 17.

18 Postremo (ne prorsus ἀπρὸσδιόνησος haec mihi Diatriba abeat) quod apud Romanos filii filiaeque non aliter, quam de manu patris uxorem aut maritum acceperint, totum hoc ab eodem fonte illi hauserunt. Hinc illae Biblicae locutiones de parentibus usurpatae, *Accipere uxores, tradere, dare*, & similes. Jud. XIV. 2. Samiōn parentes alloquitur: *Vidi mulierem. . . quam quaeso ut mihi accipiatis uxorem.* Ibidem XII. 9. *Abesān habuit triginta filios & totidem filias, quas. . . maritis dedit, & ejusd. numeri filiis suis accepit uxores.* Ecclesiastici VII. 27. *Trad. filiam, & grande opus ficeris, homini sensato da illam.* Sic 1. Cor. VII. 38. *Jungere virginem suam.* Et alia sexcenta.

AP-

gitur, sed & Hebraice, & in omnibus versionibus: quod vulgata exposuit *mibi sociam* non enim mihi ut possessionem dedisti. EQ. CUP

uxor Hebraica non dicatur *convenire in manum*, sed ambo conjuges *convenient in matrimonium*.

A P P E N D I X.

In qua nonnulla solvuntur argumenta opposita
adversus Theses superius stabilitas.

*Refellitur opinio asserentium libertatem filiorumfamilias
ad ineunda matrimonia quantumvis indigna, num. 311.*

311 **T**ertio (55) cogit manum calamo admovere, ac
vel invitum in arenam descendere parendi stu-
dium, atque amor veritatis. Vulgata siquidem (quo
fato dicere non ausim) profecto præter animum, atque
expectationem, quam privato potius studio usurpandam,
neutiquam ut publici juris fieret exaraveram, Disserta-
tio, forensium quorundam, nec sane imperitorum cla-
morem excitavit. Ii namque religionem esse putabant,
quam vetustam credebant Ecclesiæ tore disciplinam in
tuenda Sacri fæderis libertate novitate tentari. Quamob-
rem censuerunt, sibi tanquam pro aris & focis dimican-
dum neque ulli parcendum studio, aut labori, ut quam-
a majoribus de matrimoniis omnino libere ineundis do-
ctrinam hauserant, sartam tectam conservarent. Ex
his (56) unus præcipue isque, ut in reliquis nulli secun-
dus, in causis connubialibus versandis non immerito ple-
risque præferendus, causæ non vulgaris occasione parta
eam suscepit provinciam ut filiorumfamilias etiam in nu-
ptiis indignis sociandis assereret libertatem, atque con-
traria a nobis jacta fundamenta convelleret, tum veteri-
bus undequaque collectis, tum novis argumentis, quæ
nedum vulgo, verumetiam peritis inter primos, ipsis
quoque Judicibus negocium facessere videbantur. His ut
occurrerem amicorum suggestione, majorum exhortatio-
ne.

(55) Cur tertio se calamum
arripere dicat, exposui in epi-
stola ad lectorem, quam initio
præmisi: ubi de fato Dissert.
hujus nonnulla præmonui.

(56) Adversarius, quem ta-
cito nomine hic designat, fuit

Dominicus Vrsaya Advocatus in
Vrbè non incelebris, cujus ex-
stant *Disceptationes Ecclesiasti-
cæ* pluribus tomis comprehen-
sæ: de quo videtis dicta in ead-
em epistola ad Lectorem, quam hæ-
bet initio hujus opusculi.

ne incitatus, cunctabar: verens ne quæ impietatis ac impudentiæ profligandæ qualiscumque zelus in medium proferre compulit, jam contendendi animo tribui ac jactantiæ verti contingeret, si eâ aggréderer ab oppositis argumentis vindicare; satis interea ratus nonnullis, qui vel clamore, vel propositis difficultatibus conterriti videbantur, declarasse me, quomodo quotquot opponebantur momenta rationum, vel ex superius prælibatis apparerent abunde refutata, vel ideo a nobis omissa, quia ita inania censuimus, ut suamet corruerent levitate. Enim vero nulla valuit excusatio, quin si alias invitus, nunc omnino coactus adigerer, vel jam exposita refricare, vel novum aliquid promere, quo statuta a nobis asserta, nedum ab objectis tueremur argumentis, verum etiam novum illis robur accederet, ac firmamentum. Id ut assequamur operæ pretium existimavi singula quæ obiiciebantur suo ordine prodere, ac unicuique sigillatim respondere; ne scilicet alicujus vim argumenti industria potius contemnere, quam ratione refringere, neve quispian crederet data opera silentio præterire.

PRIMUM ARGUMENTUM.

Cap. Inter opera de Sponsal. declaratur nu. 312. & seqq. *Matrimonium cum meretrice laudatur, n. 312. Declaratur num. 313. & plur. seqq.*

Papa concedens Indulgentias non intendit tertio præjudicare num. 314.

Nuptiæ sive a filiis familias, sive ab aliis contractæ cum dedecore familiæ adversantur juri naturali. Ibid.

Elemosynam facere ad lucrandum Indulgentias non licet ex ære alieno, nec ex necessariis ad providendum familiæ num. 315.

Nec peregrinationem suscipere relinquendo matrem vetulam, vel sororem virginem. Ibid.

Ad Bellum sacrum procedere non licet patrifamilias, qui uxorem & prolem sua opera nutrire tenetur. Ibid.

Secunda Meretricum num. 316.

Indulgentias concessas ducentibus meretrices, qui lucrentur, & quando. Ibid.

Vir

Vir nubens meretrici insaniam contrahit etiam nunc,
num. 317.

*Damnatus ad mortem quandoque pœnam evadit ducens
meretricem in uxorem. Ibid.*

Verba Sancti Hieronymi relata in Can. non est culpandus. *Caus. 32. quæst. I. expenduntur, num. 318.*

Verba Sancti Joannis Chrysofolomi to. 5. epist. 5. ad Theodorum lapsum expenduntur, num. 319.

312. **L**. Ubet primò loco proponere quod novitate conspicuum, atque auctoritate firmissimum & inenodabile jactabatur argumentum desumptum *ex Cap. Inter opera 20. de Sponsal. perperam attributo CLEMEN- TI III. cum sit responsum INNOCENTII III. ut ex Raynaldo ad annum Christi 1198. n. 38. animadvertit Gonzalez Tellez super 4. decretal. in notis ad eundem Textum n. 1. lit. A,* & vere legitur inter Epistolas INNOCENTII editas ab erudito Stephano Baluzio l. I. Epist. 112. Porro ne quis suspicetur vim argumenti ullatenus a nobis enervari, subdimus verba integri Textus ut leguntur apud Baluzium, & Gonzalez Tellez: sunt autem talia: *Inter opera Charitatis quæ imitanda nobis auctoritate Sacræ paginæ proponuntur, sicut Evangelica testatur auctoritas, non minimum est errantes ab erroris sui semita revocare, ac præsertim mulieres voluptuose viventes, & admittentes indifferenter quoslibet ad commercium carnis, ut caste vivant, ad legitimum tori consortium invitare. Hoc igitur Apostolica auctoritate attendentes statuimus, ut omnibus qui publicas mulieres de lupanari extraxerint, & duxerint in uxores, quod agunt, in remissionem proficiat peccatorum.* Consonat dictum Sancti Hieronymi relatum in *Can. non est culpandus 32. quæst. I. ubi de Osee Propheta qui meretricem sibi junxit uxorem sic loquitur: Non est culpandus Propheta, si meretricem quam duxit ad pudicitiam converterit, sed potius laudandus, quod ex mala bonam fecerit.* Adtipulatur quoque Chrysofolomus scribens ad Theodorum Monachum, *si quæ autem (scilicet mulier) per occasionem in eam incidere calamitatem; quemlibet generosum virum sine pudor connubio sibi talem adjunxisset; tanta apud homines*

mines misericordia , & vulgaris opinionis acceptio sæpe in propatulo ignominia affectas ab infami servitute liberat , & in matronarum ordinem recipit &c. Ex quibus sic argumentabantur . Si quæ nuptiæ indignæ habendæ sunt , maxime quæ cum muliere in lupanari se prostituente versantur , indignissimæ dici valent . Has vero laudabiles declarant Sancti Patres Ecclesiæ Doctores , definit Summus Pontifex , qui & ad illas ineundas proposita peccatorum Indulgentia fideles omnes invitat . Itaque nulla supersunt connubia , a quibus propter humilem conditionem sponsæ licite possint filii familias , vel a parentibus , vel ab Ecclesiastico Iudice prohiberi ; quidquid in contrarium clament Theologi , quorum auctoritas novam legem condere , aut Sacros Canones infringere nunquam valuit .

313 Hoc primo intuitu difficili argumento facillime se expedit *Natalis Alex. Theol. moral. Tom. 6. lib. 2. de Matrim. c. 2. art. 2. de consens. clandest. reg. 24. pag. mihi 507. iniquiens Viro qui sui juris est (nota qui sui juris est) meretricem lupanari educam ducere licet uxorem , ut eam a peccato revoces , idque in remissionem peccatorum proficere respondet CLEMENS III. (Imo INNOCENTIUS III. ut supra innuebam) . En igitur prima propositæ difficultatis evidens explanatio . Laudatus Textus de iis procedit , qui sunt sui juris , nec ullo jure tenentur aliorum consilium petere , ac exequi præceptum ; quo tamen certum est teneri filios familias , dum agitur de indignis nuptiis sociandis , jure naturali , Canonico , atque civili , quod superius superabunde demonstravimus : *Filius namque prorsus tenetur obedire patri prohibenti ne ducat uxorem male moratam , aut infanem , aut longe disparis conditionis . Tenetur enim lege naturæ quisque periculum suum vitare , honori suo consulere , familiæque suæ dignitatem sanctam tectam tueri . Tenetur parentibus obedire iusta præcipientibus . Justæ autem prohibitiones illæ &c. Sic idem Alexander Tom. cit. c. 2. art. 1. reg. 15. pag. mihi 466. Enim vero insolentissimum est affirmare , aliquando Summum Pontificem eos ad indignas nuptias allicere voluisse , quos vel dignas contrahere parentibus nesciis , vel invitis Ecclesia semper detestata est , atque prohibuit ,**

ut

ut sæpius inculcavimus ex Concilii Tridentini irrefragabili testimonio. Ut ut igitur res se habeat respectu cæterorum; filiosfam. hoc laudato textu non comprehendit, certo certius esse debet. Quod satis est ut liqueat contra statutas Theses inepte præfatum Canonem allegari.

314 Absit nihilominus ut assentiamur pro reliquorum nobilium virorum sive mulierum indignis nuptiis propositum argumentum aliquo modo valere. Siquidem omni dubio procul esse cuilibet debet, ut in cæteris rescriptis & gratiis, ita prorsus in elargiendis indulgentiis nunquam Pontifices Summos intendisse tertio præjudicium afferre, ut ex satis vulgatis *Textibus in Cap. Ad aures de rescrip., & Cap. Super eo de Offic., & potest. Jud. Deleg.* colligunt communiter Doctores, quos cumulant *Barbos. in collect. ad cit. Cap. Super eo. 15. n. 3. Koning. Princip. Jur. Can. lib. 1. tit. 3. §. 9. n. 10. versic. Regula tertia; & late Tusch. practic. Conclus. tom. 6. conclus. 685.* idque præsertim ubi agitur de iis quæ juri naturali adversantur, ut ex *Fulgos. consil. 61. num. 4.* animadvertit *Tusch. loc. cit. n. 16.* cujusmodi forent nuptiæ sive a filiis, sive a quibuslibet contractæ cum dedecore parentum, sororum, atq; totius familiæ, ut communi nedum Theologorum, verum etiam juris interpretum, Sanctorum Patrum, ac plurium Summorum Pontificum auctoritate, nec non solidissimis argumentis in præmissis dubiis ad fatietatem usque comprobavimus.

315 Neque abstinere licet ab exemplis ex quibus inanitas objectæ argumentationis intelligitur. Sæpius volentes Pontifices, sive pro reparandis collapsis Ecclesiis, sive pro novis construendis fidelem populum ad elargiendas eleemosynas excitare, id in satisfactionem pœnæ pro peccatis solvendæ cessurum statuerunt. Quis autem sibi licere proinde existimabit, eleemosynam ut tribuat, æs alienum erogare? Aut familiam fraudare iis quibus ad honestam sustentationem indiget, ut Ecclesiæ, vel pauperibus prætextu lucrandi indulgentias opituletur? Laudabitur ne filius familias, qui parentibus egenis desinat providere, ut opem ferens locis Terræ Sanctæ, promissis indulgentiis perfruatur? Plura. Licet ne filio, licet ne fratri matrem vetulam, sororem virginem derelinquere, & ad

Q

Loca

Loca Sancta, ad ipsa Apostolorum limina accedere, ut Jubilei fructum assequatur? Fas erit patrifamilias uxorem prolemque sua opera nutriendam deserere, ut procedens ad bellum contra infideles peccatorum remissionem valeat impetrare? Minime prorsus hæc vera sunt, imo ut absurda contra pietatem, contra justitiam, contra charitatem ab omnibus reprobantur, atque Pontificia diplomata fideles reliquos ad enarrata virtutum opera proposita spe veniæ invitantia, hujusmodi personarum genera non comprehendere, nemo audet in dubium revocare. Idem, omnino judicium esto de Canone quem expendimus, Meretricem e cæno eruere licet: ad remissionem proficiat peccatorum iis qui si ducant, nulli infamiam irrogant, non afficiunt parentes gravi dolore, neque fratribus, neque sororibus ad parces nuptias copulandas impedimentum præstant, neque scandali aut rixarum occasionem præbent, denique infelicis exitus periculo se & quas ducunt uxores non exponunt. Hæc autem a filiofamilias, & a quocumque demum nobili viro vitari non posse, constanter affirmare non dubitaverim.

316 Porro id solummodo intendisse Innocentium, ne scilicet meretrices (quarum numerus in immensum excreverat, quasque vel infimæ conditionis homines, ipsi quoque gregarii milites uxores ducere religioni habebant propter infamiam, qua ab earum nuptiis jure canonico retrahebantur) sine spe matrimonii sibi damnationem, aliis scandalum querere cessarent nunquam; sublata aliquandiu infamia, sollicitè providere, satis indicant Historiæ illius temporis, atque ipsa Summi Pontificis verba. Audiendus *Odericus Raynaldus tom. 13. ad annum Christi 1198. num. 38. sic rem enarrans. Innocentius in perditas illas mulieres quæ pudicitiam quibusque obviis, animas demonibus prostituebant, miseratione ductus, e cæno facilius abducendas ratus, si viros qui eas ducerent nanciscerentur, infamiam quæ in jungenda sibi meretrice erat, amovere conatus est, atque indulgentias iis proposuit, qui ex Christiana pietate hujusmodi meretriculas uxores ducerent, quo maritali fœdere coercitæ a scelere impuditiæ sibi temperarent.* Videndus quoque *Abraham Bzovius ad eundem Annum num. 21. ubi meminit*

Settæ

Sectæ Meretricum (57) tunc temporis grassantis, ad quam fortasse eliminandam Innocentius animum intendit. Item verba ipsius Epistolæ aperte significant, nec somniasse Pontificem adolescentium amores impudentiamq. fovere, libidini ac impietati erga parentes præsidium ferre, sed iis dumtaxat qui procul omni injuria consanguineorum, Christianæ charitatis stimulo ad miserimas istas sæminas e cæno impudicitæ educendas adducerentur. *Inter opera inquit Charitatis non minimum est errantes ab erroris sui semita revocare, ac præsertim mulieres voluptuose viventes, ac admittentes quoslibet ad commercium carnis, ut caste vivant, ad legitimum tori consortium invitare. Hæc igitur attendentes &c.*

En itaque quos Apostolico favore prosequi intendit Innocentius; eos scilicet qui perdita scorta ad viam salutis convertere, atque ab immunditia carnis, quantum fas est, satagunt emundare. Quod num verum sit de filiofamilias, de nobili quovis viro, de Virgine præclaræ stirpis, amore captis atque libidine obcæcatis, ad indignas nuptias aspirantibus, haud laboriosum erit sapienti Judici æstimare; cui quoque compertum erit, ubicumque non agitur de revocanda muliere a statu peccati, frustra omnino objici, laudatum Canonem pro removendo impedimento imparium nuptiarum.

317 Neque licet silere, quodammodo etiam nunc vigere eam juris infamiam, qua viri ducentes in uxores publicas meretrices notabantur. Communi nedum moralistarum (ut quasi per contemptum caufidici appellant) sed & insignium Canonici juris interpretum calculo ea

O 2 infam-

(57) *Sectæ meretricum* in Parisiensi regione grassantis ad finem sæculi XII. meminit Otto de S-Blasio, ubi de Volcone Parisiensi Presb. loquitur: cujus verba apud Bzovium (ad an. 1198. num. XXI.) hæc sunt. *Meretricum autem SECTAM. omnimodis in ea regione deposuit, easq. verbo prædicationis conversas, plures truncatis criminibus, habitu*

*religionis induit, professione perpetuæ castitatis. Alias autem continere non præsumebant, casu ex fragilitate timentes, data eis in dotem non modica pecunia, legitimo connubio reformavit: ad quod efficiendum Parisenses Scholares 250-libras, Burgenses vero mille & amplius erogaverunt. Qui auctor sectam nõ aliud vocat quam *ouïsna* quiddam seu corpus.*

infamia comprobatur. Videndus *Barbos. in Collect. super Can. Si quis viduam 2. dist. 34. post Gloss. & Turrecremat. ibid. & qui alios congerit Majol. de irregular. lib. 3. cap. 1. n. 5. ibi Ob eandem causam si quis meretricis maritus fuerit, ad ordines non admittetur, non solum quia Bigamus, sed etiam quia ignominiosus, & vilis est; vilem etenim uxorem ducens, vilis ipse efficitur.* Consonant gravissimæ notæ Theologi Card. Bellarm. to. 1. controvers. volum. 2. lib. 1. de Cleric. cap. 24. in fine. Suarez de censur. disp. 48. sect. 3. n. 3. in fine. Sanchez de matrim. lib. 7. disput. 84. n. 9. Gibalin. de Irregul. Cap. 5. quæst. 4. proposit. 3. pag. mihi 384. vers. deinde. Gabriel a S. Vincentio de censuris disputat. 10. quæst. 8. §. 6. n. 242. in fine, & aliis prætermisissis Sayr. in Thesaur. tom. 1. lib. 7. Cap. 11. n. 7. ibi. . Item infames sunt qui ducunt uxores viles & abjectas vel meretrices &c. Ex quo dignoscitur, quam tota via a veritate aberrant, qui nobilium parentum & consanguineorum justissimas querelas spernendas autumant, quasi ex connubio cum quavis fœmina etiam publica & prostituta nulla debeat infamia formidari. Imo vero apud cordatos & honestos viros tanti penditur hujusmodi infamiæ nota, ut non defuerint qui illam gravissimam pœnam ipso extremo supplicio non inferiorem, asserere non dubitaverint, & propterea reum capite plectendum, mortem evasurum censuerint, si meretricem ducere non recusaverit. De quo videndus *Barbosa in Collect. ad cap. inter opera cit. num. 4.* Cæterum nihil ineptius proferri potuit ad confirmandum quod assumpserat argumentum, quam ut ex dictis Sanctorum Hieronymi, & Chrysostomi peterent auctoritatem. Siquidem utriusque Ecclesiæ Doctoris testimonio aperte evincitur, improbum ac infamem apparuisse, qui mulierem publicam uxorem accipere non detrectaret. Idque (quod mirum adversario fortasse videbitur) apertissime colligitur ex iisdem locis laudatorum Patrum, qui perperam in contrariam partem afferuntur.

318 Profecto Hieronymus totus est in excusando Osee, quod utique non laborasset, nisi magna in conjugio Prophetæ apparuisset turpitude. At quid opus argumento? Audiamus loquentem. Sic itaque in præfatione sui commentarii disserit. *Quis enim non statim in fronte libri*

libri scandalizetur, & dicat: Osee primus omnium Prophetarum meretricem habere iubetur uxorem, & non contradicit? Non saltem nolle se simulat, ut rem turpem facere videatur inuitus? Subdit proinde exempla Prophetarum, quos Domino iubente renuisse legimus, & rediens ad Osee pergit, Osee audiens a Domino, Accipe uxorem fornicariam, non frontem rugat, non mærorem pallore testatur, non verecundiam mutato genarum rubore demonstrat, sed pergit ad lupanar, & scortum ducit ad lectulum? Atque ita arduam censuit difficultatem, ut ad illam explanandam ad mysterium recurrendum contulerit. En ipsius verba. Hæc igitur audientes quid possumus respondere, nisi illud propheticum, Quis sapiens & intelliget ista, intelligens & cognoscet ea? Unde & nobis dicendum est cum David, Revela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. Adeat textum curiosus aduersarius, & agnoscat quam mysteriosum fuerit secundum Hieronymum factum Osee, quamq; insolenter ad indignas nuptias commendandas adducatur.

Rursum initio sui commentarii, ubi habet verba relata a Gratiano in Canone *Non est culpandus 32. qu. 1.* iterum Prophetæ excusationem aggreditur, quam præcipue in eo reponit quod Dei iussu, non libidinis impetu acceperit meretricem, idque ad comprobandum, quod Deus hoc connubio mysterium statuerat præsignare, *Nec (inquit) culpandus Propheta, si meretricem converterit ad pudicitiam, sed potius laudandus quod ex mala bonam fecerit. Præsertim cum Beatus Osee non ob causam luxuriæ, non libidinis, non propria fecerit voluntate (hoc attente considerandum, non propria fecerit voluntate.) sed Dei paruerit imperio, ut quod in isto carnaliter legimus, in Deo factum spiritualiter probaremus.* Hæc autem quo pacto filiorum impudentiæ indigna connubia meditantium præsidio esse possint, deprehendere non valeo. Satis de Hieronymo.

319 Jam non nihil de Chrysostomo. Et hujus verba integra proferre non pigebit, ut ipsius mentem assequamur. Scribit Teodoro Monacho in apostasiam lapsa, illumque ad resipiscendum hortatur proposita spe veniæ, quam ex Dei misericordia, ac immensa erga spiritualem

animam charitate nititur confirmare . Atque inter cætera quæ aurea profecto eloquentia congerit argumenta , profert hominum exemplum , inquiens : *Num vides quod deformes , impudentesque mulieres prostitute vix possunt obtrudi gladiatoribus, & iis quoque qui cum bestiis depugnare soliti sunt ?* En quid de meretricibus affirmet. Pergit verò *Cæterum si qua bonæ formæ , si ingenua , liberaque facie per occasionem in eam incidit calamitatem .* De hujus generis fœmina ingenua , non vulgaris conditionis , non meretrice , non prostituta , sed quæ per occasionem in eam incidit calamitatem : de hac inquam subdit *Quemlibet generosum eximiumque virum nihil pudebit vel connubio sibi talem adjunxisse .* Deinde concludit , *Si tanta est apud homines misericordia , quanto benignior facilitas erit apud Deum erga animam propter superni generis præstantiam &c.* Itaque neque ex verbis , neque ex mente Chrysofomi quidquam subsidii aduersariis accedit . Non quidem suffragantur verba , quibus de meretricibus aperte testatur oppositum . De aliis verò mulieribus per occasionem lapsis narrat quidem illas quandoque a generosis viris haberi uxores , attamen factum neque improbat , neque commendat . Verum inquires approbare censendus est , quia ad Divinam misericordiam extollendam ipsorum utitur similitudine vel exemplo , quod perperam assumpsisset , si indignas hujusmodi nuptias autumasset . *Quamobrem , si non ex verbis , ex sensu saltem Chrysofomi is , qui sibi jungit meretricem , omni eximitur turpitudine .* Nequaquam sane proficit hæc argumentatio , quippe exempla nequissimorum hominum , & inique gestorum sæpe usurpantur a Patribus eo prorsus sensu , quo in Sacris litteris , vel etiam a Christo Domino non semel fuisse adducta , nos docuit Augustinus *lib.2. quæst. Evangeliorum qu. 34.* ut exempla de villico fraudulento Lucæ 16. de iudice iniquitatis , qui interpellabatur a vidua Lucæ 18. atque alia hujus generis pleraque , quæ nempe non ita accipienda sunt quasi nobis proposita ad imitandum ; *Sed etiam (Ait Augustinus) e contrario ducuntur istæ similitudines ut intelligamus , si laudari potuit ille a Domino qui fraudem faciebat , quanto amplius placent Domino Deo , qui secundum ejus præceptum*

ptum illa opera faciunt. Sicut etiam de iudice iniquitatis qui interpellabatur a vidua comparationem duxit ad iudicem Deum, cui nulla ex parte iudex iniquus conferendus est. Et iterum de eodem argumento q. 45. n. 1. circ. fin. hæc habet. Hic ergo iniquus iudex non ex similitudine, sed ex dissimilitudine adhibitus est, ut ostenderet Dominus quanto certiores esse debeant, qui Deum perseveranter rogant, cum apud iniquissimum iudicem usque ad effectum implendi desiderii valuerit perseverantia deprecantis etc.

Ex quibus omnibus liquido constat, tam inaniter ex auctoritate Chrysostomi & Hieronymi, quam futiliter ex responso Innocentii, argumentum peti ad patrocinandum, sive filiorum familias, sive quorumcumque connubia, quæ vel obedientiæ parentibus, vel pietati cuiusvis gradus consanguineis debitæ, vel charitati erga seipsum, Divino ac naturali jure imperatæ, vel denique honestati, aut Justitiæ quomodolibet contradicunt.

SECUNDVM ARGUMENTVM.

Dissensus parentum non numeratur inter impedimenta dirimentia, nec inter simpliciter impediencia matrimonium, num. 320.

Impedimenta disparitatis, et conditionis in quo consistant, num. 321.

Obstaculum dissensus parentum ad matrimonium Sacra Tridentina Synodus post maturum examen rejecit, num. 322. Contrarium num. 323.

Alia sunt impedimenta matrimonii non expressa in vulgatis versibus, num. 323. et seqq. et num. 329.

Insania, seu furor impedimentum est aliquando dirimens, aliquando tantum impediens, non expressum in dictis versibus, num. 324.

De impedimento ex defectu pubertatis omisso in eisdem versibus, num. 325.

Excommunicati vitandi, & hæretici habent impedimentum non expressum in dictis versibus, num. 326.

Alia tria impedimenta addit Sanchez, num. 327.

Peccatum mortale est impedimentum impediens matrimonium, num. 328. & seqq.

Item iuramentum, & excommunicatio. Ibid.

Interdictum quando impediatur matrimonium, num. 329.

Impedimentum, quod dicitur Ecclesie vetitum, comprehendit dissentum parentum, num. 330.

Et falso asseritur fuisse rejectum a Synodo Tridentina, num. 331. & seqq.

Differentia servata a dicta Synodo in statuendis, quae ad fidem spectant, & quae ad Reformationem, num. 332.

Matrimonia filiorum sine consensu parentum irrita facere, quare Concilium noluerit num. 333.

320 **S**imile prorsus primo est, quod secundo loco proponerent argumentum, ex altero quem credunt Canone deductum; ex Catalago scilicet impedimentorum sive dirimentium, sive (ut ajunt) dumtaxat impediendum matrimonia, communi Theologorum & Canonistarum consensu recepto, & tritis illis Carminibus explicato *Error, conditio, votum &c.* aliisque *Ecclesie vetitum &c.* Prioribus scilicet ea quae nuptias dirimunt, seu irritas reddunt, posterioribus vero quae illas fieri prohibent (ita ut illicitae fiant, etsi valeant jam contractae) impedimenta referuntur. His profecto novum aliquod impedimentum addi ex suo ingenio a vulgari aliquo Theologo, piaculum esse clamant; cum jus impedimenta sive irritantia sint, sive tantummodo impedienda statuendi ita sit Summis Pontificibus, atque generalibus Conciliis reservatum, ut nec Episcopo id liceat in sua Diocesi, vel quia haec facultas nunquam Episcopis attributa, vel quod posterius fuerit adempta, ut late pro alterutra parte differentes docent *Covarr. tom. 1. in Epitom. 4. decretal. de matrimon. 2. par. cap. 6. §. 10. n. 16. Sanchez de Matrim. lib. 7. disput. 1. num. 9. Perez disput. 21. sect. 2. & 4. Dicastillo tom. 3. de Sacram. tr. 10. de sponsal. disput. 7. dubit. 1. per tot. praecipue nu. 26. & seqq.*, & alii ab iisdem adducti, & a *Diana oper. Coordin. tom. 3. Tract. 1. resol. 88. Leandre part. 2. de Sacram. tract. 9. disput. 9. q. 6.* Enim vero novum omnino, & priscis temporibus inauditum est hoc, quod adstruere nitimur ex contradictione parentum, vel tutorum, sive consanguineorum. Cui namque ex impedimentis in laudatis versibus descriptis valet adnumerari?

Nulli.

Nulli profecto, ut patebit singula serio expendenti.

321 Confirmabant objectam argumentationem præcludendo, quod a nobis excogitari poterat effugium. Putabant namq; sive ad impedimentum *disparitatis*, sive ad alterum *conditionis* dictū impedimentū fort. referri, quod de filiorum familias conjugiiis affirmamus. Neutrū autem ad has nuptias extendi jure optimo contendebant. Namq; *disparitas*, quam unice matrimonium impedire, atque dirimere Sacri Canones definiunt, illa est, quæ ex cultus seu Religionis discrepantia oritur inter virum & mulierem. Et quod conditionis nomine significatur obstaculum, servitutem tantummodo designat, illam que alteri ex contrahentibus absconditam, ex notissimis Juribus in *Can. non oportet, & can. cave 28. q. 1. Canone Chalcedonense 14., et Laodicen. 10. et 21.* accedente totius Ecclesiæ praxi, de qua unanimi voce testantur Doctores, ubi de servili conditione, & in *Cap. si quis ingenuus 29. q. 2. par. 2. cap. 2. 3. & ultimo de conjug. servor.* de quibus videndi S. Thomas in 4. dist. 30. q. 1. articulo 2. & *distinct. 36. articulo 1.* S. Bonav. in 4. *distinct. 39. art. 1. q. 1. & dist. 36. art. 1. q. 2.* Barbof. in *Collect. super cap. cave, & cap. non oportet. cit. & super cap. proposuit de conjug. servorum.* Cabassut. in *Theor. jur. Canon. lib. 3. Cap. 22. & 23.* Gutier. *cap. 104. & cap. 90. de matrim. Gonzalez Tellez in Communic. super cap. fin. de conjug. servor. Dicastill. tom. 3. de Sacram. tract. 10. de matrim. disput. 7. dubit. 6. & dubit. 59. Perez. disput. 25. sect. 1. et seq. et disput. 36. sect. 1. & seq. denique omnes quos lato calamo congerit Sanchez lib. 7. disp. 19. & 71. per totas.* Nemo autem cogitavit unquam, disparitatem nataliū aut vilem conditionem alterius sponsi sub altero ex his duobus impedimentis comprehendendi. Neque valet indicari aliud ex descriptis in syllabo impedimentorum communi Doctorum utriusque fori consensu approbato, cui debeat inæqualitas dignitatis sponforum applicari. Quamobrem nisi Theologos omnes omnesque Juris interpretes incitiæ sive incuriæ temere accusare audeamus, fatendum ingenue, connubia inter virum, & mulierem, quantumcumque inter se distent gradu & dignitate, licita esse, neque posse ad parentum seu consanguineorum instantiam a Judice prohiberi.

Itē.

322 Iterum confirmabant ex eo quod prætenſum obſtaculum ex diſſenſu parentum jam in Concilio Tridentino magno aliquorum Antiltitum conatu propoſitum, ut edito Canone ſtatuſſetur, atque in pluribus doctiſſimorum Patrum congreſſibus mature expoſitum, exploſum tandem fuerit, utpote evertens libertatem filiorum tantopere ex Sacris Literis, nec non Eccleſiæ Canonibus commendatam. Quamobrem, quem non pudet rem hanc iterum in dubium revocare, hunc audaciæ atque temeritatis non immerito quiſpiam accuſaverit.

323 Hæc quæ magno objiciebantur verborum apparatu & ambage, nec proponere piguit, nec diſplicuit exaggerare, ut deinde appareat quam levia ſint & omni vacua difficultate, ita proſus ut non dubitaverim affirmare, adverſarios vel fingere quem feriant hoſtem, vel ærem verberare. Id ut eluceſcat, totam illico perſtringimus reſponſionem. Falfum omnino eſt, omnia impedimenta quibus licite fieri nuptias prohibetur, vulgaribus illis verſibus contineri. Falfum quoque, juſtam parentum reſiſtentiam nullo ex enumeratis impedimentis contineri. Infulſum atque riſu potius quam reſponſione dignum, quod objicitur de diſparitate cultus, aut ſervili conditione. Certum denique, nunquam in Synodo Tridentina quod prætenſimus impedimentum fuiſſe reje-ctum, imo apertiffime a Sacro Concilio fuiſſe receptum, non ut noviter ſtatuendum, ſed ut ab Eccleſia perpetuo tempore comprobatum. Age jam ſingula proſequamur.

324 In memorato impedimentorum Canone nihil de infanis aut furioſis, quorum matrimonia quandoque irrita, sæpe dumtaxat illicita haberi, extra controverſiam res eſt: ſiquidem ſi perpetua fuerit amentia, irritas eſſe nuptias: ſi autem lucida ſuperſint intervalla, eoque tempore quo contrahens ſui compos extiterit, copulentur, validas, ſed illicitas, ſtatuitur in *Can. dilectus* 24. de ſponſal. & *Can. neque furioſus* 32. q. 7. ibique *Interpretes congeſti per Barboſ. in Colleſtan. ſuper utroque cap. cit. & per Gonzalez Tellez in Commentar. ſuper cap. dilectus cit. Alexan. conſil. 54. lib. 1. Decius conſil. 112. in princ. Gutier. de matrim. cap. 8. a n. 14. Sanchez pariter de matrim. lib. 1. diſput. 8. a num. 15, Boſſius cap. 3. §. 21. Perez diſp. 2. ſect. 4.*

n.9. Sotus in 4. senten. dist. 34. q. unic. art. 4. *Aversa de matrim. q. 4. sect. 1. Reginal. Prax. pœnit. tom. 2. lib. 31. cap. 32. num. 12. cæterique Theologi secuti D. Thomam in 4. dist. 34. per tot. & Bonav. tom. 5. in distin. 34. art. 3. q. 1. Et quidem de perpetuo amentibus nemo dubitat, quin attentio jure tum naturali tum Divino incassum contraherent. At de illis quorum furor non est continuus, SS. Ecclesiæ Doctores Thomas & Bonaventura absolute pronunciant, etiam dum sunt rationis compotes a nuptiali fœdere prohibendos. Sic S. Bonav. q. 1. cit. dist. 34. in conclus. Si vero non esset actu furiosus sed habitu, etiam si haberet lucidum intervallum, non deberet contrahere propter periculum, quia talis nescit prolem educare, nec cum uxore debite cohabitare. Et apertius dub. 7. Furiosus vero in habitu non potest de jure contrahere, quia prolem nescit educare. Angelicus autem art. 4. cit. Aut furiosus habet lucida intervalla, aut non; si habet, tunc quamvis dum est in illo intervallo non sit tutum quod matrimonium contrahat, quia nescit educare prolem, tamen si contrahit, matrimonium est. Qui vero posterius punctum attigerunt Theologi, aliqua limitatione usi sunt a mente laudatorum Patrum fortasse non aliena, asserentes quod si proliis periculum aliaque mala valeant præcaveri alterius conjugis sanæ mentis, vel consanguineorum tutela, permitti posse temporanee infanti matrimonium; secus vero, si uterque conjux infaniat, vel absurda quæ prævidentur nequeant alia via evitari, tunc enim ab illorum connubio penitus abstinendum. Ita primus, quem viderim, tenuit Sotus loco cit. quem secuti sunt Sanchez cit. lib. 1. disp. 7. n. 17. versic. observandum est. Reginal. cap. 31. cit. n. 12. Bossius cap. 3. §. 21. in fine; Layman lib. 5. tract. 10. parte 2. cap. 5. n. 5. *Aversa q. 4. sect. 1. versiculo itaque si furiosi; Gonzalez Tellez super cap. dilectus de sponsal. nu. 5. Gutier. cap. 8. n. 14. vers. tandem ibidem, et alii. De veritate autem explicatæ limitationis dubitat Ricc. prax. for. Eccles. decis. 251. et collect. p. 5. collect. 1751. Ledesma de matrim. q. 58. art. 3. §. ad 2. respondetur 1. in fin. non contemnenda ratione permotus: ibi: *Ista moderatio non videtur ita certa, nam proliis educatio per parentes fieri debet, vel ipsi de hoc debent esse solliciti etc.***

En

En itaque duplex impedimentum, alterum dirimens, impediens alterum matrimonii contractum, quæ laudatorum versuum Autoris memoriam effugerunt. Quamobrem non est religioni habendum, si asseramus ex aliis quoque Capitibus in supradictis Carminibus non expressis matrimonium dirimi, vel impediri.

325 Suppetit quoque aliud certissimum atque in jure expressum impedimentum extra illa quæ metrico illo syllabo recensentur, videlicet quod confurgit ex defectu pubertatis, sive ætatis annorum duodecim in fæminis, in maribus vero quatuordecim, ex quo irrita fieri conjugia aperte declaratur in *Cap. Vbi non est. Capitulo Coniuebatur. Cap. Attestationes. Cap. finali. de desponsat. impub., & Cap. unico. eodem. libro 6. ibique omnes interpretes cumulati per Barbof. in collect. sub Cap. Attestationes cit., & post ipsum Gonzalez Tellez super Cap. Vbi non est. cit. a n. 3. late Fagnan. sup. Cap. De illis 2. n. 18. eodem. Gu-tier. de matrim. Cap. 2. n. 17. Henric. Zoes in 4. decretal. tit. 2. Comment. de desponsat. impub. n. 10. Robert. Konig. princip. Jur. Can. eodem tit. n. 2. Theologi quoque omnes post S. Thomam in 4. dist. 36. quæst. 1. art. 5. S. Bonav. in 4. dist. 36. art. 1. qu. 1. Perez disput. 37. sect. 12. Bossius cap. 3. n. 147. Reginald. in prax. pœnit. to. 2. lib. 31. cap. 3. n. 25. ac reliqui omnes. Istud inquam impedimentum certo dirimens est, etsi ex altera parte non immerito diceretur impediens, quandoquidem præter illos in quibus malitia supplet ætatem (quorum conjugia valida deciduntur in *cap. puberes* aliisque notissimis *de desponsat. impub.* & uno ore clamant utriusque juris interpretes, & Theologi quos cumulant *Barbosa in Collect. ad eundem Textum Gonzalez Tellez ibidem; late Fagnan. super cap. de illis 2. eodem per tot. præsertim vero n. 3. & 47. allegans Sacræ Congregationis responsum*) adhuc non nunquam ante annos pubertatis expletos consentit Nicolaus primus permitti posse connubium verbis relatis in *cap. ubi non est, de desponsat. impub.* ibi: *Nisi forte aliqua urgentissima necessitate interveniente, utpote pro bono pacis, talis conjunctio toleretur.* Ad quem textum tria animadvertunt Interpretes. Primum quidem ut licite id fiat, opus esse dispensatione, quam Episcopis autumant vel concessam,*

cessam, vel non ademptam. Secundum, tolerantiam, seu dispensationem tunc solum locum habere, cum dubium subest an malitia seu potentia ad conjugales actus ætatem suppleat, & qui contrahere cogitat, proxime ad annos pubertatis accedat. Tertium denique lethalis culpæ reos esse audentes absque prævia dispensatione in præfatis casibus matrimonio jungi. Ex quibus id certe concluditur, etiam ubi dispensationi locus est, vel declarationi quod ætas suppleatur a potentia, impuberes impeditos esse, ne saltem licite connubium perficiant, de quibus videndi *Gonzalez Tellez in Comment. supra cit. cap. ubi non est. num. 7. circa medium Barbof. in Collect. ad eundem Textum n. 3. 5. Fagnan. in cap. de illis 2. eodem per tot. præcipue a num. 33. & seq. Henriquez in summa lib. 11. cap. 13. num. 12.*

326 Insuper excumunicatos vitandos, atque Hæreticos nec posse licite matrimonium celebrare, neque Parochum eorundem nuptiis præstare præsentiam, nemo audebit refragari, idemque impedimentum militare, ne unquam Parochus assistat matrimonio inter Hæreticum & Catholicam, pluries Sacra Congregatio Inquisitorum declaravit, ut inferius attingemus.

327 Falsum igitur iterum jure optimo pronunciamus assumptum dicentium, nullum subesse impedimentum præter ea quæ dictis carminibus mêmorantur. Idque præfertim tuto asserimus de iis quæ impediencia dumtaxat agnoscuntur. Horum enim duo solummodo prodidit Auctor metri duplici versu contenta, *Ecclesiæ vetitum nec non tempus feriatum Impediunt fieri, permittunt facta teneri.* Tertium vero versum, quo tria certissima & fortasse majoris momenti referuntur impedimenta, nempe *Atque Cathecismus, Sponsalia, jungito Votum,* addidit *Thomas Sanchez,* ut ipsemet testatur *tom. 2. lib. 7. de matrim. disp. 6. n. 5.* Quamobrem non videtur vel minima superesse difficultas, quin liceat texere meliorem syllabum, quo non deficientem impedimentorum numerum assequamur. Neque enim metrica illa series fuit aliquando ab Ecclesia recepta, aut proposita tamquam Canonica, cui addere, aut detrudere sacrilegium reputetur.

328 Ad hæc nec Canonistæ neque Theologi anti-
quæ

quiores istam seriem impedimentorum secundi generis tanti fecerunt, quin enumerantes ea, quæ nuptias impediunt & non dirimunt, illud in primis agnoverint, cujus nulla mentio in antedicto Canone, quodque tam acriter ab adversariis impugnatur, videlicet *Peccatum mortale*: propter quod contendimus indigna conjugia filiorum familias merito impediri. Præstat audire egregium Canonistam *Didacum Covarruviam* to. 1. in *Epist. sup. 4. decret. par. 2. de matrim. cap. 6. in princ. ibi: Ex his quæ hunc contractum illicitum reddunt, quædam sunt quæ impediunt matrimonium contrahendum, non tamen dissolvunt illud si contrahatur. . . Quædam vero ita impediunt, ut contractus matrimonii nullus sit ipso jure.* Et incipiens exponere singula impedimentorum genera, pergit dicens: *Prima quidem varie proponi possunt. Nam existens in mortali crimine non potest absque novo peccato matrimonium contrahere, tractat enim indecenter Sacramentum hoc maximum.* Subdit Auctores idem confirmantes, nempe *S. Antoninum, Navar., & comprobat assertum ex Concil. Colon.* Pergit & alia explicare ejusdem generis impedimenta, Juramentum scilicet, excommunicationem &c. quæ non minus quam peccatum lethale silentio præterit Auctor *Carminum*, quæ pro Canone habenda perperam contendunt adversarii. En igitur Canonistam egregium inter primos, qui Concilio Tridentino adfuit, non ut *Moralista* (58) sed ut Episcopus, atque eximius Decretor. Doctor aunctis habitus, qui tamen primum contrahendi conjugii impedimentum *Peccatum mortale* firmiter enun-

(58) Hoc ideo sedulus monet; quod ab Adversario *Moralistæ* per ludibrium appellantur ii, qui cum Muscettula nostro statuunt, peccato letali impedimentum afferri, non quidem dirimens, sed tantum impediens. V. sup. n. 3 17. Quasi vero *Canonistas* (in qua appellatione mirè sibi placet Adversarius) peccata siveque deque habere conveniat. Aut quasi vero eo nunc ventum sit, ut quod pro-

bae notæ *Moralistæ* ad unum ferme omnes illicitum esse clamant, id continuo a *Canonistis* (quasi qui *tulerint clavem scientiæ*, Luc. XI. 52.) impune permitti possit. Verum hanc tantam a *Canonistis* calumniam, optime amolitur Noster, apud quem (tota hac Dissert. & Appendice), optimis quibusq. *Canonistis* (nec enim pragmaticos moror) cum *Moralistis* mirifice convenit.

enunciat, nihil metuens metricum illū Canonem violare.

329 Addamus unum vel alterum Theologum, qui post evulgationem decantatorum Carminum de matrimonio tractatus ediderunt. Egregie ad rem nostram *Hermannus Bussebaüs in sua medulla Theol. Moral. lib. 6. par. 3. tract. 6. cap. 3. dub. 1.* paucis sane verbis rem totam explicat, & argumento adversariorum occurrit. Quærit ibi laudatus Doctor *Quæ sint impedimenta impedientia tantum?* Et subdit *Respondetur præter peccatum mortale, & excommunicationem, sex potissimum reddunt matrimonium illicitum, scilicet Ecclesiæ vetitum & c.*, proditque Carmina toties dicta. Jam ergo habemus primum atque præcipuum impedimentum, quo illicitum redditur magnum hoc Sacramentum, peccatum esse agnoscendum. Habemus quoq; nihil tam aperte veritati adversari, quam illud assertum, nihil matrimonio contrahendo officere, quod præfato metrico indice non significetur. Ad hæc aperte nos admonet, indice seu Carminibus illis non omnia contineri impedimenta impedientia. Sic enim habet. *Dixi in responsione Potissimum, quia præter supradicta alia tria impedimenta numerantur.* Et pergit singula declarare, scilicet. *Clandestinitatem pro illis regionibus in quibus Tridentina Synodus non fuerat promulgata, omissionem proclamationum ab eadem Synodo statutarum, ac tertio si negligatur in primis nuptiis benedictio consueta & c.* Hæc siquidem ab omnibus asserta impedimenta ab Auctore Carminum non fuerunt memorata. Subdo & alterum Theologum recentiorem; antiquiores namque superius allegatos piget hic rursus producere. *Felix Potest. in examine Eccles. tom. 1. par. 5. cap. 1. n. 4410.* agens de censura interdicti, num scilicet vi illius arceantur fideles a Sacramento matrimonii, firmat non vetari. Excipit tamen sic *At si ipsi (qui nempe contrahere intendunt) sunt culpabiles & specialiter interdicti, non possunt licite matrimonium contrahere; idque speciali titulo (quæso hic qui nam sit specialis iste titulus, animadvertatur) quia scilicet ponunt obicem gratiæ per Sacramentum recipiendæ.*

330 Satis superque ni fallimur tum exemplo, tum auctoritate usque modo evicimus, Carmen illud non ita sacrum habendum, ut sacrilegio tribuatur quidquam ei adjici-

adjicere, vel ex eo minuere. Sacri Ecclesiæ Canones, Verbum Dei scriptum, aut traditum tale sibi vindicant obsequium; secus autem qui ex nescio cujus arbitrio compactus fuit impedimentorum index. Verumtamen & quod secundo loco polliciti fuimus, in promptu est ut præstemus. Dicebam autem, falsum esse adversariorum assumptum, quod nempe impedimentum confurgens ex justa parentum renitentia nequeat adscribi alicui ex illis quæ relatis versibus recensentur. Nec dixisse id pœnitet; siquidem non video, quid vetet ne primo versui adscribatur, dicaturque per *Ecclesiæ vetitum* non obscure designari (59) Video nonnullos corrugare frontem, atque hujus asserti testem quærere, & rationem. Valebit pro utroq; ineluctabilis Synodi Tridentinæ auctoritas quam centies inculcavimus; ubi tam aperte nos admonet, conjugia filiorum familias sine consensu parentum *Sanctam Dei Ecclesiam ex justissimis causis semper detestatam fuisse atque prohibuisse*. Quid itaque prohibet affirmare, imo cuinam liceat dubitare, quin illis verbis *Ecclesiæ vetitum* filiorum familias quoque nuptiæ comprehendantur, nisi qui nesciat *prohibere et vetare* synonyma apud Grammaticos haberi? Haud dissimili argumento ut occurreret Doctor Angelicus similem prodidit solutionem in 4. sent. dist. 34. art. 4. Statuit furiam quandoque irritum, aliquando illicitum reddere matrimonium. Ast quidam objiciebant sic, *in Versibus prædictis sufficienter continentur impedimenta dirimentia matrimonium: sed ibi non fit mentio de furia ergo etc.* Nonne hoc idem profusus est, quo nos urget adversariorum argumentum? Audiamus ut ab illo se sanctus Thomas expediat. *Respondetur dicendum quod hoc impedimentum reducitur ad errorem, quia utrobique defectus consensus ex parte rationis est.* Liceat itaque, & nobis iisdem respondere verbis. Dissensus parentum, si sit justus ac rationi consonus, sicut & quodvis notorium peccatum lethale, quo Sanctum Matrimonii fœdus in ipso contractu violaretur,

redu-

(59) Dissensum parentum etiam Galli doctores ii, quibus melior sententia menti, impedimentum, non quidem dirimens,

sed tantum *impediens*, esse censuerunt. Videantur tum plures alii, tum Fevreti Scholiastes ad V. de Abusu c. 4. nu. 8. litter (g):

reducitur ad *Ecclesie vetitum*, quia sic contrahere *Sancta Ecclesia ex iustissimis causis semper detestata est, atque prohibuit. Concil. Trid. sess. 24. cap. 1. de refor. Matrim.*

Ast si verum fateri liceat, pudet tamdiu in his ineptiis, seu quisquiliis lectorem occupasse. Firmiora enim sunt quæ proposuimus asserta, quam ut valeant levibus huiusmodi ratiunculis concuti. Frigida quoque ac inania esse audacter pronunciamus, quæ de impedimentis disparitatis, & conditionis subdebat adversarius. Quis enim somniavit unquam his adscribere justum dissensum parentum, aut injustitiam quæ indigna connubia inhonestat? Procedamus ad graviora.

331 Gravissima profecto est quam effutiunt calumnia, dicentes in Tridentina Synodo propositum atque expensum, quod versamus impedimentum, fuisse tandem a doctissimis piisque illis patribus improbatum. Turpe prorsus convicium, nedum nobis, verum etiam Sacro illi Concilio injuriosum, hoc apparebit cuivis vel illius textum vel ejusdem historicam narrationem absque præjudicio percurrenti. Vtiq; non est consilium cuncta hic revolvere quæ de filiorumfamilias conjugii Sacræ illius Synodi acta suppeditarent. Satis erit indicare pauca quibus adversariorum vel detegatur allucinatio, vel calumnia contundatur.

Et primo quidem notum est, dubium in Concilio propositum ac pluries examinatum, illud tantummodo fuisse, an satius esset connubia filiorumfamilias sine consensu parentum irrita facere, si ante præfiniendam ætatem inirentur. Id ab Oratoribus Gallis quæsitum; idque attentius discussum prodit *Emin. Pallavicinus Hist. Conc. Trid. edit. Rom. in 4. an. 1664. par. 3. lib. 22. cap. 1. n. 16. pag. 599. cap. 4. n. 2. 3. & seq. (60)* Neque in dubium revocabatur, an illicita, an vitanda. Id enim comperitum erat omnibus, præfatas nuptias noxias ut plurimum, familiis indecoras, ac odii potius inter conjuges quam maritalis charitatis fomitem existere.

332 Insuper animadvertere necesse est, Decretum de quo agebatur, nullum prætulisse discrimen inter nuptias

P dignas

(60) Pallavicini, & aliorum, qui ejus Concilii historiam perlegerunt, testimonijs superse-

deo: propterea quod ii libri tenentur omnium manibus: quos studiosi adeant, censeo.

dignas vel indignas ; nullum inter rationabilem vel injustum, æquum vel iniquum parentum dissensum, sed ipsorum arbitrio ita totum negotium permittebatur, ut iidem quomodolibet insciis vel invitis nequirent filii ætate minores rato atque legitimo matrimonio copulari; ut decreti verba profert laudatus *Historicus lib. 22. cap. 4. pag. 615.* Porro decretum istud utcumque nullis limitibus circumscriptum ita plerisque ex Patribus arrisit, ut Apostolicæ Sedis legati affirmare non dubitaverint, approbatum iri, si ut reformationis caput, secus vero si ut fidei dogma proponeretur : ea ratione ducti, quod in Concilio pro legibus statuendis major dumtaxat suffragiorum numerus requirebatur, at fidei articulos, ut declararentur, fere omnium suffragiorū calculo decebat approbari.

Tertio recolere non pigebit, illos quoque ex Patribus qui abnuebant, ne filiorum conjugis firmitas adimeretur, censuisse tamen eadem improbanda penitus ac sub gravioribus pœnis prohibenda. Ita de Eminentissimo Madrutio testatur *Pallavic. cap. 4. cit. num. 7.*

Tandem ut res confecta fuerit, aperte demonstrant verba ipsius Concilii toties repetita, quibus haud irrita fiunt, verum improba ac detestabilia memorata conjugia declarantur. *Nihilominus Sancta Dei Ecclesia ex justissimis causis illa semper detestata est, atque prohibuit.* Ex his, ac reliquis, quæ in Concilii actis describuntur, ita concludit *Jo: Baptista Dubamel in sua Theologia speculat. & pract. t. 7. tract. de matrim. dissert. 2. cap. 4. n. 2. in fin. Patres Tridentini hujus generis connubia detestari & prohibere contenti, disciplinam jam ab aliquot sæculis receptam immutare noluerunt; nam majus erat quidem & latius diffusum malum, quam ut statim excidi posset. Et cap. 5. cit. dissert. nu. 7. prope finem, ait, Quæ liberorum extra parentum consensum fiunt matrimonia, detestari ac prohibere tantum potuit Concilium, non penitus extirpare.*

333 Præstat quoque & alterum omni exceptione majorem audire testem, eximium Theologiæ Magistrum, qui Concilio adfuit inter Theologos a Summo Pontifice Tridentum missos, ut Patribus Consilio essent, *Alfonsum Salmeronem.* Testatur hic Doctor tantum a vero abesse, ut intenderent Patres indignas liberorum

rorum nuptias tueri, quin potius ideo præcipue abstinuerint a Decreto abrogante matrimonia sine consensu parentum celebrata, ne sic tyrannide parentum fieret, ut quandoque liberi ad indignas nuptias cogerentur. Ita enim habet *To.2.in Epist. Pauli disp. 14. pag. mihi 114. col. 2. sub vers. Argumentatur Erasmus. Non ausi sunt Patres quidquam de ea re statuere, non ignorantes quanta libertate filii ipsi fungantur, & quanta ianua tyrannidis aperiretur parentibus in filios, ut cum servis suis nuberent, quod esset summe absurdum, & minime tolerabile. Cæterum ne ex hoc ansam filii ad nuptias invitæ parentibus copulandas arriperent, sic proluserat pag. 113. col. 1. Sed nos ad hæc in primis respondemus, ad contrahendum matrimonium filius familias necessarium fuisse semper consensum parentum. Quod facile est comprobare ex Jure Divino Veteris & Novi Testamenti, ex jure etiam Pontificio, et Civili, & pergit ex iis omnibus locis petita proderè argumenta. Consonat sibi in Commentar. super Evangelica Historia *To. 8. tract. 46. pag. mihi 361. col. 1. ubi exponens Textum cap. 2. Genes. Dimittes homo Patrem, et Matrem, et adhaerebit uxori suæ: sic Lectorem admonet. Nec secundo hinc accipias, in ineundis copulandisque matrimoniis non esse necessario ullam de consensu parentum habendam rationem; quasi homo ita relinquat Patrem, et Matrem, ut non requirat eorum consensum: quia hic sensus absonus est, et pugnat contra bonos mores, et contra naturale officium a liberis debitum parentibus, contraque patriam potestatem. Denique hunc sensum verba non capiunt, quia loquitur de iis, quæ fieri oporteat in matrimonio contracto, non quid servandum sit dum contrahitur, alioquin docerentur filii honorem Lege Dei parentibus debitum subtrahere. Ad hæc Dominus huic primo matrimonio adfuit, imo illud conciliavit, quasi primi hominis, imo amborum pater, ut cæteri conjuges formassumerent & doctrinam; ut in ineundo matrimonium, inconsultis parentibus nihil faciant, nam hoc absque culpa illos facere non posse, ratio & B. Ambrosius aperte docent. Hucusque laudatus Salmeron.**

En itaque ex Historia, ex textu Sacrosanctæ illius Synodi, ex Theologorum qui eidem interfuerunt, testimo-

nio, apertos cuniculos atque detectam adversariorum fallaciam. Noluerunt Tridentini illi sapientissimi Patres novum statuere impedimentum, quo filiorumfam. nuptiæ abrogarentur, idque ex justis plerisque causis, non autem ex illa, quod indigna impiaque conjugia censerent approbanda. Quinimo ne unquam tam injusta suspicio admitti posset, perspicue tradiderunt quid de iis perpetuo senserit Ecclesia, quid ipsimet sentirent, oraculo sapius a nobis inculcato, quodque ad retundendam quamcunq; oppositam argumentationem satis ipsum per se valeret: nempe quod hujus generis connubia *Sancta Dei Ecclesia semper detestata est atque prohibuit*. Ratum igitur atque firmum esse matrimonium etiam inter filiosfamilias quantumvis disparis generis initum, abnuvit nemo. At non minus ratum agnoscitur Sacramentum Baptismi a Parocho excommunicato collatum, Sacramentum Eucharistiæ a Sacerdote irregulari confectum. Nihilominus ut irregulares & excommunicatos a sacrilega administratione arcendos, omnes Catholici affirmant. Ita quoque filiosfamilias, ita quoscumque, qui notorio sacrilegio magnum Matrimonii Sacramentum violare adnituntur, Judicis auctoritate compefcere par est, & vi cohibere ne peccent.

T E R T I U M A R G V M E N T U M.

In foro externo non est standum Theologis, sed Canonistis; num. 334. & seq.

Nec quærendum an adsit peccatum. Ibid. Contrarium num. 338. & seqq.

Qui emisit votum simplex castitatis, si matrimonium contrahat, peccat mortaliter, et tamen a contrahendo non arceatur per Judicem Ecclesiasticum, n. 335. Contrarium n. 340.

Judex videns patrare homicidium potest condemnare innocentem, qui ex processu reus apparet, num. 336. De quo v. num. 341.

In damnandis matrimoniis filiorumfamilias sine consensu parentum contractis, Theologorum, et Jurisperitorum conformis est sententia, num. 337.

Finis juris Canonici est ferre ad salutem æternam, n. 338.

Jus Canonicum servandum, si opponitur Civili in materia concernente peccatum, num. 339.

Sa-

Sacramenta administrari possunt existenti in peccato, si crimen est occultum, secus si publicum, num. 342.

Qualiter vero differat in hoc matrimonium a cæteris negotiis, num. 343.

Scientia Canonum sine Theologia claudicat num. 344.

334 **L**Eviora prorsus habenda, quæ addebant ad labefactandam veritatem, argumentorum momenta; non ideo tamen silentio prætereunda, neque enim rarò contingit, ut quæ plerisque fuitiles apparent & inanes, nonnullis grave negotium faceffant argumentationes. Itaque sic objiciebant. In iis, quæ ad exteriorem spectant Ecclesiæ politiam, minùs Theologorum placitis inhærendum est; quippe qui regulas pro regimine Judicialis Fori Sacris Canonibus stautas vel negligunt, vel ignorant. Ipsorum est fidelium animas iis omnibus instruere, quæ ad æternam felicitatem assequendam per privatas actiones necessaria vel utilia comperiuntur; iudicium quoque in Sacramentali pœnitentiæ Foro exercere & sententiam dicere. Verumtamen nihil ipsis cum Foro judiciali, nihil cum politica atque forensi Ecclesiæ disciplina. Huic si se immisceant; falcem in alienam messem mittere perperam adnituntur. Juris Canonici peritis demandata provincia hæc est; hos consulere, hos audire Judicem oportet pro Tribunali agentem. Siquidem munus ipsius eo tendit, ut exterioris Reipublicæ pax, commercia, externus quoque Religionis cultus ad normam legum Canonumque facta tecta serventur. Quæ verò occulta, vel Conscientiæ sinu (sive prava, sive laudabilia opera) interius continentur, ea Dei Iudicio & Sacerdotis censuræ sinere Ecclesia perpetuò consuevit. Exinde ut ut verum sit lethælis noxæ reos esse sive filios, sive quoscumque indignas nuptias cum scandalo, cum familiæ dedecore, non sine propriæ salutis discrimine contrahentes; utcumque Theologi in iis improbandis consentiant; Iudicis pro tribunali sedentis nihil interest hæc attendere. Neque enim ipsorum munus est subditos a peccatis arcere, aut a criminibus jam commissis absolvere. Ad illud dumtaxat destinatus est, ut jus publice petentibus reddat, & iustitiam ministret

leges servando, & legum interpretum, non autem Theologorum vestigiis inhærendo. Satagent isti consilio & exhortatione, cæteris quoque ad pœnitentiæ forum spectantibus remediis a peccato abstertere. Atqui forensis Judex suam præstabit operam, ut horum libertatem in nuptiis ineundis totis viribus pro sui muneris debito asserat atque tueatur.

Id ut confirmarent, duo subdebant exempla, quibus ita rem totam confici atque finiri litem cogitabant, ut ingentem illam superius dispositam moralistarum catervam prosternere non dubitarent. Profecto Religio mihi est, ut ea dum profero, adversarii verba phrasimque, vel tantillum immutem, ne videar argumenti vim enervare vel minuere. En itaque ut argumentatur.

335 *Uterius ego peterem a caterva moralium (qui ad hunc effectum facili negotio allegari possunt, & in numero biscentum, & ultra &c.) an contrahens matrimonium postquam emisit simplex votum castitatis vel Religionis, mortaliter peccet. Non potest huic quæsito, nisi affirmative responderi ad litteram Textus in Cap. Rursus. Qui Clerici vel poven. & tamen nemo unquam somnavit asserere quod sit in arbitrio Ordinariorum ratione peccati mortalis impedire, vel retardare effectuationem matrimonii cum eo, qui simplex votum Religionis vel Castitatis emisit. Atque inauditum est in Curii Ecclesiasticis, quod ex hoc retardata fuerint matrimonia &c.*

336 *Pari animi alacritate alterum subdebat argumentum ab exemplo, inquit. Tandem ego peterem a distis moralistis, an Judex, qui vidit Cajum occidentem Tirium, possit condemnare Sejum, qui ex processu apparet homicida? Princeps Theologorum S. Thomas 2.2. q. 67. artic. 2. rotundè asserit quod sic; eumque sequuntur alii Theologi apud Passerinum in Tribun. regul. qu. 28. art. 34. Et tamen nemo potest negare quod committat peccatum mortale ille, qui procurat condemnationem Seii innocentis mediantibus falsis testibus. Igitur (attende quæso mirabilem consequentiam) igitur in judicando non sunt habenda in consideratione ea, quæ concernunt forum internum.*

At enimvero perperam clamant, & frustra in hac re Theologos cum Canonici Juris Interpretibus committere

tere adnituntur adversarii . Hos præcipuè filiorum conjugia , parentibus jure invitis , damnare acriusque insectari , quam *Morales* (utimur adversariorum nomenclatura) audebit inficiari nemo , quem non piguerit ipsorum verba legere, quæ retulimus; textus consulere quos indicavimus . Innumeros ferè dedimus utriusque Juris , Canonici præsertim , peritissimos, Panormitanum, Præpositum , Cardinalem , Ancaranum , Calderinum , Turrectematam , Paleotum . An non isti Canonistis adnumerandi ? Protulimus verba & loca Fagnani , Gonzalez Tellez , Barbosæ , Menochii , Francisci Zypæi , Cardinalis de Luca , Ludovici Engel , Joannis Chrysoctomi Schambogen , Roberti Koninch , Pyringi , Pignatelli . An isti quoque moralibus adnumerandi , qui Ecclesiastici Fori regulas vel negligant , vel ignorent ? Possemus & alios quam plures allegare . Verendum tamen , ne importuno indulgentes adversario , tædio lectorem benevolum conficiamus . Satius erit uno vel altero testimonio Theologorum ac Juris Peritorum consensum non semel in præcedentibus dubiis adnotatum apertius comprobare .

337 Audiatur primo Joannes Paulus Vvindech in Opusculo quod inscripsit , Theologia Jurisconsultorum , in quo *lib.2.cap.23. pag. mihi 71. hæc habet: In hoc igitur dubio duo consideranda sunt . Primum utrum consensus parentum requiratur in matrimonio contrahendo . Secundum , utrum matrimonium sine consensu parentum valeat necne . In primo membro conveniunt omnes . Nam Theologi , Canonistæ , et Legistæ sentiunt in matrimonio contrahendo consensum parentum adbibendum esse . Theologi allegant quartum præceptum Honora Patrem et Matrem , et alios similes locos . Canonistæ habent Can. Nostrates 30. qu. 5. Can. penul. quæst. 2. 32. Legistæ allegant leg. Titia ff. de verb. oblig. Nec est dubium quin liberi peccent sine consensu parentum contrahentes . Dubium solummodo excitat Causidici (61) qui tum maxime Sacris*

P 4 Ca-

<p>(61) Quemadmodum passim Adversarius parum amice (nequid gravius dicam) inter <i>Moralistas</i> amandat Auctorem nostrum</p>	<p>(quem tamen reperio haud minus Canonistam egregium , quam Theologum fuisse) sic contra Noster quoties <i>Causidicos</i> nominat.</p>
--	---

nat, adversarios suos designat eo nomine, qui revera Causidicos agebant. Nec credo Muscettulam *Moralistae* nominis poenitebit, modo adversarii non plus sese efferant, quam pro causidicorum captu & ingenio. Hoc enim inter nostrum hunc quem appellant *Moralistam*, & causidicos interest: quod ille non mercede conductus sed parenti studio, non causae, sed veritati serviens, non in forensi tumultu sed in secessu & quiete, animum sincerum ac liberum ad scribendum attulit: quum contra saepe accidat, (nam semper ita fieri, prorsus nego, qui longe plurimos advocatorum heic & alibi noverim ita se in suo munere comparasse, nullius ut causae patrocinium suscipiant, quam non prius ad juris ac veritatis obrusam, tamquam incorrupti iudices, non ut advocati, exegerint) verum interdum accidit, ut causidici quidam studio partium abrepti, per mille ambages ac macandros id tantum laborent, ut nigrum album videatur. Verum ne haec quidem fortassis eorum laborem usquequaque damnemus. Quid enim? iudicis partes tunc fore, dicent; falsa a veris fecernere. Quibus quamquam non plane assentior: tamen esto. Nunc illud summopere reprehendendum occurrit, quod postquam hujus generis causidici, sua defuncti sunt opera, quaecumque per calorem atq. concertationis aestum illevere chartis, eae *Allegations, Disceptationes, Consul-*

tationes, Singularia (quaeque plura sunt earum scriptio- num nomina, quas mercede conducti effundunt) in volumina compinguntur, atque in publicum eduntur. Id ubi semel factum; jam ea pro *prudentum responsis* (etsi quid simile? nam antiquos illos prudentes nihil prorsus pro jure respondendo accepisse, compertio) haberi incipiunt: jam eorum scitis & auctoritate fora personant. Ea scripta mirantur adolescententes: nec illa sibi prius de manibus elabi sinunt, quam ex iis didicerint Pyrrhonismum in legalem disciplinam invehere. At qui publice interesset, adolescentibus palam fieri, non ex *Allegationibus* istis juris articulorum enodationes esse petendas, verum ex iis scriptoribus, qui magno ceteroqui iudicio praediti, veritati, non partium studio litare suis in commentariis adnisi fuerint; quique dum per otium in suo secessu scribunt, induentes iudicis animum atq. mentem, ac veluti pro tribunali sedentes, non quid dicendo probabile effici possit, sed omnino quid verum sit, perscrutati, ea demum victuris chartis comendaverint. Haec sane numquam eloqui tam libere sustinuissem, nisi me probe nossem principes ipsos civitatis suffragatores habere, rem indignam prorsus vociferantes, eo ventum esse, ut jam legalis prudentia, criminumque & quaestionum severa olim disciplina, miro prorsus Scepticismo laboret; nec jam suis carere auctoritatibus ea, quae

per-

Canōnibus contraria effutiunt, cum ut vitent censuram Theologorum, Canonici Juris Interpretes se appellant.

Audiamus & alterum ejusdem concordiaē testem eximium Petrum de *Ledesma* (quem initio hujus Dissert. productum, iterum proferre cogit importunitas Adversarii) qui in *Tract. de matrim. quæst. 47. art. 6. vers. Secunda Conclusio regulariter*, hæc habet: *Etiamsi pater nihil præcipiat filio, contrahere contra ejus voluntatem est peccatum mortale contra virtutem pietatis. Et idem docent omnes Doctores tam Theologi, quam Jurisperiti &c.* Quocumque igitur se vertant indignarum nuptiarum defensores, quemlibet appellent Judicem, ubiq; objurgationes, nullibi præsidium obtinebunt. Accusant eos Theologi, damnant Canonistæ, Civilis Juris Interpretes insectantur. At quod longè majoris ponderis est, damnant atque detestantur Summi Pontifices, Episcopi, atque suprema Ecclesiæ Tribunalia. Neque hic fas est Sacros Canones, Decreta Conciliorum sive Provincialium sive Diœcesanorum, Decisiones quoque Sacræ Rotæ supra recensitas refricare. Adeat præcedentia hujus Dissertationis capita, adeat, adversarius, quæ prodidimus Summor. Pontificum, S.R.E. Cardinalium, Episcoporum responsa, Ordinationes, Statuta; & desinet Theologos irridere.

338 Porro satis non est adversario de Theologis quos Morales nominat male mereri, nisi etiam apud cordatos Sacrorum Canonum professores, & apud Ecclesiastici Fori Judices male audiat in eo quod ipsorum nihil interesse debere dicit, utrum Christifideles a peccatis lethalibus arceantur. Dissōna profecto vox neque digna, quæ vel a Christiano causidico, nedum a Canonici Juris Doctore proferatur. Quis enim finis per Sacros Canones ab Ecclesia intentus, nisi ut ad æternam felicitatem fidelis populus perducatur, utque ad illam assequendam media proponantur, quæque impedire valent obstacula removeantur? Hæc concors est Doctorum sententia

com-

perspicuae legum sententiæ ex diametro opponuntur. Justam esse hanc expostulationem, satis hæc ipsa controversia, quam præc manibus habemus, docere

possit: imo hæc ipsa causidicorum cum nostro scil. *Moralista* concertatio. De cujus successu, & eorumd. diffidentia suæ causæ, vide dicta in epist. ad lector.

communisque, quam tradunt nedum Theologi, verum potissimi ipsiusmet Juris Interpretes: ea Canonici Juris definitio, per quam a Civili & a politico Jure primario discriminatur. *Leges vero Ecclesiæ* (inquit, *Joseph Gibalinus* in præclaro opere quod edidit de scientia Canonica) *ut quædam spiritualis Respublica est, & ut ad finem & felicitatem supernaturalem tendit, non feruntur nisi intentione Religionis & Divinæ Justitiæ, habentque bonum animæ pro fine, atque adeo pro materia aliquod ad finem illum ordinatum: dicunturque Ecclesiasticæ, & ex iis nascitur Jus Ecclesiasticum, quod & Canonicum vocant, ex eo quod leges ex quibus nascitur Canonice dicuntur. Juris igitur Ecclesiastici sive Canonici finis primarius est Religio Christiana, quam unam attendit, ut per eam tanquam per medium non modo maxime idoneum, sed etiam unicum, Ecclesiam ad beatitudinem supernaturalem promoveas. Hæc laudatus Auctor Tom. 1. lib. 1. cap. 2. quæst. 1. n. 8. At fortasse fastidio erit adversario in hoc quoque capite audire Theologos differentes. Audiatur igitur Canonistas, illumque in primis egregium & proculdubio nulli secundum, Abbatem scilicet Panormitanum in Proœmio *Comment. super primo Decretal. nu. 16. circa finem.* Hic pluribus præmissis ad scientiæ Canonice naturam assequendam sic concludit. *Ex hoc patet excellentia hujus scientiæ ad Jus Civile, habent enim se ut anima, & corpus, licet enim utrumque jus intendat inducere hominem ad bonum commune; differunt tamen in modo inducendi. Nam Jus Civile intendit hominem dirigere in bonum commune secundum quod congruit humanæ societati civiliter viventi, secundum quem modum bonum commune habet vim promoveri per justitiam legalem & Civilem amicitiam. Jus vero Canonicum intendit dirigere hominem ad bonum commune secundum quod congruit humanæ societati quæ non solum civiliter vivit, sed secundum fidem, in Deum intendendo, & vitam aliam expectando. Bonum autem commune sic acceptum non potest conservari per solam Justitiam legalem & Civilem amicitiam; sed ultra hoc requiritur quædam cælestis amicitia, sine qua impossibile est hominem in Deum tendere. Sicut ergo potissima virtus, ad quam conatur Jus Civile, est ipsa legalis**

galis Justitia & Civilis amicitia; ita potissima virtus ad quam conatur Jus Canonicum est ipsa cœlestis amicitia, quam charitatem vocamus. Quid vero his luculentius dici poterit, ut Ecclesiastici Judices sui admoneantur instituti? Equidem nihil est quod ita charitatem ac cœlestem solvat amicitiam, nihil quod ab æterna felicitate fidelem hominem abducat, ut peccatum mortale, cui ut occurrat, cetera quævis possi habere par est Ecclesiæ Præsuli, atque in Ecclesiastico foro jus dicenti. Quamvis enim Canonicum jus circa pleraque versetur, quæ externam politiam spectare videntur, adhuc ista tamen ad excellentiorem dirigit finem, quatenus videlicet utilia sunt, si recte illis utamur, ad æternam vitam assequendam. Id ipsum & alii nos edocent Canonistæ. Sic enim Robertus Konig. to. 1. princip. Juris Canon. in Proœm. §. 6. *Objectum, seu materia Juris Canonici sunt actiones Christianorum dirigibiles & regulabiles per normas Ecclesiasticas. ad rectam vitam & beatitudinem supernaturalem: circa ejusmodi enim actiones Jus Canonicum occupatur. Nec obstat quod sepe etiam disponat de rebus, quæ mere exteriores sunt & temporales, veluti de contractibus, Judiciis, ultimis voluntatibus &c. quia hæc & similia tractat & attingit sub dicta ratione supernaturali, & ut facilius finem suum assequatur &c.*

Proinde nihil magis a veritate alienum quam quod Ecclesiæ forum non sit sollicitum de vitando peccato; quin potius id præcipue satagere debet, ut subditos a peccato ac peccandi periculo pro viribus arceat; dumque de iis judicat, quæ maxime ad civilem societatem necessaria vel utilia comperiuntur; id primario sui muneris esse Judex agnoscat, ut a subditis sine noxa præsertim lethali, nec contra Divinas Leges exerçantur. Ut optime expendit Gibalinus de scientia Canonica tom. 2. lib. 5. cap. 1. qu. 2. num. 5. ibi: „Vides amplitudinem materiae Juris Ecclesiastici, cum omnia fere ad Religionem ac Justitiam reduci queant, & versari possit circa materiam Civilem sed altiori & nobiliori modo, quam jus politicum, quatenus scilicet est materia peccati, sive ubi agitur de peccato vitando & de periculo animæ, quod Fortunius tract. de fine ultimo Juris Canonici, &

„ Cis

„ Civilis nu. 151. fufius profequitur ex communi Do-
 „ ctorum „. Præmiferat autem laudatus Auctor assertæ
 „ veritatis ineluctabile fundamentum n.1. sic argumentans.
 „ Quia peccata omnia nos a fine supernaturali abdu-
 „ cunt, & bonis omnibus spiritualibus atque faluti ani-
 „ mæ opponuntur, idcirco ad eandem legem & jus per-
 „ tinent, cum contraria ad eundem ordinem revocari
 „ soleant. Adde primarium actum imperatum ab hoc
 „ jure esse cultum & honorem Divinum, seu religiosam
 „ actionem. Divino vero cultui præcipuo quodam mo-
 „ do opponuntur peccata, quatenus sunt injuriæ Dei.
 „ Igitur ad idem quoque Jus Ecclesiasticum, quatenus
 „ peccata sunt, pertinebunt, & de iis „ (quæso mentis
 „ aciem intendant Causidici, Judices, cæterique Ecclesia-
 „ stici fori administri) *Et de iis (scilicet de peccatis) hoc
 „ Jus pronunciare et definire atque prohibere, damnare,
 „ atque adeo punire suo modo poterit.*

339 Denique huc spectat tritum illud apud Canonis-
 „ tas, atq. Theologos axioma, quod nempe, *Si Jus Cano-
 „ nic. contradicat civili, servandum sit Canonicum, si mate-
 „ ria concernat peccatum, seu animam,* verba sunt Andreæ
 „ Valleng. in Paratitla *Decretal. in Proëm. §. 9. n. 4.* Nam ad
 „ vitandum peccatum sæpius Ecclesiæ leges emendant, imo
 „ et abrogant Jus Civile, quia ipsæ Leges Civiles cum pu-
 „ gnant cum Jure Divino et naturali, justæ non sunt: et spe-
 „ ciem legis habent dumtaxat, ejus tamen vim, et auctori-
 „ tatem obtinere non possunt, ut scribit *Gib. loco ante cit.
 „ 9. 4. n. 3.* Idq; comprobatur ex Textu in *Can. 1. dist. 9. Can. 1.
 „ Can. Non licet, Can. Certum est, et aliis passim distinct. 10.
 „ Nec pauca suppetunt exempla ubi agitur de Votis, de
 „ Juramentis, de Vfuris, de Matrimonio, de Præscriptio-
 „ nibus mala fide inchoatis, ut post *Gail. lib. 2. Observat.
 „ 141. n. 4.* adnotarunt *Konig. Proëm. princ. Jur. Canon. §. 4.
 „ n. 8.* quibus prævit *S. Thom. quolib. 12. q. 16. art. 24. et 25.**

Pauca hæc delibasse sufficiat ad demonstrandum, Ju-
 „ dici pro Ecclesiæ Tribunali sedenti nihil antiquius ha-
 „ bendum esse, quam ut peccata repellat, ac tunc maxime
 „ justitiæ morem gerere, ac suo muneri respondere, cum
 „ pro vitando peccato cætera parvi facere non formidat:
 „ Regulam istam, ut in reliquis omnibus sequi fas est, ita
 „ præ-

præcipue servanda, ubi agitur de Sacramentorum administratione, qua nihil sanctius, nihil in Ecclesia Christiana dignius, ut majori qua potest veneratione exerceatur. Plura super hoc in secundo hujus opusculi *Dubio* differuimus: nihilominus operæ pretiū erit plenius adhuc adversario satisfacere exemplo & auctoritate Summi Pontificis Pauli V. de quo apud *Cardin. Albicium* in suo famigerato opere *de inconstant. in fide cap. 36. n. 216.* Nam consultus præfatus Pontifex a Philippo III. Hispaniarum Rege, an sibi liceret hæretico Regi, de quo requisitus fuerat, filiam nuptui tradere, sic respondit. *La Santità di Nostro Signore quanto a detto accasamento dice, che non può se non improvarlo e detestarlo per essere (notet quæso adversarius verba) per essere simil matrimonio illecito, e sottoposto a peccato mortale gravissimo.* Rursum rogatus Papa, ut pro ineundis nuptiis dispensationem elargiretur, constanter abnuit, eadem ductus ratione, ne scilicet peccato conferre operam, vel illud permittere videretur. *E non sà vedere la Santità Sua, come al presente si possa ascoltare simil proposta, trattandosi di dispensare sopra un atto tanto illecito e cooperativo di peccato mortale, se insieme non se gli proponessero cause e condizioni giustissime, evidentissima utilità per servizio di Dio e della Santa Fede Cattolica.* Nonne largitio dispensationum in matrimoniis contrahendis ad externam quoque pertinet Ecclesiæ disciplinam? Cur itaque Summus Pontifex ne cooperandi peccato occasionem præbeat, a dispensando vel cū magnis principibus sibi abstinendum tam aperte profitetur? Poterat fane iudicium de peccato permittere confessario, qui pro suo munere in foro conscientiæ Regem admoneret; quid enim ipsius intererat, dum pro tribunali federet, dum Summum Ecclesiæ Principem ageret, nedum de peccato, verum etiam de non conferenda peccato opera tam sedulo præcavere? Absit autem ut Christi Vicarium, imo ut cæteros quosvis Ecclesiæ Præsules successores Apostolorum de munere sibi commisso tam demisse sentire suspicemur. Sciebat optime Sapientissimus Pontifex, hanc ipsi in primis a Christo Domino demandatam fuisse provinciam, ut gregem sūum per quamcumque semitam in æternam dingeret vitam, atque sibi col-

latam

latam in utroque foro potestatem eo respicere; ut Commissis ovibus viam salutis ostendat, ruïnã vitare, securum profèqui callem doceat, jubeat atque compellat. Hæc si adversarium animadvertere non piguisset, non dubito quin hujus generis argumenta contemnere non recusaret.

340 Neque ullius momenti est quod pro futile argumento confirmando absurdius subdebant exemplum. Ecquis enim satis mirari valeat Canonici Juris Doctorem sic clamantem: *Nemo unquam somniavit asserere, quod sit in arbitrio Ordinariorum ratione peccati mortalis impedire, vel retardare effectuationem matrimonii cum eo, qui Votum simplex Religionis vel Castitatis emit. Atque inauditum est in Curii Ecclesiasticis, quod ex hoc unquam fuerint matrimonia retardata.* O stupenda vere in asserenda falsitate securitas! Quis enim ausit in dubium revocare quia Episcopi valeant imò debeant eos, qui voto castitatis, aut Religionis adstricti matrimonium inire moliantur, ne contrahant impedire? Id aperte Sacris Canonibus stabilitur. Id omnium Canonistarum, atque Theologorum calulo comprobatur. Omittimus Theologos, non quod ipsorum auctoritatem parvi faciamus, sed quia pervios cuique credimus. Prodimus Sacros Canones, horum Interpretes, quos adversarius vel nescire simulat, vel ignorat. Et primo quidem in *Cap. Consuluit Cap. Veniens Cap. Rursus: Qui cleric. vel vor. matrim. &c.* aperte definitum legitur, votum simplex sive castitatis sive Religionis nuptias impedire, neque annuendum ut tali voto obnoxius conjugio copuletur, ut in *Cap. rursus cit.* Quod si aliquando urgeat causa ut matrimonium contrahatur, remittenda statuitur congrua satisfactio, & obtenta a Summo Pontifice dispensatione, nubendi licentia tribuatur. Sic aperte in *Cap. veniens cit.* Porro quamvis in propatulo sit, præfata jura ne dum occultum conscientię forum, verum etiam judiciale Ecclesię curiam moderari (quippe quum Canones non placitis Theologorum in Sacramento pœnitentię absolventium, vel Summorum Pontificum consultorum ab Episcopis pro regimine suarum Ecclesiarum responsis consent) ne tamen, vel minimum cavillandi locus supersit, præstabit audire ut laudatj textus a probatissimis inter-

pre-

pretibus accipiantur . Apprime ad rem nostram *Anton. Butr. super cap. rursus , Qui cleric. vel vox.* ubi ei qui votum simplex castitatis emiserat , quantumvis deinde sponsalia juraverit , matrimonium interdicitur , n. 4. sic habet . *Et sic nota quod ex voto simplici oritur jus , quo Ecclesia compellere potest voventem ad votum solemnizandum.* Deinde concludit . *Et nota ex hoc, virtutem voti simplicis quæ matrimonium impedit contrahendum , sed non tollit jam contractum.* Innocent. *super cap. Veniens. 60.* (in quo Summus Pontifex cum muliere voto simplicis continentiæ obstricta , post indictam ipsi congruam satisfactionem, jubet dispensari ut nubat) ad illa verba *licentiam nubendi*, ita inquit *De Misericordia* : nam de rigore juris post votum simplex non datur ei licentia nubendi . Gonzalez Tellez super eodem *Capit. veniens* cit. totum luculentius exponit n. 4. inquires : *Dicendum est Pontificem in hoc casu immediate dispensasse , ideoque ad Episcopum scripsisse , ut licentiam dare non dubitaret, idest non prohiberet talem fæminam nubere. Quod non est intelligendum in sensu tantum permissivo, sed in hoc sensu, quod Papa dispensando tollit impedimentum, propter quod Episcopus posset tale matrimonium prohibere .* Ad ultimū ne de voto simplici religionis auctoritas deficere videatur, subdimus apertissimum Textum in *Cap. porre-ctum de regular.* Vbi qui infirmitate gravatus votum emiserat, ut fieret Monachus, compellendus dicitur , ut reddat Domino quæ promisit . Ibi que tradidit Fagnanus n. 5. *Qui votum religionis emisit, etiam in foro externo Ecclesiæ compelli potest ad servandum votum .* Et congerit concordantes . Vigilantes profecto Testes protulimus, quibus evincimus, ut multoties caufidicorum clamores iuste contemnantur, quippe quos non raro contingat audire intrepide affirmantes , *Nemo dixit, nemo somnivit,* cum agatur de re certa, a Sacris Canonibus stabilita, atque unanimiter ab Interpretibus admissa .

341 Alterum superest expendendum exemplum , seu argumentum ductum ex auctoritate Sancti Thomæ dicentis , Judicem posse damnare virum , quem certo novit innoxium , si reus appareat ex forensibus actis . Primo quidem plerique multi nominis Canonistæ ac Theologia

logiæ Professores in contrariam abeunt sententiam; Alii ex parte admittunt, ex parte contradicunt. De his late *Covarru. lib. 1. variar. cap. 1. per tot. Card. de Lugo de justit. tom. 2. disput. 37. sect. 4. Dicastill. de justit. lib. 2. Trac. 1. disput. 4. n. 75.* Qui cæteros allegant. Utcumque res se habeat, neque necessitas urget, neque otium est opinionem istam examinare. Esto vera sit (neque enim refragari licet, quin illi maximum ex Angelici Doctoris auctoritate pondus accedat) quid tum inde? Illud fortasse quod si in agendo de filiorum nuptiis ex testium dictis ceterisque judicialibus actis non probetur parentes reluctari, vel eorum dissensus iniquus asseratur, sive tandem nuptias quas iudex privata scientia indignas novit, eas secundum allegata & probata appareat perperam ignominia notari, tunc ei liceat neglecta sua occulta, publicam atque in foro probatam notitiam sequi; si tamen prius nulli pepercerit industriæ qua possibile fuerit detegi veritatem. At aliud est de quo contendimus argumentum. Quid agendum Sacramentorum Ministris si peccator occultus publice petat, non est hujus loci declarare. Illud unice modo inquirimus ut se gerere debeat Episcopus aut Parochus, dum parentes palam dissentiant, ne filiæ indigne nubant; dum aperte constat nuptias sine scandalo, sine injustitia, sine peccato non contrahi. Hanc tantummodo tractamus causam. De peccato manifesto & notorio sacrilegio, quo matrimonium foedare in casu dicto filii familias moluntur, controversia est. Afferant adversarii si ipsis suppetit exemplum quo liceat notorio peccatori, qui in ipsa Sacramenti perceptione illud violare dignoscatur, Sacramentum administrare. Prodant causam, in qua liceat judici sive civilis, sive Ecclesiastici fori opem ferre peccanti, cujus crimen testes, acta forensia probent, vel sua notoria turpitudine manifestum fiat. Tunc, nisi aliunde innotescat disparitas argumenti, manus dare non pudebit.

342 At inquiet aliquis, nonne in crimine quantumlibet occulto, verum est, operam conferri a iudice, ab administrato Sacramentorum? Nihilominus hoc licere annuntiant omnes. Quid itaque prohibet ne liceat itidem præsidio esse filius, ut matrimonium ineant, esto appa-
reat

reat illos peccaturos dum nubent? Neutiquam omnino id licere respondemus. Cur autem (dicet adversarius) fas est iudici occultam testium calumniam permittere, & virum innocuum capite damnare; at statim ac falsitas innotescat, omni jure tenetur innocentem absolvere? Cur Sacerdos peccatori occulto publice Eucharistiam petenti, vel aliud Sacramentum, poterit ministrare, nequaquam vero si vel secreto petat, vel crimen sit adstantibus manifestum? Contra vero dum agitur de matrimonio, peccatum nedum absconditum, verum etiam manifestum atque notorium non valebit Parochum atque Episcopum abstertere, ne præsto sit peccantibus; cum ceteroqui in cæteris causis ea servanda sit lex, ut notorio crimini, aut Sacrilegio manifesto nunquam liceat opem ferre? Quænam ista discriminis ratio? Nulla profecto. Sed in omnibus eadem causa urget, ut si aliud acta forensia præferant, aliud privata scientia doceat; iudex aut quivis publicus Minister propria posthabita, publicam notitiam sequatur. Quia scilicet ut differit *Sanctus Thomas 2.2. quæst. 67. art. 2. in respons. Judicare pertinet ad iudicem secundum quod fungitur publica potestate, & ideo informari debet in iudicando non secundum id quod novit, ut privata persona, sed secundum id quod ipsi innotescit tanquam personæ publicæ. Hoc autem innotescit sibi in communi & in particulari; in particulari negotio aliquo per instrumenta et Testes et alia huiusmodi legitima documenta, quæ debet sequi in iudicando magis quam id, quod novit, ut privata persona. Ut autem hæc locum habeant in administrandis Sacramentis, utque in neutra causa sive Iudex sive Sacerdos injustitiam admittant, neque alterius criminis participes censerī possint, luculenter explicant *Dicaſtill. de justit. lib. 2. Traſt. 1. diſput. 4. dubit. 5. n. 89. et seq. ibi: Iudex post adhibita omnia media moraliter poſſibilia, quibus innocens liberari poſſit, etiamſi materialiter injuſtitiam committat, tamen ſecundum eam ſcientiam, qua in iudicando uti debet, formaliter juſtum agit, ac proinde nulli facit injuriam. Et inferius: Hac ratione Sacerdos qui ſcientia privata agnoſcit aliquem occultum peccatorem, ſcientia vero publica habetur vel juſtus, vel rite penitens, præbet Eucharistiã licite, immo nec poſeſt**

negare publice petenti. Audiendus quoque eximius S. Thom. interpres Card. Cajetanus in commen. art. 2. cit. vers. arguitur, sibi objiciens argumentum de non præstando auxilio testi calumniam adstruenti. Subdimus ipsius textum: *Arguitur postremo, quia testes, per quos innocens contra veritatem convictus damnandus est, veniunt in vestimentis ovium, et intrinsecus sunt lupi rapaces rerum vel vitæ. Ac per hoc si judex certus de innocentia judicat juxta eorum dicta, Minister est homicidarum, vel prædonum, et sic non excusatur.* Vides ut optime objectam difficultatem de opera, quæ confertur peccato testium, exponat Eminentiss. Doctor verbis illis *Minister est homicidarum et prædonum.* Audias modo ut perspicue illam diluat. *Ad postremum dicitur, licet testes veniant intrinsecus ut lupi, judex tamen non est eorum Minister, sed juris; et propterea non incurrit reatum sequelæ eorum, nec per ipsum venit scandalum, sed per illos testes qui abutuntur jure, et judicis officio.* At similia prorsus de administrante Sacramenta peccatori occulto produnt Theologi. En ut loquitur *Castropalao oper. moral. p. 4. Tract. 18. disp. unic. punct. 14. n. 4.* „ Quod si obiicias nemi-
 „ ni licitum esse Sacrilegio cooperari, puta quia est intrin-
 „ sece malum; at ministrans Sacramentum indigno vi-
 „ detur illius Sacrilegæ susceptioni cooperari. Ergo nun-
 „ quam id licere potest. Facile respondetur negando,
 „ ministrantem Sacramenta indigno ob supradictum fi-
 „ nem vitandi proximi infamationem, cooperari Sacrile-
 „ gæ suscipientis receptioni, quia solum cooperatur Sa-
 „ cramentali receptioni; quatenus vero est sacrilega,
 „ permittit ex justa causa. „ *Sic Suar. Enrich. Bonac. &c.*

Rem denique paucis perstringendo, illud certo concludere non formidamus, judicem videlicet, atque alterum quemlibet publicum sive justitiæ sive Sacramentorum administrum, dum ut suo muneri respondeat scientiam peccati, quam privatim tenuit, non attendit, perperam alieni criminis participem dici, nec non iisdem jurebus & rationum momentis, quibus damnatur si publice peccantem non excludat, si occultis criminibus non occurrat, innoxium declarari. Neque aliter de causis conubiorum sentire licet, dum iniquitas contractus palam est,

eff, atque judicialiter comprobatur. Dum autem adhuc latet, hoc a cæteris negociis non nihil differre notum est. Siquidem multoties vel unius testis accusatio sufficit ut matrimonio contrahendo obex afferatur; itemque nonnullæ contra testes, quæ in alterius generis causis urgent exceptiones, dum agitur de jungendis nuptiis, jure contemnuntur. De his *in Textu cap. præterea de sponsal. cap. videtur. cap. cum in tua. Qui matrimonium accus. ibique Barbof. in collect. jur. Pontifi. Robert. Koni. lib. 4. princ. Jur. Canon. eodem Titulo 18. §. 5. nu. 3. & 10.* Cæterique apud ipsos.

344 Ut tandem non sine grata coronide tertii hujus argumenti censuram concludamus, recolendum est monitum quo nos advertit *Eminentissimus Pallavicinus in Histor. Concil. Trid. lib. 22. cap. 4. n. 16.* ubi prodita cujusdam Sacrorum Canonum Doctoris sententia super irritis habendis clandestinis nuptiis, hæc subdit. *Diede a dividere, che il camminare con una sola scienza de Canonì scompagnata dal Teologico discorso in tali soggetti è appunto camminare con un sol piede, cioè zoppicando, e spesso cadendo.*

QUARTVM ARGUMENTVM.

Matrimonia indigna absolute impedire Superioribus non licet, sed tantum retardare paulisper, ne præcipitanter contrabantur, num. 345.

Contrarium, & quod imo debeant impediri, num. 346.

Ad vitandum majus malum minus tolerare quandoque licet, operari vero nunquam, num. 347. & 349.

Sponsalia etiam juramento firmata servari quare Ecclesia non semper præcisè compellat, num. 348.

Differentiæ inter coactionem, & impedimentum respectu matrimonii cum certa persona contrahendi plures assignantur, num. 350.

345 Quarto denique objiciebant, seu potius ex tripodè quasi pronunciantes sic docebant. Si quid veri præfererunt asserta tanto apparatu in totius hujusce Dissertationis capitibus exposita, in eo sensu id acci-

piendum, ut liceat moram aliquam facere filiis familias cæterisque ad indignas nuptias convolantibus, brevem tamen moderatamque, cujus videlicet finis sit, haud utique libertatem infringere, sed irrevocabilem præcipationem in copulando insolubilis matrimonii fœdere præcavere. Neque enim semel aut raro accidit ut adolescentes vel puellæ quæ fallaciis lenociniisque deceptæ, vesano amore furentes, iraque incensæ ex severiori parentum disciplina, fœda connubia machinantur, pusillo temporis ad se revertentes, insanisque affectibus solutæ, gaudeant sibi prospectum fuisse, quod imprudenter optaverant, connubio retardato: ac propterea nefas non esse filios a consortio eorum sejungere, quos suspicari licet ipsorum cupidinem confovere: a civitate amovere: interdum quoque in carcerem conjicere, ut vexatione commoti sui compotes fiant, & quam incaute sibi moliantur, animadvertant perniciem ac exhorreant. Verum eumvero si animo obstinentur, neque parentum industria, aut Præsulis consilio cedat filiorum constantia; tunc ipsis libertatem largiri oportet, indulgendum ut jus suum persequantur, atque a vexationibus abstinendum; ne cum dispendio salutis æternæ urantur dum nubere prohibentur, contra effatum Apostoli I. ad Cor. cap. 7. vers. 9. dicentis *Quod si non se continent, nubant; melius est enim nubere quam uri*. Neque arbitrii est parentum, Episcoporum, vel alterius, quacumque polleat auctoritate, remedium contra concupiscentiæ irritamenta jure naturali & Divino statutum, sacrisque Canonibus commendatum filiis denegare; sed dumtaxat tantisper dum fraudes detegantur, si subsint, detinere. Hoc tandem præscriptum Ecclesiastici Fori, hanc præxim perpetuo servatam testatur Raynald. tom. 1. observ. Crimin. cap. 6. lib. 1. §. 3. n. 73. Et *Oriva de Foro Ecclesiæ quæst. 29. p. 1. n. 20.* Quod totum consonare videtur plerisque Sanctorum Pontificum, Romani auditorii rescriptis, ac Sac. Congregationis Concilii Tridentini interpretum responsis super causis sponsalium, etiam jure jurando confirmatorum. Quippe licet comperti juris sit, ea violari non posse sine injuritiæ, atque perjurii nota; ac proinde compellendum esse qui illa contraxit, ut promissio,

missionem adimpleat, ideoque iudicem parti petenti ut juratam fidem servare cogat alterum detrectantem, teneri praesidio esse, eique omni via consulere ne data fides fallatur; neque praecipis, neque minis, censuris quoque non parcendum: nihilominus tamen ubi haec caeteraque juris adjumenta non proficiant, ultra progredi nequaquam licet, neque omnimoda coactione quemquam adigendum, ut matrimonium ineat *qui jam coactus per censuras indurato animo sustinuit*, ut ait Rota in Toletana matrimonii coram Justo 1601. & subdit *quo casu solet Rota absolvere potius quam cogere*. Quin immo alias mitius egit idem Sacrum Tribunal, dum videlicet animadvertens constantem animi deliberationem, a coactione temperandum censuit, ut in Melitensi sponsalium coram Paulutio II. Maij 1682. ibi: *Cum constans ejus deliberatio appareat non contrahendi hujusmodi matrimonium, quo casu Ecclesia a coactione temperat*. Concinit Sacra Congregatio Concilii Trid. Interpretum in Bononien. Sponsalium 6. Januarii 1700. in qua Teste D. Piton. eximio in Romana Curia Advocato *discept. Eccles. 32. n. 26. fuit Archiepiscopo injunctum, ut monerent Sponsam ad implendam fidem, quod si post monitiones suasiones & diligentias adhuc renueret, ad rigorosam & exactissimam coactionem non deveniret*. Eadem igitur via incedere, paremque moderationem servare tenebitur iudex, dum agitur de impediendo indigno matrimonio filiorum familias; monendi quidem, pulsandi sunt, necnon minis deterrendi, ut si vel animi levitate, vel dolo decepti de nuptiis cogitaverint, molestiis exagitati intelligant se decipi, atque resipiscant. At si obdurati in proposito permaneant, gradum sistere oportet, & ulterius compellere nefas est. Ut enim inquit Rota *decis. 1185. coram Emerix. jun. Ecclesia compellit eum quem videt in sua simplicitate titubantem. secus eum quem cognoscit constanti animo reluctantem*. Hoc ultimum adversariorum effugium, hic postremus conatus, ut sacrilegas nuptias copulari si non citò, at tandem aliquando Ecclesiae Praesules consentire debere videantur.

346 Frustra tamen illos conari, atque incassum inania haec excogitare sophismata ad apertam labefactandam

veritatem, liquebit protinus, si quæ ad illam stabilien-
dam in superioribus hujus tractatiunculæ capitibus je-
cimus, in memoriam revocentur firmissima fundamenta
ex juribus, auctoritate, & ratione. Jura siquidem cla-
miant dicta connubia impedienda ne fiant, non autem
tantum morandum ne maturius copulentur. Prohibent,
non suspendunt. Ecclesia perpetuo non ad tempus de-
testata est atque prohibuit. Expendimus quidem in ter-
tio, ac quarto præmissis dubiis præsentem difficultatem,
neque libet quæ jam protulimus recantare. Satis erit ut
nova aliqua proferam, nunquam enim veritatem asse-
renti testimonia deficient, aut pondera rationum.

Et primo quidem prodere liceat verba Aloysii Riccii
non vulgaris notæ in Ecclesiæ Foro judicis, Sacrorum-
que Canonum Doctoris, rem istam adamussim pertra-
ctantis in *Decis. Cur. Archiep. Neapol. Edit. Venet.* apud
Babba anno 1647. *dec. 24. par. 3.* Agebatur de nobili vi-
ro indignas nuptias moliente, & expositulantibus con-
sanguineis ut auctoritate Judicis imminentibus scanda-
lis obex fieret, super hac Causa sensit laudatus Auctor.
*Replicabat quidem Reverendissimus Episcopus non posse in
sali casu prohiberi simpliciter matrimonium, sed tantum
ad tempus, quod videbatur probabile, sed re maturius
perpensa resolvi, quod stante dicto scandalo simpliciter po-
terat dictum matrimonium interdici. Nam omni tempore
scandalum est malum, & evitandum. Et ponderandum est
quod dictum est de Divo Paulo 1. ad Cor. cap. 8. si scandali-
zavero fratrem meum non comedam carnem in æternum,
& non dicit ad tempus aliquod determinatum, sed potius
in æternum, quia in æternum vitari debet scandalum, &
non ad tempus in iis quæ sine peccato omitti possunt. Et
infra ad elidendam alteram difficultatis partem de vi-
tanda incontinentia, atque servandis juribus libertatis
egregie subdit. Consensus matrimonialis licet fit de sub-
stantia matrimonii, tamen præstandus est cum debitis cir-
cumstantiis, & non cum scandalo: & licet matrimonium
fit remedium luxuriæ, tamen peccatum luxuriæ vitari po-
test aliis modis, ut contrahendo cum aliis fæminis. Soli-
dissima dubio procul ratiocinatio, sed cui immensum
pondus accedit, si ne dum scandali quod tantopere & ju-
reme-*

remerito exaggeratur, vitandi debitum, verū & impietatis non fovendæ, religionis a sacrilegio defensandæ, vitandæ quoque injustitiæ in parentes atque cæteros consanguineos, totiusque Reipublicæ incommodis occurrendi obligatio a iudice, ab Episcopo, a Parocho serio ut par est expendatur. Expendere insuper necesse omnino est non agi dumtaxat de obligatione iudicis Ecclesiastici, animarumque pastoris, ne fiat scandala irrepere, neve negligat aliena crimina vitare, verum & de longe graviori debito violando periculum est; ne scilicet Episcopus suo mandato, Parochus sua præsentia sacrilegium firmet, & confirmet impietatem: ne Divina humanaque jura conculcanti, ne Sacramenta fædere adnitenti opem uterque afferat, & opituletur: quæ nulla temporis mora, nulla servandæ libertatis ratio valebit excusare.

347 Ad hæc utut quandoque sinere liceat leviora mala, ne aditus gravioribus pateat; nullius tamen vitandi mali ratio satis est ut liceat quod sua natura malum est, quantumvis levissimum, perpetrare, vel eum qui facit adjuvare. Sic enim in Republica meretrices non expellere quandoque licitum, at meretricium consulere, præsto esse, conferre operam meretricari cupienti, piaculo scelerique quovis tempore, ubique locorum habendum est. Juvat & alterius recentioris Canonistæ super simili causa sententiam proferre, qui & luculentiori perspicuitate universam quam versamus enucleat quæstionem, quique consilium seu ut ipse nuncupat votum suum exaravit ut pareret Eminentissimo Principi de latere legato, dum Ferrariæ Synodalem iudicem, Sancti Officii Consultorem, atque Cathedralis Ecclesiæ Canonicum Theologum ageret, Andreae scilicet Bertonii in *Tractatu de negligentis, & omission. p. 2. art. 34. nu. 17. pag. mihi 434.* Moliebatur nobilis quidam Vir indignam fæminam ducere in uxorem, ægre id ferentibus cæteris de familia, ac enixè rogantibus ut imminente infamiæ occurrendi causa interdiceretur nuptiis. Jussus laudatus Doctor ut quid Juris esse censeret, scripto exponeret, ita se exposuisse testatur. *Ne tantum dedecus, ignominia, & injuria toti consanguinitati irrogaretur, instantibus enixe conjunctis, potuisse ac posse, debuisse ac de-*

scum Mariam Piton. qui *discept.* 52. nu. 83. aperte distinguit inter moram ad tempus & impedimentum, quod nunquam cessat, his verbis. *Suasi ut dignaretur injungere Parocho, quod suspenderet per aliquod temporis spatium denunciations, & matrimonium impediret, donec justificarentur causæ, quas ego justificatas dicebam sufficere ad impediendum hujusmodi matrimonium.* Quid multa? Adeat, cui libet tertium hujusce Dissertationis caput, & percurrat quartum, statimque fatebitur assertam ab his paucis temporariam nuptiarum retardationem, testium copia & auctoritate explodi, juribus & invictis argumentis improbari.

348 Jam pauca de exemplo Sponsalium quorum fidem Ecclesia frangi quandoque sinit, neque compellit omnibus modis ut impleant, etiam illos qui Jurejurando polliciti sunt servare. Ut ista vera sint, non leviter attigimus in quarto Dubio. Juvat nihilominus addere, mitem qua in compellendis Sponsis, ut promissam fidem impleant, Ecclesia utitur disciplinam non eo tendere, ut perfidiæ & perjurio aditus aperiatur, cui ut occurrat satagere debet Judex, neque unquam a compulsione cessare, nisi cum perpensis omnibus circumstantiis animadvertat, si ulterius urgeat, fore ut vel fictus adhibeatur consensus, vel omnino coactus, quem odia vix æque inter Conjuges consequantur, ut apprime adnotavit *Card. de Luca Tract. De Dote discurs. 79. n. 8.* Licet ad matrimonium utriusque conjugis libera voluntas requiratur, itaut uno ipsorum, non obstantibus Judicis præceptis & districtiõibus, indurato animo perseverante in voluntate negativa, Ecclesia abstineat a præcisa coactione ex deductis per adden. ad decis. 421. par. 4. tom. 2. Rec. n. 71., nihilominus id provenit magis ab Ecclesiæ prudenti consilio ob experimentum malorum ex coactis matrimoniis resultantium, quam ex libera voluntate ejus, qui per contractum se obligavit ad coactionem. Pro quo præmiserat regulam primo tenendam ferre, ut sponsus per sponsalia de futuro obligatus remaneat ad matrimonium contrahendum, ad quod etiam judicialiter & per realem & personalem districtiõnem, quin imo etiam aliquando per censuras, (justa causa non excusante) compelli possit,

fit, ad Textum in *Cap. ex litteris 2. & Cap. Requisivit,*
& Cap. Sicut de Sponsal. Cavaler. dec. 415. n. 1. dec. 421. n. 2.
 & alias Rota frequenter ex deductis per *Adden. ad dec.*
431. par. 4. Rec. tom. 4. n. 61., & ad Burat. dec. 311. Hæc sunt
 mente retinenda, ne detur ansa frangendi fidem sponsa-
 lium & jurisjurandi religionem minuendi.

349 Cæterum cur in prohibendis præsertim filiorum
 familias indignis nuptiis severius agendum sit, nec un-
 quam liceat indulgere ut copulentur, non operosum erit
 intelligere, si duo prænotentur. Primo scilicet non
 idem juris esse in eo quod malum aliquod permittat-
 tur, ac si malum idem approbetur aut fiat, sive facienti
 opera conferatur. Illud quandoque licitum, imò utile
 censetur ac necessarium, dum ne graviora grassentur
 crimina, vel ne Reipublicæ majus bonum arceatur, le-
 viores noxas compescere definit legislator aut Judex,
 ut egregie *S. Thomas 2. 2. quæst. 10. art. 11.* C. ibi: *Sic ergo*
in regimine humano illi qui præsumunt recte aliqua mala
tolerant, ne aliqua bona impediuntur, vel etiam ne aliqua
mala pejora incurrantur. Cujus laudabilis gubernatio-
 nis exempla subdit in tolerandis usuris, meretricio, Ju-
 dæorum quoque atque Paganorum ritibus atque Idolo-
 latria. At dum non agitur de tolerandis tantummodo
 vitiis, sed de præstanda illis opera, fovendisque Judicis
 auctoritate criminibus, longè aliter se habet res. Nun-
 quam approbare, nunquam consulere, nunquam confer-
 re operam peccanti fas est, quin criminis reatusque nota
 contrahatur. Late de hoc discrimine, quod interest in-
 ter eum qui crimen negligit impedire atque illum qui
 perpetranti socium se præbet vel adiutorem, agunt
 Theologi ubi præceptum vitandi scandalum pertractant:
 Sat nobis erit pauca nimis delibare. *Suarez Tract. De*
Char. disp. 10. sect. 4. num. 7. Respondetur in his cavendam
 omnino esse positivam cooperationem, quia hæc est intrin-
 secè mala, cum sit contra præceptum negativum. Pro ra-
 tione ergo circumstantiarum, quandone sit cooperari aut
 quando sit tantum non impedire, considerandum pruden-
 ter est. Audiendus quoque *Cajet. in Comment. super 2. 2.*
quæst. 78. art. 4. §. Secundo. Si namque peteret quis ab ali-
 quo actum, quem non potest exercere sine peccato, procul-
 dubio

dubio ad peccandum eum induceret, quamvis paratissimum, ac per hoc particeps peccati esset consentiens peccato alterius. Adverte ergo semper, ut discernas, si actus potest sine peccato fieri, quia hic radix est liciti, vel illiciti. Itaque longe disparia sunt obicem non afferre, & opera coadjuvare sacrilegium machinanti.

350 Altera quoque prænotanda differentia est inter compulsionem ad nubendum singulari alicui personæ, & impedimentum ne cum una certa matrimonium contrahatur. Siquidem absurda quæ coercionem ad aliquod singulare conjugium comitantur, ea, dum unam vel alteram ducere quis prohibetur, aut fatis leviora sunt, aut plerumque nulla profus occurrunt. Hæc sane tria præcipuè numerantur. Primum quod libertas naturali ac Divino jure in eligendo perpetuo vitæ statu ac præsertim in ducenda uxore cuilibet asserta violatur. Secundum quia cum matrimonium onus gravissimum, & quasi perpetua servitus habeatur, rationi omnino consentaneum, ut non nisi secundum animi propensionem copuletur, itaut mutuo amore sociati conjuges hæud ægre ferant indissolubilis societatis incommoda. Quapropter iniquum est liberum hominem adigere, ut alterius arbitrio invisæ sibi sæminæ tam arcto vinculo alligetur. Tertium & ultimum quod a compulsionem absterret, periculum est infelicis exitus, & perennium malorum quæ sæpe sæpius cum discrimine non minus æternæ salutis quam præsentis vitæ, ex coactis nuptiis ortum ducere, ac sine remedii spe quotidie inspicimus perdurare. Nam *timet summopere, tanquam pia mater, Ecclesia Sancta infastos eventus coactarum nuptiarum. . . Quæ enim mala ex coactis nuptiis non sequuntur? Quæ delicta non perpetrantur? Quæ scandala non oriuntur? Hinc perpetua dissidia, & livores inter conjuges: hinc maritus insalutata uxore discedit, hinc adulteria, hinc ut sæpe accidit machinatio vitæ inter ipsos conjuges.* Verba sunt *Ad den. ad dec. 431. par. 4. tom. 2. Rec. n. 72.*

Porro si adolescentem a certis nuptiis dumtaxat arceat Judex vel Episcopus; liquido apparet, neque secundum, neque tertium absurdum esse locum formidandi. **Quin imo hoc unice juvare ad illa vitanda quæ imparia atque**

atque indigna connubia ut plurimum consequuntur, semel atque iterum late comprobavimus, præsertim quarto, & quinto Dubio ex eorumdem, qui filiorum familias ultro favent libertati, Doctorum testimonio. Et res in patulo est. Ridicule enim ex matrimonio non contracto jurgia inter virum & mulierem, adulteria odiaque domestica quisquam cogitaret consequi vel timeri. Stulte prorsus affirmaret ex quo nubere cuiquam adolescens vel sæmina prohiberetur, ipsos ad perpetuam insolubilem erga invisum conjugem adig. servitutum. Dubium igitur nemini esse potest, quin si centies damnatis dictis connubiis obstetur, memorata absurda vitentur potius, quam inferantur.

Quod autem attinet ad primum insinuatam absurdum contra jura libertatis nemini adimendæ in ducenda uxore, quam velit; pudet profecto, pigetque toties in singulis superioribus Dubiis explosum eliminatumque atque radicitus evulsum scrupulum refricare. Ratione, Juribus tum Canonico tum Civili, Ecclesiæ indubitata praxi, communi Theologorum, atque utriusque Juris Interpretum auctoritate demonstravimus, illam vim qua injuste quis vel adigitur, ut uni dumtaxat debeat copulari, vel qua a quibuscumq. nuptiis arcetur, perperam æquiparari justo ac rationabili interdicto, quo vel unam, vel plures aliquas ducere prohibetur. Illud etenim libertatem evertens perpetuo legimus improbatum, hoc vero innumeris Ecclesiæ Canonibus impedimenta matrimonii statuentibus sexcenties receptum atque commendatum. Cujus discriminis ratio statim apparet; dum uni nubere est a cæteris omnibus nuptiis excludere, at ab aliqua ducenda retrahere, innumeras ducendi arbitrium neque tollit neque minuit. *Placuit, nec videri (ajebat Juris consultus in L. Cum ita legatum sit 42. ff. De condit. & demonstr.) tali conditione viduitatem injunctam, cum alii cuilibet satis commode possit nubere.* Non ita vero si uni Titio nubere compellatur. *Quæ eam Titio nubere jubetur, cæteris omnibus nubere prohibetur.* Quod apprime expendit Berton. in laudato opere de neglig. par. 2. art. 34. nu. 36. ibi. *Minus est cogere ad non contrahendum cum una, quam (cogere) ad contrahendum*

cum

*cum certa; quia contrahendo coacte cum certa alligatur perpetuæ servituti, quod est nimis onerosum, ac per hoc prohibitum in Trid. sess. 24. cap. 9. de Reform. matrim. addita in cogentem anathematis pœna; non sic in prohibentem cum una contrahere, quia adhuc remanet exonertus et liber cum aliis, qui prohibetur cum illa. (62) Et quidem non immerito dixeris huc respexisse S. Synodum, dum ut consuleret libertati ineundi matrimonia, illorum dumtaxat meminit qui viros aut mulieres adigunt cum iis invitos matrimonium contrahere, quos ipsi præscripserint, nihil statuens de impediens ne cum una, præsertim si indignæ appareant nuptiæ, copulentur; ut post plerosque quos congerit adnotavit Barbof. *Collect. ad cit. Cap. 9. Trid. n. 9.*, & post ipsum Pérez *de Matrim. disput. 17. sess. 17. n. 4. Rebel. de oblig. Just. par. 2. lib. 3. quæst. 11. n. 1. Dicastillo rem accurate expendens tom. 3. de Sacram. Tract. 10. de matrim. disp. 4. dubit. 14. num. 143. Castropal. par. 5. de Sponsal. disp. 2. punct. 12. n. 7. Vers. Notandum. Ad hoc tandem facit quod communiter asserunt Juris Interpretes de legato relicto sub conditione ne alicui vel aliquibus nubat. Neque est dubitandum (Inquit Steph. Gratian. *Discept. Forens. p. 2. cap. 213. n. 25.*) de validitate legati, cum illud valeat, quamvis prohibeantur nuptiæ cum aliquo, dummodo alteri possit nubere, cum ex hoc non impediatur libertas matrimonii, quoad alios, t. hoc modo ff. *De condit. & demonstr. Aym. Consil. 1. n. 6. Surdus Decis. 30. nu. 27. Felin. in Cap. 1. de Sponsal.* Et idem Gratian. *par. 1. cap. 5. n. 10.* alios allegans, ac subdens *Libertas matrimonii licet non possit impedi in totum, tamen potest modificari ratione loci, personarum, & temporis.***

His latius forsân quam oportebat prænotatis, brevissimè ad objectam difficultatem respondemus, longe plurimum differre exemplum Judicis non compellentis ad servandam sponsalium juratam fidem, ab Episcopo qui juberet, & a Parocho qui præsentia firmaret indignas ac propterea sacrilegas nuptias a filiis contrahendas. Nam ille nulli se immiscet crimini, nulli se ingerit facinori. Uno verbo agit nihil, & dumtaxat abstinet ab agendo. Neque tamen ideo culpandus, quia fidem violari sinat,

atque

(62) Confer, quæ diximus sup. in *Adnot. 15. & 17. & alibi.*

atque jus jurandum frangi non impediatur; quippe cum iustæ suppeditant ea permittendi rationes superius examinatæ. At vero Episcopus dum jungendi nuptias filiis licentiam tribuit, dum Parocho ut assistat suppeditat facultatem, quomodo non sacrilegii particeps, socius, & adiutor, imo & non auctor criminis habendus erit? Imo & potiori quidem jure quomodo non culpandus sacrilegii, impietatis, cæterorumque criminum quæ nubentes admittunt (63) Parochus, qui nisi adsit atque sua præsentia robur addat & firmitatem, peccantes nihil agunt, nec nisi incassum valebunt operari? Præsertim injuria infamiaeque, quæ ex ratis dumtaxat, nunquam ex infirmis nuptiis in parentes, ac familiam redundant, nonne merito ipsis Pastoribus imputabitur, quorum opera factum est, ut connubium firmum & ratum perseveret? Equidem si vendere gladium ei, quem prævides ad vulnerandum Titium gladio usurum; si mulieri quæ ad fornicandum accedit, januam aperire, si scalam humeris sustinere, per quam dominus ad stuprandam virginem ascendat, nunquam licet; si hæc agentem ut alieni peccati socium atque participem damnant Theologi, culpant Juris Interpretes, puniunt Jura; quomodo Episcopus qui jubet, non consentiet ut matrimonium tantopere fæderetur, & sancta dentur canibus, ut filii parentes inhonorent, totius prosapiæ minuant honestatem? Quomodo Parochus qui talia molientibus præsto est, atque ne irritum fiat infaustum opus præsentiam sui facit, & Sacerdotii auctoritate confirmat? Quomodo inquam non impietatis, non pollutæ Religionis, non injustitiæ non modo conscii & participes, verum etiam non accusabuntur auctores? Utique si id non censendum, ut loquuntur Theologi, peccato proximi cooperari, difficile profus erit dictæ cooperationis quempiam accusare. De quo videndi Doctores scribentes super Propositione 51. ex damnatis ab Innocentio XI., præsertim *Joannes Cardenas*

(63) Sane non ignobilis canonista Franciscus Verdius, etsi idem faciles probabilissimo habenas laxasse dicatur, tamen non liberat gravi peccato Parochum

indignas filiorum suarum nuptias copulantem: pro qua sententia complures citat. Verdii locum reperies infra post *Addenda* in sylloge aliquorum auctorum.

denas dissert. 31. & Dominicus Viva damnat. Thef. Theol. Trutin. par. 2. prop. 51. pag. mihi 129. Distat insuper hæc, quam asserimus impediendi sacrilegum matrimonium constans Ecclesiæ disciplina, ab illa cogendi sponsum, ut cui juratus promiserat, fidem impleat nuptiarum. Namque si omnino compellat ducere uxorem invisam, timendum valdè ne expositis absurdis locus fiat; quorum tamen si infames nuptiæ coerceantur, nullus subest timor. Quin ad illa propulsanda nullum præfato impedimento utilius poterit remedium cogitari. Atq. hæcenus dicta non temere crediderim ex huc usq. traditis, atque enucleatis auctoritatibus & argumentis satis abundeque comprobari.

Expendat igitur lecta veritatis amator, non tamen forensium clamoribus turbatus, atque conterritus. Expendat inquam omni præjudicio secluso ad Sacrorum Canonum, saniorisque Theologiæ principiorum trutinam objecta ab adversariis momenta rationum ad oppugnandam assertam a nobis arcendi indignas præsertim filiorumfam. nuptias disciplinam; nec dubitandum quin agnoscat argumenta illa ipsorum causæ obesse potius, quam prodesse, cum ex argumentorum quibus eam tueri conabantur debilitate apertius constet, omninò inconcussam subsistere, pro qua pugnamus, veritatem.

AD-

Quæ exstant to. 1. Statutorum Faventiae Domin. Zaul. p. 699.
 IMPRIMATUR, si videbitur Rmo Sac. Pal. Ap. Magistro.

N. Baccarius Episcop. Bojan. Vicesgerens.

EX Commissione Rmi Patris Fratris Gregorii Selleri S. P. A. Magistri Manuscriptum D. Muscettolæ Archiep. Rofsan. cui titulus *de Sponsalib. & Matrimonii, quæ a filiis familias &c.* perlegi, & attente perpendi. In eo nedum nil reperi quod fidei adverteretur, aut moribus, quin efficacissime utrorumque promovet puritatem, & dum talium contractuum valide reprobat sceditates, ad ipsos sancte ineundos, ut par est, edocet, pacique familiarum, & decori consulit: adeoque Reip. Christ. enixe proficuum fore arbitror, si publici fiat juris. Romæ in Coll. S. M. de Victor. die 1. Martii 1719.

Fr. Venantius a Sanctissima Trinitate Carmelita Discalceatus Sacrarum Indicis & Rituum Congregationum Consultor, nec non S. Romanæ & universalis Inquisitionis Qualificator.

EXimiam Appendicem Illmi & Rmi D. Francisci Mariæ Muscettolæ ex Clericis Regularibus Archiep. Rofsanensis ad suam doctissimam Dissertationem Theologico legalem de Sponsalibus, & Matrimonii, quæ Filiis familias contrahere ipsorum Parentibus inficiis, vel rationabiliter invitis prætendunt, ex deputatione Rmi Patris S. P. A. Magistri oculis ac mente, & cum ingenti quidem mea voluptate percurri. Quandoquidem subtiliter, erudite, atque copiose vindicatam deprehendi ab objectis quibus impetita fuerat solidissima suæ ejusdem Dissertationis doctrinæ, quæ dubio procul ex integro diffringit, eorumque ad evidentiam detegit inanitatem: præsertim vero quia haud minus experte reperi, quam præfatam Dissertationem, vel minimæ cujusvis laberculæ, quæ seu rectam fidem, seu optimos mores, Sanctioremve Ecclesiæ Disciplinam inficiat: quocirca eandem pariter dignam existimo, ut prælii virtute publicam prodeat in lucem, quin & publicæ luci radios adjungat.

Datum ex ædibus S. Andreae de Valle 13. Cal. Februarii 1723.

D. Jo. Paulus Saracinus Cler. Reg. S. Theologiæ Professor.

EX commissione Rmi Patris fratris Gregorii Selleri Sacri Apostolici Palatii Mag. legi Dissertationem Theologicam legalem *De Sponsalibus, & Matrimonii, quæ a filiis familias &c.* Auctore Illmo & Rmo D. D. Francisco Maria Muscettola Archiepiscopo Rofsanensi, cui annexa habetur Appendix, in qua pariter Doctrinæ robur, & excellentia gravitati materiæ respondet. Cum alias nihil contineat Fidei Catholicæ, vel bonis moribus contrarium, posse utiliter typis mandari arbitror. Romæ Die 30. Januarii 1723.

D. Antonius Mangilius Abbas Generalis Congreg. Lateranen. Sac. Congr. Indicis Consultor, & Examinator Synod. Urbis.

IMPRIMATUR. Fr. Gregor. Selleri Ord. Præd. S. P. A. Magister.

R

AD

ADDENDA AVT MVTANDA QV AE D A M IN ADNOTATIONIB. ET MANTISSA.

IN *Adnot. I. pag. 2. col. 2. ver. 3.* in fine sic adde. Hanc, quam tradidi, symbolicam connubii significantiam, eam tamquam certam & suo tempore tritam sumpsit sibi Philo in *Legis allegoriar. altero* (edit. Francof. 1691. pag. 71. B) ubi illud *Mulier quam dedisti mecū* Gen. III. 12. sic ἀλλήγορη, ut tamen pro certo ponat, Adami nomine venire *νοῦν* *mentem*, per Evā verō τὴν αἰσθησιν sensum significari. Hoc, inquam, pro certo ponit. Ceterum quae ibi cavillatur, quasi non plane per omnia sensus menti pareat, ea tum futilia sunt, tum nihil de posita symbolica significatione detrahunt. Verum &c.

In Adnot. 4. pag. 13. col. 2. ver. 10. loco illorum verborum, Quae ratio & in filiosfam. convenit, *scribe sic:* Quae ratio in filiosfam. minus convenit. Cur in filiosfam. univ. ea ratio non conveniat, dixi in *Mantissa de Sponsal.* num. 5. Vide ibi dicta.

In Adnot. 4. pag. 13. post finem col. 1. adde. Janvero quod ait Basilii, *Reconciliatis vero parentibus, videtur res remedium accipere* &c. id ostendit, tunc temporis dedisse operam Episcopos, ut parentes reconciliarentur filiis, ut sic filii possent de fornicatione ad ratum conjugium emergere, ac post triennem

punitionem canonicam ad communionem admitti. Certe Ambrosius nihil sibi reliquum fecit, quo Sisinnium cū filio, qui clam patre uxorem duxerat, conciliaret. Itaq. filiū ad veniam rogandam adduxit, ac vicissim patrem perpulit ut filio *paternam*, uti vocat, *offensionem* condonaret. Quod assecutus, tandem Sisinnio epistola (quae in ed. Mauriana est 83.) lectu dignissima gratulatur.

Pag. 14. post finem Adnot. 4. adde Hunc Basilii canonem 42. conferre proderit cum Pauli Jcti loco ex *Rec. sent.* De quo infra in *Adnot. 5.* Ex utroq. enim constat, matrimonia injussu patrio copulata, non continuo tamen disturbata fuisse. Ea quidem saeculi leges etsi improbabant, atq. ut *injussa* traducebant, tamen prolium gratia tolerabant. At leges Ecclesiae longius progressae, usq. adeo improbabant, ut eadem matrimonia *fornicationibus* aequipararent.

Ceterum in occidente eadem prorsus de filiorumfam. matrimoniis disciplina viguit. Licebit praeter monumenta ab Archiep. Rossanensi num. 13. & 16. producta (inter quae valde notabilis est canon, falso quidem Evaristo tributus, sed antiquus tamen, & Basilio coherens: in quo ista *non conjugia* ait esse, *sed aut adult-*

ria, aut contubernia, aut supra, aut fornicationes) etiam heic pauca aliquot, quae ad manum sunt, proferre . Conc. Carth. IV. c. 13. Nuptiis sponsus & sponsa a parentibus offerantur a sacerdote benedicendi . Conc. Aurelian. IV. c. 22. Conjugium, quod contra parentum voluntatem IMPIE copulatur, velut captivitas (mirum, ni heic CAPTIVITAS tantumdem sit, quod Italis cattivita, cattivezza i. e. scelus, flagitium: et si nihil de hoc vocabulo in Cangii Glossario) iudicetur: sed sicut prohibitum est, non admittatur. Siquis perpetraverit, excommunicationis severitas pro modo piaculi imponatur . Conc. Parisiense an. 557. Nullus viduam neq. filiam alterius, extra voluntatem parentum, Regis beneficio aestimet postulandum . Conc. Turon. c. 21. Non solum Childebertus & Clotarius reges, sed etiam Dominus Charibertus rex successor eorum precepto roboravit, ut nullus ullam puellam absq. parentum voluntate accipere praesumat . In Dagoberti lege, quae Lex Alamannorum vocatur, ita scribitur: Siquis filiam alterius non desponsatam acceperit sibi uxorem, si pater ejus requirit, reddat, & cum 40. solidis eam componat . In Capitular. Caroli M. lib. VII. c. 363. Decretum est, ut uxor legitime viro conjungatur, aliter enim legitimum (ut a patribus accepimus & a SS. Apostolis eorumq. successorib. traditum invenimus) non fit conjugium, nisi ab his qui super ipsam fe-

minam dominationem habere videntur, & a quibus uxor custoditur, petatur, & a parentibus propinquioribus sponsetur . . . taliter enim & Domino placebunt, & filios non spurios sed legitimos atq. hereditabiles generabunt .

Praeter auctoritates etiam exempla ex historia Eccles. afferri possunt, uti Judithae cum Balduino Caroli Calvi filio matrimonium, quod propter Caroli dissensum valore caruisse visum fuit . Idem Carolus Ludovicum filium coegit Ansgardi, quam patris injussu duxerat, ex eaq. filios susceperat, nuntium remittere . Nec nisi undecimo saeculo disciplina illa in occidente immutari coepit: quae tamen in oriente perduravit, hodieque perdurat .

In Adnot. 5. pag. 17. col. 2. post finem ver. 3. addit. Hujus Romani instituti auctorem video laudari Romulum, auctorem Plutarcho . Id quidem nondum in Plutarcho reperi . Verum apud eundem in Numa sic reperio, hunc regem Romuli legi, de patria liberorum vendendorum potestate, ita derogasse, εἰ τοῦ πατρὸς ἐπαύρουτος καὶ κλειούτου ὁ γάμος γένοιτο, si modo consentiente ac jubente patre nuptiae constiterint . Ceterum ab antiquissimis usq. temporibus apud gentes universas obtinebat, ne liceret injussu paterno nubere aut uxorem ducere . Ne Antiochus quidem Chalcidensem virginem abstulit, nisi patre prius, partim allegando, partim coram rogando, defatigato, uti narrat Livius . R 2 In

*In Adnot. 5. pag. 13. col. 2. ver. 4. post illud jure gentium rata, adde: & jure civili permiffa, non quidem uti NVPTIAE aut uti CONNVBIA (utrumq; enim est juris civilis Romanor. peculiare vocabulum) fed uti MATRIMONIA, quod juris naturalis nomen est. Ergo inter ingenuos tres conjunctionum gradus Romana jura agnofcebant aut faltem permittebant: 1. *juftas nuptias*: 2. *injufte nuptias*, fed tamen jure civili permiffas, non uti nuptias, fed uti Matrimonia juris gentium: 3. concubinatum. Ac *juftae* quidem uxoris fumma dignatio erat: *injufte* longe minor, fed tamen longo intervallo major, quam *concubinae*; quia **VXOR** (five *jufta* five *injufte*) nomen dignitatis erat, at *concubina* voluptatis nomen. Hinc *injufte* uxor jure viri accusari adulterii poterat, concubina non poterat: itemque viles personae haberi ut concubinae poterant, at eadem uxores haberi ne ut *injufte* quidem poterant: quantum quidem ex diverfis Juris nostri locis potest intelligi, & nos alibi diximus. Itaque ut eo redeam, difsentiente patre, non *juftae* nuptiae, non *jufta* uxor &c.*

In Adnot. 5. pag. 19. col. 1. ver. 27. post diffolvere sic adde. Hanc interpretationem a Duareno omnium primo fuiffe allatam reperio. Ingeniofa &c.

Pag. 20. post finem Adnot. 6. adde. At apud Graecos hodiefti confensus patetinus omnino neceffarius est, uti constat ex Mat-

thaei Blastaris (qui saec. XIV. vixit) matrimonialibus apud Leunclavium (apud quem lib. VIII. pag. 500. Basilii canones sup. in Adnot. 4. expositi sic a Matthaeo recitantur, tamquam qui suo tempore vigerent) & Beveregiu: necnon ex Crusii Turcograecia. Lectu quoque digna est resciffio matrimonii, quod Leo quidam cum Mitza Bombylae filia clam patre contraxerat, tum in eod. Jure Graecoromano, tum apud Mottam in *Diatriba de Divortiator. jure* pag. 155. Verum haec causa ad saec. XI. pertinet.

Pag. 20. post finem Adnot. 5. adde. Quo sensu legem Tridentinam appellaverim imperfecta, exposui in Mantilla pag. 160. in Adnot. XI.

Verum antequam a lege imperfecta discendam: hanc Macrobius ad finem Comm. in Somn. Scip. paullo aliter definit. *Inter leges inquit illa imperfecta dicitur, in qua nulla deviantibus poena sancitur.* In qua definitione poenae nomine non tantum multa, fed etiam resciffio facti venire debet, ut bona fit definitio. Itaque lex imperfecta erit, quum nec factum rescinditur, nec facienti poena proponitur. Talis est lex Cincia. Tale & illud Livii lib. x. *Siquis adversus ea (i. e. legem Valeria) fecisset, nihil ultra quam IMPROBE FACTUM adjecit: id (qui tum pudor hominum erat) visum credo vinculum satis validum legis. Nunc vix seruo ita minetur quisquam.* Sic D. Marcus rescripsit, *Heredem, qui*

qui prohibet funerari ab eo, quem testator elegit, NON RECTE FACERE, poenam tamen in eum statutam non esse. Ergo, uti dixi, lex imperfecta non tantum factum non rescindit, sed ne poenam quidem minatur, ac tantum virtutis amore improbitatem amolitur: cuiusmodi est illud Horatii lib. I. ep. ad Quintium: *Oderunt peccare boni virtutis amore. Tu nihil admittes in te, formidine poenae.* At si lex non rescindens factum, tamen poenam statuat, definet imperfecta dici: sed nec continuo tamen haec perfecta vocabitur, quia paullum ei a perfecta decedit. Ulpian. in Fragm. ibidem sic pergit §. 2. *MINVS QVAM PERFECTA lex est, quae vetat, & si factum sit, non rescindit, sed poenam injungit. . . qualis est lex Furia testamentaria, quae plusquam mille assum legatum mortisve causa prohibet capere (prater exceptas personas) & adversus eum qui plus cepit, quadrupli poenam constituit.*

Pag. 23. post finem Adnot. 7. adde. Caroli V. constitutionem pro Regno Siciliae recitat & exponit Franc. Salernus Consilio XV. cuius integrum locum infra adnectam.

Pag. 25. post fin. Adn. 12. adde. Ex quo libro licebit rem paucis contractam huc afferre. Quoties ergo a parentib., tutorib., curatorib., reus sit adolescens aliquis eo nomine, quod matrimonium eorum iniussu contraxerit; duplicis generis sententia ad ultimum ferri solet. Nam saepe fit, ut per supre-

mae Curiae decretum irritetur matrimonium sive propter clandestinitatem, sive raptum. Quae duo irritantium causarum genera, licetbit everricula (ut eleganti metaphora Ciceronis utar) matrimoniorum huiusmodi nuncupare; quum raro accidat, quin alterutrum intervenerit: nam Raptus quousq. apud Gallos pertineat, jam proxime vidimus: sed & clandestinitas saepe intervenit, quoties scil. non ante proprium Parochum (qui quidem ex jure domicilii, quemadmodum id apud Gallos definitur, dependet) res transacta fuit. Ergo quum in hunc modum sententia dicitur, tum statim nuptiae rescissae intelliguntur, licebitq. sponsis ad altera vota convolare: nec id adeo propter patrum tutorumve consensus defectum, sed quia Raptus & Clandestinitas impedimenta sunt dirimentia. Quod si vero nulla in Decreto raptus aut clandestinitatis mentio fiat, verum id tantum Curia pronuntiet, *Nuptias non valide contractas (non valablement contractées) videri:* tum vero per hanc formulam nihil de Sacramenti substantia detrahitur, nec nuptiae distrahuntur: verum eaedem in ratione contractus civilis irritae declarantur, h. e. civilibus effectibus destituuntur, prolesq. inde procreatae habentur ut illegitimae, quibus nihil ultra alimenta debeatur. Tametsi pro circumstantiarum ratione commiseratio interdum facit, ut hoc etiam fulmen excuti sibi de manibus senatores patiantur.

tur. Itaq. interdum in patrū arbitrio ponunt, filios ac nepotes exheredes facere: ceterum a contractu connubiali irritando abstinēt, ne proles tamquam vulgo quaesitae habeantur. Atque haec pauca ex magis hodie recepta Gallorum Jctorū ac Theologorum doctrina satis esse possint.

In Adnot. 17. pag. 30. col. 1. a ver. 6. usq. ad 11. sic omnia refinges. Quod caput in Gregoriana Decretalium collectione antiquae editionis olim Honorio tribuebatur: at merito postea pro Honorio Hormisdac nomen editores reposuerunt, quia (ut a Rom. Correctorib. ad *Paleam Caus.* 31. q. 2. can. 2. animadversū fuit) non tantū isto loco Paleas, sed & prima Decretalium collectio Hormisdac illum canonem tribuit: qui Hormisdas saec. VI. vixit, quum Honorio VII. saec. sederit. Ergo ibi Pontifex &c.

Ibidem pag. 31. versus finem post locum Odyssae Homeri, adde. Tale & illud est Naumachii apud Stobaeum sermone 72. *Εἶω σοι πόσις οὔτος, ὃν ἂν κρίνωσι ποκῆς. * Κἂν μὲν ἐν πηνυτός, σὺ μακαρτάτης εἰ δὲ κεν ἄλλως * Ἀνερα μοιρήσαιος φέρην καὶ τοῦτον ἀνάγκη.* Ille vir esto tuus, jubeant quemcūq. parentes: * Si fuerit prudens, cedit feliciter: at si * Sis sortita malum, tamen hunc quoq. ferre necesse est. Legem Atticam recitat Demosthenes in haec verba: *ἢν ἂν ἐπὶ δικαίοις δάμαρτα εἶναι, ἢ πατήρ, ἢ ἀδελφός ἢ μοιράτωρ, ἢ παππῶς ὁ πρὸς*

πάτρός, ἐκ αἰώματος εἶναι πατῆρας γυναικῶν. h. e. Ex ea, quam in justam uxorem desponsavit pater aut germanus frater aut avus paternus, legitimos liberos tollunt. Deinde sequitur: *Si nullus horum supersit, et virgo (ἐπίκλησθ) ὄρβα sit, nubito ei, qui judicio obtinuerit: si orba non sit, tutor eam desponsato.*

Ibid. pag. 32. col. 1. post locū Ambrosii adde. Est & ille Plauti locus Euripideo similis, apud quem in Sticho Panaegyris cum loquore sic agit: *Nec est, cur studeam nunc has nuptias mutarier. * Verum postremo hoc in patris potestate est situm. * Faciendum id nobis, quod parentes imperant.*

Pag. 38. versus finem Adnot. 21. adde. Sane apud Harprechtū (in cōm. ad Instit. ad principium tit. de Nuptiis, num. 157.) pleraq. locorum statuta, quae patriū consensum requirunt, eadem defuncto patre, etiam propinquorum & curatorum consensum omnino requirunt. Qui si absit, in poenas per statuta irrogatas incurritur. Confer Henn. Arnisaem in de jure connubior. cap. 3. sect. 11. qui eod. cap. sect. 10. num. 27. matri secundum patrem peculiare jus tribuit, & exemplis firmat.

In Adnot. 23. pag. 51. col. 1. post locum Gen. adde. Quo loco pro filii Dei Onkelos habet — *בְּרֵי רַבְרַבָּא* bene-rabrebaia i. e. filii principum. Nec aliter, ex Paraphrasis alter, Jonathan habet. At Arabs multo disertior est, sic interpretans: *Viderunt filii illustrium filias plebis pulchras &c.*

Vt (si quidem hos interpretes audivimus) mera imparilitas conjugiorum inter illustres & plebejas familias Deum ad iram provocasse videatur. Verum age sint haec interpretum (ceteroqui antiquissimorum & perquam illustrium, & in quo caput est, Hebraice doctissimorum) somnia. At illud scitissimum est &c.

Ibidem pag. 52. ver. 29. post opinio adde: Cleobulus Lyndius apud Laertium: *Γάμη εκ τῶν ὁμοίων ἦν γὰρ ἐκ τῶν κριστόνων * Γήμης, δεσπότας καὶ οὐ συγγενεῖς κτήση.* Ex aequalibus uxorem ducito: nam si ex praestantioribus duxeris, dominos loco affinium nancisceris. Euripides in Rheso οὐκ ἐξ ἐμαυτοῦ μεζόνων γαμεῖν θέλω. *Me illustriorum nuptias non ambio.* Celebre &c.

In Adnot. 24. pag. 56. col. 1. ver. 1. post nubem adde: Quorum agmen agere possit Petrus de Marca, edito integro opusculo argumenti hujus.

Ibid. col. 2. post medium deleri potest parenthesis, & quae verba mox post Balsamonis locum explicationis gratia subjiciuntur. Nam in Balsamonis loco *μνηστία* non sunt sponsalia de praesenti, sed sunt Graecae Ecclesiae sponsalia illa, quae nuptiis aequiparantur: de quibus videatur infra Diatriba nostra in Can. Illiberitanum.

Pag. 64. post finem adnot. 28. adde. Ceterum quod praecipuus bannorum finis, quem propositum habuere Tridentini Patres,

is fuerit, ut patribus filiorum nuptiae innotescerent, ex Decreti *συναχία* contextu satis luculenter percipitur. Ibi Patres, praefati, Ecclesiam matrimonia injussu patrio facta semper prohibuisse, mox conqueruntur, *prohibitiones illas propter hominum inobedientiam jam non prodesse. . . nisi efficacius aliquod remedium adhibeatur.* Quodnam id erit remedium? Bannorum praescribitur necessitas; ex quibus fiet, ut patres certiores facti, impedire matrimonium possint. Nihil evidentius. Simulque mens Concilii percipitur volentis, patres iuste & cum ratione filiorum matrimoniis obstantes in Episcopalibus curiis esse audiendos. Alioqui quo ille bannorum apparatus? aut quodnam remedium Synodus attulisset? Satius erat, nihil rescisse patres, quam si, postquam certiores evaserint, Praelatos surdos & inexorabiles nati, ringi & rumpi cogantur.

Pag. 104. luxata sunt verba initio Adnot. 40. quae sic repones: De vinculi solutione, non tori separatione, id esse capiendam &c. [*Felini locum, quem heic citat Noster, habes sup. hoc eod. Dubnum. 174. Vide praeterea auctores plurimos, quos citat & sequitur nuperus scriptor Dominicus Ursaya 10. 3. par. 1. Disceprat. 3. in qua tota id agit, ut ostendat, Papam quibusdam de causis (quam praecipua est gravis scandali timor) posse dissolvere matrimonium ratum.*]

Alex col. 2. ver. 6. sic cum locum

refingeret. Adhaec quod ad tori separationem attinet, communis est &c. *Deinde post finem adde*: Quare si ita se res habet; recurrit illud Matth. XIX. 10. *Non expedit nubere*. Nam quanto praestabilius erit sponsalia, ex quibus speratur malus exitus, dissolvere, quam aleam jactam, sermo tandem per divortia revocare.

Pag. 137. post finem Adnot. 51. adde. Huc quoque refer, si lubet, L. I. *Cod. Th. De Nuptiis* ubi sic scribitur: *In oppugnationem cessent itaq; sequestres atq; interpretes taciti, nuntii renuntiiq; corrupti*. *Nuptias nobiles nemo redimat, nemo sollicitet, sed publice consulatur affinitas, adhibeatur frequentia Procerum*.

Pag. 148. post finem Adnot. III. adde. At mirari subit, quo pacto id patri licitum fuerit apud Romanos, apud quos uxor per in manu conventionem in viri potestatem transibat. Itaque certo certius mihi videtur non quasi- bet uxores abduci a patre potuisse, sed tantum usufruarias nec dum usurpatas, sive quia nondum annus effluxerat, sive quia uxores illae abnoctando *usurpatum iurarent*: de quo vide infra in Diatr. II. num. 9.

Pag. 158. col. 2. ver. antep. post siverunt *adde*: id quod etiam doctiss. Bellarminus agnoscit.

Pag. 162. post finem Adnot. XII. adde. Haec ubi jam scripseram: animadverti, turbare heic Morales Theologos: apud quos sic distinguitur, ut impuberum tantum vota irritari a patribus

possint, non item puberum, quos hodie voti reos faciunt, nisi si quando eorum vota sint talia, quae regimen domesticum perturbent. Vide Nat. Alexandrum in Theologia, & alios. Et haec quidem de manu: nam tradita ab illis regula saltem ex Theologorum consensione potest hodie legis locum obtinere, etiam si aliter in Mose sit: quia istud Moisaicum praeceptum (nimirum quod filiarum vota irrita fieri a patre possint) morale non est, quod variari nequeat, sed politicum sive iudiciale. Haec enim assentior: verum si discriminis huius puberum atq; impuberum Mosem Num. xxx. (quem citant) auctorem faciunt; plane non assentior. Nec enim istud discrimen a Mose traditur. *Pro aetate adhuc puellari* (quod pulchre heic Hieronymus posuit) Heb. est נעורה *neureba*, quae vox ambitu suo tum pueritiam, tum adolescentiam universam complectitur: verum apud Legislatorem eadem vox totum illud tempus significat, quamdiu filia in domo patris sui. (cum hoc enim illud *neureba* conjungitur) h. e. quamdiu innupta sub patria potestate vivit. Cur consueque porrigitur vox *neureba*? quia statim ac elocata, ex patris domo exit, tum in mariti tutelam transit: ac nova statim oritur facti species, de *ἡλικία* h. e. ea, quae sub mariti potestate vivit. De ea vero pergunt porro Moses eadem imperare ver. 7. & seq. ac quae de filia innupta praeceperat. Non est

est ergo dubium quin hoc loco, non solas impuberes Legislator, sed & puberes adhuc innuptas, & in domo patris h. e. sub patria potestate, designaverit. Accedit, quod impuberum votum aliunde ex infirmitate iudicii non valere existimant ab Hebraei Doctores apud Ainsvorthum. Nim. iustam aetatem, ut votum valeat, definiunt an. 13. pro maribus, 12. pro femellis; aut vero 12. pro masculis, 11. pro sexu sequiore.

Haec quae haecenus dixi, confirmantur auctoritate Hieronymi, qui non in pueritia posuit, sed in aetate adhuc puellari: quod longe est aliud. Sed proderit Drusii huc adnotata producere.

33 Addit (Moses) interprete Hieron. in aetate adhuc puellari.

33 Emendant (critici) in pueritia sua. Est cur malim, in adolescentia sua. Nam neurim est adolescentia... Ceterum (illud) in domo patris sui R. Salomon explicat, in potestate patris sui, licet non fuerit in domo ejus.

Verum, nequid dissimulem, idem R. Salomon apud Drusium ibid. aetatem neurim ita definit, ut neq. impubes sit intelligenda (nam votum inquit ejus non est votum, nempe ex infirmitate iudicii) neq. בוגרת *bogereth* i. e. annos pubertatis egressa, sed (ut idem videtur ex Doctoribus inferre) pubertatis initium. Vide, si tanti sit, locum. Idcirco vero pubertatis initium, non adultiorem aetatem intelligi (ut mihi quidem illi videntur) volunt; quia

virgines statim *πρωδηβες* i. e. pubertate prima, esse elocandas volunt: in tantum ut in *Pesach* fol. 113. i. scribatur, *Si fuerit filia tua pubes facta, manumitte servum tuum, & dato eum ipsi: ὁ προσβολικῶς* scil. ut ostendant, non esse trahendas nuptias, ne nupturientes dehonestent familiam. Itaque huic & illud coheret, quod in *Nidda* fol. 47. i. huc pertinens edicitur: *Quando puero dicitur filia, non amplius patri est potestas in eam*. Naeniae. Nam mille possunt casus incidere, propter quos nuptiae sint retardandae: nec quia illa jam *ἡ πῆραμος*, i. e. pubertatem excesserit, ideo minus sub patria potestate erit, donec *ἡ παύρη* h. e. sub viri potestate fuerit. Haecenus de Mosiaico praecepto: quod quia morale non est; nihil derogat stabilito jam a nostris Theologis discrimini inter puberum atq. impuberum vota, ut haec, non item illa irritari a patre possint. Sed iidem frustra Mosem Num. xxx. discriminis hujus auctorem laudant: apud quem *Neurim* (Hier. *puellaris aetas*) est omnino ante nuptiale tempus universum.

Pag. 164. post finem col. 2. sem post finem 1. partis Manissae adde. Et sic quidem olim senseram scripseramque: nec de Jure civili est, quod mutem quidquam. Verum ad laudatam Pragmaticam quod attinet, nolo dissimulare gravem difficultatem, quam opponi posse mihi video, quae talis est. Ea, quae de agimus, Pragmatica ante minus ducentos annos promulgata fuit.

fuit. Intetim ex Neapolitanis JCtis, qui aetati Pragmaticae illius aequales fuere aut suppare, nemo unus, quod sciam, inventus est, qui illius sanctionis vim atq. intelligentiam etiam ad sponsalitorios contractus extenderet. Atqui ii, qui conditae legis tempore vixerunt, aut ei aetati succreverunt, optime nosse poterant, quae mens quodq. ingenium Pragmaticae illius esset. Ergo ex JCtorum aequalium silentio optime perspicitur, conditoribus ejus legis hoc tantum fuisse propositum, ut ceteris filiorum tam. conventionibus sine paterni consilii maturitate factis occurrerent, eosdem vero conditores de sponsalibus nihil fuisse sollicitos.

Huic quidem difficultati nihil habeo, quod reponam: si quidem ingenue, uti par est, & ex animi sententia agere volumus. Sic enim sum: a cavillationibus semper abhorruī. Est igitur. Fateamur, ea Pragmatica sponsaliorum contractus non contineri: maxime quum hucusq. tabelliones impune filiorum tam. conventiones sponsalicias exceperint, non requisito parentum consensu atq. praesentia. Sed tamen nemo mihi hoc eripiet, quin, quum ea lex patrum consensum ad ceteras longe minoris momenti pactiones desideraverit: eadem prae se aperte tulerit, multo magis in sponsaliorum contractu patrum consensum exquirendum esse. Verum quia de sponsalibus, ne patris injussu fierent, satis in Jure civili cautum fuerat, neque id in

Jure Canonum usquam correctum videbatur: idcirco nova lege municipalī, quae filios tam. in officio contineret, supersedere potuit. At vero S. C. Macedoniorum, qua parte deficiebat, ea parte per celebrem Pragmaticam, de qua tandem loquimur, merito supplementum fuit. Ac de his haec tenus.

Pag. 174. post finem Mantissae adde. Antequam huic Mantissae finem imponam, proderit ex Conventionibus seu Concordatis inter SS. D. N. BENEDICTVM XIV. P. M. & Serenissimum Regem N. CAROLVM an. 1741. factis huc afferre quod legitur Cap. VI. num. 3. in haec verba: *Spetteranno parimente a soli Giudici Ecclesiastici privatamente le cause matrimoniali, nelle quali si tratti sopra la validità o invalidità sì del matrimonio, come degli sponsali.*

Pag. 176. nu. 2. ver. 5. post Matthaeus Blast. adde. a se contractam affert &c. [*Re enim vera verba, quae mox dantur, sunt ex epitome Matthaei. At Alexii constitutio super ea re duplex est, utraq. longior, de quibus vide quae mox dicuntur ad finem hujus Diatribae in Adnot. VI. versus finem.*

In Diatr. I. pag. 186. col. 2. ver. penul. post nuptiis adde. An vero παλαιός νόμος est qui in Constitutione Synodali Jo: Xiphilini mox producenda ó πολιτικός νόμος i. e. jus civile vocatur, h. e. illae civiles leges, quas initio hujus Adnot. in medium protuli, quibus impedimenti honestatis quaedam adumbratio con-

continentur? An postremo apud Alexium imp. παλαιός νόμος *vetus lex* non aliud est, quam ipsa ejusdem Joannis Xiphilini Patriarchae CPolitani Constitutio Synodalis, qua sponsalium affinitas (h. e. impedimentum Honestatis) fort. ex negligentia olim intermissa, revocatur? At fatendum est inter Comneni Novellam & Synodicam illam legem annos non amplius octodecim effluxisse. Etenim Alexii dicta Novella prodiit ann. Mundi 6592. Christi 1084. At Synodalis Constitutio facta est an. Mundi 6574. i. e. an. sal. 1066. Verum quae mora est, quin ex ipsa Synodica sanctione depromam, quae huc pertinent? *Quum jus civile* (Gr. ὁ πολιτικὸς νόμος: ea est l. 12. §. 1. D. de ri. Nupt. & Instit. de Nupt. §. si uxor) *parris atq. filii sponsam, filio vel patri omnino conjungi propterea vetet, quod illa novercae locum habeat, haec nurus; licet nuptiae secutae non sint: quumq. bodiedum obinuerit ut qui virginem sibi desponderit ... ac deinde duxerit aliam* (ab ea quam tantum desponderat, necdum duxerat) *nec sacerdos nec diaconus aut subdiac. ordinari possit, quasi digamus reputetur: visū est ... si sponsalia peracta sint, nuptiis non impletis si ve morte, si ve alio modo, nefas esse alterutri sponsorum copulari justo matrimonio cum alterius sponsi cognato &c. . . neq. per sacros canones contractum hunc nuncupari connubium, aut ullo modo subsistere: quum legitima*

sponsalia matrimonii locum & conditionem obtineant. &c. Deinde sequitur altera sententia eodem die in ead. Synodo lata: in qua inter cetera sic scribitur: *SS. Pontifices communi sententia de quaestione* [quaestio sup. proposita haec fuerat, utrum in impedimentis ex cognatione & affinitate provenientibus *sponsalia pro nuptiis sint reputanda*] *responderrunt ejusmodi contractum prohibendum esse, quoties celebratis sponsalib. nec secutis nuptiis, cum persona quapiam cognata... contractus alius instituitur.* Mox ad hanc sententiam fulciendam canon Tullanus 98. & leges civiles supra citatae laudantur. Vtramq. hanc synodicam sententiam deinde Imp. Nicephorus Botoniatas an. 1080. confirmavit Bulla aurea, quae legitur apud Leunclavium pag. 121. Juris Graecoromani.

In Diatr. de Rit. spons. pag. 189 nu. 2. ver. 2. post sponsalitiū ritus erant adde. Hinc quia olim in confarreatione (teste Vlpiano infra producendo) decem testes adhibebantur: iccirco etiam Ambrosii aevo sollempniora sponsalia coram decem testibus fiebat: qui ad *Virg. laps. cap. 5.* sic scripsit: *Si INTER DECEM TESTES confectis sponsalibus, & nuptiis consummatis, quaevis viro femina conjuncta mortali, non sine magno periculo adulterium perpetrat: quid putas fore* &c. Ex quo vides confarreationem fuisse negotium sponsalitiū. Et omnino &c.

Pag. 190. num. 4. ver. 1. post dicamus adde, a confarreatione exorſi.

Pag. 194. col. 2. verſu quarto ante finem poſt nuptiis adde farreatis.

Pag. 195. poſt finem nu. 9. adde. Poſtremo quod ſup. in Mantilla num. 3. in Adnot. III. dictum fuit, licuiſſe patri matrimonia diſturbare abducendo filiam, id tantum in uſuariis uxoribus habuiſſe locū puto, & quidem quamdiu uſucaptae non eſſent. Nam coemptoriales, & uſuariae jam uſucaptae in mariti poteſtatem per in manum conventionem jam tranſierant: eoque ꝑ uti mihi certo perſuadeo, abduci non poterant.

In Diatr. II. de rit. ſponſ. n. 12. pag. 200. in fine, quae ibi dicuntur de Romanis nuntii ſine alia ſollemnitate remittentibus, non ita ſunt intelligenda, quaſi apud Romanos libellus divortii non fuerit. Imo libellum divortii aperte memorat Papinianus l. 7. de divort. ſcribens: Si poenituit eum, qui libellum tradendum divortii dedit, iſque per ignorantiam mutatae voluntatis oblatus eſt: &c. Meminit & lex Diocl. & Maxim. l. 6. C. de repud. ſic concepta: Licet repudii libellus non fuerit traditus &c. Atq. is libellus debebat a liberto repudiantis coram ſeptem teſtibus offerri, uti mox ad Adnot. VI. addimus.

In Diatr. II. de rit. ſponſ. in Adnot. VI. pag. 200. col. 2. ver. 2. poſt locus adde. Tantum, inquam, neceſſarius libertus erat (de quo Juvenalis: Collige ſarcinulas di-

cet libertus, & exi) qui libellum coram ſeptem teſtibus, fort. legeret prius, mox lectū traderet. Paullus l. 9. De Divort. Nullum divortium ratum eſt, niſi ſeptem civibus Romanis puberibus (teſtibus) adhibitis, praeter libertum ejuſ qui divortium faciet. Vides, ut confarreatio coram X. teſtibus; ſic divortium ſeu diſfarreationem coram VII. fuiſſe peractam, ſine tamen farreo ſacrificio: quod ſi fuiſſet neceſſarium, non omiſſum a Paulo fuiſſet enumerante ſollemnitates divortio neceſſarias. Quas legitimam obſervationem Ulpianus l. 35. De donat. int. vir. & ux. vocat, qua non obſervata, miſſum repudium, tanquam non ex lege factū, non ſolvebat matrimoniū. Quamquam & claves (quae novae nuptiae ut ſymbolum domesticae adminiſtrationis tradebantur) eidem ex XII. Tab. in divortio adimebantur. Cicero Philip. 2. Frugi factus eſt Antonius. Mimam illam ſuam ſuas res ſibi habere juiſſit. Ex XII. Tab. claves ademit, exegit. Ambroſius ep. 65. Mulier offenſa claves miſit, domum revertit. At farreum ſacrificium nuſquam legitur. Itaq. ut ad Feſtum redeam, Gloſſae &c.

In Diatr. II. de rit. ſponſ. pag. 202. nu. 14. poſt locum Juvenalis adde. Idem Sat. 2. Signatae tabulae: dictum feliciter: ingens Coena ſedet &c. Ac de his tabulis ſponſalitiis plura a me dicentur ad Diptychum QVIRINIANVM, quod nuper Eminentiff. atq. eruditiff. Card. QVIRINVS

S. R. E.

S.R.E. Bibliothecarius in Bibliothecam Vaticanam invexit, quãrum antea suorum librorum gazataverat, tum porro pergit suis etiam immortalibus operibus illustriorem quotidie facere. Sed eo redeo. Hæc tabulas in divortio diruptas fuisse, legi apud Brouvverum in secundo *de jure connubior.* c. 31. nu. 9. verum sine teste. Ac de sponsalitiis &c.

In Diarr. de rit. sponsal. in Adnot. VIII. pag. 203. col. 1. ver. 21. post illud Patres convenire, adde. At qui *desponsatam* hæc nuptiam interpretantur, id nimis veriti sunt, ne si tantum desponsa fuisset, venter ante nuptias tumidus, & mox ante nonum aut saltam septimum nuptiarum mensem

secutum puerperium Mariam flagitium suspectam praeberet. Quibus respondeo, ex Judaeorum Doctorum sententia licuisse sponso cum pãcta sibi sponsa ante nuptias celebratas congregari: si quidem verus vir doctus in *de jure connub.* loquitur, qui tamen nullum nominatim Rabbinum citat. Id fort. verum fuerit, quoties ante nuptias sponsa in domum futuri mariti servanda deducebatur: id quod aliqui de Maria tradunt. Quae si admittantur, eã satis vulgi suspicionem a Maria amoliri, & conceptus causam in Josephum conicere potuissent. Sequitur &c.

Pag. 204. ver. 2. post Romanis adde rerum potitis.

A V C T A R I V M

I

Venerabilibus Fratribus Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, & Episcopis.

B E N E D I C T V S P P. XIV.

Venerabiles Fratres, salutem, & Apostolicam benedictionem. Satis Vobis compertum esse non dubitamus, *Venerabiles Fratres*, eam semper fuisse piæ Matris Ecclesiae vigilem curam, ut Sacramentum Matrimonii, magnum ab Apostolo nuncupatum, publice, & palam a Fidelibus celebretur. Quod quidem ut diligentius, quam antea factum fuerat, in posterum ab omnibus observaretur, Sancta Tridentina Synodus, Lateranensis Concilii sub Innocentio III. celebrati vestigiis inhaerendo præcepit, ut in posterum antequam matrimonium contrahatur, ter a proprio contrahentium Parochis tribus continuis diebus festivis in Ecclesia inter Missarum solemniam publice denunciatur, deindeque, nullo legitime concurrente impedimento, ad illius celebrationem in facie Ecclesiae coram Parocho vel alio Sacerdote de ipsius Parochi seu Ordinarii licentia, & duobus vel tribus Testibus presentibus rite procedatur. Voluit etiam eadem

dem S. Synodus, apud Parochum diligenter librum custodiri, in quo conjugum & testiu nomina diesq. & locus matrimonii describantur.

Providae tamen hujusmodi, leges, tanta auctoritate saluberrime institutae, prava horum temporum conditione sensum prolabi visae sunt, & enerves propemodum reddi, ob matrimonia usu nimis recepta, quae occulte adeo celebrantur, ut illorum notitia, quantum fieri potest, obliteretur, & in tenebris ignorantiae perpetuo jaceat conspulta. In more etenim positum est, illa celebrari nullis praevis factis denuntiationibus, coram solo Parocho, vel alio Sacerdote de ejus licentia, adhibita praesentia tantum duorum testium apposite a contrahentibus advocatorum, quorum fides nemini illorum est suspecta, remque peragi saepe extra Ecclesiam, quandoque etiam intra illam, januis tamen occlusis, vel eo temporis momento quo semota alterius cujusvis praesentia, scientia initi matrimonii, praeter Parochi, contrahentium, testiumque personas, alios penitus effugiat.

Quantum a Sacramenti dignitate, & Ecclesiasticarum legu praescripto occulta haec matrimonia, conscientiae vulgo nuncupata, ut plurimum abhorreant, satis superque conjicere quis poterit, qui mentis aciem ad exitiosos illorum effectus convertat. Hinc enim gravia ortum habent peccata, praesertim vero eorum, qui Divini Judicii interminatione posthabita, priore uxore, cum qua clam contraxerunt, relicta, cum alia spe futuri matrimonii decepta, & in turpem secum vivendi licentiam abducta, palam contrahere promittunt. Quorundam vero mentem ita pravae cupiditates excaecant, ut novum contrahere secretum matrimonium audeant post alterum secreto itidem contractum, & nondum prioris conjugis morte solutum, seseque magno scelere polygamos reddant. Alii etiam eo impudentiae devenere, ut in hujus magni Sacramenti contemptum, post primas secreto initas, alteras aut publice, aut privatim nuptias contrahendo, sese audacias polygamia pariter innodare non perhorrescant. Age vero quam gravia, quam nullo pacto ferenda ex his matrimoniis mala oriuntur! Si enim ad quamcumque matrimonii suspensionem summovendam, virum seorsum a muliere vivere contingat, sublata est illico individua vitae consuetudo, & contemptum est verbum Domini: Adhaerebit homo uxori suae, & erunt duo in carne una. Sin haec vitae consuetudo servetur, nemo est, qui illam criminis non arguat, & utpote detestabilem, in scandalum materiam non traducat. Neque illata per scandalum dispendia rependit subsecuta celebratio occulti matrimonii, quod in tenebris delitescit, & ab omnibus ignoratur.

Leviora quoque damna non sunt, quae susceptae proli irrogantur. Saepe enim contingit, illam a parentibus, & a matre praesertim amotam, nec pie, nec liberaliter institui: sed incertis fortunae casibus

obje-

objectam relinqui, nisi etiam parentes ipsi contra naturae leges, ausu nefario illius vitae insidiantur. Vbi vero tam immane facinus parentes deterreat, illosque ad sobolem alendam, instituendamque humanitas ipsa compellat, alia imminet liberis susceptis ex occulto matrimonio lugenda avitarum facultatum, & bonorum jactura, pro quorum possessione asequenda quamvis clament jura sanguinis, illis tamen careant necesse est propter occulta parentum matrimonia, & ademptam legitimationis, & filiationis probationem. Huic etiam malorum origini sunt referenda ipsa quoque secreta matrimonia contracta a **FILIISFAM. CONTRA PATRIS** juste dissentientis voluntatem, ex quibus quam gravia incommoda exoriri soleant, neminem latet. Quid plura? Adeo invaluit malitia, ut quandoque in minoribus Ordinibus constituti Pensiones, & Beneficia, ad Divinum cultum, & Ecclesiastica munia instituta etiam post initum clam matrimonium retinuerint, sibi que de mammona iniquitatis oculos miserrime comparaverint.

Deflenda hæc igitur potius uberibus lacrymis, quam latiore calamo explicanda malorum congeries, cum ex hac Apostolicæ Sedis specula omnes sibi vindicet nostræ vigilantiae curas: temperare non possumus, quin Vos ipsos Venerabiles Fratres, in partem nostræ sollicitudinis evocantes, veltram pietatem, & zelum excitemus ad custodiendas vigilias noctis super Grege Vobis credito, quem luctuosa horum temporum conditio in discrimen adducit. Primum itaque periculi non infrequens occasio Vos reddat difficilliores ad remittendum publicationes a quibus contracturi matrimonium sæpe per malitiosam suggestionem petunt dispensari. Quam caute, solerterque oporteat ea in re Episcopos versari, non obicura Vobis a Concilio Tridentino exhibentur argumenta. Si enim (ait eadem Sancta Synodus) probabilis fuerit suspicio, matrimonium malitiose impediri posse, si praecefferint denunciations: tunc vel una tantum denunciatio fiat, vel saltem Parocho, & duobus Testibus præsentibus matrimonium celebretur, & deinde ante illius consummationem denunciations in Ecclesia fiant, ut si aliqua subsunt impedimenta, facilius detegantur. Præterea licet Episcopo relictum sit omnimode super denunciationibus dispensare, hæc tamen facultas, non a sola dispensantis voluntate pendet, sed a Tridentino coercetur artus prudentiæ, discretique arbitrii legibus: quod idem est, ac legitimam causam dispensationis requirere.

Irem quoque, imo fortasse majorem vigilantiam necesse est a Vobis adhiberi, ne post remissas denunciations celebretur matrimonium coram Parocho, vel alio Sacerdote ab ipso Parocho, vel a Vobis deputato, præsentibus duobus, vel tribus testibus confidentibus, ne ulla celebrationis notitia, vel rumor oriatur. Id enim, ut ad præscri-

Scriptum Sacrorum Canonum licite fieri possit, non satis est obvia quaevis, & vulgaris causa, sed gravis,urgens,& urgentissima requiritur. A Sacro Nostrae Poenitentiariae Tribunali eo potissimum casu fit potestas ita celebrandi matrimonium, quo vir, & faemina in figura matrimonii publice degentes, & de quibus nulla viget criminis suspicio, in occulto tamen concubinato perseverent. Facile enim quisq. conjiciet, quam absonum esset, eos a statu damnationis per gratiam Sacramenti revocandos ad publice contrahendum matrimonium praevis denunciationibus compelli. Hanc vero praxim Vobis duximus proponendam, non quia dispensatio praemisso casui solū congruat, cum alii similes, & fortasse urgentiores esse possint in quibus dispensari expedit, sed quia vestri Pastoralis officii partes versari debent in sedulo investiganda legitima, & urgenti causa dispensationis, ne matrimonia occulte celebrata luctuosos habeant exitus, quos intimo cordis maerore recensuimus.

Hunc porro in scopum Vos hortamur, & impense admonemus, ut personarum matrimonium secreto contrahere petentium diligens fiat a Vobis inquisitio. An scilicet ejus qualitatis, gradus, & conditionis sint, quae id probe exposcant: an sint sui, vel alieni juris. An FILIIFAM- quorū nuptiae Patri iuste dissentienti sint invisae, ab Episcopali etenim, quod geritis, munere nimium esset alienum, facilem praeberi filio inobedientiae occasionem. An res sit de personis Ecclesiasticis, licet in minoribus ordinibus constitutis, pensiones, & beneficia Ecclesiastica obtinentibus, ut detestabilis illorum retentio in statu uxorato congruis remediis postea compefcatur. Potissimum vero curet vestra sollicitudo, antequam secreti matrimonii licentia concedatur, quod contrahentes clara, & indubia, & a quavis fraude immunia exhibeant documenta status liberi ad avertendum ab iis, qui improbi sunt ingenii polygamiae periculum.

Quod attinet ad Ministrum secreti matrimonii, volumus ad id munus deputari Parochum alterius ex contrahentibus, quem notitia personarum, experientia, & diuturnus rerum usus quovis Sacerdote extraneo peritorem effecisse praesumuntur. Si quae tamen Vobis occurrant circumstantiae, quae alium Sacerdotem loco Parochi exposcere videantur, gravi impellente causa is Sacerdos a Vobis eligatur, qui probitate, & doctrina, & obeundi maneris peritia comendetur. Vni tamen, aut alteri Sacramenti Ministro a Vobis deputando distincte praecipiat, ne matrimonio interfit nisi prius paterna charitate conjuges in Domino monuerit, sobolem procreandam regenerari quam primum oportere Sacro Baptismatis lavacro, ac Christo Judici districtam reddituros esse rationem, nisi filios ut legitimos agnoverint, eosque pietate, bonisque moribus imbuerint, & frui pariuntur bonis temperalibus, a majoribus in supremis tabulis relictis, vel provida legum auctoritate delatis.

Cele-

Celebrato autem matrimonio, indilate a Parocho, vel alio Sacerdote, coram quo initum est, exhibeatur Episcopo illius scriptum documentum cum nota loci, & temporis testiumque, qui celebrationi interfuerunt. Vestrum erit postea diligenter incumbere, quod ad perennem gestae rei memoriam praefatum documentum fideliter transcribatur in libro prorsus distincto ab altero, in quo matrimonia publice contracta de more adnotantur. Hujusmodi liber pro matrimoniis secretis apposite compactus, clausus, & sigillis obfignatus, in vestra Episcopali Cancellaria caute erit custodiendus. Et eo tantum casu resignari, & aperiri vestra accedente licentia patiemini, quo alia id genus matrimonia describi oporteat, vel id sibi vindicet iustitiae administrandae necessitas, vel demum aliquod documentum ab eo exposcant verum interesse habentes, quibus probationum aliunde petendarum non suppetit copia. Sedulo tamen animadvertentes, quod re absoluta denuo claudatur, & sigillis, ut antea obfignetur. Fides, seu attestationes clam celebrati matrimonii a Parocho, vel Sacerdote, qui vices Parochi gessit, exarandae, Vobisque exhibendae, transcribantur in dicto libro, prout jacent de verbo ad verbum a persona a Vobis deputanda, quae apud omnes integritatis, probatque nominis luculentum habeat testimonium. Fides vero, & attestationes ipsae in secretiori loco sarracae tectaeque a Vobis ferventur.

Quod si ex occulto hujusmodi matrimonio prolem nasci contingat, eadem mundetur salutari aqua Baptismi in Ecclesia in qua aliis infantibus hoc Sacramentum indistincte confertur. Et quia ad operiendum clam initum matrimoniū facile est in libro Baptizatorum nullam fieri mentionem parentum, & eorum nomina consulto reticere: volumus, ac expresse mandamus quod a Patre baptizati, eoque defuncto, ab illius Matre suscepta proles vobis denunciatur, dictaque denunciatio fiat vel immediate per parentes ipsos, vel per literas eorum charactere exaratas, vel per fide dignam Personam ab ipsis parentibus designatam, ut certo, & clare Vobis constet, quod proles tali loco, & tempore vel reticitis, vel falso expressis nominibus parentum baptizata est legitima, licet occulti matrimonii foedere procreata. Quae sane omnia, cum vobis innotuerint, ne illorum excidat memoria, in libro fideliter describentur ab eo, cui facta a Vobis est potestas adnotandi matrimonia occulte celebrata. Liber, in quem baptizatorum, ac utriusque parentis nomina referentur, quamvis distingui debeat ab altero matrimoniorum; eadem tamen diligentia iisdemque cautelis in Cancellaria Episcopali clausus, & sigillis obfignatus, erit custodiendus, prout librum matrimoniorum caute custodiri supra mandavimus.

Quia vero nonnulli deesse non possunt, qui propriae conscientiae vocibus obsurdescant, & nostris huiusce mandatis parere negligant, de-

bita poenarum districtione pro modo culpae a Vobis puniantur. Quinimo cum satis Nobis experientia compertum sit, in hujusmodi negociis homines, in terram oculos declinantes ob humanos respectus tardiores effici, & a recte agendi sermone revocari: mandamus idcirco, matrimonia occulta a Vobis evulgari & nota fieri, si certo Vobis constiterit, ex aliquo matrimonio occulto procreatam fuisse sobolem, & baptizatam suppressis parentum nominibus, nulla praestita Vobis notitia, ut par erat, ab illius parentibus infra triginta dies a natiuitate numerandos.

Ne autem contumaces, & inobedientes violatae fidei proditiq; secreti Pastores suos insimulent: sedulo a Vobis curandum est, ut a Parocho, vel alio Sacerdote pro secreta celebratione matrimonii a Vobis deputando, conjuges clare, & aperte moneantur, ea lege, & pacto illis permitti secreti matrimoni celebrationem, ut soboles inde procreanda non solum regeneretur sacro baptismate, sed post baptismum denunciatur Episcopo cum nota loci, & temporis administrati Sacramenti, ac sincera indicatione parentum a quibus ortum habuit, quemadmodum supra praemisum est. Alioquin matrimonium licet contractum data per Episcopum secreti fide, in lucem proferatur in gratiam filiorum, & ad propulsandam ab illis gravem nullo pacto ferendam iacturam. Volumus denique; ac mandamus, fides, seu attestations matrimonii clam initi, & sobolis ex eo procreatae excerptas ex dictis libris, modo, quo dictum est, apud Vos caute custodiendis tantam promereri fidem, quantam sibi alii libri Parochiales baptismatis, & matrimonii vindicare consueverunt.

Haec a Vobis, Venerabiles Fratres, in hac temporum calamitate observari enixe praecipimus ad communem animarum salutem, & ad praesidium Ecclesiasticae disciplinae, propter invalescentem hominum malitiam nova semper detrimenta vel patientis, vel reformidantis. Caeterum nostris hisce literis sublata nolumus ea validiora remedia, quae huic malo in diem ingruenti consona dignoscet prudentia vestra ad Pastorale officium cumulate obeundum. Vobis interea paternae charitatis, & benevolentiae testem, Apostolicam benedictionem impertimur. Datum Romae apud S. Mariam Majorem die 17. Novemb. 1741. Pontificatus Nostri Anno secundo.

II.
EX ROBERTI REGIS CAPITVLIS

Statutum contra raptos virginum sub colore matrimonii.

Anno 1332.

Robertus Dei gratia Rex &c. Vniuersis praesentis edicti ferriem inspecturis &c. Vt sine mortalis peccati discrimine copuaretur caro carni, ac honestis & fidelibus incrementis humanum genus excresceret, & multiplicaretur in terris, a Divina providentia fuisse noscitur institutum, ut ordinatis accessibus Divino timore, non quidem in desiderii morbo, filii Dei filiabus hominum jungerentur, sed in matrimoniis contrahendis ad invicem provida ceterum sanctione introductus certus ordo modusq. statutus, qui cum approbati sint tamquam digne colendi, circa talia ubilibet obtinent, servantque communiter cultores nostrae fidei Christianae, &c. *Deinde, ubi pluribus verbis conquestus esset, mulieres dolosis actibus ac suasionibus circumventas nunc voluntarias nunc invitae de parentum domibus clandestine rapti, & cum iis matrimonia jungi, omisis praecambulis sollemnitatibus; sic addit.* Praeire namque solet in talibus parentum ac aliorum consanguineorum utriusq. partis praematura & consulta provisio, estq. in contrahentium conditionibus **AEQUALITATIS** seu **PARITATIS**, vel quasi, compensatio & comparatio facienda. Postq. requiri & haberi consuevit, & debet a legum peritis consilium omni studio & maturitate digestum, & conventiones & pacta inter eos proinde mutuo inienda; ut quae sunt facti, juris colore fulciantur: quibus initis & firmatis, sequi debent inter sponsum & sponsam patenter & coram amicorum communium multitudine authentica & sollemnia sponsalia in facie Ecclesiae: deinde secundum quod Christiana religio exigit, & approbata pariter observatio celebranda. Demum taliter desponsari, & a Sacerdote, ut moris est, in Ecclesia benedicti, debent in casto conjugali toro, prout tanti sacramenti requirit honestas & celebritas suggerit, pariter convenire, &c.

III.

GENTIANVS HERVETVS.

Qum summus sui temporis Canonista ac Theologus esset, ac suis in operibus de Ecclesia egregie meritis, orationem scripsit in Concilio Tridentino a se habendam, qua suadere nitentur, ut Sacrosancti Patres matrimonia filiorum suam in iussu patrio contracta, irrita esse sancirent. Ea quidem oratio propter Concilii suspensionem dicta non fuit: verum illa eodem, quo scripta fuit,

S 2

anno

anno 1555. Facultatis Parisiensis permisso est edita, h. e. decennio
 antequam Decretum de *Reform. matrim.* in Concilio fieret. Eaque
 Oratio omnium excepta plausu, pluries deinceps recusa fuit. Quip-
 pe eam Auctor Ecclesiae iudicio subjecerat, antequam quidquam ea
 de re definiretur. Poterat ea quidem heic non inutiliter inferi (quip-
 pe quae id hodie saltem evincet, ea conjugia esse impedienda, ne
 fiant: quando facta Concilium rata esse, statuit) nisi longior fuisset.
 Non gravabor tamen pauca saltem ex ea decerpere. Quatuor ille ex
 fontibus suae suasionis argumenta depromit, ex *Vetere*, *Novoq.* *Foe-*
dere, ex *Jure Civili*, ex *Jure Canonico*. De *Scriptura* sic incipit, ut,
 ubi de *Isaaci cum Rebecca*, *Jacobi cum Labani filiabus nuptiis* apte
 ad suadendum quod proposuerat, disseruisset: sic addat. „ I orro au-
 „ tem, non fuisse eo tempore verum matrimonium, nisi filiae fam-
 „ voluntati paternus etiam consensus accederet, eos quoq. sensisse,
 „ qui erant a *Dei cultu alieni*, testatur *Sichem*, qui cum *Dinae Ja-*
 „ *cobi & Liae filiae stuprum attulisset*, & blandis verbis . . pelle-
 „ xisset, a patre suo contendit, ut eam sibi uxorem a *Jacobo Dinae*
 „ patre petat, non facturum, si solum puellae consensum, quem ama-
 „ toriis verbis & illecebris jam sibi conciliaverat, satis esse, putaf-
 „ set. „ Deinde aliis utriusq. Foederis locis luculenter tractatis, ad
 jus Civile, postremo ad *Canonicum* se transfert.

Ac jus *Canonicum* ingredienti *Herveto* nihil antiquius visum fuit
Evaristi Epistola ad *Episcopos Africae*, quam *Gratianus* retulit *Can.*
Aliter xxx. q. 5. Ejus autem Canonis satis amplam ac nervosam ex-
 planationem affert, nihil de *vobiscum* subodoratus. Quid mirum,
 quando ne *Contio* quidem id suboluerat? qui in commentario quem
 an. 1557. ad *Henrici II.* Edictum de *Matrim. filiorum* edidit, eum
 canonem pro sincero habuit. Etsi idem postea ubi an. 1570. *Decreti*
 correctionem dedit, ad *Can. Aliter* adnotavit, *Omnia ista Evaristi*
decreta videri posse supposititia. Idem *Contius* in *Comm. ad Edi-*
ctum Henric. eam *Evaristi* Epistolam ampliozem affert: ac prae-
 terea illa verba, *Nisi voluntas propria suffragaverit* (in quibus ae-
 stuant interp.) in vetusto *Cod. MS. Conciliorum* sic reperit,
Etiamsi voluntas propria &c. quae omniem difficultatem tollunt.
 Sed tamen ajo vulgatam lectionem meliorem esse. Nam illud, *Nisi*
voluntas propria suffragaverit, & vota succurrerint legitima, hanc
 habet vim, ut ostendatur, duo requiri, ut eae conjunctiones ex *for-*
nicationibus evadant legitimae. *Vnum*, ait *Hervetus*, *ut priori con-*
sensui si quis eorum voluntas (qui ceteroqui recedere ab invalido
 conjugio potuissent) *suffragetur* . . . *alterum*, *ut id patris consensu*
confirmetur . . . *patris enim consensum legitimum votum vocat*. Atq.
 id est, quod *Basiliius* ait, *Reconciliatis parentibus, videtur rei re-*
medium accipere. Antequam hinc abeo: *Evaristi* Epistolam, si non
 genui-

genuinum ejus fetum, at esse tamen multo antiquiorem, quam vulgo putant, mihi persuadeo. Sed non id nunc agimus.

Atque is locus, qui de Jure Pontificio est, ita apud Hervertum utramq. paginam facit, ut & pulcherrimas Canonum sibi faventium interpretationes afferat, & contrariorum solutiones egregias. Prae ceteris lectu dignissima sunt, quae de Decretali Lucii III. *cap. cum causam extra de rapt.* (quod, ait Gentianus, *ii qui contrariam tuentur sententiam, videntur constituisse arcem suae opinionis*). quibus nihil est accuratius solidiusque. Quae tamen si longiora sunt, quam ut huc afferantur; tamen licebit huc ultima verba afferre. Respondet autem Pontifex Lucius. . . *quod cum ibi raptus, dicatur admitti, ubi nil ante de nuptiis agitur: iste raptor dici non debet, cum habuerit mulieris assensum, & prius eam desponsaverit* (h. e. legitime sibi a parentibus desponsam habuerit) *quam cognoverit: licet parentes (postea) reclamarent, a quibus eam dicitur rapuisse.* Quasi diceret, etsi eam dicatur rapuisse, quam invitis abduxit parentibus: cum tamen is raptum non admittat, qui suam sponsam abducit; non est raptor censendus. Ex hoc itaq. Capite hoc solum elici potest, raptum in sponsam propriam non admitti jure Pontificio, & id in hoc differre a jure Civili. Atq. huc refer quae supra in Diatriba ad Can. Illiber. disseruimus de sponsaliorum fide non violanda. Sane Sponsalia sine parentum consensu ne Jure Canonico quidem rite fiebant. At quam semel parentes ultro despondissent, eam poterat sponsus ex Jure Canonico a parentibus impune abducere, inquit Pontifex.

Mitto quod antiquos de raptoribus Canones scitissime & ex vero interpretatur: & quid intersit inter servos, (quibus Alexander III. dat contrahendi nuptias injussu dominorum veniam) interque filios, doceat: ut alia sexcenta taceam. Omnino quae de Jure Pontificio dislerit, sunt sane quam accuratissima ac solidissima. Id solum doleo, quod inter antiquos ac recentes Canones non satis distinguit. Nam etsi prioribus saeculis filiorum conjugia paternus irritabat dissensus; tamen post XII. saeculum coepit in occidente ea disciplina paullatim mutari. Itaut Tridentini Patres non novam in eo disciplinam induxisse, sed eam secuti videantur, quae jamdiu praescriptionis se jure tuebatur.

IV.

CARDINALIS BELLARMINVS

In de Matrimonio cap. XIX.

Tertia propositio: *Peccant filii quando sine justa, & rationabili causa parentibus insciis, vel invitis Matrimonia contrahunt.*

huni. Dixi: *sine iusta, & rationabili causa*, quia potest aliquando fieri, ut filius non peccet infcio patre uxorem ducendo, quia nimirum credit patrem id ratum habiturum, & hoc modo Tobias infcio patre uxorem duxit. Potest etiam fieri, ut non peccet filius invito patre uxorem ducendo, ut si pater injulte prohibeat filium a conjugio; vel causa majoris dotis, non nisi indignam mulierem, aut etiam haeticam ei dare velit. Vt plurimum tamen peccant filii, cum non sequuntur in hac re parentum voluntatem. Nam ut plurimum parentes sunt prudentiores, neque periculum est, ut filiis male consultum velint, cum eos naturaliter diligant. Praeterea parentum est, filiis prospicere, eosque dirigere: ergo filiorum est, sinere se a parentibus regi ac duci. Et habemus exempla ac testimonia in scripturis perspicua. Genes. cap. 24. Isaac accepit uxorem, quam pater ei dedit, & Rebecca uxor ipsius, consilium patris sui in ea re secuta est, de qua re disputans Ambrosius lib. 1. de Abraham cap. ultimo, multa ad hoc propositum adfert, & inter alia laudat versus Euripidis, qui virginem ita loquentem introducit: *Sponsalium quidem meorum pater meus curam subibit: hoc enim non est meum*. Et in epist. 34. ad Syfynnium, dicit eum iuste indignatum, quod se infcio filius uxorem ducere voluisset.

Exod. 34. & Deuter. 7. praeceptum de matrimonio filiorum, parentibus potius datur, quam filiis, ne jungantur videlicet cum Chanaanais: *Filiam tuam non dabis filio ejus: nec filiam illius accipies filio tuo*. Et Isaac aperte jussit filio suo Jacob, ut non acciperet uxorem de filiabus Palaestinarum, sed aliquam ex filiabus Laban, quod & ille obedienter fecit Genes. 28. Dices, si potest pater filio imperare, ut uxorem, & talem uxorem ducat, ergo potest cogere, ut ducat, vel non ducat uxorem, quod est contra primam propositionem. Respondeo, tribus modis potest intelligi, ut pater dicatur filium cogere ad matrimonium. Primo, ut filium plane dissentientem & invitum pater cogat vivere cum aliqua, quam velit ejus uxorem esse: & hoc non potest fieri, & si fiat, Matrimonium est nullum, Et hoc proprie in prima propositione assertum est. Secundo ut filium assentiri cogat, injecto metu mortis, aut alio cadente in constantem virum, & hoc etiam patri minime licet. Neque Matrimonium illud esset ratum: quoniam ad Matrimonium non solum consensus, sed etiam consensus liberrimus contrahentium exigitur, cum Matrimonium sit vinculum perpetuum, & naturam suam benevolentiam & amicitiam, eamque summam requirat. Tertio, ut filium ad assentiendum inducat, auctoritate paterna imperando, quando revera filio id conducit, ita ut secundum rectam rationem dissentire non possit; & hoc patri licet, & filius obedire tenetur. Quemadmodum etiam cum filio expedit comedere talem aut talem cibum, & a tali vel tali absti-

abstinere, potest parens jubere, & filius tenetur parere. Et licet hoc etiam sit suo modo cogere, & metum incutere mortis aeternae: non tamen propterea matrimonium illud diceretur coactum, neque irritum esset, quia mctus ille gehennae non proprie incutitur ad hoc, ut iste uxorem ducat, sed per se consequitur praeepti transgressionem.

Idem cap. 20. in respons. ad argumenta Kemnitii, ad secundi Argumenti primam partem haec inter cetera habet.

Si enim tantum ad explendam libidinem, temere, sine consilio parentum conjugium ineatur, non erit auctor Deus, sed Diabolus ejus conjugii, quod attinet ad voluntatem suscipientium: licet ejusdem conjugii auctor sit Deus, quod attinet ad Sacramenti ejus essentiam.

In responsione ad probationem assumptionis 2. syllogismi ait.

Quare obediendum est patri per omnia, etiam in contrahendo conjugio, si iuste & secundum Deum praecipiat: & ideo, qui ad non facit, peccat.

V.

CARDINALIS PALLAVICINVS.

Hist. Conc. Trid. lib. XXII. cap. 4.

IL Decreto (de Reformatione Matrimonii) ritornò sotto la lima più volte . . . Quello formato la prima volta da' deputati era tale a punto: *La Sacrosanta Chiesa di Dio &c. . . Oltre a ciò lo stesso Concilio annulla que' matrimonii, i quali saranno contratti da' figliuoli di famiglia innanzi all'anno decim'ottavo finito, e dalle figliuole innanzi al 16. finito, senza consenso de' genitori.* La seconda volta, cioè a 7. d'Agosto il medesimo decreto fu proposto diversificato in questa maniera. *Ordina il Santo Concilio &c. . . Intorno a' figliuoli di famiglia fu variato sì fattamente, che'l matrimonio de' maschi senza il consenso de' parenti fosse nullo prima de' venti anni finiti, e quel delle femmine prima de' diciotto finiti, eccetto se i parenti richiesti di tal consenso per nozze onestamente desiderate da' figliuoli, iniquamente (a giudizio del Prelato) vi dissentissero, e i figliuoli con licenza del Prelato contraessero il matrimonio.*

VI.

FRANC. SALERNVS J. C. CANONIC. PANORM.

Hic lib. 1. *Consilior.* hoc argumentum praefigit Consilio XV *Matrimonium firmum esse absque parentum consensu, esse illicitum, ac proinde sancte interdictum. Ad cap. 72. Caroli V. Deinde sic incipit,*

1 In cap. 72. Caroli Imperatoris haec vernacula lingua Siculi
 ab eodem efflagitarunt. *Item imperoche in questo Regno havi
 più volti accaduto che multi ausu temerario con violentia & in-
 ganni, seu persuasioni, pigliano figlio, seu figlia minuri di anni
 dididotto, senza volonta de loro parenti, per casarli & collocarli
 ad matrimonio con loro proprii, seu figli, o altri persuni non sen-
 za grandissimo deservitio dilo Eterno Dio, & injuria delli pa-
 renti: per tanto supplica lo detto Regno, plaza a Vostra Cesarea
 Maesta comandari, & ordinari, che qualsivoglia persona, che de
 cetero piglierà figlio, o figlia di alcuno senza la voluntà di loro
 tuturi, seu curaturi, ad minus de dui parenti li più stritti, che
 cui questo presumerà fari, o a tali attu intervenire, sia in pena
 dela vita, & confiscationi dili beni, lu quali nullo unquam tem-
 pore possi esseri admissio ad alcuna compositione.* Hisce a Regno
 precibus porrectis respōdit Imperator: *Placet Caesareae Majest.*
 2 *Interdictum ergo remanet Siculis sub ultimi supplicii, ac
 bonorum publicationis poena ne matrimonia cum minoribus de-
 cem & octo annorum absque curatoris, aut duorum propinquo-
 rum voluntate, contrahere filios aliove procurent. Sed haec lex
 quibusdam aequo severior, aliis penitus iniqua proindeque nul-
 lius momenti visa est. Ac prioribus quidem mortis poenam ac
 publicationis bonorum atrocioribus criminibus debitam, leviq-
 ribus (ut hoc, quo de agimus, putant) attribui nimis rigidum vi-
 debatur: posterioibus vero erat iniqua atque prorsus injusta,
 quod matrimonii libertatem a Sacris canonibus requisitam prorsus
 invertere videbatur. Ego vero existimo utramque opinionem
 falsam censeri debere, si lex recte intelligatur: id quod ex iis,
 quae modo subijciam fiet manifestum. Moneo tamen in Gallia si-
 mile huic nostrae legi edictum reperiri, ut refert *Rebuffus in l.*
Marcellus vers. rapta est ff. de ver. sign. ubi aliam quoque non
 absimilem Caroli V. ordinationem anno 1540. editam, refert.*

Deinde a num. 3. ad 17. in eo totus est Auctor, ut probet contra
 Protestantes, matrimonium injullu parentum contractum esse ra-
 tum ac validum. Mox num. 18. 19. 20. contendit hujusmodi matri-
 monia, etsi sint valida, tamen esse illicita; nec aliud ex Protestantium
 argumentis sequi, quam quod sint illicita. Vbi num. 18. notanda sunt
 illa Auctoris verba: *Etsi pater nullam habeat potestatem quoad ma-
 trimonium absolute contrahendum vel non contrahendū: obinet ni-
 hilominus jus quoddam quoad modum contrahendi, ut scilicet cum hac
 illave persona inearur, vel minime inearur, ut mox uberius expo-
 nemus: nim. num. 22. & seq.* Nam ubi Auctor num. 21. Sancii senten-
 tiam retulisset putantis, *obstringi filios sub letali culpa consilium pa-
 rentum petere circa matrimonium contrahendum, non tamen illud*

sequi

sequi (a) idq. ex S. Thoma 2. 2. q. 104. ar. 5. in corp. doceri affirmantis: optime Salernus totum hoc confutat n. 22. distinguens inter substantiam matrimonii (in qua non tenetur parere patri, puta iubenti aut vetanti nubere) & modum ejusdem, puta ne cum hac illave persona quis jungatur: in quo teneri filium patri obtemperare, docet. Nec aliud voluisse S. Thomam Auctor ostendit num. 23. Ac deinde n. 24. eam culpam non venialem, sed letiferam esse definit, quippe in re maximi momenti. Quod & seq. numeris exsequitur in hunc modum.

25 Sane culpam hanc esse gravissimam, hisce rationibus probatur: primum quidem ex Sacris literis iis locis, ubi munus parentib. tribuitur liberorum nuptiis tradendor. puta Deut. 7. ibi: *Filiam tuam non dabis filio ejus, nec filiam illius accipies filio tuo*. Sap. 7. *Da filiam tuam viro prudenti*. Et 1. Cor. 7. & ex eis scripturae exemplis, quae retulit Bellarm. Sed hisce quidem locis innuitur dumtaxat honestū id valde esse, non vero præceptum...

26 Probat igitur efficacius ex cap. 1. 3. 4. 30. q. 5. cap. honorantur 32. q. 2. aliisq. quæ contra primam nostram assertionem adversarii nedum ex jure Canonum sed etiam ex Cæsareo protulerunt: quib. certe satis innuitur parentum consensum ad honeste contrahendum requiri: idq. naturalem quoq. rationem suadere scite censuit Justin. in 6. 1. inst. de nuptiis. Quam deinde colligit ex præcepto Decalogi, & jure naturali de honorandis parentibus, in re præsertim tanti momenti.

27 Quamobrem sancte Trid. Synodus loc. sup. laud. hujusmodi matrimonia sicuti & clandestina *semper detestata est atq. prohibuit*: ut etiam monuit Germonius cap. 11. cit. in fine. Ac recte S. Ambr. ... illud Euripidis laudat, *Sponsaliorum quidem meorum Pater meus curam subibit, hoc enim non est meum*. Et Senex ille Simo in Andria Terentiana. *Adeon' impotenti est animo, ut præter civium Morem atque legem & sui voluntatem patris, Tamen hanc habere studeat cum summo probro?* Alias hujusce sententiae rationes apud laudatos sæpe doctores, & Ruardum Tapperum in explicatione Art. 20. Lovaniensium consulere licet...

28 Neq. vero putes quidquam obstare, quod Sanchez nobis ob-

22 je-

(a) Hanc sententiam etiam nuperus Canonista Anaclerus sequitur, modo sint aequalia matrimonia. Sed non video, quid hac opinione sit absurdius. Hoccine est honorem parentibus habere? annon potius est illudere? Omnino (nisi pater injuria dissentiat) tenetur & sequi. Nec valet

Anacleti argumentum petita a Praelato, qui in multis tenetur exquirere Capituli consiliū, non item sequi. Quid enim simile? Praelatus superior est, filius subditus: ille judicio pollet, hunc judicii infirmitas, & caecae affectiones transversum agunt.

33 jectat , puta quod homo per matrimonii contractum perpetuae
 33 subditur servituti, proindeq. rectam rationem postulare, ut in illo
 33 contrahendo omnino sit liber... Etenim praeterquam quod ea ser-
 33 vitus non vera, sed quasi servitus a *S. Tb. in supp. 3. p. q. 47. ar. 6. in*
 33 *corp.* existimatur... homo penitus liber existit ; poterit namq. ei
 33 sese subdere vel non subdere, prout ipsi libuerit, etiam parentib.
 33 prorsus invitis , ut sup. satis exposuimus . Quod vero huic illiye
 33 subjiciatur nil mirum esse debet, quod in eo a parentum consensu
 33 dependeat... Quod parentibus liberorum bono indultum est, quo
 33 scilicet iis bene consulant in re maximi ponderis ac momenti .

Mox num. 29. Salernus Sancii objectionem refellit, quae talis est.
Nemo ad id, quod est culpa, obligari potest: at promittens alteri clam
matrimonium, impiere omnino tenetur: non erit igitur peccatum. Hanc
 fateor objectionem haud satis feliciter Noster convellit . Vera re-
 sponso haec erat: in eo syllogismo falsam esse assumptionem, neque
 enim sponsalia filiorum, patre juste dissentiente , sunt obligatoria,
 ut optime ostensum a Muscettula fuit Dub. IV. & rursus a nobis in
 longiore Mantissa argumenti ejusdem .

Num. 30. confutat Sancium docentem, conditionem hanc legato
 adjectam, *Si filius uxorem cum parentis consensu ducat* , secundum
 plures Doctores esse rejiciendam . Nam & contrariam opinionem
 esse veriore dicit : & qui Doctores prius illud docent , eos *loqui*
consensendum est absolute , & *quoad matrimonii substantiam* (nimirum si
 conjugalem vitam amplectatur filius, idque ut moris est, cum assensu
 patris) *non vero quoad modum*, inquit Noster .

Ac postremo num. 31. respondet argumento ducto ex cap. *cum*
olim, de arbit. cui nos in superiore Adnot. respondimus .

Eo labore defunctus Auctor, deinde ingreditur ad legis Carolinae
 tractationem, ac subjicit. 32. Atq. ex hac postrema doctrina, quam
 33 huc usque probavimus, inferitur manifeste, a Statuto quopiam hoc
 33 ipsu matrimoniu, quod illicite invitis parentibus inicitur, posse ju-
 33 stissime prohiberi atq. etiam puniri, quippe quod in malos mores
 33 animadvertit, ut expressim contra *Innocentium* edocuit *Bald. in*
 33 *l. omnem n. 12. C. ad S. C. Tertull. quia*, inquit, *contrahere sine con-*
 33 *sensu patris est contra bonos mores omnium & maxime prudent-*
 33 *tum, & inducit odium capitales, ut l. 2. §. si emancipatus ff. de con-*
 33 *tra tab. & ideo valet statutum* (puta plectens contrahentem ma-
 33 trimonium cum filio, absq. patris consensu) *non quia vetat sub-*
 33 *stantiam matrimonii*, hoc enim non potest facere nisi Papa , sed
 33 *quia punit malos mores & in Republica facinora seminantes* .
 33 33 Et hujuscemodi laicorum legem vel statutum valere docet
 33 *Cevall. lo. cit. n. 6. post Sarmien. lo. cit. Innocent. in cap. fin. de se-*
 33 *cundis nupt. Bald. in rub. de constit. in fine* , & *in cap. tenor de re*

33 *judic.*, & in *cap. Clerici de judic. Palac. rub. in cap. per vestras de*
 33 *donation. notab. 3. §. 3. n. 9.* Alios idem censentes laudat *P. Diana*
 33 *traç. 2. de immun. Eccles. re sol. 74. & 104. vide add. Bald. & Lud.*
 33 *Rom. aliosq. in rub. ff. sol. matr., & And. Sicul. in Cons. ult. n. 12.*
 33 *vol. 2. & in add. ad Bald. qui hanc sententiam profitentur, & sane*
 33 *Romanas leges, quae filios (istos)... exheredant, justas esse neque a*
 33 *Pontif. jure correctas, docent innumeri Theologi ac Jcti*
 33 34 Et quamvis matrimonium sit Ecclesiae Sacramentum pro-
 33 indeq. ad ipsam spectent matrimoniales causae, legesq. circa ma-
 33 trim. stabilire *cap. tuam de ordin. cog. cap. causam 2. qui fil. sint leg.*
 33 *cap. 1. de sponsal. aliisq. & Conc. Trid. sess. 24. can. 12.* nihilominus
 33 quoniam & matrimonium contractus quidam est naturalis & po-
 33 liticus, poterit sane saecularis potestas curare, ut convenienter
 33 debitoq. modo fiat, ut pax quietq. Reip. conservetur, ab eaq. per-
 33 turbationes & rixae quae inde nasci solent penitus arceantur...
 33 35 Sed quidquid sit de hujuscemodi Doctor. opinionibus, statu-
 33 tum Siculum, seu lex illa municipalis... videtur omnino justa &
 33 sancta si accurate perpendatur. Et quidem primum eam loqui
 33 censendum est non de matrimonii firmitate, quam nullo profus
 33 modo improbat... verum de ejus honestate, itaut illud matrimo-
 33 nium absq. tutoris aut curatoris vel saltem duorum propinquo-
 33 consensu, qui parentum loco succedunt, tamquam illicitum im-
 33 prober, atq. condemnet. Deinde non in ipsos minores ita contra-
 33 hentes animadvertere, sed eos plectere, qui vi, fraude, dolo, malisq.
 33 artibus minores illos propriis filiis aliisve matrimonio jungunt...
 33 36 Deniq. ajo, ulcisci hanc legem gravis crimen, quod ii, de
 33 quibus ipsa loquitur, committunt, dum vi seu metu sive fraude
 33 minores circumveniunt, quo cum propriis ipsorum, qui metum
 33 incutiunt, vel decipiunt, filiis aliisve nuptias contrahant: quod
 33 scelus esse nefandissimum nemo inficiari potest. Sane si justum est
 33 hoc de quo loquimur præceptum atq. in re gravissima maximiq.
 33 ponderis, cur non illius transgressores morte puniantur; quando
 33 & Principi quacunq. in re non obedientibus eadem mortis poena
 33 decernatur? 3. *Reg. 13. referturq. in cap. 2. de majorit. & obedi-*
 33 37 Neq. putes illius legis transgressorem a poena excusaturum
 33 prosperum rerum exitum, qui quandoq. eas nuptias consequetur:
 33 etenim in maleficiis animum non eventum spectari Adrianus re-
 33 scripsit. 33 Mox pluribus legibus, & facto Manl. Torquati injussu
 33 patris de hoste victoriam adepti, ac propterea a patre capite da-
 33 mnati, in eam rem cumulatis, ad extremum sic posuit. 33 *Edicti*
 33 *non multis ab hinc annis libellum, cuius inscriptio est, Matrimo-*
 33 *nii valor a Francorum oppugnationibus v. indicatus: ibi nonnul-*
 33 *la erunt consulenda, quae ad hanc rem pertinent. Et hinc quoq.*

libel-

libellum vidi, Matrini an. 1636 editum. Verum libelli hujus longe dispar est argumentum. Non enim ibi aliud propositum Salerno erat, quam Cleri Gallicani responsum convellere, quo principum sanguinis, uti vocant, matrimonia Regio injussu contracta esse invalida existimavit. Id tamen dum ibi refellit Noster, plura passim affert, quae pertinent ad hanc causam. Vbi initio §.4. meminit & alterius operis a se antea editi, nim. *Miscellorum responforum*. Quo in opere lib. 1. Resp. 16. id se operam dedisse refert, ut ostenderet filiorum matrimonia, quae invitis parentibus contrahuntur, illicita omnino esse, etsi valida. Sed *Miscella* Auctoris hujus *Responso* nancisci nullo modo potui.

V I I.

DONATVS ANT. DE MARINIS.

IS lib. 2. Resolutionum cap. 132. ubi pluribus rationibus confirmasset, matrimonium furtim, malis artibus, injussu patrio contractum a principe puniri posse; sic pergit.

Hinc magnus Card. Bellarm. *de matrim. cap. 26.* existimavit, matrimonium, quod inter fideles contrahitur, quandoque Deo gratum non esse. Si enim, dicit ipse, ad libidinem explendam temere, sine patris, vel matris consilio conjugium ineatur, non erit auctor Deus, sed diabolus. Vnde Princeps saecularis debet quantum potest tale matrimonium, quod absq. ratione invitis parentib., & consanguineis contrahitur, impedire: & iudex ecclesiasticus non solum ex obligatione correctionis fraternae, sed etiam ex proprio pastoralis officio talia connubia dissuadere tenetur: docet P. Rebelus *de oblig. justis. lib. 2. tract. matrim. q. 14. sect. 1.* Nec ex hoc, addit hic Doctor, matrimonii libertatem laedi: nam potius illa regularur, & perficitur, dum pater vel mater ex officio quo tenetur, curat ut filia non male sed bene nubat. Etenim esse quem liberum ad malum faciendum potius imperfectio est libertatis & defectus. Alioquin si necessarium esset ad libertatem, ut quis posset facere malum, nec Deus nec Angeli sancti liberi dicerentur, ut ait D. Bernard *lib. de grat. & lib. arbitr.* Sicque concludit P. Rebelus, nullatenus ab Ecclesia bonor. morum ac probitatis magistra facultatem filiabus in parentum potestate manentib. concedi debere ad cum peccato contrahendum, idemq. affirmant P. Basil. de Leon *lib. 2. de matr. cap. 1. §. 2. n. 27.* & Jac. Menoch. *conf. 96. l. 1. n. 32.*

Quibus sic consideratis, putarunt aliqui, quod si malis artib. sponsalia essent contracta, illa omnino dirimenda essent, si exinde graves inimicitiae, & odia inter consanguineos sponsi & sponsae oriri possent. Ita Bonac. *q. 1. fun. 2. tract. de matrim.* & Navarr. *cod. tit. c. 22.*

n. 27. Ratio assignatur, nam iustitia ad malum faciendum non obligat. Quod autem malum sit matrimonium cum aliorum scandalo celebrare, exclamant Sanchez . . . Emmanuel Sa . . . Vasq. . . Reginal. . . Coninch. . . Azor . . . & alii penes Gutier. de *matrim. cap. 4. n. 4.* qui loquitur etiam, ubi virginis defloratio sub matrimonii spe secuta esset, & quod inter contrahentes nulla sit disparitas: quod pariter placuit Sanch. *disp. 14. n. 3.*

Vnde Rogerius olim Rex noster volens mala haec in hoc Regno evitare, particulari lege sancivit, necessitatemq. sub graviss. poenis universis hominib. Regni imposuit, & maxime nobilib. Ita cautum est in *Constit. Sancimus (b) sub tit. de matrim. contrah.* & habetur etiam in Cap. Regis Roberti, quod incipit (c) *Non sine mortalis:* ubi J. Ant. de Nigris n. 49. ex Bald. in *l. unica n. 17. Cod. de rapt. virg.* notat, cum qui cupit aliquam in uxorem ducere, teneri tam de jure, quam de consuetudine puellae parentes requirere: nam contra civilem & naturalem rationem esse absq. parentum auctoritate nubere, scripsit Imperator in *Instit. de Nupt.* Haecenus ex De Marinis.

(b) Sed tamen fatendum est, Rogerium ibi loqui non de patrio consensu, sed de clandestinis matrimoniis, & quidem de eo clandestinitatis genere, quae ex defectu solemnitatis, non quae ex defectu paterni consensu proficiscitur. At prior clandestinitas nihil commune habet cum iis connubiis, de quibus agitur: nam poterant olim clandestina matrimonia contrahi cum consensu patris: & contra possunt nunc injus patrio celebrari conjugia in facie Ecclesiae. Et quidem Constitutio Regis Rogerii (lib. 3. Constit. tit. 22.) sic habet. *Sancimus lege praesenti volentibus omnibus contrahere matrimonium necessitatem imponi universis hominibus Regni nostri, & nobilib. maxime, post sponsalia celebrata, solemnitate debita & sacerdotali*

benedictione praemissis, matrimonio solemniter & publice celebrari. Alioquin noverint a modo morientes contra nostrum regale edictum, neq. ex testamento, neq. ab intestato, se habituros heredes legitimos ex clandestino matrimonio & illegitimo contra nostram sanctionem procreatos. Mulieres etiam dotes aliis nubentibus legitime debitas non habere. Rigorem cujus sanctionis omnibus illis remittimus, qui promulgationis hujus tempore jam matrimonium contraxerunt. Viduis etiam volentibus ducere virum hujus necessitatis vinculum relaxamus.

(c) Mendose: nam incipit, *Vt sine mortalis.* Ex eo Capitulo nos quaedam excerptimus haec supra num. II.

FRANC. ANT. TRANCHÉDINVS. J. C. CANONIC. MEDIOL.

Cujus to. 1. pag. 135. Consultatio XXXIV. sic habet.

Cum parentes optimum, & saluberrimum consilium pro liberis capere praesumantur *l. nec in ea 22. ff. ad l. Jul. de adult.* Quoniam Pater diligit filium plus quam seipsum *l. isti quidem ff. de eo quod metus causa...* & ex parentibus accipiantur a filii vita, educatio, institutio, honores, facultates, & alia innumera: hinc filiusfam. invito patre uxorem ducere non debet, & si eam accipit repugnante patre, peccat, Paschal. &c. Rationem autem reddit Tancred. loc. cit., quia pater tenetur habere curam filior. Contra filii tenentur obedire patri, ideo pater habet ex causa jus impediendi matrimonium *Rebell. de oblig. just. lib. 2. quaes. 14. n. 9. Gutier. quaes. canon. 20. n. 17. l. 2. Menoch. conf. 69. n. 36. Fragos. de reg. reip. Christ. to. 3. l. 2. disp. 3. d. 3. n. 68. Paschal. de pat. pot. p. 2. c. 5. n. 21. Capibl. pract. 9. sup. prag. 9. De Baron. l. 65. n. 9.*

Et infra post plura in eadem sententiam sic pergit: Huc quoque accedit quod hoc matrimonium inicitur ex amore excaecato: unde similia matrimonia regulariter habent uti imprudenter inita intellectus exitum: & tritum est proverb. *Amoris scabiem ad rabiem & insaniam adigere.* Minus facessit negotium adducere impediri libertatem matrimonii, quia libertas non diminuitur, sed regulatur, & perficitur, quando pater ex officio pietatis, quo tenetur, curat ne male filius nubat, libertas enim ad malum est potius imperfectio, quam defectus, ut optime Rebell. . . Paschal. &c. Praeterea libertas impeditur dumtaxat ad tempus, quod est concessum, Gutier. &c. & impeditur per accidens, quatenus matrimonium non potest cum alterius scandalo fieri, Paschal. &c.

Hinc cum pater habeat jus impediendi nuptias filii, ut superius fuit ostensum, si filius non agnoscit pietatem patri debitam, castigari jure patriae potestatis non prohibetur *l. 1. Cod. de emend. propinquor. & l. si filiusfam. Cod. de pat. pot.* Atque si in pari contumacia filius perseverat, acriori remedio licet patri uti, ut in *d. l. si filiusfam.* Ideo pater potest filium in certum locum tamquam carcerem relegere, vel eum certo conclavi per tempus concludere, nedum eum trudere in carcerem: *Ascan. &c. . . ibique retinere donec resipiscat: Menoch. &c. . . in punctualibus autem terminis Capiblanc. &c.* Atque pater dicitur id facere non jure jurisdictionis, sed correctionis; *Boer. &c.*

Prae-

Praelatus quoq. ex causa impedire potest matrimonium, & praecipue ne oriantur scandala, & rixae, *Gutier &c.* . . . Incumbit enim Praelato, & Judici Ecclesiastico consulere saluti subditorum, rixas tollere, & scandalum impedire, maxime quia filiusfam. peccat in eundo matrimonium invito patre: Judex autem Ecclesiastic. debet impedire peccatum, & ei non cooperari &c. Hactenus ex Tranchedino.

I X.

FRANC. VERDIVS EPISC. VICI EQVENSIS.

IS in opere postumo *Instit. Canonicae*. pluribus rationib. probat filium contrahentem nuptias patre juste dissentiente letale facinus in se admittere: 1. ex scripturis: 2. ex canonibus: 3. quia quum injuriam sibi a nascituris filiis fieri nollet, hanc non debet patri irrogare, injustu ejus nuptias contrahendo: postremo quia jure naturae filius obtemperare patri tenetur justa imperanti. Et quae plura affert in eam sententiam. Deinde apud eundem sic sequitur.

An peccet Parochus assistens et Praelatus dans filio licentiam contrahendi patre rationabiliter invito? Affirma: nam tunc cooperantur peccato filiorum. Rebellus part. 2. lib. 1. q. 14. sect. 2. n. 9. Menoch. lib. 1. consil. 69. n. 32. Licet Bossius de matr. cap. 11. n. 94. putet non peccare Parochum, nec Praelatu si moneat, ne filius contrahat patre invito, caeterum licite assistere petentibus contrahere, forte quia tunc non cooperatur peccato contrahentium, qui jam sunt parati ad contrahendum.

Hoc quidem ultimum Bossii subterfugium apparet a Verdio adoptatum non fuisse, uti patet ex illis voculis *Licet Bossius &c.* Sed tamen irascor eidem Verdio, quod non aperte improbaverit. Quid enim absurdius fingi potest, quam, quia perditu adolescentes parati sunt cum gravi suo peccato nuptias contrahere, posse pastorem dare manus, & ad idem sacrilegium operam conferre saltem auxiliarem? nisi non sit minister; nam si sit minister Sacramenti, uti revera esse videtur, operam is primariam impendet. Verum frustra confutandis istiusmodi laxamentis immoror; quae malo publico aliquando prorepererunt ad excusandas excusationes in peccatis.

F I N I S.

IN-

INDICES DVO

A Dominico Adinolfo Jcto Campano confecti.

INDEX I.

Rerum & Auctorum, qui in Muscettulae Dissertatione & Appendicitantur. Numerus prior paginam, posterior cum praefixo numerum designat.

- A** Bbas (Stephanus) 144.n.309.
 Abelly (Ludov.) 6.n.7.
 Acacius 115. n.237.
 AEquitas fervanda 139. n.297.
 Albertus M. 6. n.6.
 Albicius (Cardinalis) 227.n.339.
 Alexander (Nat.) 8. n.7. & 208. n.313.
 Alexandri II. responsu. 99.n.186.
 S. Ambrosius 15.n.23. & 46.n.57. & 97. n.181.
 Amicus 7. n. 7. & 91. n. 159. & 108. n.114.
 Andreas (Joh.) 100. n.188.
 S. Antoninus. 133. n.287.
 Aversa. 42. n.50. & 90.n.152. & 112. n.225. & 142. n.304.
 S. Augustinus 2.n.2. & 27.n.33. & 114. n.234. & 97.n.181.
 Azorius. 41.n.48. & 141.n.302.
B Abba 246. n.346.
 S. Basilus 15. n.22.
 Barbosa 63.n.81. & 75. n.119. & 103. n.196. & 243.n.343.
 Balsaeus 40. n.48.
 Bellarminus 27.n.33. & 5.n.6. & 81. n.131. & 96. n.180.
 Del Bene (Thomas) 25. n.31. & 65. n.90. & 90.n.153. & 105. n.205. & 112. n.226.
 Bertonijs 247. n. 347. & 253. n.350.
 Bonacina. 65. n.88. & 71. n.109. & 75. n. 115. & 90. n.151. & 143.n.206.
 S. Bonaventuras 39. n. 47. & 81. n.131. & 219.n.324.
 Bossius 41.n.48. & 54.n.68. & 65. n.91. & 91.n.156. & 105.n.203. & 107. n. 211. & 117. n.242.
 Bufembaus 223. n.329.
 Butrius 239. n.341.
C Abalsutius. 8. n.7.
 Cacheranus. 112.n.227.
 Caelestinus (S. Petrus) 5. n.6.
 Cajetanus (Card.) 242.n.342. & 251. n.349.
 Calvinus. 25. n.30.
 Catechismus Rom. 45. n.56.
 Canones. Cap. *Aliter* 11. n. 13.
 Cap. *Vbi non est de Despons. Impub.* 220. num. 325. Cap. *Videtur.* 11. num. 13. Cap. *Cum causa* 20.n.29. Cap. *Cum in tua* 60. n.78. Cap. *Mulier.* 114. n. 233. Cap. *Inter opera* 207.n.312. & seq. Cap. *Sufficiat* 34.n.37. Cap. *Gemma* 35.n.39. Cap. *De Neptis* 35.n.38. Cap. *Non est culpandus.* 213.n.318.
 Canones aliquot expenduntur. 238.n.340. & 29.n.36. & seq. Canones veteres prohibent nuptias cum quacumq. polluta 122.n.152. & seq. Vbi Canones a Theologia dissentiant, utrum
 iis

- iis deferendum. 229. n. 334. &
 231. n. 337. & 243. n. 344. Quid
 si dissentiant a jure civili. 236.
 n. 339. quid Canones de spon-
 salib. 84. n. 137. Conciliatur
 Canonium jus & Civile. 25.
 n. 31. & seq. Canonici juris
 finis 233. n. 338.
- C**oncilia. Aquisgranense 122. n.
 252. Aurelianense 13. n. 16.
 Colonienſe 14. n. 18. Medio-
 lanense 14. n. 20. Toletanum
 14. n. 17. Auximana Synodus
 67. n. 98. Catanensis 67. n. 101.
 Faventina 68. n. 102. Mogunti-
 na 14. n. 19. Monopolitana 67.
 n. 97. Môtis Regalis 68. n. 103.
 Mazariensis 68. n. 104. Panor-
 mitana 67. n. 100. Veronensis
 66. n. 96. Synodi multae con-
 gectae 66. n. 95. & seq.
- C**astropalaus. 91. n. 163. & 242.
 n. 343.
- C**hryſoſtomus illustratur 267. n.
 312. & fuse 212. n. 318.
- C**iarlinus 133. n. 276. & 139.
 n. 295.
- C**oninck. 91. n. 160.
- C**orduba 130. n. 276.
- C**ottonus 90. n. 155.
- C**ovarruvias 43. n. 52. & refelli-
 tur 27. n. 33.
- D**e Cruce (Joh.) 143. n. 308.
- D**enuntiationes omittere
 culpa est permittentis 73.
 n. 113. Dispensare eis licite nō
 potest Ordinarius 60. n. 81. ad
 94. & fuse 73. n. 113.
- D**icastillo 40. n. 48. & 46. n. 56. &
 64. n. 87. & 108. n. 214. & 111.
 n. 220. & 113. n. 230. & 115. n.
 236. & 127. n. 261. & seq. &
 141. n. 303. & 241. n. 342.
- D**uardus. 40. n. 48.
- D**uhamel 226. n. 332.
- E**piscope, & Pastorum omniū
 obligatio impediendi Nu-
 ptias impares qualis. Dubio 3.
 per totum. unde emergat 69.
 n. 106. dispensans denunciatio-
 nibus peccat letaliter. 62. n. 81.
 ad 94.
- E**ngel (Ludov.) 9. n. 7. & 112.
 n. 224.
- E**stius (Guilielmus) 6. n. 7.
- F**agnanus 20. n. 29. & 25. n. 31.
 & 16. n. 27. & 42. n. 51. &
 239. n. 340.
- F**agundez 7. n. 7. & 118. n. 246.
- A** S. Faustus (Barthol.) 141. n. 301.
- F**elinus 94. n. 174. & 99. n. 188.
- F**iliisfam. vide *Parentes & Nu-
 ptiae. & Sponsalia.*
- F**amam qui laedit suam, peccat:
 magis qui laedit alienam 46.
 n. 55.
- F**lorentinus 8. n. 7.
- F**ontanella 23. n. 30.
- F**ragosus 23. n. 30. & 25. n. 31.
- F**orenses nostri indicati 64. n. 80.
 & 73. n. 112. & 70. n. 107. & 65.
 n. 91. n. 83. n. 85. n. 87. n. 79.
 n. 78. n. 66. n. 68. n. 121. spon-
 salia esse nulla a n. 169. ad 178.
- G**ennettus 8. n. 7. & 68. n. 105.
- G**esualdus 41. n. 48.
- G**ibalinus. 91. n. 162. & 113. n. 231
 & 117. n. 242. & 128. n. 263. &
 234. n. 338. & 235. n. 338.
- G**iribaldus 42. n. 48.
- G**obur 91. n. 158. & 109. n. 217.
 & 111. n. 221. & 131. n. 279.
 & seq. & 139. n. 295.
- G**onzalez. 20. n. 29. & 139. n. 294.
- D**e Grassis 130. n. 277.
- D**e Grassis. 112. n. 227.
- T** Gra

Gratianus. 254.n.350. & 123. & seq. n.252. & seq.

Gregorius Magnus 122. n.253.

Grotius 139. n.294.

Gutierrez 23.n.30. & 70.n.108.

& 100.n.195. & 63.n.83. &

93.n.171. & 132.n.283.

H Enriquez. 66. n.93.

Hermund. 9. n.7.

Hieronymus illustr. 207. n.312.

fuse 212. n.318.

Indignae & Impares Nuptiae
v. *Nuptiae*.

Impedimenta quot 218.n.323.ad

329. quale inter Corruptam &

seductorem a n. 289. ad 292.

Impedimentum, & coactio

quid, & quando locum habeant

252. n.350. Impedientes con-

jugium non excommunican-

tur, sed cogentes ad haec vel

illa conjugia 77. n.124.

Illicita res promissa non obligat

108. n.214. seq.

Jure suo cuiq. licet uti. Haec reg.

explic. 48. n.63. ad 67.

Indulgentiae alteri non praeju-

dicant. 209. n.314.

Jordanus (Pax) 64. n.84. & 112.

n.223. & 132. n.284.

De Joriis 10. n.10.

A S. Joseph. 6. n.7. & 41. n.48.

Ifambertus 8. n.7.

Ivo Carnotensis 12. n.13. & 123.

n.254.

Jucinus. 8. n.7.

Jurisjurandi vis. 85. n.140. jusju-

randum assumit naturam con-

tractus 86. n.141. in re pecca-

minosa non obligat 95. n.179.

etsi peccaminosa sit venialiter

99. n.187. jurejurando vergen-

ti in pejus non standum 101.

n. 191. de juratis sponsalibus.
v. *Sponsalia*.

K Onig. 108. n. 214. & 111.
n. 222. & 139. n. 296. &

235. n.338.

L Aurea (de) 40. n.48. & 62. n.

81. & 66. n. 94. & 73. n.

111. & 90. n.154.

Layman. 89. n.147. & 112. n.226.

Leander. 7. n.7.

Ledesma 26. n. 31. & 28. n. 34.

& 5. n.6. & 233. n.337.

LEGES aliquot 115. n. 236. 1.

Quod si Ephesti ff. de eo quod

certo loco. 139. n.297. & 1. *Le-*

gem C. de Nat. lib. 119. n. 250.

& Auth. *Vt cum* de App. 20.

n. 30.

Libertas in Nuptiis qualis. 113.

& seq. n. 230. & seq. Non mi-

nuitur ab episcopo impedi-

te impares nuptias a n. 114. ad

124. neque per obligationem

filior. erga parentes 26. n.32. &

seq. Libertatis praetextus dis-

pungitur 48. n. 63. & seq. &

fuse 75. n.114. & seq.

Lopez. 130. n.275.

De Lugo. 47. n.58.

De Luca. 43. n.53. & 49. n.66. &

54. n.68. & 93. n.170. & 107.

n. 211. & 140. n. 297. & 250.

n.348.

M *Alum majus vitandum*
haec reg. explic. 247. nu.

347. & 349.

Mancinus 116. n.238.

Mariana 105. n.204.

De Marinis 94. n. 177. & 103.

n.197. & 23. n.30.

Marchant. 8. n.7. & 129. n.270.

Martinon 7. n.7. & 75. n.118.

Mastrius 7. n.7. & 92. n.165.

Megal.

Megal. 6. n. 7. & 49. n. 66.
 Menochius 61. n. 78. & 64. n. 85.
 & 76. n. 121. & 104. n. 201.
 Mezger. 41. n. 48.
 Merhesius 7. n. 7.
 Meretricem ducere non cuiq. li-
 cet 207. n. 312. probatur 209.
 n. 315. infamia in his nuptiis
 quando sublata 210. n. 316.
 morti damnatus meretricem
 si duceret, liberabatur 211. n.
 317. ducens quando lucretur
 indulgentias. Ibid.
 Molina refellitur 97. n. 182. &
 106. n. 209. & 116. n. 239.
 Molpheyus 70. n. 107. & 118.
 n. 245.

N Aldus 7. n. 7. & 129. n. 268.
 Navarrus 43. n. 58. & 93.
 n. 169. & 126. n. 265.
 Neussen (P. Brunus) 41. n. 48.
 Nicolaus I. Pont. Max. 11. n. 13.
 Nuptiae. Qui matrimonium mi-
 nistrat illicite contrahentibus
 peccat. 72. n. 110. & seq. Nu-
 ptias invito patre Ecclesia
 semper detestata est Dub. I. per
 tot. Nationes omnes detestan-
 tur 11. n. 15. ad 20. & jus civi-
 le 17. n. 28. ad 30. ergo impe-
 diendae 78. n. 126. obedire Pa-
 tri necessitas est non tantum
 decentia 16. n. 27. & seq. & 44.
 n. 54. ad 57. causae quae ab eo
 excusant 36. n. 41. impar Ma-
 trimonium ratum potest dis-
 solvi a Pont. Max. 104. n. 201.
 Conjugii initi ingratis Pa-
 rentum diabolus auctor est 96.
 n. 180. Mylteria in Nuptiis p.
 1. n. 1. cum polluta nubere an-
 tiquitus nemo poterat. 122. n.

152. & seq. Familia habet jus
 impediendi nuptias quae in
 suum dedecus vergunt 78. n.
 126. Episcopi obligatio circa
 Nuptias qualis. Dub. 3. per tot.
 Vnde emergat. 69. n. 106. In-
 dignae nuptiae vel impares
 quae. 50. n. 68. Praelati his de-
 bent obsistere. 60. n. 77. pec-
 cant si dispensant denuntia-
 tionib. 62. n. 81. Municipales
 regnorum leges puniunt filios-
 fam. 17. n. 28. ad 30. indignae
 Nuptiae retardandae ne, aut in
 totum impediendae. 243. &
 seq. n. 345. & seq. & 252. n. 350.
 Parochus qui adhsit peccat
 72. n. 111. & seq. ut infani co-
 ercendi sunt filiisfam. etiam
 per conjectionem in vincula
 72. n. 112. & n. 106. peccat fi-
 lius indigne nubens 44. n. 54. ad
 58. & 70. n. 108. & 71. n. 110.
 Sacrilegium ex indignis nu-
 ptiis a n. 69. ad 71. Disparitas
 quae 217. n. 321. Mala quae ex
 imparibus nuptiis oriuntur.
 103. n. 193. Sanctitas nuptiar.
 procuranda 71. n. 110. Scanda-
 lum vitandum. n. 78. & seq.
 officium Praelati n. 95. ad
 107. Orientalis ecclesia quid
 de Nuptiis 12. n. 14. Peccato
 obstandum in nuptiis n. 334.
 ad 342. SS. Patres quid de fi-
 liisfam. a n. 2. ad 25.

O Saec factum explic. 213. n.
 318.
 Opratovius (Adam) 41. n. 48. &
 65. n. 89. & 91. n. 157. & 105.
 n. 206. & 113. n. 232. & 116.
 n. 238.

T 2

Pa-

- P** Arcntum nomine qui veniant
79. n. 126. eorum damnum
n. 298. ad 306.
Palacottus 20. n. 29. & 29. n. 36. &
67. n. 99.
Panormitanus 60. n. 78. & 234.
n. 338.
Paris 112. n. 229.
Pax Jordanus vid. Jordanus.
Praxis Ecclesie n. 240. ad 250.
& 116. n. 299.
Promissio turpis non obligat 89.
n. 147.
Pallavicinus 225. n. 331. & 243.
n. 344. & seq.
Pignatellus 61. n. 79. & 94. n. 178.
& n. 104. & n. 199.
Platellius 7. n. 7.
Perez 92. n. 100.
Philicatus 128. n. 266.
Philippi (Mauritius) 7. n. 7.
Pirrhingus. 43. n. 51.
Piton 245. n. 345. & 250. n. 347.
Polines 9. n. 8.
Potestas (Felix) 223. n. 329.
R Aynaldus 210. n. 316.
Rebell. 9. n. 8. & 65. n. 92.
& 70. n. 10. & 89. n. 149.
Reginaldus 40. n. 48. & 91. n. 161.
& 105. n. 207. & 129. n. 272.
Riccius 62. n. 80. & 112. n. 127.
Rota. 44. n. 53. & 134. n. 288. &
87. n. 143. & 104. n. 200. & 113.
n. 228. & 245. n. 345.
Rub. (Paullus) 103. n. 194.
Rupertus Abbas 15. n. 24.
S Anchez. 25. n. 31. & 104. n.
202. & 221. n. 327. & réfelli-
tur 97. n. 182. & 116. n. 239. &
131. n. 282.
Sayrus 41. n. 48. & 117. n. 244. &
131. n. 278.
Salmanticensis 39. n. 46. & 62.
n. 81. & 92. n. 164.
Salmero 227. n. 333.
Salon 106. n. 208.
Serius 40. n. 48. & 129. n. 269.
Segura 63. n. 82.
Silvius 6. n. 7.
A S. Spiritu (Antonius) 76. n. 120.
& 129. n. 267.
Sponsalia definiuntur 81. n. 130.
sunt contractus 82. n. 132. obli-
gentne in foro externo ibid.
Pejerat qui se devincit spon-
salib. indignis 89. n. 147. exhe-
redationis timor causa est
cur irritentur sponsalia filii-
fam. a. n. 211. ad 213. exempla
de hoc genere 109. n. 216.
Sponsalia filior. fam. esse nulla
multi autumant a. n. 169. ad
178. Episcopi est irritare spō-
salia a. n. 219. ad 239. quid si
sint jurata. 87. n. 143. & 250.
n. 345. Jus civile quid de spon-
salib. 83. n. 136. & seq. debet
probari quod sponsor sit jura-
tus 85. n. 140. nuda sponsalia
quam obligationem pariant a.
n. 127. ad 129. quam vero ju-
rata 250. n. 348. non possunt
esse illicita simul & valida. 97.
n. 182. sponsalia irritandi caus-
sae 193. n. 218. quid J. Cti no-
stri 93. n. 169. & seq.
Stuprum quid, & ejus poena 126.
n. 151. Actor in stupro quis sit
137. n. 193. & 140. n. 199. itu-
prator ad quid compellatur
123. n. 255. quid si voto casti-
tatis adstrictus 135. num. 290.
quando non teneatur nubere a.
n. 256. ad 310. Sponsalia etiam
stupro confirmata inter impa-
res dissolvuntur n. 119. & seq.
& 3

& 2. n. 293. ad 297. quid antiquitus a n. 252. ad 254. filiiisam. facile seducuntur 136. n. 293. & seq. seductor fictus perinde habetur ac verus 125. n. 256. qui casus excipiantur. 134. n. 289. ad 292. in sponsaliorum binorum concursu & stupro cum altera, quatenam praeponderent. 135. n. 291. damnum reparari potest sine nuptiis. 140. n. 297. Stupratae nubere antiquitus nemo poterat 122. n. 252. Impedimentum quale inter corruptam, & seductorem a n. 289. ad 292. Gregorius Magnus quid de stupratis 122. n. 253. dotare aut nubere mos est ex Mose profectus 123. n. 255.

Suarez 251. n. 349.

T Amburrinus 129. n. 271.

Tertullianus 15. n. 21.

Texeda 89. n. 150.

Tellez 93. n. 172. & 118. n. 247.

Tridentinum expl. 226. n. 333. &

239. n. 340. detestatur has nuptias 117. a n. 240. ad 250. &

10. a n. 11. ad 14. & 72. n. 111.

quid libertatis nomine intel-

lexerit. 77. n. 123. & seq. quid de dissensu parentum decreverit 218. n. 322. & 330.

Tiraquellus 104. n. 198.

S. Thomas 26. n. 32. & 28. n. 35.

& 46. n. 58. & 115. n. 238. &

251. n. 349. & 230. n. 336. &

241. n. 342. & 83. n. 134. &

99. n. 187. & 219. n. 324. &

224. n. 330.

Toletus 40. n. 48. 128. n. 264.

Tranchedinus 62. n. 80.

Trullenc. 130. n. 272.

Turpis obligatio non tenet 89. n. 147.

V Allensis 236. n. 339.

De Valentia 130. n. 274.

De Velasco 144. n. 309.

Vidal 8. n. 7.

A. S. Vincentio 7. n. 7. & 75. n.

116. & 89. n. 148.

Votum num teneatur adimplere

filiisfam. 111. n. 233. voto ca-

stitutatis adstrictus quid si nubat

230. n. 335. & 238. n. 340.

Windech. 231. n. 337.

Z Aulis (de). 61. n. 78. & seq. &

94. n. 175. & 104. n. 199.

Zypaeus 6. n. 7. & 94. n. 173. &

117. n. 241. & 132. n. 285.

I N D E X II.

In Adnotationes, Mantissam, Diatribas, Addenda. Numerus absolute positus paginam, no. Adnotationes, n. numerum, c. columnam designat: ill. est illustratur.

- A** ctiones Arbitrariae quales. 142. no. 54.
 Albaspinæus 149. c. 1.
 Aldobrandinus notatur. 53. c. 1.
 Alexii Comneni constitutio explic. 176. n. 2.
Αντιφερνα in Nuptiis. v. Nuptiæ.
 Apulejus explic. 52. c. 1. & 162. no. 12.
 Athenæi locus ill. 192. no. III.
- B** alfamon ill. 14. no. 4.
 Basilii ill. 185. c. 1. & 150. c. 2.
 BENEDICTVS XIV. Pontifex Max. laudatur 174. n. 32.
 Boethio lux affertur 150. n. 4. & 154. no. 8. & 193. n. 7.
 Brouverus refellitur 185. no. 6.
- C** anones illustrati. Cap. *Tua nos* late expon. 30. no. 17.
 Cap. *Sufficiat* expon. 34. no. 18.
 Can. *Lex divinae* ill. 182. no. 4.
 Can. 54. Illiber. expl. 147. & n. 3. & 175. per totam Diatr. I.
 Can. *Si quis* 184. no. 6. Can. Trullanus usui restitutus apud Graecos 176. no. 4. Can. Basilii de Nuptiis filior. fam. 13. c. 2. & 150. c. 2.
 Canonium jus non pari passu procedit circa nuptias & sponsalia 151. n. 7. & seq.
Captivitas quid medio aevo notet. 259. c. 1.
- CAROLI Regis laus. 169. c. 2.
 Causidicar. allegationes notantur. 231. no. 61.
 Censuris parce utendū. 85. no. 34.
Cherithuth i. e. repudii libellus *diffareationi* respondet. 200. & no. VI.
 Chrysofomus ill. 33. no. 17. & 163. no. 15.
 Cicero ill. 190. n. 3. & 268. c. 2.
 Cinciae legi seu *imperfectae* assimilatur lex Tridentina de nuptiis fil. fam. 19. c. 2. & 26. no. 14. & 160. c. 1. & 260. c. 2.
 Clandestinar. nuptiar. duo genera 118. no. 45. & 261. c. 1. & 2.
 Coemptio respondet Hebraeor. *nummulo* 196. n. 11. & seq.
 Confarreationis etymon a *Ferre* dispungitur, novum traditur. 197. & seq. n. 12. & 268. c. 2.
 An quod Italis *l'Appuntamento per le nozze*. 198. c. 2. Sponsalior. est synonymum. 201. n. 13. & 267. c. 2. respondet Libello Hebraeor. 197. n. 1. & no. 5. quo sensu solis pontificibus conveniret. 190. n. 4. an idem ac coemptio 190. n. 3.
 Conjugium v. Nuptiæ. Cur ita dictum 51. c. 2.
Convenire verbum connubiale quid 202. n. 15. & ibi no. 8.
 Cujacius antinomiam Paulli ut solvat. 18. c. 1. expl. Cujacius 17. & seq. no. 5. notatur 149. no. 5.
- D** enuntiationū finis ex Trident. quis 263. c. 1. in fine.

Digna

Digna uxor quae. 52. no. 23.
 Diffarreatio quid? 197. n. 12. &
 ibi no. 5.
 Dionysius notatur. 197. no. 5.
 Dos solvenda viduae vitiatæ
 122. no. 46. Dotis nomen ex
 Heb. arcessitur. 204. n. 16. Dos
 pretii loco erat. 195. n. 8.
E piscopi quae cautio in Nu-
 ptiiis filior. fam. 69. no. 30.
 & 258. c. 2.
 Ennius ill. 148. no. 3.
 Euripides ill. 31. no. 17. & 52.
 no. 23. & 154. no. 8.
 Ευτελής quid? 53. c. 1.
 Exempla irritationis Nuptiar. fi-
 lior. fam. 252. c. 2. & 260. c. 2.
F Agnatus notatur. 25. no. 14.
 expl. 167. c. 1. notatur 161.
 no. 12.
 Far. Conjectio de eo nomine.
 199. no. 5.
 Φαρμακία quae? 197. no. 6.
 Festus notatur. 200. no. 6.
 Fevretus notatur. 19. no. 5.
 Flammei usus ab Heb. petitus.
 204. no. 17.
 Filii fam. v. Nuptiar. & Parentes.
G Elsius ill. 32. c. 1. & 147. n. 2.
 & 157. c. 1. & 193. n. 7.
 Gothofredus ill. 17. 18. no. 5. re-
 fellitur 156. no. 10.
 Gratianus illustr. ac simul nota-
 tur. 161. no. 12.
H einccius notatur passim
 Diatr. II. & praecipue n. 3.
 4. & 7. & no. I.
 Hefychius ill. 164. no. 15.
 Honestatis impedimentum qua-
 le, & cujus antiquitatis. 166.
 n. 23. & 172. n. 30. & praecipue
 185. no. 6. & 266. c. 2.
 Homerus ill. 31. c. 2.

Horatius ill. 115. no. 44.
J Anuario (Joseph Aurelius de)
 laudatur 139. no. 53.
 Iguvina Tabula ill. 188. no. I.
 & 199. c. 1.
 Illiberis duplex 181. no. II.
 Impedimentū Honestatis v. Ho-
 nestas. Patrii dissensus: v. Pa-
 rentes. Raptus: v. Raptus. Se-
 ductionis: v. Seductio.
Imperfecta quo sensu lex Tri-
 dentina de Nuptiis 19. c. 2. &
 26. no. 14. & 160. c. 1. & 260.
 c. 2.
Imperfectae & minus perfectae
 legis discrimen 261. c. 1.
 Impares aut indignae nuptiae.
 v. Nuptiae.
 Joseph Heb. notatur 124. c. 2.
 Juvenalis ill. 202. n. 14.
 Juveninus notatur 18. c. 1.
 Jusjurandum de re illicita non
 adigit. 145. n. 1.
 Κύριος quid? 14. no. 4.
L Aertius ill. 53. c. 1.
 Lex. lex Julia duplex 121.
 no. 46. Caroli V. lex 22. no. 7.
 Liutprandi lex 22. no. 7. Mu-
 scoviticae leges ibid. Saxoni-
 cae. ibid. Constantini Imp. lex
 179. n. 51.
 Leges quae illustrantur. Basilicor.
 lex 177. n. 5. & 179. no. I. lex
 Tridentina 19. c. 2. & 26. n. 14.
 & 160. c. 1. & 158. c. 1. & 2.
 L. 2. de Rit. Nupt. expl. 17. no.
 5. Leges aliquammultae ill. 50.
 c. 1. & porro aliae 202. & seq.
 n. 15. & no. 8. l. 2. ff. de Lib. Exh.
 168. no. 18. l. 12. ff. de R. Nup.
 & l. 14. eod. 184. no. 6. l. 1. C.
 Th. de Nup. 264. c. 1. l. 3. ff. de
 Bon. poss. con. tabb. 21. c. 2.
 T. 4 lupi-

l. unica C. de raptu Virg. 24. c. 2. no. 12. & 22. l. 4. C. de Act. empt. 158. no. 10. Lex 7. de Sponsalibus, quae sponsalia irritat facta inconsulto patre, a Tridentino nõ abrogata. 158. c. 2. L. 16. C. de Don. ant. Nupt. 178. n. 8. Alex. Novel. 186. c. 1 & 187. n. 15. & 185. c. 1. v. Pragmaticae.

Libertas falsa quae? 27. no. 15. & 30. n. 17.

Libellus Heb. cui respondeat ritui apud Rom. 197. & seq. quando eo utebantur Romani 268. c. 1. & 2.

Ludicrae artes quae. 53. c. 1.

M *amar* Heb. quid? 199. c. 2.

Matrimonium v. Nuptiae.

Matrimonium quid proprie. 260. c. 1.

de Marca notatur. 181. no. II.

Mariana notatur ibid.

Matrisfam. & *Matronae* differentia 192. n. 5. & 7.

Mendoza refellitur. 141. n. 3.

Meretricum secta. 211. no. 57.

Modestinus ill. 185. c. 1.

Moralistarum laus 222. no. 58. & 231. no. 61.

Muscertulae laus. 171. n. 27.

N Onius Heineccio non intellectus 148. no. 3. & 191. n. 5.

Nuptiae. *Injustae & illegitimae* aut *illicitae* quae? 18. no. 5. & 260. c. 1. & 204. n. 17. Alamanor. leges de Nuptiis 22. no. 7. *Αντισηρα* in Nuptiis cur data. 155. no. 9. pretii loco erant. 195. n. 8. Cinciae legi in quò assimilaretur lex Tridentij-

na de Nuptiis 19. c. 2. & 26. no. 14. & 160. c. 1. & 260. c. 2. Clandestinar. nuptiar. duo genera 118. no. 45. & 261. c. 1. & 2. Cur solus consensus sufficere dicatur ad nuptias. 56. c. 1. Consummatio matrimonii duplex 56. c. 2. Finis Nuptiar. 3. no. 2. Graeci quid de Nuptiis imparibus. 53. no. 23. Impares nuptiae quae. 21. c. 1. & 50. no. 23. Ratae tantum possunt dissociari a Pont. Max. 104. no. 40. & 263. c. 2. Pari nubendum suadent Ethnici 52. no. 23. Impares damnatae Heb. Graecis & aliis Gentib. 51. no. 23. & 262. & seq. Pulchritudo non debet impellere ad nuptias impares. 51. no. 23. & 262. c. 2. In jus civile offenditur per Nuptias impares: Nuptiae parabiles & aequales semper laudatae viris meliorib. 53. c. 1. & seq. & 62. c. 2. & seq. Hebraei cur Chanaanæis non poterant nubere. 51. c. 2. Ritus Nuptiales ab ipsis derivati. 196. n. 11. tres uxorem acquirendi modi indidem fluxerunt. ibid. & 145. & seq. Intrumentum nuptiale. 197. Mysteria in nuptiis no. I. & 258. c. 1. Benedictio Sacerdotis perficit Nuptias 55. & 56. no. 24. qui sint ejus sacramenti Ministri. Ibid. Cupidinis Nuptiae cum Psyche cur nullae. 54. no. 23. Sponsalia pro Nuptiis in lege Mosaiica. 177. n. 4. *Vsus* in Nuptiis quid. 195. n. 9. Nuptiae maturandae. 33. c. 2. & 265. c. 2. malis artib. non conciliandae. 53. c. 1. & 264. c. 1.

c. 1. Nuptiar. tria genera apud
Heb. Rom. v. Sponsalia. De
Nuptiis filior. fam. v. Parentes.

Osculi in sponsalibus origo
178. n. 8. apud Latinos
sublatum: apud Graecos ho-
dieq. in usu. 182. n. 13. & no. 3.
& 4. in Hispania antiquitus
usurpatum. 180. & seq. n. 11. &
seq. Constantini lex de Osculo
179. n. 8.

Paragium unde? 54. c. 2.
Parentes quid in Can. Illi-
ber. 181. n. 12.

Parentum nomine qui veniant
37. no. 21. Videndum, dissen-
tiant jure an injuria. 166. n. 23.
quid de iis jure veteri 148. n.
3. & seq. & 258. & 268. & seq.
Impedimentū dirimens olim
erat patrius dissensus 200. quid
hodie apud Gallos 24. no. 12.
& 261. c. 1. Interdicto exhibi-
torio & prohibitorio male
conveniuntur parentes. 168.
no. 18. Ab Hebraeis est pote-
stas patria in nuptiis. 204. n.
18. qualis hodie apud Graecos
187. n. 16. & 260. & seq. Qualis
olim apud Rom. 264. c. 1. Qua-
lis apud nos. 161. no. 12. & 164
c. 2. & 252. & 260. & 264. &
seq. c. 2. Qualis apud Protestan-
tes. 161. no. 12. Poenae filior.
fam. nubentium. 21. n. 7. & 54.
c. 2. & 158. c. 2. & 258. c. 1. &
seq. Corruptores fil. fam. & ser-
vor. puniuntur 137. no. 51. Am-
brofii locus de Nuptiis filior.
fam. 32. c. 1. Fornicatio erat
invito patre; si servi, invito

domino. 13. no. 4. & 158. & seq.
Votum filiisfam. Vide *Votum*.
Lex civilis irritat nuptias fi-
lior. fam. at non dissociat. 17.
no. 5. Paulli antinomia ibid. In
Nuptiis voluntas filii in manu
patris. 30. c. 1. Pater poterat
abducere filiam nuptam ab in-
vito genero 22. c. 1. Quando
non parendum Patri. 32. ad 37.
no. 17. & no. 4. Spurii erant fi-
lii suscepti per nuptias invito
Patre initas 18. c. 1. Tutorib.
eadem potestas ac patria. 262.
c. 1. & 2. v. Nuptiae. de sponsa-
lib. filior. fam. v. Sponsalia.

Patres & patria potestas: v. Pa-
rentes.

Paulli antinomia 17. no. 5. & 145.
n. 1.

Paullus Diaconus notatur. 20.
no. 6.

Perae & Sportae differentia 192.
no. 3.

Perjuri quando adfit periculum.
69. no. 30. & 172. c. 2.

Philo notatur 203. c. 2. & 258.
c. 1.

Plautus ill. 148. no. 3. & 153. no. 7.
189. no. 1.

Poenitentiariae praxis 138. no.
52.

Pollux ill. 191. no. 11.

Πολυανδρία multa habebatur
ratio 19. c. 1.

Pragmatica *Per excellentem* ex-
ponitur 163. n. 18. & seq. &
265. c. 2.

Procacia quid? 155. c. 1.

Pruta apud Heb. quid. 197. n. 12.

QVIRINI Cardinalis laus.
268. c. 2.

Reiffen-

R Eiffenstuel notatur 97. no. 39.

Raptus quid? 24. c. 2. quale impediment. ibid. & 261. c. 1. & 2.

Resonare in ritib. sponsal. quid? 191. n. 5.

Ritus vox Etruscae originis. 188. no. I.

Rite quid? 189. c. 1. & 2.

S *Accipero* quid? 191. n. 5.

Seductionis impedimentum quale? 20. c. 2. & 24. no. 12. & 25. c. 1.

Servius explanatur 104. no. 4. & 154. no. 8. & 190. n. 4. & 193. n. 7. & refutatur 197. no. 5.

Sophocles ill. 154. no. 8.

Scripturae plures illustrantur. no. I. & 51. no. 23. & 200. ad 204. & 262. c. 2. & 123. & seq. no. 48. & 258. c. 1. & 161. no. 12. & 177. n. 4. & 264. c. 1.

SPINELLI Cardinalis laus 171. n. 27.

Sponsalia interdum cum nuptiis confundantur. 148. n. 3. In spōsalib. filior. Jus Romanum quale 147. n. 2.

Sponsalia apud Graecos qualia. 152. n. 8. Sponsalia cū venditione emptione cōparantur. 153. no. 7. & 155. n. 12. & no. 10.

Quid de iis Tridentinum 158. n. 13. Actio ex sponso qualis & quando detur. 152. no. 7. & 165. n. 21. & 162. no. 13. Sponsalia sunt contractus. 163. no. 14. & 15. Triū generum ritus sponsalitiū. 192. n. 7. & 196. n. II.

Sponsos non debent prorsus compelli. 82. no. 34. Adulterii accusari sponsa poterat ab sponso Heb. 138. no. 52. Spon-

falia in Can. Illib. cujusmodi 175. n. 1. & apud Graecos 178. n. 7. & 8. Vnde nomen Sponsalior. de futuro. 183. no. 5. Spōsalior. affinitas qualis. 185. n. 15. & 266. c. 2. Sponsio & Confarreatio synonyma. 201. n. 13. *Συνάλλαγμα* Sponsalia proprie notat. 164. no. 15. De Aris sponsalitiis. 83. no. 33. Spōsalia inita patre invito quale impedimentum ad novas nuptias. 172. no. 30. Sponsalia pro Nuptiis in Mosaica lege. 177. n. 4. In Sponsalib. filior. quale jus Romanis 147. n. 2. Sponsalia ut irritent Parentes, sufficit eorum justa & nuda voluntas. 166. n. 21. & 265. c. 2. quam injustam esse incumbit ei probare, cujus interest. 166. n. 22. Stylus tribunalium laicorum, qualis 167. & seq. n. 24. & no. 18. Curiae Ecclesiasticae qualis 170. n. 26.

Spondeo unde. 201. n. 13. & no. 7. Stipulationes turpes non obligant. 145. n. 1.

Stuprum cum qua virgine non committitur. 121. no. 46. Solonis lex de Stupro. ibid. Sponsalia de futuro quando per copulam transibant in de praesenti. 38. no. 52. dotare aut nubere mos est ex Mose profectus. 123. no. 48.

T Acitus ill. 189. no. I. & 190. n. 3.

Talmudicorum mores illustrati. 196. n. II.

Terentius ill. 3. no. 17.

Tertulliani locus expl. 180. n. 10. & 189. no. I.

Theo-

Theophilus ill. 155. n. 9. & 184.
n. 6.

Thomasius refellitur 152. no. 7.
& 188. n. 1.

Tribonianus defensus 188. n. 1.

Tridentinum exponitur. 26. no.
14. & 20. no. 5. & 159. n. 14. &
158. n. 13. & 185. no. 6. Cur
induxerit banna. 263. c. 1.

Venditio in Nuptiis 152. n.
7. & 8. & 155. no. 10.

Vinnius expl. 19. no. 5. & 155.
no. 10.

Vossius refellitur 188. no. 1.

Votum sponsalib. equiparatur
non Nuptiis. 161. & seq. no. 12.

Votum filior. fam. Num. xxx.
exponitur 161. no. 12. & 264.
c. 1. & seq.

Vsus in Nuptiis quid 195. no. 5.

Vlpiano lux adfertur 198. no. 5. &
261. c. 1. & 268. c. 2. & 191. no.
4. & 193. no. 4. & 162. no. 12.
& 194. n. 7.

Vbi jam ad calcem perventum erat, nactus sum Illultrifs. Muffctulæ chartas aliquot, quibus ille genio indulgens suo, ultimis Disceptatoris Vrfayæ objectis Italico sermone responderat: idque privatim, non eo consilio, ut ederentur. Quo consilio si scripsisset, non Italice hæc fudisset, sed Larine elucubrasset. At equidem veritus, ne cui sorte Vrfayæ Disceptationes fraudi forent: rem utilem me facturum speravi, si providerem, nostri Antistitis scheda ne qua deperiret.

RISPOSTA ALLA DISCETTAZIONE XIV.

To. VII. par. 2. pag. 219.

Del Signor Avvocato Vrfaya.

IL Dottor Domenico Vrfaya Avvocato nella Curia Romana e Lettore de' Sacri Canonî nell'Università della Sapienza, nell'opera, che hà dato alle stampe nell'anno 1730. col Titolo: Disceptationes Ecclesiasticæ, nel to. 7. par. 2. Discept. 14. ha inserite le scritte da lui fatte in una causa per ottener' ad un Nobile figlio di famiglia la licenza di contrarre matrimonio con una Vedova di nascita assai inferiore alla sua, qual licenza gli era stata impedita ad istanza di suo Padre. La causa dopo molti contrasti fu proposta nella Sacra Congregazione del Concilio, ed il sudetto Avvocato fece tutti li sforzi per ottenerne la licenza, dimostrando, che non poteva negarsi senza violare la libertà ch'ha il figlio di sposar (com'egli dice) qualsivoglia donna benchè di condizione disuguale, ed indegna.

Queste scritte nella sostanza sono tutte l'istesse, e nella nuova stampa non contengono più di quello, che si contiene nelle prime, ad eccezione di parole, ed esclamazioni molte. Le poche apparenti ragioni nelle quali fonda la sua pretenzione sono affatto l'istesse, alle quali fu obbligato di rispondere l'Autore della Dissertazione nell'Appendice, come ben potrà conoscerne ogniuno compiacendosi di farne il riscontro. E sembra strano, che l'Vrfaya avendo veduta la Dissertazione, (della quale fa egli più volte menzione specialmente nel num. 19. e 22.) non si sia messo nell'obbligo d'impugnare le risposte, specialmente poste diffusamente nell'Appendice, colle quali si dimostrano in tutto vani i fondamenti delle sue allegazioni, e solamente si affatica in esaggerare, che le cause matrimoniali si devono giudicare non per l'autorità de' Moralisti (così egli chiama i primi Dottori di Sacra Teologia, che nella dissertazione sono allegati) ma secondo

le

le decisioni de' Tribunali, de' quali con franchezza veramente ammirabile riferisce molte decisioni, le quali se faceffero al caso, basterebbero a dargli vinta la causa. Or perchè il lettore benchè dotto, potrebbe restar turbato di mente nel leggere simili ampollöse declamazioni, non sarà fuor di proposito informarlo sopra il merito delle cause principali, che l'Avvocato allega, e ne canta vanamente il trionfo, ed insieme suggerirgli qualche riflessione da farsi sopra li chiari pregiudizj, che si leggono nelle sudette scritture.

1. E cominciando appunto da questa causa, nella quale per ottenere la licenza di contrarre il matrimonio, scrisse ben tre volte il Dottore, e fece gli ultimi sforzi per giungere al fine; sappiasi, che non fu mai conceduta detta licenza, non ostante, che il figlio di famiglia ricorresse prima al Papa, indi al Cardinal Vicario, e per ultimo alla S. Congregazione del Concilio, nè fu il matrimonio contratto, non ostante che fussero preceduti i sponsali, come l'istesso Avvocato asserisce nel num. 1. Contractis sponsalibus &c. e conchiude nel num. 107. Matrimonium non habuit effectum, quia sponsus multarum dilationum taedio affectus, propter quas causa adhuc durabat, Bononiam se contulit. Dovea però aggiungere la vera cagione, per cui lo sposo partì da Roma, che fu l'esser egli nuovamente ricorso al Papa dal quale gravemente ammonito del suo errore, si ravvide, e partì da Roma per evitare il rossore, che gli arrecava il suo trascorso ed irregolare disegno. Questo sol fatto basterà a far conoscere quanto siano vane ed insufficienti le allegazioni dell'Avvocato.

2. Nel num. 5. apporta come un' oracolo la Decisione d'una causa agitata nella S. Congregazione del Concilio sopra il valore del matrimonio contratto da un figlio contradicente il Padre, a di 5. Agosto 1712. Nella quale non solo fu dichiarato valido il matrimonio: ma l'istessa S. Congregazione aggiunse al Decreto, le seguenti parole, che egli riferisce: Et fiat aliqua publica demonstratio modorum irregularium quia a Patre sponsi erga eundem adhibiti fuerunt. Da tal Decreto qual conseguenza ne siegue? Dunque se il Padre si oppone senza modi irregolari, ma ricorrendo regolarmente al Giudice competente, questo doverà castigare il Padre? Chi non veda l'incoerenza di tal discorso? Ma deve in oltre metterfi in considerazione quel che non dovea tacere il Dottore. In quella causa, si trattava di matrimonio tra la figliuola di un barbiere, ed un figlio di uno stagnaro, che per essere più comodo di beni di fortuna contradiceva al matrimonio. Dunque li Sposi non erano di nascita disuguale, e si trattava di matrimonio già contratto, che non poteva sciogliersi; e per terzo si suppone, che il Padre usasse contro del figlio modi irregolari, e strapazzi di propria autorità. Or nella Differenziazione si condanna-

no i matrimoni da farsi, non i già fatti. Ivi si stabilisce, che il Giudice deve impedire il matrimonio tra persone così disuguali, che debba giudicarsi indegno; e non già si dà la facoltà al padre di maltrattare il figlio, o la figliuola, ma di ricorrere al suo Giudice, acciò gli faccia giustizia; ed impedisca lo scandalo.

3. Riferisce nel num. 18. un'altra causa decisa nella Sagra Congregazione de' Vescovi, e Regolari il dì 5. Dicembre dell' anno 1710. Il Padre d'una giovane contradiceva fortemente al di lei matrimonio, e la S. Congregazione ordinò, che quella si trasferisse in un'altro Monistero, e si esplorasse la di lei volontà, acciò trovata si determinata a volere contrarre, il matrimonio si celebrasse. Il fatto è vero, ma non fa al caso. La giovane era d'anni venticinque. Era nobile della Città d'Assisi, lo sposo di lei era d'una famiglia delle più distinte della Città di Perugia. La Congregazione giudicò, che il Padre della giovane era irrationabiliter invitus, e perciò ordinò, che il matrimonio non s'impedisce. Or da questa decisione, come può inferirsi che i matrimoni veramente indegni non debbano impedirsi?

4. Dal n. 42. sino al 50. raccoglie esempi, decisioni, ed autorità per provare, che i matrimoni indegni sono validi. Non è questa la questione: si cerca solamente, se debbano dal Vescovo impedirsi, perche sono illeciti e sacrilegi.

5. Nel n. 9. attribuisce al Cardinal Pallavicino un sentimento assai lontano dalla dottrina e prudenza dello stesso. Dice l'Avvocato Egregio observat Card. Pallavicinus Hist. Conc. lib. 22. cap. 4. his verbis. E però lo Spirito Santo dice universalmente: se alcuno non si contiene pigli Conforte. Non dice egli pigli conforte, se i Genitori gliel consentono. Prende qui un'evidente abbaglio. Il Cardinale riferisce queste parole come dette dal Vescovo d'Ipri nel suo voto, col quale contradisse ugualmente alla proibizione de' matrimoni clandestini, e de' figliuoli di famiglia: del cui parere non si ebbe alcuna ragione.

6. Lasciando ben molte riflessioni dell'Avvocato, che riuscirebbero non sol di tedio, ma ancor di nausea a volerle confutare, ne addurrò sol'una, che può bastare a formare un'adequato giudizio di tutta intera la Discertazione. Nel num. 9. e 10. esalta, come deve, l'autorità del S. Concilio di Trento, e l'utilità, che ha recata alla Chiesa, e poi soggiunge. In illo fess. 24. de Refor. Matrim. cap. 1. canonizantur pro validis matrimonia a filiisfam. abique Patris consensu contracta, & rotunde asseritur, Sanctam Dei Ecclesiam illa iustissimis de causis semper detestatam fuisse. Ecce igitur quod bene compatiuntur ad invicem validitas matrimonii cum qualitate involvente culpam contractantis, seu operationem contra legem Ecclesiasticam.

Or qui si avvertisca l'industria nel tacere una sola parola, che seg-
gella

gella per così dire l'autorità del Concilio, nel quale si legge che la Chiesa non solamente gli ha detestati sempre, ma sempre altresì gli ha proibiti: *Detestata est, atque prohibuit*. Or perché questa parola rovinava la sua causa, e distruggeva le sue conclusioni, perciò egli la tacque. Ma venghiamo al forte. È giustissima la conseguenza ch'egli inferisce dal testo del Concilio. Può esser il matrimonio valido, ed insieme detestato, e proibito. Chi può dubitarne? Ma che possa unirsi nel matrimonio, che sia detestato e proibito dalla Chiesa, e che insieme debba il Giudice Ecclesiastico approvarlo, e dar licenza, che si contragga, ordinar' al Paroco, che vi assista, e benedica i contraenti, or questa poi è una chimera da non potersi concepire da chi ha fior di senno.

Inoltre se detti matrimonii sono stati sempre proibiti dalla Chiesa, e detestati, con qual'ombra di verità può affermarsi, che l'impedirli sia lo stesso, che introdurre un nuovo impedimento fin qua inudito? *Semper prohibuit*, dice il Concilio: non è stato mai impedito, dice l'Avvocato. Chi dice il vero? a chi dobbiam credere ed ubbidire? Overo forse nel linguaggio del Dottore Prohibere sarà tutt'altro che impedire? Ma non così la Glossa; la quale sopra il Cap. 2. de Poenit. & remiss. non distingue l'impedire il matrimonio, e l'proibirlo, e dice de gl'impedimenti che no' l'rendono invalido, *Prohibent haec conjugium sociandum*.

Ecclesia, dice il Concilio, *semper prohibuit*. Fid il Prelato non dovrà, ovvero (secondo l'Avvocato) non potrà proibirlose sarà astretto a dar la facoltà di contrarre? Ecclesia *semper detestata est atque prohibuit*. Come dunque il Dottore al num. 105. si fa lecito di dire, *Praetenditur impediri matrimonium impedimento ab Ecclesia, a Conc. Trid. nullatenus approbato*? Non così i Canonisti e Teologi, appresso i quali il Prohibere, & Impedire in materia degl'impedimenti matrimoniali son meri sinonimi. Anacleto Reiffenstuel sopra il IV. Decret. Tit. 16. n. 3. *Ecclesiae vetitum comprehendit omnia impedimenta . . . introducta ab Ecclesia*. Tournely de Matrim. q. 8. art. 2. ha per l'istesso l'impedimento non irritante con quella che è mera proibizione del matrimonio. Veda si tutto l'articolo cominciando dal Titolo De impedimentis simpliciter prohibentibus. Or per conchiudere, se la Chiesa ha sempre mai detestati e proibiti cotali matrimonii, a cui i padri ragionevolmente dissentono: adunque vi è stato sempre nella Chiesa l'impedimento, ovvero proibizione di contrarre tali matrimonii, ed è stato conosciuto come giustissimo dal Sagra Concilio di Trento, che perciò ha detto, *Justissimis de causis Ecclesia semper illa prohibuit*. Non si dica dunque, che questo sia un nuovo impedimento, perché egli nel vero è tanto antico, quanto è antica la Chiesa.

Or

Or io mi astengo dal fare altre osservazioni sopra la nominata
 Discettazione del Dottore Vrsaya, potendosi da queste poche forme
 idea del rimanente. Tanto più, che la maggior parte delle ragioni
 in essa dedotte altre al fine non pruovano, che cotali matrimoni
 privi del consenso paterno siano validi: del che nessuno ha mai dubi-
 tato dopo la dichiarazione del Sagrosanto Concilio. Or uopo sarei
 che l'Avvocato dimostrato ne avesse non solo esser quelli validi,
 eziandio leciti, perche restasse comprovata la sua intenzione.

ANT

1316006

